

ספר שמות

Exodus

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת שמות
21	פרשת וארא
39	פרשת בא
58	פרשת בשלח
80	פרשת יתרו
94	פרשת משפטים
115	פרשת תרומה
132	פרשת תצוה
150	פרשת כי תשא
174	פרשת ויקהל
188	פרשת פקודי
201	פרשת ויקרא למנחה בשבת פקודי
201	פרשת ויקרא
203	שירת הים ועשרת הדברות
203	שירת הים
204	עשרת הדברות בטעם עליון

205	הפטרות
205	הפטרות שמות
207	הפטרות וארא
209	הפטרות בא
211	הפטרות בשלח
216	הפטרות יתרו
218	הפטרות משפטים
220	הפטרות תרומה
222	הפטרות תצוה
224	הפטרות כי תשא
228	הפטרות ויקהל
229	הפטרות פקודי
232	מפטיר לשבת ראש חודש
232	הפטרות שבת ראש חודש
235	הפטרות שבת מחר חודש
237	הפטרות פרשת שקלים
239	פרשת זכור
239	הפטרות פרשת זכור
243	פרשת פרה
245	הפטרות פרשת פרה
247	הפטרות פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munah legarme'i* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ס in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

1	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ גָּבֵר וְאִנְשׁ בֵּיתוֹ עָלוּ:	שמות א
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:	2
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	3
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶּׁר:	4
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וְהָיָה כָּל-נַפְשׁ יִצְחָק יַעֲקֹב שִׁבְעִים נַפְשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרָיִם:	5
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו וְכָל דֹּרֵהוּ הַהוּא:	6
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֶאֱדָה וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	7
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדָע אֶת-יוֹסֵף:	8
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	9
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הִבֵּה נִתְחַכְמָה לּוֹ פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְ�נָאֵינוּ וַנִּלָּחֶם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:	10

- (1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמגאן צחייהן צשמותס, חזר ומגאן צמיתתן, להודיע צתתן שנמשלו לכוכבים, שמוציא ומכניסן צמספר וצשמותס, שנאמר המוציא צמספר צצאס לצלס צשס יקרא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, ג):
- (5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו בכלל שצעים, ומה צל ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה צמצרים, אלא להודיען צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה צמצרים ונעשה מלך ועמד צצקו:
- (7) וישרצו. שהיו יולדות ששה צצכס אחד:
- (8) ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:
- (10) הבה נתחכמה לו. כל הצה לשון הכנה והזמנה לצצכר הוא, כלומר הזמינו עצמיכס לכך: נתחכמה לו. לעס, נתחכמה

11	Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.	וַיִּשְׁמְרוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס: וּמִנִּיאוּ עֲלֵיהֶן שְׁלֹטָנִין מִבְּאֲשֵׁין בְּדִיל לַעֲנוּאֵיהֶן בְּפוֹלְחָנָהֶן וּבְנוּ קְרָוֵי בֵּית אוֹצְרֵי לַפַּרְעֹה יֵת פִּיתוֹם וְיֵת רַעַמְסֵס:	11 וַיִּשְׁמְרוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:
12	But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.	וּכְאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹו מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּכְמָא דַּמַּעֲנֵן לָהֶן כֵּן סָגֹו וְכֵן תִּקְפִּין וְעַקְתָּ לַמִּצְרָאִי מִן קֶדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	12 וּכְאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹו מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
13	And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.	וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפִרְדָּה: וַאֲפֹלְחוּ מִצְרָאִי יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִשְׁיוֹ:	13 וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפִרְדָּה:
14	And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.	וַיַּמְרִרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־ עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֶת־כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפִרְדָּה: וַאֲמָרוּ יֵת חַיֵּיהֶן בְּפוֹלְחָנָא קָשִׁיא בְּטִינָא וּבִלְבְּנֵי וּבְכָל פּוֹלְחָנָא בְּחִקְלָא יֵת כָּל פּוֹלְחָנָהֶן דַּאֲפֹלְחוּ בָהֶן בְּקִשְׁיוֹ:	14 וַיַּמְרִרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־ עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֶת־כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפִרְדָּה:
15	And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphras, and the name of the other Puah;	וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּיֻּלָּדֹת הָעִבְרִיָּתַי אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה: וַאֲמַר מֶלֶךָא דַּמִּצְרַיִם לַחֲיָתָא יְהוּדִיתָא דְשֵׁם חֲדָא שִׁפְרָה וְשֵׁם תַּנִּיתָא פּוּעָה:	15 וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּיֻּלָּדֹת הָעִבְרִיָּתַי אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:
16	and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'	וַיֹּאמֶר בִּילְדֹכֶן אֶת־הָעִבְרִיָּוֹת וְרֵאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֵּן הוּא וְהָמַתְן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחָיָה: וַאֲמַר כֹּד תַּחֲוִיין מִיֻּלְּדֹן יֵת יְהוּדִיתָא וְתַחֲוִיין עַל מַתְבָּרָא אִם בֶּרָא הוּא וְתַקְטִילֶן יֵתִיהָ וְאִם בַּרְתָּא הִיא תַּקְיִימֶנָּה:	16 וַיֹּאמֶר בִּילְדֹכֶן אֶת־הָעִבְרִיָּוֹת וְרֵאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֵּן הוּא וְהָמַתְן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחָיָה:

מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נחכס למושיען של ישראל לדונם צמים, שכבר נשבע שלא יציא מצול לעולם (שמו"ר א, יא).
(והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מציא, אבל הוא מציא על אומה אחת. צרש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו
דרשו, כהדס שמקלל עצמו, וחולה קללתו צאחרים, והרי הוא כאלו כתב וְעָלֵינוּ מִן הָאָרֶץ והם יירשוה:
(11) עליו. על העם: מסים. לשון מס, שרים שגוזזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו
בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרוממו, וכן לך זאָל הַסֵּכֶן הַזֶּה (ישעי"כ, טו), גזר הממונה על האזרחות (שמו"ר
א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויים מתחלה לכן, ועשאו חזקות וצורות לאור:
(12) וכאשר יענו אותו. כל מה שהם נותנים לז לענות, כן לז הקצ"ה להצרות ולהפריץ. כן ירבה. כן רצה וכן פרץ.
ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירצה, ואני אומר כן ירצה: ויקצו. קצו צהייה. (ויש מפרשים המצרים
צעני עמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוים היו צענייהם:
(13) בפרך. צעודה קשה המפרכת את הגוף ומשחרתו:
(15) למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שוצר ומשצר, דוצר ומדצר, כך מוליד ומילד:
שפרה. זו יוכד, על שם שמשפכת את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדצרת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות
מיוק הבוכה (סוטה יא): פועה. לשון נעקה, כמו פיוֹלָה אֶפְעָה (ישעי"מ, יד):
(16) בילדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושב האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עֶשֶׂה מְלָאכָה עַל

17	But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.	וַתִּירָאן הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינָהוּ אֶת־הַיִּלָּדִים:
18	And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'	וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּיּוֹלֶדֶת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחְיֶינָהוּ אֶת־הַיִּלָּדִים:
19	And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'	וַתֹּאמְרֶנּוּ הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִית פִּי־חַיִּוֹת הִנֵּה בִטְרָם תָּבוֹא אֶל־הֶן הַמִּיּוֹלֶדֶת וַיֵּלְדוּ:
20	And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.	וַיֵּיטֵב אֱלֹהִים לַמִּיּוֹלֶדֶת וַיִּרְבּוּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:
21	And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.	וַיְהִי כִּי־יִרְאוּ הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:

הַאֲבָנִים (ירמ' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֲנִי־מִיֵּי־שַׁמַּיִם שְׂעִיד לְהוֹלִיד בֶּן הַמוֹשִׁיעַ אוֹתָם: וְחִיָּה. וְחִיָּה: (17) ותחיינן את הילדים. מִסְפָּקוֹת לֵהם מִים וּמִזֶּן. (סוטה יא:) תרגום הראשון וְקִיָּמָא, והשני וְקִיָּמָתוֹן, לפי שלשון עברית לנצחיות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מזרי, (שמות ז, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וְשָׁדָדָה צָפִיקָם (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וְשָׁדָדָה אֶת־יָדָי אֶל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים:

(19) כי חיות הגנה. בקיאות כמילדות, תרגום מילדות סִימָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יטרף, צבוע שורו, אילה שלוה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מִיָּה אֶמֶךְ לְבָבָא (יחזקאל יט, ז):

(20) ויֵיטֵב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה וי"ו יר"ד צראשה, כשהיא באה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צרי"ש שהוא קמ"ץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון ויֵיטֵב אֱלֹהִים לְמִילְדוֹת, וְיָרָב צֶבֶת יְהוּדָה (איכה ז, ה), הרבה תאניה, וכן וַיִּגַּל הַשָּׁאֲרִית (דברי הימים"ב לו, כ), וצוראדן הגלה את השארית, וַיִּקֶּן זָבָב אֶל זָבָב (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צחיר"ק, כגון וַיֵּיטֵב צֶעִיָּיו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרבה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני, וילך, וישב, וירד, וינא, ינא, ישב, ילך, ירד, וי"ד אות שלישית זו: ויֵיטֵב אֱלֹהִים לְמִילְדוֹת. מהו הטובה:

(21) ויעש להם בתים. בתי כהונה ולויה ומלכות שקריין בתים, ויבן את בית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכד, ומלכות ממרים, כדאייתא במסכת סוטה (יא:):

22	And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'	וַיֹּצֵא פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ וּפְקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמּוּהָ לֵאמֹר כָּל-הַבֶּן הַיֵּלֹד לְמִימַר כָּל בָּרָא דִּיתֵּלֵד הַיֹּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל-הַבֵּת לַיהוּדָאִי בְּנֵהָרָא תִרְמֹנֶיהָ תַּחְיֶין: (פ)	22
II	And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בִּת-לֵוִי: וַאֲזַל גּוֹבְרָא מִדְּבֵית לֵוִי וַנָּסִיב יֵת בֵּת לֵוִי:	*א
2	And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֶתֹּו כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים: וַעֲדִיאת אֶתֹּו וַיֵּלֶד בֶּר וַחֲזַת יֵתִיה אַרְי טָב הוּא וַאֲטַמְרֵתִיה תֵּלְתָא יָרְחִין:	2
3	And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.	וְלֹא-יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ וַתִּקַּח לֹו תֵּבַת גִּמָּא וַתַּחְמְרָהּ בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֵּלֶד וַתִּשֶׂם בַּסּוּף עַל-שַׁפַּת הַיָּאָר: וְלֹא יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ וַתִּקַּח לֹו תֵּבַת גִּמָּא וַתַּחְמְרָהּ בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֵּלֶד וַתִּשֶׂם בַּסּוּף עַל-שַׁפַּת הַיָּאָר: וַאֲטַמְרֵתִיה עוֹד לֹא יִכְלָה וַתִּקַּח לִיהָ תֵּיבַתָּא דְּגוּמָא וַחֲפָתָהּ בַּחֲמֹרָא וּבִזְפָּתָהּ וַשְׂוִיאת בָּהּ יֵת רַבִּיא וַשְׂוִיתָהּ בִּיעָרָא עַל כִּיף נְהָרָא:	3
4	And his sister stood afar off, to know what would be done to him.	וַתֵּתַצֵּב אַחֲתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מַה-יַּעֲשֶׂה לֹו: וַאֲתַעֲתַדְת אַחֲתִיה מֵרַחֵק לְמַדַּע מָא יַתְעֲבִיד לִיהָ:	4
5	And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.	וַתֵּרַד בִּת-פַּרְעֹה לְרַחֵץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֵתֶיהָ הִלְכָת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתֵּבָהּ בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אִמָּתָהּ וַתִּשְׁקָחָהּ: וַנַּחֲתַת בֵּת פַּרְעֹה לְמַסְחֵי עַל נְהָרָא וַעֲוִלִימַתְהָא מֵהִלְכֵן עַל כִּיף נְהָרָא וַחֲזַת יֵת תֵּיבַתָּא בְּגוֹ יַעָרָא וַאֲוִשִׁישַׁת יֵת אִמָּתָהּ וַנָּסִיבֶתֶהּ:	5

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יום שנולד משה אמרו לו אֶטְנֶנִיךָ, היום נולד מושיעך, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם משראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעזרים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

(1) ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך בעצת צחו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואחיה גם כן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה ועשה צה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת ק"ל שנה הייתה, שנולדה צבואה למזרים בין החומות, ומאחיהם ועשר נשתהו שם, וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנתעברה ממנו הייתה בת מאה ושלשים, וקורא אותה בת לוי:

(2) כי טוב הוא. כשנולד נתמלא הבית פֶּלֶא אורה (סוטה יב):

(3) ולא יכלה עוד הצפינו. שמנו לה המזריים מיום שהחזירה, והיא ילדה לה ששה חדשים ויום א', שהילדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם צדקו אחריה לסוף ט'. גמא. גמי צלשון משנה וצלע"ז יוד"ק, ודבר כך הוא, ועומד בפני כך ובפני קשה: בחמור ובזפת. זפת מצחוך וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רושיל צלע"ז, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי' יט, ו):

(5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ותרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור. אכל היאור, כמו קרא קלקת ויפץ אל ידי (שמואל-ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב): הולכות לשון מיתה, כמו הגה אֶלְכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת (בראשית כה, לב), הולכות למוות לפי שמיהו צה, והכתוב מסייען, כי למה לנו לכתוב ונערוהיה

6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'

וּתִפְתַּח וּתְרָאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וַהֲנִה־נֶעַר בֶּכֶה וּתַחֲמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדִּי הָעִבְרִים זֶה׃

7 Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'

וַתֹּאמֶר אָחִיתָּ אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הֲאֵלֶךְ וּקְרֹאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקָת מִן הָעִבְרִית וְתִנֵּק לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד׃

8 And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.

וַתֹּאמֶר־לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לָכֵי וּתֵלֶךְ הֲעֵלְמָה וּתִקְרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד׃

9 And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.

וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינֵקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֶּן אֶת־שְׂכָרְךָ וּתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ׃

10 And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבֹאֵהוּ לְבֶת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וּתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ׃

11 And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.

וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עִבְרִי מֵאָחָיו׃

שלישי

הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אבל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ם דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשתרצצה אמתה אמות הרצה (סוטה ס:):

(6) ותפתח ותראהו. את מי ראתה, הילד, זה פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שם שמו"ר א, כח): והנה נער בוכה. קולו כנער:

(7) מן העבריות. שהזכירנו על מצריות הרצה לינק ולא ינק, לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, ל. סוטה ס:):

(8) ותלך העלמה. הלכה בזריות ועלמות כעלם:

(9) היליכי. נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה, הי שליכי (שמו"ר שם סוטה ס:):

(10) משיתהו. כתרומתו שסלפיה, והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, כממשל צניקתא מחלצא, ובלשון עברי משיתהו, לשון הסירותיו, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחזרת מש, וימוש, אלא מגזרת מָשָׁה, ולשון הוצאה הוא, וכן ימשי ממִים רָצִים (שמואל-ב כב, יז), שאלו היה ממחזרת מש, לא יתכן לומר משיתיהו אלא בְּמִשְׁוֹתֶיהוּ, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן זא הביאותי, או משתיהו, כמו וּמִשְׁפִּי אֶת עוֹן הָאָרֶץ (זכריה ג, ט), אבל משיתי, אינו אלא מגזרת תיצה שפעל שלה מיוסד זה"א בסוף הציצה, כגון משה, צנה, עשה, לזה, פנה, כשיצא לומר צהם פעלתי, תצא היר"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, צניתי, פניתי, לזייתי:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודא בר"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ביתו:

12	And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand.	וַיִּפֶּן כַּח וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּנְדֹּף אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:	12
13	And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?'	וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגָה שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֹבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרֵשָׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעִי: וַיַּפֵּק בְּיוֹמָא תַנִּינָא וְהָא תַרְוִין גּוֹבְרִין וַיְהוּדָאִין נֹצֵן וַאֲמַר לַחֲבִיבָא לָמָּה אַתָּה מַחִי לַחֲבֵרְךָ:	13
14	And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.'	וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָא עָלֵינוּ הֲלֹהֶרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כְּאִשֶּׁר הִרְגֵת אֶת־הַמִּצְרִי וַיֵּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדָּבָר:	14
15	Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well.	וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַחֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר:	15
16	Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock.	וּלְכַתָּן מִדְיָן שִׁבְעַ בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלָנָה וַתִּמְלְאֵנָה אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:	16

וירא בסבלותם. נתן עיניו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגזר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקהו ורודהו. וצעלה של שלומית צת דצרי היה, ונתן עיניו זה, וצלילה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לצית וצא על אשמו, כסצורה שהוא צעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש צדצר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש צדצר, היה מכהו ורודהו כל היום:

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צצית ומה עשה לו צצדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עמיד לצאת ממנו שימגייר:

(13) שני אנשים עברים. דתן ואזכרים הם, שהתירו מן המן: נצבים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמתי: רעך. רשע כמותך:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו צסם המפורש: וירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה שמה אינס ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים בעצודת פרך, אצל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הס הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטהו צו החרב, הוא שאמר משה, ויילני מחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נמעכז שם, כמו ויש ציעקב:) וישב על הבאר. למד מיעקב שזוהו לו זווה על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רצ שצקן, ופירש לו מעצודת אלילים ונידוהו מאללס: את הרהטים. את צריכות מרוצות המים העשויות צארן:

17	And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.	וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיּוֹשֶׁעַן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם: עֲנִהוֹן:	17
18	And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'	וַתָּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מֹדִיעַ מִהֲרִיתָן בָּא הַיּוֹם: וַיֹּמַא דִּין:	18
19	And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'	וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:	19
20	And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאִיּוֹ לָמָּה זֶה עֹזְבֶתָן אֶת־הָאִישׁ קִרְאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם:	20
21	And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה לְשִׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמִשָּׁה:	21
22	And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ)	22
23	And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.	וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעָקוּ וַתָּעַל שְׁוַעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:	23
24	And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:	24

(17) ויגרשום. מפני הנידוי:

(20) למה זה עזבתן. הכיר זו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אמת מכס, כמה דאם אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:

(21) ויורא. כהרגומו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹאֵל נָא וְלֵין (שופטים יט, ו), ולו הוֹאֵלנו, הוֹאֵלתי לדבר. ומדרשו לשון קָלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם צרשמו:

(23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר צמדין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה רועה וגו' ובאמת תשועה על ידו, ולכן נסמכו פרשיות הללו. (צר"י): וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שומט תינוקות ישראל ורומץ צדמס (שמו"ר א, לד):

25	And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.	וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס) יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִימְרֶיהָ לְמַכְרְהוֹן יִי:	25
III	Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.	וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתֵי רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתֵּר שְׂפֵר רַעִיא לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחֹרֵב:	רביעי ב
2	And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.	וַיֵּרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בָּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינֶנּוּ אֲכָל:	2
3	And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמִּרְאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבָּעַר הַסִּנֶּה:	3
4	And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'	וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי וַחֲזָא יִי אֲרִי אֶתְפְּנִי לְמַחְזִי וַיִּקְרָא לִיָּהּ יִי מִגּוֹ אֶסְנָא וַאֲמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַאֲמַר הֲאֵנָּא:	4
5	And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'	וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הָלֵם שְׁל־נַעֲלֶיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומד עָלָיו אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא:	5

(24) נאקתם. זעקתם, וכן מעיר מִתִּים יִנָּקוּ (איוז כד, יז): את בריתו את אברהם. עם אזרהס:

(25) וידע אלהים. נתן עליהם לזולא העלים עיניו:

(1) אחר המדבר. להמרחק מן הגזל, שלא ירעו צדקות אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:

(2) בלבית אש. צלהצח אש לזו של אש, כמו לז השמים, צלצ האלה, (שמואל-ז יח, יד) ואל תחמה על הסי"ו, שיש לנו כיווא

זו, מה המלה לצסך (יחזקאל טז, ל): מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו אֲנִכִּי צִנְרָה: אבל. נאכל, כמו לא עזד זה,

אשר לקח משם:

(3) אסורה נא. אסורה מכאן להמקרב שם:

(5) של. שְׁלוּף והוא, כמו וְנָשַׁל הַצִּרְקָן (דברים יט, ה), כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא. המקום:

6	Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.	וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבֵּיט אֶל־הָאֱלֹהִים:	וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבֵּיט אֶל־הָאֱלֹהִים:
7	And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;	וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאֵה רָאֵה רָאֵה אֶת־עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יִדְעָתִי אֶת־מַכָּאֲבָיו:	וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאֵה רָאֵה רָאֵה אֶת־עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יִדְעָתִי אֶת־מַכָּאֲבָיו:
8	and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.	וְאֶרְדָּ לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וְלַהֲעֲלֵתָם מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:	וְאֶרְדָּ לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וְלַהֲעֲלֵתָם מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:
9	And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.	וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֹּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:	וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֹּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:
10	Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'	וְעַתָּה לֵךְ וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	וְעַתָּה לֵךְ וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:
11	And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

(7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וַיֵּדַע קְלֹהִים, כלומר כי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא חֲסִטוֹם את חוֹזֵי מַלְעָקָם:

(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והואל את עמי, יועילו דבריך ותוציאם משם:

(11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפעשה להם גם ואוציאם ממצרים:

12	<p>And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים עִמָּךְ וְזֶה לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת-הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת-הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי-אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת-הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת-הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה:</p>
13	<p>And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִי בֹא אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ-לִי מַה-שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲמַר אֲלֵהֶם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִי בֹא אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ-לִי מַה-שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲמַר אֲלֵהֶם:</p>
14	<p>And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וְאָמַר כֹּדֶן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי לְוֹתְכוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:</p>
15	<p>And God said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כֹּדֶן תִּימַר לְבְנֵי יִשְ�רָאֵל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי לְוֹתְכוֹן דִּין שְׁמִי לְעַלְמֵם וְדִין דּוֹכְרָנִי לְכָל דָּר וָדָר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה כֹּה-תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה-שְּׁמִי לְעַלְמֵם וְזֶה זִכְרִי לְדָר דָּר:</p>

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותלתי בשליחותי וכדאי אני להציל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיניו אפל, כך תלך בשליחותי ואיניך ניוק, ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתלתי בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מצטיחך, שכשתצא ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וזה לך האות אכול השקה ספיח וגו' (ישעי' לו, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארצכם חריבה מפירות ואני אצרך הספיחים:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רבש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דייס בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (צרכות ט: שמו"ר ג, ז) (לא שהשכיל חלילה משה ביותר, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמואז כך היתה דעתו באומרו יתצרך אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזה יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היתה, שלא תגיד לצני ישראל כל דברים האלה, אלא כה תאמר לצני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

(15) זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ר ג, ט): וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

16	<p>Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.</p>	<p>לך וּאִסַּפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֲבֹרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פָּקֹד פָּקֹדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת־הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:</p>	חמישי
17	<p>And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	17
18	<p>And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.</p>	<p>וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבֵאתָ אִתָּהּ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עֲלֵינוּ וְעַתָּה נֵלְכֶה־נָּא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	18
19	<p>And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.</p>	<p>וְאָנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה:</p>	19
20	<p>And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפֵּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתֵי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>	20

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא: (18) ושמעו לקולך. מאליהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פקוד פקד פקד פקד פקד פקד (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר אלהים (צמד צר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יחירה, רמז ל"י מכות. דרש"י ישן): (19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלוך: לא יתן. לא יצדק, כמו על פן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נתנו אלהים להרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחילה פקיק. משמו של רבי יעקב דרבי מנחם נאמר לי:

21	<p>And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;</p>	<p>וְנָתַתִּי אֶת־תֶּן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִם:</p>	<p>21 וְנָתַתִּי אֶת־תֶּן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִם:</p>
22	<p>but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'</p>	<p>וְשָׂאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכֵּנֶתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כֶּסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בָּנֹתֵיכֶם וְנָצַלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:</p>	<p>22 וְשָׂאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכֵּנֶתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כֶּסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בָּנֹתֵיכֶם וְנָצַלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:</p>
IV	<p>And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'</p>	<p>וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:</p>	<p>IV וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:</p>
2	<p>And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ' מִזָּה) [ק] מִזָּה־זֶה בִּידְךָ וַיֹּאמֶר מִטֶּה:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ' מִזָּה) [ק] מִזָּה־זֶה בִּידְךָ וַיֹּאמֶר מִטֶּה:</p>
3	<p>And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.</p>	<p>וַיֹּאמֶר הִשְׁלִיכֵהוּ אֲרָצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֲרָצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיָּנֶס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר הִשְׁלִיכֵהוּ אֲרָצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֲרָצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיָּנֶס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:</p>
4	<p>And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאָחַז בְּזָנְבּוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחְזֶק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאָחַז בְּזָנְבּוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחְזֶק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:</p>

(22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה חסה צדית: ונצלחם. כתרומתו ותרומתו, וכן וינצלו את מנצרים (שמות יב, לו), וינצלו בני ישראל את עדים (שם לג, ו), והנו"ן בו יסוד. ומנחם חזרו במחצרת ד"י, עס וינצלו חללים את מקנה חזקם (בראשית לא, ט), אשר הציל אלהים מאזינו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ופעלתם, כמו ונסקסם מעל הַדְמָה (דברים כח, סג), ונתחם ביד אויב, ונצקסם לפני איביכם (ויקרא כו, יז), ונסקסם בחוקה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נ"ן שהיא צאה בתיבה לפרקים, ונופלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד בשר"א בכתף, כגון ונשאקסם את חזקם (בראשית מה, יט), ונסקסם להם את חזק הַגֶּלֶד (במדבר לב, כט), ונמלתם את בשר ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נגול, והוא מן השמות הכזדים, כמו דבור, פפור, למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ודברקסם חל הסלע (שם כ, ח), ודברקסם את הבית (יחזקאל מה, כ), ולמדקסם אתם את צניכם (דברים יא, יט):

(2) מזה בידך. לכן נכתבתי זה לדורש, מזה שצריך אתה ללוקח, שחשדת בכשרים. ופשוטו, כהדס שאומר לחזירו, מודה אתה שזו שלפניך אכן היא, אומר לו הן, אומר לו הריני עושה אותה עך:

(3) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרם לא יאמינו לי), ופחש אומנתו של נחש:

(4) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרבה יש במקרא, ויחזקו האנשים צילו (בראשית יט, טז) ויחזקוהו צמלשו (דברים כה, יא), ויחזקוהו צמלשו (שמואל א יז, לה), כל לשון חזק הדבור לצ"ת, לשון אחיזה הוא:

<p>that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'</p>	<p>לִמְעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֵלַיִךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: 5</p>
<p>And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבָּא־נָא יָדְךָ בְּחִיקוֹ וְיָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרֶעֶת כַּשָּׁלֵג: 6</p>
<p>And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיָּשֵׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: 7</p>
<p>And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.</p>	<p>וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: 8</p>
<p>And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'</p>	<p>וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵאוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹלְךָ וְלִקְוֹתַי מִמִּיַּי הַיָּאֵר וְשִׁפְכָתָהּ הַיַּבֶּשֶׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיַּבֶּשֶׁת: 9</p>
<p>And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְּמוּלָּה גַם מִשְׁלֵשָׁם גַּם מֵאֵז דְּבָרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹּד־פָּה וּכְבֹּד לִשׁוֹן אָנֹכִי: 10</p>

- (6) מצורעת כשלג. דרך צרעת להיות לצנה, אם צהרת לצנה היא, אף צאות זה רמז לו שלשון הרע קיפר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו צרעת, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:
- (7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טוזה ממחרת לצא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):
- (8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם שצילכס לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו צרך שהמודווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואצילמך שציל שרה:
- (9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עובדים לנילוס הממחה אותם, והפכס לדס. צרש"י ישן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה צעני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדס ציצשת, שומע אני שצידו הם הפכים לדס, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אצל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דס עד שיהיו ציצשת:

11	And the LORD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־יָשׁוּם אֶלֶם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פֶתִיחָא אוֹ עֹרֶא הֲלֹא אֲנִי יְהוָה:	וַיֹּאמֶר יְיָ לִיה מִן שׁוֹי פֶּה לְאִנְשָׁא אוֹ מִן שׁוֹי אֶלִימָא אוֹ חֲרָשָׁא אוֹ פִתְיחָא אוֹ עֹרֶא הֲלֹא אָנָּא יְיָ:
12	Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.'	וַעֲתָה לֵךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:	וְכַעַן אֵינִיל וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמְךָ וְאַל־פִּנְךָ דִּתְמַלִּיל:
13	And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'	וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בִּיד־תִּשְׁלַח:	וַיֹּאמֶר בְּכַעַן יְיָ שְׁלַח כְּעַן בִּיד מִן דְּכָשֶׁר לְמַשְׁלַח:
14	And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.	וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֲחִיךָ הֲלֹאִי יָדְעָתִי כִּי־דָבָר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשָׂמַח בְּלָבוֹ:	וְחִקִּיף רוּגְזָא דִּי בְּמִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֲחִיךָ לִינְאָה גְּלִי קְדָמִי אֲרִי מְלָלָא יְמַלִּיל הוּא וְאַף הָא הוּא נָפִיק לְקְדָמוּתְךָ וְיִחְוִינְךָ וְיִחְדִּי בְּלָבִיה:
15	And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.	וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׂמְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	וְחִמְלִיל עֲמִיה וְחִשְׁוִי יֵת פִּתְגָּמִיָּא בְּפִמִּיה וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמְךָ וְעִם פִּמִּיה וְאַלִּיף יִתְכּוֹן יֵת דִּתְעַבְדּוּן:
16	And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.	וְדִבַּר־הוּא לְךָ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לְךָ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֶלֶהִים:	וְיְמַלִּיל הוּא לְךָ עִם עַמָּא וְיְהִי הוּא יְהִי לְךָ לְמַתְוַרְגְּמָן וְאַתָּה תִּהְיֶה לִיה לְרַב:

(10) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפתח את משה צסנה לילך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ציוס הו' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ציד תשלח, עד שחרה צו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונציא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הנגלה נגליתי אל צית אציד צהיותם צמקרים (שמואל"א ב, כז), הוא אהרן, וכן ואודע להם צאריך מנצרים וגו' (יחזקאל כ, ה) ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו, ואותה נצואה לאהרן נאמרה: כבד פה. ככצידות אני מדבר, וצלשון לע"ז צלצו

(11) מי שם פה וגו'. מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישום אלם. מי עשה פרעה אלם שלא נתאמן צמנות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צוותו עליך, ולאספקלטורין (שבת קס). ההורגים מי עשאם ענקים, שלא ראו כשצרחת מן הציומה וגמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:

(13) ביד תשלח. ציד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ציד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעמיד, יש לך שלוחים הרבה:

(14) ויחר אף. (זבחים קב.) רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצתורה נאמר צו רועם, וזה לא נאמר צו רועם, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר צו רועם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לאצא ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר ומשה איש דהללים צניו יקראו על שצט הלוי (דברי הימים"א כג, יד): הגה הוא יצא לקראתך. כשמתלך למצרים: וראך ושמח בלב. לא כשאמת צבור שהיא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החשן נתמן על הלצ:

17	And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'	וְיֵת חֹטֶרָא הָדִין תִּסַּב בִּידְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּיהּ יֵת אֲתִיָּא: הָאֵתֶת: (פ)	וְיֵת חֹטֶרָא הָדִין תִּסַּב בִּידְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּיהּ יֵת אֲתִיָּא: הָאֵתֶת: (פ)	17
18	And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל־יֶתֶר חֹתָנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשְׁכַּח אֶל־אֲתִי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעֲוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה לְךָ לְשָׁלוֹם:	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל־יֶתֶר חֹתָנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשְׁכַּח אֶל־אֲתִי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעֲוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה לְךָ לְשָׁלוֹם:	ששי ג
19	And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־ הָאֲנָשִׁים הַמִּבְקָשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־ הָאֲנָשִׁים הַמִּבְקָשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ:	19
20	And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־ בָּנָיו וַיֵּרֶכְבֻּם עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־ מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדּוֹ:	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־ בָּנָיו וַיֵּרֶכְבֻּם עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־ מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדּוֹ:	20
21	And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוֹב מִצְרַיִם רְאֵה כָּל־ הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר־שִׁמַּתִּי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וְאֲנִי אַחֲזִק אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוֹב מִצְרַיִם רְאֵה כָּל־ הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר־שִׁמַּתִּי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וְאֲנִי אַחֲזִק אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם:	21
22	And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל:	22

(16) ודבר הוא לך. נשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הס:

יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כד פה: לאלהים. לרצולש:

(18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשצע לו (שלא יזוז ממדין כי אם צרשותו). (מכילתא יתרו) ושצעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

(19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזכרים, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוז כמת (נדריס סד):

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחצש אצרהם לעקידת יצחק, והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עני ולכצ על חמור (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את משה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

(21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן חלך, שמהא גזור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה זיה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו, ולא מנינו שעשאם לפניו, אלא מופתים שאני עתיד לשום צידך צמארים, כמו כי ידבר ללכס פקעה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כצר שמתים צידך:

(22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלצו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אגני צבור אקנהו (תהלים פט, כח), זו פשוטו. ומדרשו, כאן חסס הקב"ה על מכירת הצבורה שלקח יעקב מעשו:

23	And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'	וַאֲמַר אֵלָיךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתָמָאן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אֲנִי הֹרֵג אֶת־בְּכוֹרְךָ בְּכַרְךָ: וַאֲמַרְתִּיתָ לֵךְ שְׁלַח יְת בְּרִי וְיַפְלַח קְדָמִי וּמַסְרִיב אֶתָּ לְשַׁלְּחוֹתִיהָ הֵא אֲנִי קָטִיל יְת בְּרִי בּוֹכְרְךָ:	23
24	And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.	וַהֲיָה בַדֶּרֶךְ בַּמַּלְּאָךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ: וַהֲיָה בְּאֹרֶחַא בְּבֵית מִבְתָּא וַעֲרַע בֵּיה מַלְאָכָא דִּי וּבְעָא לְמַקְטִילָהּ:	24
25	Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'	וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צַר וַתְּכַרֵּת אֶת־עֲרֻלַּת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דָּמִים אַתָּה לִי: וַנְּסִיבַת צִפּוֹרָה שֹׁנָא וַיִּזְרַת יְת עֲרֻלַּת בְּרָהּ וְקָרִיבַת לְקַדְמוֹהִי וַאֲמַרְתָּ בְּדָמָא דְּמַהוּלְתָּא הָדִין אֶתְהִיב חֲתָנָא לָנָא:	25
26	So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'	וַנַּח מִנִּיה בְּכָן אֲמַרְתָּ אֱלֹהִי דְּמָא דְּמַהוּלְתָּא הָדִין אֶתְחִיב חֲתָנָא קָטוּל: וַיִּרְךָ מִמֶּנּוּ אִז אֲמַרְתָּ חֲתָן דָּמִים לְמוּלַת: (פ)	26
27	And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.	וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אֵיזִיל לְקַדְמוֹת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא וְאֵזִל וַעֲרֵעִיה בְּטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוֹהִי יִקְרָא דִּי וְנָשִׁיק לִיה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק לוֹ:	27
28	And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.	וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ וְאֵת כָּל־הָאֵתוֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ: וַחֲוִי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יְת כָּל שְׁתַּגְּמִיָּא דִּי דְּשַׁלְּחִיה וְיְת כָּל אֲתִיָּא דְּפַקְדִּיהּ:	28

(23) ואומר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיוב הן אל יִשְׁגִּיב צָלְמוֹ, לפיכך, מי קמהו מוכה (איוב לו, כז), בשר ודם המבקש להנקם מחיורו, מעלים את דבריו שלא יבקש הנלה, אבל הקב"ה ישיגו בכחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשונו אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה בו לשון:

(24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחשדל נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נחשדל, אלא אמר, אמול ואשא לדרך, סכנה היא לחינוק עד שלשה ימים, אמול ואשהה שלשה ימים, הקב"ה זוני לך שוב מצרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשדל במלון תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, ובולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר ובולעו מרגליו ועד אורתו מקום, הצינה לפורה שבשזיל המילה הוא: (25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי:

(26) וירך. המלאך ממנו. אז, צינה שעל המילה צא להורגו: אמרה חתן דמים למוולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשונו, לעיל כחז אתה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גם לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראתה וירך לגמרי, אז הצינה דעל דבר המילה לצד צא, וזוה מתוורן גם כן שינוי לשון בחרגוס אונקלוס בחתן דמים, ודו"ק כנ"ל): למוולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמד"ד משמשת בלשון על, כמו וְאִמֶּר פָּרְעֹה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

29	And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּכְנְסוּ יָת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
30	And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.	וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֵתוֹת לְעֵינֵי הָעָם:	וּמִלִּיל אַהֲרֹן יָת כָּל פִּתְגָמָיָא דְּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אֲתִיָּא לְעֵינֵי עָמָא:
31	And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.	וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָיָם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:	וַחֲיִמִּין עָמָא וּשְׁמַעוּ אַרִי דְּכִיר יְיָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַרִי גְלִי קְדָמוּהִי שְׁעִבְדֵּהוּן וְכָרְעוּ וּסְגִידוּ:
V	And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'	וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגוּ לִי בַמִּדְבָּר:	וּבְתַר כֵּן עָאלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְפַרְעֹה כִּדְנֵן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל שְׁלַח יָת עַמִּי וַיַּחֲגוּן קְדָמִי בַּמִּדְבָּרָא:
2	And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:	וַאֲמַר פַּרְעֹה שָׁמָא דִּי לֹא אֲתַגְלִי לִי דְאַסְבִּיל לְמִימְרֵיהָ לְשַׁלַּח יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲתַגְלִי לִי שָׁמָא דִּי וְאַף יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:
3	And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'	וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכָּה זֶה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אֹו בַחֲרֹב:	וַאֲמָרוּ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי אֲתַגְלִי עָלֵנָא גִזְיִל כַּעֲן מַהֲלַךְ תִּלְתָּא יוֹמִין בַּמִּדְבָּרָא וְנִזְבַּח קְדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא דְלִמָּא יַעֲרַעֲנָא בְּמוֹת אֹו בַּקְטוֹל:
4	And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לְסִבְלָתִיכֶם:	וַאֲמַר לְהוֹן מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם לְמָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּבְטְלוּן יָת עָמָא מַעֲבִידְתַּהוֹן אִיזִילוּ לְפִוְלַחֲנִכּוֹן:

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אזל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, וגם משה נזדו והם לא יגשו, החזירם לאחוריהם:
(3) פן יפגענו. פן יפגעו היו זריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:
(4) תפריעו את העם ממעשיו. תצדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, שזומעים לכם וסבורים לנוח מן המלאכה, וכן פירעהו אל טענר זו (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וספרעו כל ענתי (שם א, כה), פי פָרַע הוא (שמות לב, כה), נרחק ונתעז: לכו

5	And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲנֶרְבִּים עִתָּה עַם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסְבִּלָתָם:	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲנֶרְבִּים עִתָּה עַם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסְבִּלָתָם:	5
6	And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:	וַיִּצְוֶה פַּרְעֹה בַיּוֹם הַהוּא אֶת הַגֹּבֵשִׁים בָּעַם וְאֶת-שֹׁטְרֵיוֹ לֵאמֹר:	וַיִּצְוֶה פַּרְעֹה בַיּוֹם הַהוּא אֶת הַגֹּבֵשִׁים בָּעַם וְאֶת-שֹׁטְרֵיוֹ לֵאמֹר:	6
7	'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.	לֹא תִסָּפֹן לַמֶּתֵן תִּבְנֶה לְעֵמָּה לְמַרְמֵי לִבָּנוֹן כִּמְאֲתָמְלִי וּמִדְקֻמוֹתֵי אֲנֹן יִיזְלוּ וַיִּקְבְּבוּ לָהֹן תִּבְנֶה:	לֹא תִסָּפֹן לַמֶּתֵן תִּבְנֶה לְעֵמָּה לְלִבָּן הַלִּבָּנִים כְּתָמוֹל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנֶה:	7
8	And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.	וְיֵת סְכוּם לִבְנֵי דָאֲנֹן עֲבָדִין מְאֲתָמְלִי וּמִדְקֻמוֹתֵי תִמְנוֹן עֲלֵיהֶן לֹא תִמְנַעֲנוּ מִנִּיהָ אֲרִי בְטָלִין אֲנֹן עַל כֵּן אֲנֹן מִצֹּחִין לְמִימַר נִיזִיל נִדְבַח קָדָם אֱלֹהֵנָּה:	וְאֶת-מִתְכַּנֶּת הַלִּבָּנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תָּמוֹל שְׁלֹשָׁם תָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ כִּי-נִרְפִּים הֵם עַל-כֵּן הֵם צֹעְקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ:	8
9	Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'	וְתִקַּף פּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרֵיָא וְיִתְעַסְקוּן בִּיה וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין:	תִּכְבֶּד הָעֲבָדָה עַל-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ-בָהּ וְאֵל-יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי-שֹׁקֶר:	9

לסבלותיהם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צנתיכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שצטו של לוי, ומדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות:

(5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואחת משביתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה: (6) הנוגשים. מצריים היו, והשומרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שומרים, והשומר ממונה לקדושת צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשט"ז בלל, היו גובלין אותו עם הטיט: לבנים. טי"ז לש בלע"ז, שעושים מטיט, ומיבשין אותן בחמה, ויש ששורפין אותן בכבשן: כתמוול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה החשבון נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצט פונה אל הצטלה וצועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ומכן לבנים, ולו נחכנו עלילות, את הכסף המתוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפוייה צידם ועזובה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

(9) ואל ישעו בדברי שקר. ואל יגורו וידברו תמיד בדברי רוח, לאמר נלכה נזכרה, ודומה לו ואשעה בחקך תמיד, למשל ולשנינה מתרגמין וּלְשׁוֹעִין, וְסִפֵּר וְאִשְׁפָּעִי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם, יִשְׁעָה הָאָדָם עַל עֲשֵׂהוּ (ישעיה יז, ז), וְלֹא שָׁעוּ עַל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל (שם לא, א), וְלֹא יִשְׁעָה אֵל הַמִּצְוֹת (שם יז, ח), ולא מנאחי שמוש של ב"ת סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר בדבר, נופל לשון שמוש ב"ת, כגון הַקְּדָרִים בָּךְ (יחזקאל לג, ל), וְקִדְרָה מִרְקָם וְאֶחָדָה בְּמִדְרָה (במדבר יב, א), הַמִּלָּחָה הַדְּרָה בִּי (זכריה ד, א), לְדָרָה בָּם (דברים יא, יט), וְאֶדְרָה בְּעִדְוִתֶּיךָ (תהלים קיט, מה), אף כאן אל ישעו בדברי שקר, אל יהיו נדברים בדברי שוא והבא:

<p>10 And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>	<p>10 וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>
<p>11 Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'</p>	<p>אֲתֶם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹדְתְּכֶם דָּבָר:</p>	<p>11 אֲתֶם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹדְתְּכֶם דָּבָר:</p>
<p>12 So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.</p>	<p>וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:</p>	<p>12 וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:</p>
<p>13 And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'</p>	<p>וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כֹּל מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בִּהְיוֹת תִּתֶּבֶן:</p>	<p>13 וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כֹּל מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בִּהְיוֹת תִּתֶּבֶן:</p>
<p>14 And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'</p>	<p>וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֻקְכֶם לַלֶּבֶן כַּתְמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:</p>	<p>14 וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֻקְכֶם לַלֶּבֶן כַּתְמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:</p>
<p>15 Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>	<p>15 וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>
<p>16 'There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'</p>	<p>תֶּבֶן לֹא מִתִּיחִיב לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֵיךָ אָמְרוּ לָנָה עֲבִידֶיךָ וְהָא עֲבָדֶיךָ לָקוּ וְחַטֹּן עָלֵיהוֹן עִמָּךְ:</p>	<p>16 תֶּבֶן אֵין נֹתֵן לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֵיךָ אָמְרוּ לָנָה עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מְכִים וְחַטֹּאת עִמָּךְ:</p>

(11) אתם לכו קחו לכם תבן. וזריכים אתם לילך צוריות, כי אין נגרע דבר מכל סכום לַבְנִים שהייתם עושים ליום זהות התבן נסן לכם מזומן מצית המלך:
(12) לקשש קש לתבן. לאסוף אסיפה, ללקוט לקט לצורך תבן הטיט: קש. לשון לקוט, על שם שדצר המתפור הוא וזריך לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות:
(13) אצים. דוחקים: דבר יום ביומו. חשבון של כל יום ביומו, כאשר עשיתם זהות התבן מוכן:
(14) ויכו שטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו, וחסים על חזריהם מלדחקם, וכשהיו משלימין הלַבְנִים לנוגשים שהם מזריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין, ונאלץ מן הרוח אשר על משה והושם עליהם, שנאמר אספה לי שבעים איש מוקני ישראל, מאותן שידעת הטובה שעשו במזריים, כי הם זקני העם ושוטריהם: ויכו שטרי בני ישראל. אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם, לאמר מדוע וגו', למה ויכו, שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום, חק הקצוב עליכם ללצון כתמול השלישי, שהוא יום שלפני אתמול, והוא היה זהות התבן נתן להם: ויכו. לשון ויפגעו, הוכו מיד אחרים, הנוגשים הכוס:

17	But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.	וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נִלְכֶּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:	וַאֲמַר בְּטָלִין אַתּוֹן בְּטָלִין עַל כֵּן אַתּוֹן אֹמְרִין נִיזִיל נִדְבַח קֹדֶם יי:
18	Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'	וַעֲתָה לָכוּ עֲבֹדוּ וְתָבֵן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם וְתָבֵן לַבְּנִים תִּתְּנוּ:	וְכַעַן אִיזִילוּ פִלְחוּ וְתִבְנֶא לֹא יִתְּיָיֵב לָכוֹן וְסָכּוֹם לַבְּנִיא תִתְּנוּ:
19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲתָם בָּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרַעוּ מִלְּבַנִּיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:	וַחֲזוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּהוֹן בְּבִישׁ לְמִימָר לֹא תִמְנַעוּ מִלְּבַנִּיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמִיהָ:
20	And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פְּרָעָה:	וַעֲרֵעוּ יֵת מֹשֶׁה וְיֵת אַהֲרֹן קִימִין לְקִדְמוֹתָהוֹן בְּמִפְקָהוֹן מִלֹּת פְּרָעָה:
21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְיָ רֵא וְיִהְיֶה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבֵּאתֶם אֶת־רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵּנוּ:	וַאֲמָרוּ לָהֹן יִתְגַּלִּי יי עֲלֵיכֹן וַיִּתְּפָרַע דְּאִבְיָשְׁתּוֹן יֵת רִיחֵנָא בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְמַתָּן חֶרֶב בְּיָדָהֹן לְמַקְטִלָּא:
22	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?	וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעֵתָה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:	וַתֵּב מֹשֶׁה לְקֹדֶם יי וַאֲמַר יי לָמָּה אִבְיָשְׁתָּא לְעַמָּא הַדִּין לָמָּה דִּין שְׁלַחְתָּנִי:
23	For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'	וַיֵּאָזַר בָּאתִי אֶל־פְּרָעָה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:	וַמַּעֲדֵן דְּעֵלִית לֹת פְּרָעָה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אִבְיָשׁ לְעַמָּא הַדִּין וְשִׁזְבָּא לֹא שִׁיזְבַּתָּא יֵת עַמְּךָ:

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לַבְּנִים כַּמְנִין הַרְשִׁין: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דבר הוא, וכך פירוש, ודבר זה מציא חטאת על עמך, כאילו כתוב וחטאת לעמך, כמו בְּזוֹאֲנָה צִית לָקֶס (רות א, יט), שהוא כמו לצית לחם, וכן הרבה:

(18) ותכן לבנים. חשבונו הַלְּבָנִים, וכן את הפסוק הַמִּתְקֵן (מלכים"ב יב, יב), המנוי, כמו שאמר בענין וַיִּזְרְעוּ וַיִּמְנוּ אֶת הַקֶּסֶף (שם יא):

(19) ויראו שוטרי בני ישראל. את חזריהם הנרדפים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וזרה המואלת אותם, צהכזידם העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

(20) ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נשים ונזבים דתן ואזירים היו, שנאמר זהם ילאו נזבים:

(22) למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קוצל אני על ששלחתני (שמו"ר ה, כב):

(23) הרע. לשון הפעיל הוא, הרעה רעה עליהם, ותרגומי אֲבָאִישׁ:

VI And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵּרָאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעֹה כִּי בְיָד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יִגְרֹשֶׁם מֵאֶרֶצוֹ: (ס)

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 ע"י 29:22 – 29:23 on page 205. Sepharadim read Jeremiah 1:1 – 2:3.

2 And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD; וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לֵיהּ אֲנִי יְיָ:

3 and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name ETERNAL ONE I made Me not known to them. וְאֵלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֵלֹהִים אֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמִי יְיָ לֹא יָהִיָּה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם: וְאֵתְגַלִּיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמִי יְיָ לֹא הוֹדַעְתִּי לָהֶם:

4 And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned. וְגַם הִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ: וְאֶף אֶקְיַמְתִּי יְת קִיְמִי עִמָּהֶן לָמַתָּן לָהֶן יְת אֶרֶץ דְּכַנְעַן יְת אֶרֶץ תּוֹתְבוֹתָהֶן דְּאֵתוֹתְבוּ בָּהּ:

5 And moreover I have heard the groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant. וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִּים אִתָּם וְאֶזְכָּר אֶת־בְּרִיתִי: וְאֶף קָדְמִי שָׁמִיעַ יְת קִבִּילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִצְרַיִם מִפְּלִחִין בְּהוֹן וּדְכִרְנָא יְת קִיְמִי:

(1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). הרהרת על מדותי, לא כאצורה שמדתי לו כי צִיָּקָה יִקְרָא לָךְ זָרַע (בראשית כא, יז), ואחר כך אמרתי לו העלוהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאזיאלס לארץ: כי ביד חזקה יִשְׁלַחֵם. מפני ידי החזקה שחזק עלי, ישלחם: וביד חזקה יגרושם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם זדה, וכן הוא אומר וחזק מצרים על העם למהר לשלחם וגו':

(2) וידבר אלהים אל משה. דָּבָר אִתּוֹ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אֲנִי ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדכרתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מזנינו שהוא נדרש כזמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עונש, כגון וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מצות, כגון ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר:

(3) וארא. אל האבות: באל שדי. הצטחתי הצטחתי, וזכולן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נִפְרָטִי להם צמדת אמיתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לִאֲמַת דברי, שהרי הצטחתי ולא קיימתי:

(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם באל שדי, הצנתי והעמדתי צריתי ציני וציניהם: לתת להם את ארץ כנען. לאצורה צפרשת מילה נאמר, הִנֵּי אֵל שְׁדֵי וְגו' וְנִסְתִּי לָךְ וְלִנְרָעָךְ אֶסְרִיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ (בראשית יז, אה). ליצחק, כי לָךְ וְלִנְרָעָךְ אֶסְרִיךָ אֶת כָּל הָאֲרָץ הַזֹּאת וְהַקִּימָה אֶת הַשְּׂבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם (שם כו, ג), ואותה שזועה שנשבעתי לאצורה באל שדי, אמרתי ליעקב הִנֵּי אֵל שְׁדֵי פָּרַה וְקָרָה וְגו' (שם לה, יא), וְאֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו' (שם יז), הרי שנדרתי להם ולא קיימתי:

(5) וגם אני. כמו שהצנתי והעמדתי הצרתי יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור. אותו הצרתי, כי צרתי בין הצתרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעבדו דן אֶלְכִי (בראשית טו, יד):

<p>Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;</p>	<p>לֵכֶן אֲמַר לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדֵּתָם וְגִאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְשַׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>	<p>לֵכֶן אֲמַר לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדֵּתָם וְגִאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְשַׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.</p>	<p>וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיֵּדְעוּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:</p>	<p>וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיֵּדְעוּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:</p>
<p>And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.'</p>	<p>וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לָתֶת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:</p>	<p>וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לָתֶת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:</p>
<p>And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.</p>	<p>וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ וּמִפְּוִלְחָנָא דִּיהוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן:</p>	<p>וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ וּמִפְּוִלְחָנָא דִּיהוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן:</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>	<p>וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>

(6) לכן. על פי אותה השזועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהצטחתי: והוצאתי אתכם. כי כן הצטחתי (שם), ואחרי כן ילאו צִרְקָשׁ גָּדוֹל: סבלות מצרים. טורח משא מזרים: (8) נשאתי את ידי. הרימותיה ליטע צכסאי: (9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו וגשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בגשימתו. קרוב לענין זה שמעתי צפרשה זו מרבי צרוך צר' אליעזר, והציא לי ראייה ממקרא זה, בפעם האחת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי עמי ה' (ירמ' טו, כא), למדנו כשהקצ'ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה למה הִרְעָקָה (שמות ה, כג), אמר לו הקצ'ה חבל על דאצדין ולא משתכחין, יש לי להמאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשצקש לצררה לקצור את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה דמים מרובים, וכן ציחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ציעקש ויִקָּן את חֶלְקָהּ הַשָּׂדֶה לנטות אהלו (בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שך שמו, הרי תחלה כשנגלה לצררהם בין הצתרים נאמר וְאֵיךְ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֹרֶץ מִצְרַיִם (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לכן אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דְּצָרָה דְּצָרָה על אֶפְקֵינוּ (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הֲלוֹא כֹה דְּצָרִי פֶּאֶשׁ נָאֵס ה' וְכִפְשִׁישׁ יִפְלֹץ קָלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה נתיבות:

11	'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'	בֹּא דִבֶּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִצְרָיו:	11
12	And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִידֹךָ יִשְׁמְעֵנִי פַרְעֹה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם: (פ)	12
13	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ס)	13
14	These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.	אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּכֶר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹוא חֲצֹרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:	שני 14
15	And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וַיִּמִּין וַיַּחֲד וַיַּכִּין וְזֹהָר וְשָׂאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:	15
16	And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתֹלְדֹתָם גֶּרְשֹׁן וְקַהֲת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי שָׁנָה: וַתֵּלֶתִין וְשִׁבְעַת שָׁנִין:	16

(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. עֲרְלָה אֵין (שם ו, י), אטומה משמוע. עֲרְלָה לֵב (שם ט, כה), אטומים מהבין. שָׁמָּה גַם אִשָּׁה וְהַעֲרַל (חזקוק ז, טז), והאטום משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). וְעָרַל צֶמֶר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה צה. וְעָרַלְתָם עֲרְלָתוֹ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל צפני אכילתו. שָׁלַשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָקֵס עֲרָלִים (שם), אטום ומכוסה ומוצדל מלאכלו: ואִידֹךָ יִשְׁמְעֵנִי פַרְעֹה. זה אחד מעשרה ק"ו שצמורה (צ"ר צב, יז):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקצ"ה את אהרן להיות לו לָפֶה ולמליץ: ויצום אל בני ישראל. צוה עליהם להנהיגם צנח ולסבול אותם (שמו"ר ז, ג): ואל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם. קָם עליו לחלוק לו כבוד צדצריהם, זה מדרשו. ופשוטו, קָם על דבר ישראל ועל שליחותו אל פַּרְעֹה. ודבר הזווי מהו, מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין בצלה ראשי בית אבותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, ובמי נתיחסו:

(14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שצטו של לוי עד משה ואהרן שצביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך מולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שֶׁקֶנְטָרְם יעקב אצטו לשלשה שצטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לצדם, לומר שחשובים הם):

17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפְּחֹתָם:	בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפְּחֹתָם:	17
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל חַיֵּי קָהָת מֵאָה וְתֵלָתִין וְתֵלָת שָׁנִים:	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל חַיֵּי קָהָת מֵאָה וְתֵלָתִין וְתֵלָת שָׁנִים:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפְּחוֹת הַלְוִי לְתֵלְדָתָם:	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפְּחוֹת הַלְוִי לְתֵלְדָתָם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכְבֵד בִּתּוֹ אֲבִיהִי לִיהָ לְאִמּוֹ וַיֵּלֶידַת לִיהָ יִתְּ אֶהֱרֹן וַיֵּת מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם מֵאָה וְתֵלָתִין וְשִׁבְעַ שָׁנִים:	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכְבֵד בִּתּוֹ אֲבִיהִי לִיהָ לְאִמּוֹ וַיֵּלֶידַת לִיהָ יִתְּ אֶהֱרֹן וַיֵּת מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם מֵאָה וְתֵלָתִין וְשִׁבְעַ שָׁנִים:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	22
23	And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתּוֹ עַמִּינָדָב אֶחָת נַחֲשֹׁן לִיהָ לְאִמּוֹ וַיֵּלֶידַת לִיהָ נָדָב וַיֵּת אֲבִיהוּא וַיֵּת אֶלְעָזָר וַיֵּת אִיתָמָר:	וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתּוֹ עַמִּינָדָב אֶחָת נַחֲשֹׁן לִיהָ לְאִמּוֹ וַיֵּלֶידַת לִיהָ נָדָב וַיֵּת אֲבִיהוּא וַיֵּת אֶלְעָזָר וַיֵּת אִיתָמָר:	23
24	And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.	וּבְנֵי קָרַח אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וְאַבִּיאָסָף אֵלֶּה מִשְׁפְּחוֹת הַקְּרָחִי:	וּבְנֵי קָרַח אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וְאַבִּיאָסָף אֵלֶּה מִשְׁפְּחוֹת הַקְּרָחִי:	24

- (16) ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶסְיוֹ (שמות א, 1), ואח"כ וַיָּקָם מִלֶּךְ מִצְרַיִם, ולוי האריך ימים על כולם:
- (18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגו'. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לצדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמצא ד' מאות שנה, והרבה שנים נכלעים לבנים בשני האבות:
- (20) יוכבד דרתו. אחת אבותיה, בת לוי אחות קהת:
- (23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה נריך לצדוק באחיה (ב"צ קי. שמו"ר ז, ד):

25	And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. 'These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.	וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן נָסִיב לִיה מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לִיה לְאִתּוֹ וַיֵּלֶידֶת לִיה יֵת פִּינְחָס אֶלֶיָּן רִישֵׁי אֲבֹתָם לְיֹנָאִי לְזֶרְעֵיהֶן:	וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לֹאֲשֶׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּינְחָס אֶלֶה רֹאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם:	25
26	'These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'	הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה דְּאָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאוֹתָם:	הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאוֹתָם:	26
27	These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.	אֵנֹן דְּמַמְלִלִין עִם פֶּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:	הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פֶּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:	27
28	And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,	וַיְהִי בַּיּוֹם דְּבֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	וַיְהִי בַּיּוֹם דְּבֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	28
29	that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֵּר אֶל־פֶּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיְךָ:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֵּר אֶל־פֶּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיְךָ:	שלישי
30	And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ הֵא אֲנִי יְקִיר מִמְּלָל וְאִיכְדִין יִשְׁמַע מִנִּי פֶרְעָה:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאִיךָ יִשְׁמַע אֵלַי פֶּרְעָה: (פ)	30
VII	And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֲלֵהִים לְפֶרְעָה וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאְךָ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֲלֵהִים לְפֶרְעָה וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאְךָ:	VII

(25) מבנות פוטיאל. מורע יתרו שפטס עגלים לעבודת אלילים, ומורע יוסף שפטפט ציצרו (צ"ז קט:):
(26) הוא אהרן ומושה. אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכד לעמרם. הוא אהרן ומושה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למושה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם. צבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סך כל פסוקים (צבאית כז, מ), כמו צהרצח. עמדתם על סך כל (יחזקאל לג, כו), כמו צהרצח:
(27) הם המדברים וגו'. הם שננטו הס שקיימו: הוא משה ואהרן. הם צליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:
(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחוצר למקרא שלאחריו:
(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה צא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל בו: אני ה'. כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי:
(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, ופנה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא השיטה, כדאם האומר נחזור על הראשונות:

2	Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.	אתה תדבר את כל-אשר אצוה ואהרן אחיך ידבר אל-פרעה וישלח את-בני ישראל מארצו:	אתה תמליך ית כל דאפקדנך ואהרן אחיך ימליך עם פרעה וישלח את-בני ישראל מארצו:	2
3	And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.	ואני אקשה את-לב פרעה והרביתי את-אתתי ואת-מופתי בארץ מצרים:	ואני אקשה את-לב פרעה והרביתי את-אתתי ואת-מופתי בארץ מצרים:	3
4	But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.	ולא יקביל מנכון פרעה ואתי את-ידי במצרים והוצאתי את-צבאתי את-עמי בני ישראל מארץ מצרים בגדלים:	ולא-ישמע אלכם פרעה ונתתי את-ידי במצרים והוצאתי את-צבאתי את-עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים:	4
5	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'	וידעו מצרים כי-אני יהוה בנטתי את-ידי על-מצרים והוצאתי את-בני ישראל מתוכם:	וידעו מצרים כי-אני יהוה בנטתי את-ידי על-מצרים והוצאתי את-בני ישראל מתוכם:	5
6	And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.	ויעש משה ואהרן ככל אשר צוה יהוה אתם כן עשו:	ויעש משה ואהרן ככל אשר צוה יהוה אתם כן עשו:	6
7	And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.	ומשה בן-שמונים שנה ואהרן בן-שלוש ושמנים שנה בדברם אל-פרעה: (פ)	ומשה בן-שמונים שנה ואהרן בן-שלוש ושמנים שנה בדברם אל-פרעה: (פ)	7
8	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:	ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:	ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:	רביעי ה

- (1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו צמכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרגומו יהי מתורגמן, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת גיב שפטים (ישעי' נו, יט), גיב חקקה (משלי י, לא), ויכל מהקצות דשמואל (שמואל-א י, יג), וכלע"ז קוראין לו פרידי"גר
- (2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:
- (3) ואני אקשה. מאחר שהרשע והתרים כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, נחת לב לשלם לשון, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות צו אחותי ותכירו את גבורתי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מציא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הכרתי גוים קשמו פנוקם וגו' (נפניה ג, ו), קמקפי אף תיקראי אותי תקחי מוסר (שם ז), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ש שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשון עד שמתים בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשון ע"ש):
- (4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

<p>9 'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'</p>	<p>אָרִי יִמְלִיל עִמּוֹכּוֹן פֶּרְעָה לְמִימַר הִבּוּ לְכוּן אֶתָּא וְתִימַר לְאַהֲרֹן סֵב יְת חוּטְרָךְ וְרָמִי קֶדֶם פֶּרְעָה יְהִי לְתַנִּין:</p>	<p>כִּי יִדְבָּר אֲלֵכֶם פֶּרְעָה לֵאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מוֹפֶת וְאַמְרַתְּ אֶל־ אַהֲרֹן קַח אֶת־מִטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פֶרְעָה יְהִי לְתַנִּין:</p>
<p>10 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.</p>	<p>וַעֲלֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי פֶּרְעָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַרְמָא אַהֲרֹן יְת חוּטְרִיהָ קֶדֶם פֶּרְעָה וְקֶדֶם עֲבָדָיו וַהֲיָה לְתַנִּין:</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פֶּרְעָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת־מִטְּחוֹ לִפְנֵי פֶּרְעָה וּלְפָנָי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:</p>
<p>11 Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.</p>	<p>וַקְרָא אַף פֶּרְעָה לְחֹכְמָיָא וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶן כֵּן:</p>	<p>וַיִּקְרָא גַם־פֶּרְעָה לְחֹכְמָיָם וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶם כֵּן:</p>
<p>12 For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.</p>	<p>וַרְמּוּ גְבֵר חוּטְרִיהָ וַהֲיָה לְתַנִּין וַיִּבְלַע חוּטְרָא דְאַהֲרֹן יְת חוּטְרֵיהֶן:</p>	<p>וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּחוֹ וַיְהִי לְתַנִּין וַיִּבְלַע מִטְּחֵ־אַהֲרֹן אֶת־מִטְּחֵם:</p>
<p>13 And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַאֲתַקַּף לֵב פֶּרְעָה וְלֹא קִבִּיל מִנְהֶן כַּמָּא דְמִלִּיל יְיָ:</p>	<p>וַיַּחֲזֹק לֵב פֶּרְעָה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲתִיקֵר לֵבָא דְּפֶרְעָה סְרִיב לְשַׁלְחָא עַמָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כִּבְדֵּךְ לֵב פֶּרְעָה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:</p>
<p>15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.</p>	<p>אִיזִיל לִזְנוּת פֶּרְעָה בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַתְּעֵתָד לְסַדְמוֹתֶיהָ עַל כִּיף נַהֲרָא וְחוּטְרָא דְאַתְהִפִּיךְ לְחִוּיָא תִּסְבּ בְּיָדְךָ:</p>	<p>לֵךְ אֶל־פֶּרְעָה בַּבֹּקֶר הִנֵּה יֵצֵא הַמַּיְמָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל־ שֵׁפֶת הַיָּאָר וְהַמִּטְּחָ אֲשֶׁר־נִהְפָּךְ לְנָחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:</p>

(9) מופת. אות, להודיע שיש לורח (נרוך) צמי ששולח אתכם:

(10) לתנין. נחש:

(11) בלחשיהם בלחשיהון, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המטהפכת (בראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שבת 15):

(14) כבד. תרגומו יקיר, ולא אחיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו כי פָּגַד מִמֶּךָ הַדָּבָר (שמות יח, יח):

(15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו (שמו"ר ט, ז):

16	<p>And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;</p>	<p>וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעַתָּ עַד־כֹּה:</p>	16
17	<p>thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.</p>	<p>כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הִנֵּה אֲנֹכִי מַכֶּה בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם:</p>	17
18	<p>And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.'</p>	<p>וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבִאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)</p>	18
19	<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מַטֶּה וְנָטָה־יָדְךָ עַל־מַיִמי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם עַל־יְאֹרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵּיהֶם וְעַל־כָּל־מְקוֹה מִימֵיהֶם וַיְהִי־דָם כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבִבְרִיתִים:</p>	19
20	<p>And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה וַיָּרָם בַּמַּטֶּה וַיַּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לַעֲיִנֵּי פַרְעֹה וּלַעֲיִנֵּי עֲבָדָיו וַיִּהְפְּכוּ כָל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לָדָם:</p>	20

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שחשמע ממני מכת בכורות, שחשח זה זכה פה אָמַר ה' כַּחֲלֵת הַלֵּלָה:
(17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים צמחים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:
(18) ונלאו מצרים. לזקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשמות:
(19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלק לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא דם ולא צפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות ידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאינן נוצעין ואין מושקין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטניק: בכל ארץ מצרים. אף צמחצאות וצמחצאות שצנתים: ובעצים ובאבנים. מים שצכלי עץ וצכלי אבן:

21	And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.	וַתִּדָּגָה אֲשֶׁר-בִּיאָר מֵתָהּ וַיָּבֹאֲשׁ הַיָּאָר וְלֹא-יָכֻלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן-הַיָּאָר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַתִּדָּגָה אֲשֶׁר-בִּיאָר מֵתָהּ וַיָּבֹאֲשׁ הַיָּאָר וְלֹא-יָכֻלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן-הַיָּאָר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
22	And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לִב-פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:	וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לִב-פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:
23	And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.	וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לִבּוֹ גַּם-לְזֹאת:	וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לִבּוֹ גַּם-לְזֹאת:
24	And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.	וַיַּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאָר מִיָּם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאָר:	וַיַּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאָר מִיָּם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאָר:
25	And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.	וַיִּמָּלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִהפּוֹת-יְהוָה אֶת-הַיָּאָר: (פ)	וַיִּמָּלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִהפּוֹת-יְהוָה אֶת-הַיָּאָר: (פ)
26	And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:
27	And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.	וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הֵנָּה אֲנִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בַּצְּפָרְדַּיִם:	וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הֵנָּה אֲנִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בַּצְּפָרְדַּיִם:

(22) בלטיהם. לחש שאומרינ אותו בלטי וצחשאי. ורבותינו אמרו, בלטיהם מעשה שדים, בלטיהם מעשה כשפים (סנהדרין 107:). ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אחס עושים כן, תבן אחס מכניסין לַעֲקָרָיִים (מנחות פה.). עיר שכולה תבן, אף אחס מציאין מכשפות למזרים שכולה כשפים:

(23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם:

(25) וימלא. מנין שבעת ימים שלא שב היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה צה (שמו"ר ט, יז):

(27) ואם מאן אתה. ואם סרבן אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שְׁלוּ (איוב טז, יז) וְשָׁקַט (ירמיה מ, יא), סָר וְעָק (מלכים א, כ, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנִגְפוּ אֵשֶׁה הָרָה (שמות כא, כב) אינו לשון מיתה, וכן וַצִּטְקֶם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טז), פֶּן תִּגָּזַן בְּצִלְצָן רַגְלְךָ (תהלים לא, יז), וְלִצְלוֹן נִגֵּף (ישעיה ט, יד):

28	<p>And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.</p>	<p>וַיִּרְבּוּ נְהָרָא עוֹרֵדֵעֲנִיָּא וַיִּסְקוּן וַיֵּעָלוּ בְּבֵיתָךְ וּבְחֻדְרֵךְ מִשְׁכְּבֶךָ וְעַל-מִטְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבַעֲמֻךְ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>	<p>וְשָׂרָץ הַיָּאֵר צִפְרֹדָעִים וַיֵּעָלוּ וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֻדְרֵךְ מִשְׁכְּבֶךָ וְעַל-מִטְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבַעֲמֻךְ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ: 28</p>
29	<p>And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'</p>	<p>וּבְכָה וּבַעֲמֻךְ וּבְכָל-עֲבָדֶיךָ וַיִּסְקוּן עוֹרֵדֵעֲנִיָּא: 29</p>	<p>וּבְכָה וּבַעֲמֻךְ וּבְכָל-עֲבָדֶיךָ וַיֵּעָלוּ הַצִּפְרֹדָעִים: 29</p>
VIII	<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אִמְרָ לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת יָדְךָ בְּחַוֹּטְךָ עַל נְהָרֵיָא עַל אַרְתֵּיָא וְעַל אֲגֻמֵּיָא וְאָסִיף יָת עוֹרֵדֵעֲנִיָּא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֲמַר אֶל-אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת-יָדְךָ בְּמִטְךָ עַל-הַנְּהָרוֹת עַל-הַיָּאֵרִים וְעַל-הָאֲגֻמִּים וְהָעַל אֶת-הַצִּפְרֹדָעִים עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: VIII</p>
2	<p>And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.</p>	<p>וְאַרְיִים אַהֲרֹן יָת יְדִיהָ עַל מֵיָא דְּמִצְרַיִם וְסָלִיפוּ עוֹרֵדֵעֲנִיָּא וַחֲפּוּ יָת אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּט אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ עַל מֵיֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצִּפְרֹדָע וַתִּכַּס אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם: 2</p>
3	<p>And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.</p>	<p>וַעֲבָדוּ בְּנֵי חֲרָשֵׁיָא בְּלַחְשֵׁיהוֹן וְאָסִיפוּ יָת עוֹרֵדֵעֲנִיָּא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-בְנֵי הַחֲרָטְמִים בְּלִשְׁתֵּיהֶם וַיֵּעָלוּ אֶת-הַצִּפְרֹדָעִים עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: 3</p>
4	<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הָעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וְיֹסֵר הַצִּפְרֹדָעִים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת-הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הָעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וְיֹסֵר הַצִּפְרֹדָעִים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת-הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: 4</p>
5	<p>And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה שְׂאֵל לְךָ גְבוּרָא הֵב לְךָ זְמַן לְאַמְתִּי אֲצַלִּי עָלְךָ וְעַל עֲבָדֶיךָ וְעַל עַמְּךָ לְשִׁיחָא עוֹרֵדֵעֲנִיָּא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הֲתַפְאֵר עָלַי לְמַתְּיוּ אֶעֱתִיר לְךָ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרֹדָעִים מִמֶּנִּי וּמִבְתֵּיךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁתְּאָרְנָה: 5</p>

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צצמיע צדך, הוא החמיל צעצה מחלה, ויאמר אל עמו, וממנו החמילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, 7):

(29) ובכה ובעמך. צמח מעיהם נכנסים ומקרקרין:

(2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת היטה, והיו מפין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן והיה הכנס, הרחשה גדוליר"א צלע"ו, ואף ותעל הצפרדע גרינוליר"א צלע"ו

<p>6 And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כִּפְתָּנֶמָּךְ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּי־הִנֵּה בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי לִית כִּי אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כִּפְתָּנֶמָּךְ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּי־הִנֵּה בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי לִית כִּי אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>6</p>
<p>7 And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'</p>	<p>וַיַּעֲדֹן עוֹרְדֵּעֲנִיא מִנָּה וּמִבֵּיתָהּ וּמִעַבְדֵּיהָ וּמִעַמְּהָ לְחֹד דְּכִנְהָרָא יִשְׁתְּאַרְנֹן:</p>	<p>וּסְרוּ הַצִּפְרָדִּים מִמָּךְ וּמִבֵּיתְךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמֶּךָ רַק בְּיָאֵר תִּשְׁאָרְנָה:</p>	<p>חמישי</p>
<p>8 And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדִּים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרְעָה:</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדִּים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרְעָה:</p>	<p>8</p>
<p>9 And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ כִּפְתָּנֶמָּא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרְדֵּעֲנִיא מִן בֵּיתָא מִן דִּרְתָּא וּמִן חֲקִלְתָּא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדַבְּרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדִּים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֵרֹת וּמִן־הַשָּׂדֶה:</p>	<p>9</p>
<p>10 And they gathered them together in heaps; and the land stank.</p>	<p>וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֹשׁ הָאָרֶץ:</p>	<p>וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֹשׁ הָאָרֶץ:</p>	<p>10</p>
<p>11 But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַיֵּרָא פַרְעֹה כִּי הִיתָה הַרְוָחָה וַיִּכְבַּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>	<p>וַיֵּרָא פַרְעֹה כִּי הִיתָה הַרְוָחָה וַיִּכְבַּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>	<p>11</p>
<p>12 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימָר לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת חוּטְרְךָ וּמַחִי יָת עֲפָרָא דְּאַרְעָא וַיְהִי לְקִלְמָתָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֵימָר אֵל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּךָ וַיִּהְיֶה אֶת־עַפְרֵי הָאָרֶץ וַיְהִי לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>12</p>

(5) התפאר עלי. כמו הִתְפַּאֵר הִגְדִּיל עַל הַחֶזֶק צו (ישעי' י, טו), משחצח לומר אני גדול ממך ונטי"ר צלע"ו, וכן התפאר עלי, השחצח להמחכם ולשאול דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרתם הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיר, היה משמע מתי אחפלה, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלה עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיר העמירו והעמרת, ולא נאמר אעתיר עמרו ועמרת, מפני שכל לשון עמר הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו ארצה והרבותי לשון הפעיל, כך יאמר, אעתיר העמירו והעמרת דברים, ואז לכולם וְהִעֲשִׂקְסָם עָלֶי דְּצִיָּקָם (יחזקאל לה, יג), הרציתם:

(6) ויאמר למחר. התפלל היום שיכרתו למחר:

(8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

(10) חמרם חמרם. צבוקים צבוקים, כחרגומו דגורין, גלין:

(11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הִלְוִיךָ וְנִסְעָה (בראשית יב, ט), וכן וְהַפֹּת קָת מוֹאֵב (מלכים-ב ג, כד), וְשָׁאוֹל לוֹ גְּאֻלָּהִים (שמואל-א כב, יג), הִפֵּה וּפָלַע (מלכים-א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:

(12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקה על ידי אהרן:

<p>13 And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיִּטֵּא אֶהָרֶן יָת בְּחֹטְרֵיהָ וּמָחָא יָת עֲפָרָא דְאַרְעָא וְהָיָה קְלִמְתָּא בְּאַנְשָׁא וּבְבִיעִירָא כָּל עֲפָרָא דְאַרְעָא הָיָה קְלִמְתָּא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>13 וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיִּטֵּא אֶהָרֶן אֶת־יָדוֹ בְּמִטְהוֹ וַיִּךְ אֶת־עֹפֶר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּפֹם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֹפֶר הָאָרֶץ הָיָה כִנִּים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>14 And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן חֲרָשִׁיָא בְּלַחְשִׁיהוֹן לְאַפְקָא יָת קְלִמְתָּא וְלֹא יָכִילוּ וְהָיָה קְלִמְתָּא בְּאַנְשָׁא וּבְבִיעִירָא:</p>	<p>14 וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָשִׁים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכִּנִּים וְלֹא יָכִלוּ וַתְּהִי הַכֹּפֹם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>
<p>15 Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ חֲרָשִׁיָא לְפָרְעָה מִחָא מִן קָדָם יי הִיא וְאַתְּסָף לְבָא דְפָרְעָה וְלֹא קָבִיל מִנְהוֹן כְּמֹא דְמִלִּיל יי:</p>	<p>15 וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁים אֶל־פָּרְעָה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הִוא וַיַּחֲזֹק לִב־פָּרְעָה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>
<p>16 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֲקִדִּים בְּצַפְרָא וְאַתְּעֵתֵד קָדָם פָּרְעָה הָא נָפִיק לְמַיָּא וְתִימַר לִיה בְּדִנָּן אָמַר יי שְׁלַח עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קִדְמִי:</p>	<p>16 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם בְּבֹקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פָרְעָה הִנֵּה יוֹצֵא הָעֶמְלָמָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:</p>
<p>17 Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.</p>	<p>אֲרִי אִם לִיתֵּד מְשַׁלַּח יָת עַמִּי הָאֲנָא מְשַׁלַּח בָּךְ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעֶרֶב וּמְלֵאוּ בֵּתִי מִצְרִיִם אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:</p>	<p>17 כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הִנְנִי מְשַׁלֵּיחַ בָּךְ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעֶרֶב וּמְלֵאוּ בֵּתִי מִצְרִיִם אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:</p>

- (13) ותדי הכנם. הקסמה, פדוליר"א צלעו:
 (14) להוציא את הכנים. לצרואתם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחומה מכשורה:
 (15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:
 (17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן צְהֵמָה אֲשַׁלַּח צָם (דברים לז, כד), לשון שסוי אינניט"ר צלעו": את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרצים צערצוצא, והיו משחיתים צהם. יש טעם צדצר צאגדה צלל מכה ומכה למה זו ולמה זו, צטכסיס מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, צתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך חוקעין עליהם ומריעין צשופרות ליראם ולצהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי צמדדרש רבי צנחומא (צא ד):

18	And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.	והפֹּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עִמִּי עַמֹּד עָלֶיהָ לִבְלֹתִי הַיּוֹת־שָׁם עֹרֵב לַמֶּעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:	18
19	And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.'	וְשִׁמַּתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה:	שס
20	And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.	וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֹרֵב כָּבֵד בֵּיתָהּ פֶּרֶעַה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֹרֵב:	20
21	And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'	וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה אֶל־מֹשֶׁה וְלֹא־הָרֹן וַיֹּאמֶר לָכוּ זִבְחוּ לַאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ:	21
22	And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֲבֹת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תּוֹעֲבֹת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֻנוּ:	22
23	We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'	דֶּרֶךְ שְׁלֹשַׁת יָמִים נֵלֶךְ בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ:	23

(18) והפֹּלִיתִי. והפרשתי, וכן והפֹּלִה ה' (שמות ט, ד), וכן לא קָטַלְתָּ הֵיא מִמֶּךָ (דברים ל, יא), לא מוֹדֵלָת וּמוֹפְרֶשֶׁת הֵיא מִמֶּךָ: לַמֶּעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי ה' בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. אַעֲ"פ שִׁכְיִינִי בְּשָׁמַיִם, גִּזְרֵתִי מִתְקִימַת בְּתַחֲמוּנֵי: (19) וְשִׁמַּתִּי פֶדֹת. שִׁינְדִיל צִין עַמִּי וְצִין עַמֶּךָ: (20) תִּשְׁחַת הָאָרֶץ. נִשְׁחַתָּה הָאָרֶץ, אִתְּסַלְּתָה אֶרְעָא: (21) זִבְחוּ לַאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ. צִמְקוּמַכֶּם, וְלֹא חִלְכוּ צִמְדָּר: (22) תּוֹעֲבֹת מִצְרַיִם. יִרְאֵת מִצְרַיִם, כִּמוּ וְלִמְלָכִס תּוֹעֲבֹת צִנִּי עֲמוּן (מִלְכִּיס־צִנִּי, יג), וְלֹא יִשְׂרָאֵל קוֹרָא אוֹתָם תּוֹעֲבָה. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר צִלְשׁוֹן אַחֵר תּוֹעֲבֹת מִצְרַיִם, דְּצֵר שְׁגָאוֹי הוּא לַמִּצְרַיִם וְצִיחָה שְׁגָאוֹ וְצִיחָה, שְׁהֵרִי יִרְאֵתָם אִינוּ וְצִיחָה: וְלֹא יִסְקְלֻנוּ. צִמְמִיָּה:

24	And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח יְתָכֹן אֶתְכֶם וְיִזְבַּחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רָק הִרְחַק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעִתִּירוּ בַעֲדִי:	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְיִזְבַּחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רָק הִרְחַק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעִתִּירוּ בַעֲדִי:
25	And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעֲתִירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעֶרֶב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחֵר רָק אֶל-יִסְרָאֵל פְּרֹעָה הִתְּלַל לְבַלְתִּי שְׁלַח אֶת-הָעָם לְיִזְבֹּחַ לַיהוָה:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעֲתִירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעֶרֶב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחֵר רָק אֶל-יִסְרָאֵל פְּרֹעָה הִתְּלַל לְבַלְתִּי שְׁלַח אֶת-הָעָם לְיִזְבֹּחַ לַיהוָה:
26	And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:
27	And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.	וַיַּעַבְדּוּ יְיָ כַּפְתָּנִים וְדֹמִים וְאֶעֱדִי עֶרְוָבָא מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֵי וּמֵעַמִּיהֶם לֹא אֶשְׁתָּאֵר חַד:	וַיַּעַבְדּוּ יְיָ כַּפְתָּנִים וְדֹמִים וְאֶעֱדִי עֶרְוָבָא מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֵי וּמֵעַמִּיהֶם לֹא אֶשְׁתָּאֵר חַד:
28	And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.	וַיִּקְרַח פַּרְעֹה יָת לִבִּיהָ אַף בְּפַעַם הַזֹּאת וְלֹא שְׁלַח אֶת- הָעָם:	וַיִּקְבַּד פַּרְעֹה אֶת-לִבּוֹ גַּם בְּפַעַם הַזֹּאת וְלֹא שְׁלַח אֶת- הָעָם:
IX	Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֹת פְּרֹעָה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת- עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל- פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת- עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:
2	For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,	אֲרִי אִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלְחָא וְעַד כְּעַן אֶת מִתְקִיף בְּהוֹן:	כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָךְ מִחֲזִיק בָּם:

(25) התל. כמו להטל:

(26) ויעתר אל ה'. נחמץ צמפלה, וכן אם צא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה צמפלה, עכשיו כשהוא אומר

נלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו האפרדעים, שאם מתו יהיה להם הגאה צעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטחמו:

(2) מחזיק בם. אוחז צם, כמו וְהִחֲזִיקָה צִמְצֻמָּיו (דברים כה, יא):

<p>3 behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.</p>	<p>הָנִיחַ יְהוָה הַיּוֹד הַזֶּה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמֻלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד:</p> <p>הָא מִחָא מִן קֳדָם יי הוּיָא בְּבַעֲרִיךָ דְּבַחֲקֵלָא בְּסוּסוֹתָא בְּחֲמֹרִי בְּגֻמְלֵי בְּתוֹרֵי וּבְעֵנָא מוֹתָא סְגִי לְחֵדָא:</p>	<p>3 הָנִיחַ יְהוָה הַיּוֹד הַזֶּה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמֻלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד:</p>
<p>4 And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'</p>	<p>וַיַּפְרִישׁ יי בֵּין בְּעִירָא דְיִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:</p>	<p>4 וַיַּפְלֶה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:</p>
<p>5 And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'</p>	<p>וַשׁוּי יי זְמַנָּא לְמִימַר מָחָר יַעֲבִיד יי פְּתִגְמָא הָדִין בְּאַרְעָא:</p>	<p>5 וַיֵּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ:</p>
<p>6 And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.</p>	<p>וַעֲבַד יי ית פְּתִגְמָא הָדִין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וּמִית כָּל בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וּמִבְּעִירָא דְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חֵד:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מָחָר כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:</p>
<p>7 And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָא לֹא מִית מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַאֲתִיקַר לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא שְׁלַח ית עַמָּא:</p>	<p>7 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָנָה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)</p>
<p>8 And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.</p>	<p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִבּוּ לָכֹון מְלִי חוֹפְנִיכֹון פִּיחַ דְּאַתּוֹנָא וַיִּזְרְקוּנִיה מִשָּׁה לְצִית שְׁמַיָּא לְעֵינֵי פַרְעֹה:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קְחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנִיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וַיִּזְרְקוּ מִשָּׁה הַשָּׁמַיִמָּה לְעֵינֵי פַרְעֹה:</p>
<p>9 And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'</p>	<p>וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אֲרֻעָא דְּמִצְרָיִם וַיְהִי עַל אַנְשָׁא וְעַל הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פֶּרַח אֲבַעְבּוּעַת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>9 וַהֲיָה לְאַבֶּק עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם וַהֲיָה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פֶּרַח אֲבַעְבּוּעַת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>

(3) הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר צלשון נקצה, על שעצר היטה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הוה, כמו עושה, רועה, רועה:

(4) והפלה. והצדיל:

(8) מלא חפניכם. לווינו"ש צלע"ו פ"ח כבשן. דצר הנפח מן הגחלים עוממים הנשרפים צכצשן, וצלע"ו אולצ"ש. פ"ח לשון הפחה, שהרוח מפיתן ומפריחן: וזרקו משה. וכל דצר הנזרק צכח, אינו נזרק אלא ציד אחת, הרי נסים הרצה, אחד שהזיק קוממו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האצק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כתרנומו לשחין סג'י, חֲצִעְצוּעִין שעל ידו נומחין צהן צועות: שחין. לשון חמימות, והרצה

10	And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.	וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיִמָּה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבָּעַת פֶּלֶחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: וַיִּסִּיבוּ יַת פִּיחַ דָּאֲתוּנָא וְקָמוּ קֳדָם פַּרְעֹה וַיִּזְרַק יְתִיה מֹשֶׁה לְצִית שְׁמַיָּא וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבָּעוּעִין סָגִי בְּאַנְשָׁא וּבְבַעֲרָא:	10
11	And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.	וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־ הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֹרְטָמָם וּבְכָל־ מִצְרָיִם: וְלֹא יָכִילוּ חֹרְשֵׁי לְמַקְּם קֳדָם מֹשֶׁה מִן קֳדָם שַׁחֲנָא אֲרִי הָיָה שַׁחֲנָא בְּחֹרְשֵׁי וּבְכָל מִצְרָאִי:	11
12	And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.	וַיִּתְּחַק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס) וַתִּקְרֹף יְיָ יֵת לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְּמַלְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה:	12
13	And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁכֶם בִּבְקָר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקֻדִּים בְּצַפְרָא וְאֶתְעַתֵּד קֳדָם פַּרְעֹה וְתֵימַר לִיה בִּדְנֹן אָמַר יְיָ אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי שְׁלַח יֵת עַמִּי וַיַּפְלִחוּן קֳדָמִי:	13
14	For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.	כִּי בַּעֲפֹם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־ כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדְךָ וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תַּדַּע כִּי אֵין כְּמֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ: אֲרִי בְּזִמְנָא הָדָא אֲנָא שְׁלַח יֵת כָּל מַחֲתִי בְּלָבְךָ וּבַעֲבֹדְךָ וּבַעֲמָלְךָ בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי לִית דְּכֹחִי בְּכָל אֲרֶעָא:	14
15	Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.	כִּי עַתָּה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָדָּ אוֹתָךְ וְאֶת־עַמָּךְ בְּדִבְרִי וּתִכְחַד מִן־הָאָרֶץ: אֲרִי כַּעַן קָרִיב קֳדָמִי דְּשַׁלְחִית פּוֹן יֵת מַחַת גְּבוּרְתִּי וּמַחֲתִי יִתְדָּ וְיֵת עַמָּךְ בְּמוֹתָא וְאֶשְׁתִּיצִיתָא מִן אֲרֶעָא:	15
16	But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.	וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָתְךָ בַּעֲבוּר הָרֹאשֶׁתְךָ אֶת־כְּחִי וּלְמַעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ: וּבְרַם בְּדִיל דָּא קִיַּיְמַתְךָ בְּדִיל לְאַחֲזִייתְךָ יֵת חִילִּי וּבְדִיל דִּיהוֹן מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אֲרֶעָא:	16

יש צלשון משנה, שנה שמונה:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הצהמות, והלא כבר נאמר וַיָּמָת כָּל מִקְנֶה מִצְרַיִם, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן שצטודות צלצל, שנאמר צִמְקָךְ אֶשֶׁר צִעָדָה, והיגל אֶת דְּבַר ה' הַגִּים אֶת מִקְנֶהוּ אֶל הַצִּפְתִּים. וכן שנויה צמחיתא אלא וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת קֶבֶץ צָחֹר (שמות יד, 1):

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכח צבורות שקולה כנגד כל המכות:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רציתי, כשהייתי ידי צמקן שהכיתים צדצר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הצהמות: ותבחר מן הארץ. אצל צבור זאת העמדתך וגו':

17	As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?	עוֹדָךָ מִסְתוֹלֵל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַח־ם:	שביעי
18	Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.	הֲגַנִּי מִמַּטֵּיר כֶּעֶת מִחֹר בָּרֹד כְּבֹד מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמוֹהוּ בַּמִּצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה הַיּוֹסֵדָה וְעַד־עֲתָה:	18
19	Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.'	וְעַתָּה שְׁלַח הָעֹז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף תְּבִיתָה וַיִּרֹד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וַיָּמוּתוּ:	19
20	He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;	הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מִעֲבָדָיו פָּרַעַה הַנִּיס אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:	20
21	and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.	וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבּוֹ אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)	21
22	And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:	22

(17) עודך מסתולל בעמי. כתרומו כצישת ציה צעמי, והיא מגזרת מסלה דמחרגמין אורח צבואא, ובלע"ז קלקי"ר וכבר פירשתי בסוף ויהי מקץ, כל חיצה שחלחל יסודה סמ"ך והיא צאה לדבר בלשון מתפעל, נותן החי"ו של שמוש באמצע אותיות של עיקר, כגון וז, וכגון ויִסְפָּל הַקָּנָב (קהלת יב, ה), מגזרת סבל, פי ששפֿרר עלינו (דניאל ז, ח), מגזרת שר וגיד. וכן משפֿל בוי"ט (דניאל ז, ח):

(18) כעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתסדה. וכל חיצה שחלחל יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו במקום היו"ד, כמו הוסדה, הולדה (הושע ג, ה), ויודע (אסתר ג, כז), ויולד ליוסף (בראשית מו, כ), צדקרים לא יסר עָד (משלי כט, יט):

(19) שלח העז. כתרומו שלח פגוש, וכן ישגי הגזים העיזו (ישעיה י, לא), קעיזו צגי צגמן (ירמיה ו, א): ולא יאסר הביתה. לשון הכנסה היא:

(20) הניס. הצריח, לשון וינס:

(22) על השמים. ולד השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:

<p>23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי־הָהָרָה נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתַּהַלֵּךְ אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>23 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי־הָהָרָה נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתַּהַלֵּךְ אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.</p>	<p>וַהֲיָה בָרָד וְאִשְׁתָּא מִשְׁתַּלְּחָבָּא בְּגוֹ בָרָדָא תַּקִּיף לַחֲדָא דְלֹא הָיָה דְכֻתִּיּה בְּכָל אֶרֶעָא דְמִצְרַיִם מֵעַדָּן דְּהָיָה לְעַם:</p>	<p>24 וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כֶּבֶד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי:</p>
<p>25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.</p>	<p>וּמִחָא בָרָדָא בְּכָל אֶרֶעָא דְמִצְרַיִם יָת כָּל דְּבַחְקָלָא מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וַיִּת כָּל עֵסְבָא דְּחַקְלָא מִחָא בָרָדָא וַיִּת כָּל אֵילָנִי חַקְלָא תַּפֵּר:</p>	<p>25 וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר:</p>
<p>26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.</p>	<p>לְחֹד בְּאֶרֶעָא דְּגִשֵׁן דְּתַמֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָדָא:</p>	<p>26 רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:</p>
<p>27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָהוֹן חַבִּית זָמָנָא הָדָא יִי זָכָא וְאַנָּא וְעַמִּי חַיִּיבִין:</p>	<p>27 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:</p>
<p>28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'</p>	<p>צְלוּ קָדָם יִי וְסֻגִּי קְדָמוּהִי רִנַּח דְּלֹא יְהוֹן עַלְמָא קְלִין דְּלוֹט כְּאֵלִין מִן קָדָם יִי וּבָרָד וְאִשְׁלַח יִתְכוּן וְלֹא תִסְפֹּן לְאַתְעֵבְכָא:</p>	<p>28 הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהוּת קֶלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאִשְׁלַח אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפֹּן לַעֲמֹד:</p>
<p>29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.</p>	<p>וַאֲמַר לִיה מֹשֶׁה כְּמַפְקִי יָת קַרְתָּא אֶפְרוּס יָת יָדַי בְּצִלּוֹ קָדָם יִי קְלֵא יִתְמַנְעוּן וּבָרָדָא לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי דִּי אֶרֶעָא:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצֵאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת־כַּפַּי אֶל־יְהוָה תִּקְלֹת יִתְדָלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:</p>

(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמון נס, האש והצמד מעורצין, והצמד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ציניהם (שמו"ר יב, 1):
(28) ורב. די לו צמנה הוריד כצר:

30	But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.'—	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרֶם תִּירְאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים: כֶּעָן לֹא אֶתְכַנַּעְתִּין מִן קֶדֶם יי אֱלֹהִים:	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרֶם תִּירְאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:	30
31	And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.	וְכַתָּנָא וְסַעֲרִי לָקוּ אֲרִי סַעֲרִיא אֲבִיב וְכַתָּנָא גִבְעוּלִין:	וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׁעֵרָה נִפְתָּה כִּי הַשְּׁעֵרָה אֲבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִבְעוּל:	31
32	But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—	וְחִטָּיא וְכֹנִינֵינִיא לֹא לָקָא אֲרִי אֶפְלָתָא אֲנִין:	וְהַחֲטָה וְהַכֶּסֶּמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֶפְלָתָה הִנָּה:	32
33	And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּוְת פִּרְעֹה יָת קִרְתָּא וּפְרַס יְדוּהִי בְצֻלּוֹ קֶדֶם יי וְאַתְּמַנְעוּ קִלְיָא וּבִרְדָּא וּמִטְרָא דִּיהוָה נִחִית לֹא מִטָּא אֲרַעָא:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פִּרְעֹה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּחְדְּלוּ הַקָּלֹת וְהַבָּרָד וּמִטְרָ לֹא־נָתַד אֲרָצָה:	מפטיר
34	And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.	וַחֲזָא פִּרְעֹה אֲרִי אֶתְּמַנֵּעַ מִטְרָא וּבִרְדָּא וְקִלְיָא וְאוּסִיף לְמַחֲשֵׁי וַיִּקְרִיֵּה לְלִבִּיהּ הוּא וְעַבְדּוּהִי:	וַיֵּרָא פִּרְעֹה כִּי־חָדַל הַמִּטְרָ וְהַבָּרָד וְהַקָּלֹת וַיִּסָּף לְחַטָּא וַיִּכְבַּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:	34
35	And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.	וַאֲתַקֵּף לִבָּא דִּפִּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּמִלִּיל יי בִּידָא דְּמֹשֶׁה:	וַיִּחְזַק לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)	קכ"א

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21 on page 207. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftara on page

232.

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז);
 (30) טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁכָּצוּ (בראשית יט, ד), עד לא שכיצו. טרם יִקְמַח (שם ז, ה), עד לא קמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה תעמדו בקלוקלכם;
 (31) והפשתה והשעורה נכתה. נשברה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין גו' צמקום ה"א לפרש נכתה כמו הוכתה, נכו כמו הכו, אלא הגו' שורש צמיצה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפוּ עֵצִים (איוצ לג, כא): כי השערה אביב. כבר זיכרה ועומדת צִקְשָׁה, ונשחצרו ונפלו, וכן הפשטה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגזעוליה: השעורה אביב. עמדה בצדיה, לשון צִאֲפִי הַנֶּחֱל (שיר השירים ו, יא);
 (32) כי אפילת הנדה. מאוחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עש השדה הכה הצרד, יש לפרש פשוטו של מקרא שעצים העומדים בקלחם הראויים ללקות צרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טז) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו;
 (33) לא נתד. לא הגיע, ואף אותם שהיו באויר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וַיִּפְסַף עֲלֵינוּ הָאֱלֹהִים וְהַשְּׁעֵרָה (דניאל ט, יא) דעזרא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חצרו בחלק קהתוך קָסַף (יחזקאל כב, כב), לשון יִקְחָת מַחֲכָה, ורואה אני את דבריו כתרגומו ויִנְקָה, וַאֲשִׁיף. לִנְקָתָה, לִאֲשָׁפָה. אף זה לא נתד לארץ, לא הועץ לארץ:

X	<p>And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־ פַּרְעֹה כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־ לְבָבוֹ וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ: וְלִמְעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנִי בְנֶךְ וּבֶן־בְּנֶךְ אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶתְנִי אֲשֶׁר־ שָׂמַתִּי בָּם וַיִּדְעֻתָּם כִּי־אֲנִי יְהוָה:</p>	כז ז
2	<p>and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'</p>	<p>וְכִדִּיל דְּתַשְׁתַּעֲי קֳדָם בְּרַךְ וּבֶר בְּרַךְ יֵת נִסִּין דְּעִבְדִּית בְּמִצְרַיִם וַיֵּת אֶתְנִי דְּשׁוּיִתִּי בְּחֹן וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנָא יְיָ:</p>	2
3	<p>And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַעֲלֵ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי פַרְעֹה וַיֹּאמְרוּ לֵיהּ כִּדְנֹן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאֵי עַד אֲמַתִּי מִסְרִיב אַתָּה לְאַתְכַּנְּעָא מִן קֳדָמִי שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קֳדָמִי:</p>	3
4	<p>Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>אֲרִי אִם מִסְרִיב אַתָּה לְשַׁלַּח יֵת עַמִּי הָאֲנָא מִיְתִי מַחֲר גּוֹבֵא בְּתַחוּמָךְ:</p>	לז
5	<p>and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וַיַּחֲפִי יֵת עֵין שְׁמַשָּׁא דְּאַרְעָא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחְזִי יֵת אַרְעָא וַיִּיכּוֹל יֵת שְׂאָר שְׁיִזְבְּתָא דְּאַשְׁתְּאַרְת לְכוּן מִן בְּרַדָּא וַיִּיכּוֹל יֵת כָּל אֵילָנָא דְּאַצְמַח לְכוּן מִן חֲקֵלָא:</p>	5
6	<p>and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּמְלֵאוּ בְּתֵיךְ וּבְתֵי כָל־עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיָּפֶן וַיֵּצֵא מִעַם פַּרְעֹה:</p>	6

- (1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והמרה זו: שתי, שימי, שאשית אני:
(2) התעללתי. שחקתי, כמו כי התעללתי צי (צמדבר כז, כט). הלא פֶּאֶשֶׁר הִתְעַלְל צֶהֱם (שמואל-א ו, י) האמור צמזרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פֶּאֶשֶׁר עוללָם לי (איכה א, כז), פֶּאֶשֶׁר עולל לי (שם יב):
(3) לענות. כתרגמו לאתְּפִקְנָעָא, והוא מגזרת עני, מִאֲנָסָה להיות עני ושפל מפני:
(5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגר. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קִרְרָה דבר:

7	And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'	וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה לַיהוָה עַד מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הֲטָרָם תִּדְעֵ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:	ישראל
8	And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'	וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהָלָכִים:	8
9	And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נִלְךְ בְּבָלְיֵנוּ וּבְכַנּוּתָנוּ בְּצֹאֲנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נִלְךְ כִּי חֲגִי־יְהוָה לָנוּ:	9
10	And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.'	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־שִׂפְכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נִגַּד בְּפָנֵיכֶם:	10
11	Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.	לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבֹּרִים וַעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אֹתָהּ אַתֶּם מִבְקָשִׁים וַיַּגֵּדֶשׁ אֹתָם מֵאֵת פַּרְעֹה: (ס)	11

(7) הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מצרים:

(8) ויושב. הושבו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והושיבום אל פרעה:

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלחם את האלן ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כתרגומו. ומדרש אגדה שמעת, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאיטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל בעגל וצקש הקצ"ה להרגם, אמר משה בחרפלותו, למה יאמרו מצרים לאמר בקרעה הוסיאם (שמות לב, יז), וזו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינקס ה' על הקרעה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גלותי את קרפת מצרים מעליקם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגברים ועזדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אומה עזודה) בקשם עד הנה, נזבחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

<p>And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וְיָעַל עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכְלֵה אֶת- כָּל-עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֶת כָּל-אֲשֶׁר הָשְׂאִיר הַבָּרָד:</p>	<p>שני</p>
<p>And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-מִטְּהוֹ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּהֲרֹחַ נֶהָג רוּחַ-קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל-הַיּוֹם הַהוּא וְכָל- הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָדִים נָשָׂא אֶת-הָאַרְבֶּה:</p>	<p>13</p>
<p>And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>וַיַּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵן:</p>	<p>14</p>
<p>For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּכֶס אֶת-עֵין כָּל-הָאֶרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֶרֶץ וַיֹּאכְל אֶת-כָּל- עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֶת כָּל-פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>15</p>
<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>וַיִּמְהַר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטֵּאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>	<p>16</p>
<p>Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>וַעֲתָה שָׁנָה נָא חַטֵּאתִי אֶךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסַּר מֵעָלַי רַק אֶת-הַמָּוֶת תִּנָּח:</p>	<p>17</p>

(12) בארבה. שצזיל מכת הארצה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שצא כנגדו, שמזרים דרומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר פמהו לא נהיה מן העולם (יואל ז, ז), למדנו שהיה כזד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרצה, שהיו יחד ארצה, ילק, חסיל, גוס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. עץ לא ירוק, וירדור"א צלע"ו:

18	And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעֹה וַיַּעֲתֶר אֶל־יְהוָה:	18
19	And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.	וַיִּהְיֶה רִיחַ רֵיחַ חֲזָק מְאֹד וַיִּשְׂא אֶת־הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָּה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	19
20	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.	וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	20
21	And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:	21
22	And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אַפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:	22
23	they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.	לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֵיהֶם:	23

(19) רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני, שים סוף היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה צימה סוף כנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר צפלשתיים יסגי קצל הים גוי קרתים (נפניה ב, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

(21) וימש חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד: וימש. כמו ויאמש. יש לנו חיצות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכחוז מקפיד על חסרונה, כגון ולא יהל שם ערבי (ישעי' יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהלו. וכן וספריי סיל (שמואל-ב כב, מ), כמו וספריי. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש קסר דיעדי קצל לילא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל / אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כחוז אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון ממשש צפריים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה צו ממש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישוב (שמו"ר יד, ג). ולמה הביא עליהם חשך, שהיו צישראל צחותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לנאת, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מנרים צמפלתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשינאו והיו שואלין מהו והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו, אני ראיתי צביתך וצמקום פלוגי הוא (שם): שלשת ימים. שלוש של ימים, טרציי"נא בלע"ז, וכן ז' ימים בכל מקום, שטיי"נא של ימים:

24	And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'	וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כִּי רָק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְכֶּם יֵלְךָ עִמָּכֶם:	שלישי
25	And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֹתָהּ תִּתֵּן בְּיָדֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֲשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:	25
26	Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'	וְגַם־מִקְלָנֵנוּ יֵלְךָ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פֶּרֶסָה כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־יָדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:	26
27	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:	27
28	And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'	וַיֹּאמֶר־לוֹ פַּרְעֹה לֵךְ מֵעָלַי הֲשִׁמֹּר לְךָ אֶל־תִּסָּף רְאוֹת פָּנַי כִּי בַיּוֹם רִאֲתָהּ פָּנַי תָּמוּת:	28
29	And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)	29
XI	And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע אֶחָד אָבִיָּא עַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוּ גֵרָשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:	ח
2	Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'	דִּבַּר־נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב:	2

- (24) יצג. יהא מואג צמקומו:
 (25) גם אתה תתן. לא דיין שמקננו ילך עמנו, אלא גם אחת תתן:
 (26) פרסה. פרסה רגל פלנט"א צלע"ז לא נדע מה נעבד. כמה חכמד העבודה, שמא ישאל יותר ממה שיש צדינו:
 (29) כן דברת. יפה דצרת וצמונו, דצרת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):
 (1) כלה. גמירא, כלה כליל, כולכס ישלח:

<p>And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>
<p>And Moses said: "Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כְּחֹצֶת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כְּחֹצֶת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:</p>
<p>and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וּמֵת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹרָא דְּפַרְעֹה דְּעֵתִיד לְמִתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתָהּ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דְּבִבְתָּר רַחֵיָא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲרָא:</p>	<p>וּמֵת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹרָא דְּפַרְעֹה דְּעֵתִיד לְמִתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתָהּ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דְּבִבְתָּר רַחֵיָא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲרָא:</p>
<p>And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:</p>	<p>וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:</p>
<p>But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזִיק כְּלָב לְשׁוֹנוֹ לְאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזִיק כְּלָב לְשׁוֹנוֹ לְאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>

- (2) דבר נא. אינ נא אלא לשון נקשה, צנקה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו נדיק אצרהם, ועצדום וענו אותם קיים זהם, ואחר כך יאלו צרכש גדול לא קיים זהם (צרכות ט):
- (4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נצואה זו, שהרי משיא מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה. כהחלק הלילה, כחצות כמו פעלות (שופטים יג, כ), צחלות אפס צנו (תהלים קכד, ג), זהו פשוטו לישבו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחרי, ולא אמר חצות, שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו, משה צדאי הוא (צרכות ד), אצל הקצ"ה ידע עתיו ורגעיו, אמר חצות:
- (5) עד בכור השבי. מה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלצונם, והציאה פורענות על מזרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעבדים זהם ושמהים צרתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):
- (7) לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישן. וכן לא חרץ לצני ישראל לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. אף פתחן (שמואל ב' ה, כד), תשתנו. למורג חרוץ (ישעי' מא, טו), שנו. מקשצות חרוץ (משלי כא, ה), אדם חרוץ ושנון. ויד חרוצים פגעיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה. יצדיל:

<p>8 And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>8 וַיֵּרְדּוּ כָל-עַבְדֵי יְיָ אֱלֹהֵי אֱלִי וְהִשְתַּחֲוּוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אֶתָּה וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֶי-כֵן אֵצֶא וַיֵּצֵא מֵעַם-פָּרֹעַ בְּחַרְרֵי-אָף: (ס)</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרֹעַ לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פָרֹעַ וַיַּתְּזֵק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרֹעַ וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס)</p>
<p>10 And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֶבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>
<p>XII And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>XII וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֶבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>
<p>2 'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֶבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>
<p>3 Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֶבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (וצחים קצ.). שהרי כסוף ירד פרעה בעצמו אליו ולילה ואמר קימו לאו מחוץ עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עתך והלוחך: ואחרי כן אצא. עס כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו יצא מלפניו: בחדרי אף. על שאמר לו אל חוסף ראות פני: (9) למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלשה, מכת בכורות וקריעת ים סוף ולגער את מצרים: (10) ומשה ואהרן עשו וגו'. כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה: (1) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשביל שיהיו עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה בצורה ראשונה, שכללו עס משה דבדור: בארץ מצרים. חזן לכרך, או אינו אלא בתוך הכרך, תלמוד לומר כנאמי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דבר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א): (2) החדש הזה. הראהו לצנה בחדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שם): הוזה. נתקשה משה על מולד הלצנה, באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלצנה ברקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראהו, והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום, שנאמר ויהי ציון דצרה ה' (לעיל ז, כח). ציון ציון (ויקרא ז, לח), מן היום אשר נזה ה' ואלהא (במדבר טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עס חשכה:

<p>4 and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.</p>	<p>וְאִם-יִמְעוּט הַבַּיִת מִהֵנֹת מִשֶּׁה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֵל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵת נִפְשֹׁת אִישׁ לִפִּי אֲכָלוּ תֹכְסוֹ עַל-הַשֶּׁה:</p> <p>וְאִם יִמְעוּט הַבַּיִת מִהֵנֹת מִשֶּׁה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֵל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵת נִפְשֹׁת אִישׁ לִפִּי אֲכָלוּ תֹכְסוֹ עַל-הַשֶּׁה:</p>
<p>5 Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;</p>	<p>וְהָיָה תָמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יְהִי לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:</p> <p>וְהָיָה תָמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יְהִי לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:</p>
<p>6 and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.</p>	<p>וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עַד־תֵּי שְׁרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:</p> <p>וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עַד־תֵּי שְׁרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:</p>
<p>7 And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.</p>	<p>וְלָקַחוּ מִן-הַדָּם וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמַּשְׁקוּף עַל-הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:</p> <p>וְלָקַחוּ מִן-הַדָּם וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמַּשְׁקוּף עַל-הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:</p>

(3) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אהרן מדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני, והדבור יוצא מצין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג): אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דצרו היום בראש חודש, שיקחוהו בעשור לחודש (שם): הוזה. פסח מזרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים לו): שה לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן, תלמוד לומר שה לבית (מכילתא פ"ג):

(4) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שה אחר, אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השעה קיים, בהיותו בחיים ולא משנשחט (פסחים פט): במבכסת. משבון, וכן מקמט הקרקע (ויקרא כז, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג): תכסו. תתמנון:

(5) תמים. בלא מום: בן שנה. כל שנמו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שה, שנאמר וְשֶׁה עִזִּים (דברים יד, ד):

(6) והיה לכם למשמרת. זה לשון בקור, שטעון בקור ממנו ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא נזהר כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱזָר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶה עִתָּךְ עַתָּה לָדִים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שבעה ששבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶת עַרְס וְאֶת עֶרְוָהּ (שם ז), ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שאלו באותו הלילה, שנאמר מִתְּצֹאֲסָתָא דְּקָמִיךָ (שם ו), בשני דמים, ואומר גם את דם צריכתך שלחתי לְאִמִּיךָ מִצֹּר אֵין מִים צו (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים באלילים, אמר להם מִשְׁכּוֹ וְקָחוּ לָכֶם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם זאן של מצוה: ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששוחטו של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא): קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין בשלשה כמותו וז' אחר ז', נכנסת כח ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד): בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהמשש נוטה לבית מצואו לערוב, ולשון בין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שבין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשך, כמו עֲרָבָה קָל שְׁמָקָה (ישעי' כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר צסק: המזוורת. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינמ"ל בלע"ז ולשון שקיפה, חבטה, כמו קול עֲלָה נִדָּף

8	And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.	וַיֹּאכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה וַיִּכְלוּן יֵת בֶּסְרָא בְּלִילְיָא צִלְיָאֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מֶרְרִים מֶרְרִין יִכְלוּנִיהּ:	8
9	Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.	לֹא תִכְלוּן מִנִּיהּ כֹּד חַי וְאֵף לֹא כֹד בִּשְׁלָא מְבוּשָׁל בְּמִיָּא אֶלְהִין טְנִי נֹר רִישִׁיהּ עַל כְּרַעְוֵהּ וְעַל גּוּיָהּ:	9
10	And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.	וְלֹא תִשְׁאַרְוּ מִנִּיהּ עַד צַפְרָא וְדִישְׁתָּאֵר מִנִּיהּ עַד צַפְרָא בְּנוֹרָא תִיקְדוּן:	10
11	And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.	וְכִכָּה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֶם יְהוֹן אֲסִירִין מְסִנִּיכֹן בְּרַגְלִיכֹן וְחוּטְרִיכֹן בְּיָדְכֹן וְתִיכְלוּן יְתִיהּ בִּבְהִילוֹ פִּסְחָא הוּא קִדָּם יי:	11
12	For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.	וְעִבְרַתִּי בָאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְחִפִּיתִי כָל־בְּכוֹר בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:	12

(ויקרא כו, לו), טרפא דשקוף. סבורה, משקופי: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ולא על משקוף ומזוזות שצבית התנן וצבית הסקר, שאין דרין צמוכי:

(8) את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו): על מדרים. כל עשצמר נקרא מרור, וזיוס לאכול מרור זכר לוימררו את חייהם:

(9) אל תאכלו ממנו נא. שאינו זלוי כל זרכו קוראו נא זלשון ערבי: ובשל מבושל. כל זה באזהרת לא תאכלו (פסחים מא:): במים. מנין לשאר משקין, תלמוד לומר וזשל מזשל מכל מקום (פסחים מא:). כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו צמות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו. כולהו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרצו, ובני מעיו נותן לחוכו אחר הדחתן (שם עד). ולשון על כרעיו ועל קרצו, כלשון על צבאחם (שמות ו, כו), כמו צבאותם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל זכרו משלם:

(10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן צקר על צקר, שהצקר משמעו משעת הנץ החמה, וזא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, זה לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף ביו"ט אלא ממחרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו בצקר ראשון, עד צקר שני תעמוד ותשרפנו:

(11) מתניכם חגורים. מוזמנים לדריך: בחפזון. לשון צהלה ומהירות, כמו ויהי דוד נחפז ללכת (שמואל א-כג, כו), חפזר השליכו ארס צפפס (מלכים ב-ז, טו): פסח הוא לה. הקרצו הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקציה מדלג צחי ישראל מצין צחי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואחם עשו כל עצודותיו לשם שמים (דבר אחר) דרך דלוג וקפציה, זכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה:

(12) ועברתי. כמלך העובר ממקום למקום (מכילתא פ"ז), ובהעברה אחת וצרגע אחד כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף צכורות אחרים והם צמצרים, ומנין אף צכורי מצרים צצמקומות אחרים, תלמוד לומר לְמַעַן מִצְרַיִם צְבָלוֹרִיקָם

13	<p>And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִי בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְּתִי בָאָרֶץ מִצְרָיִם:</p>	13
14	<p>And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.</p>	<p>וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזִכְרוֹן וַחֲגִיתֶם אֹתוֹ תַּג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּהֲבוּ:</p>	14
15	<p>Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶדְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל-אֶכֶל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>	15

(תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל בעצירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונחכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני בעצמי, ולא על ידי שליח: (13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נחמו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצותי, ופוסח אני עליכם: ופסחתי. וחמלתי, ודומה לו פסוח והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרוים זה בתוך זה, וכן פסחים על שפי הסעפים (מלכים-א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכך נגף. אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכך נגף, אבל הווה במצרי שצבתיים. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכך נגף (מכילתא פ"ז):

(14) לזכרון. לדורות: וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר זכור את היום הזה אשר יצאך, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצא, תלמוד לומר ממקרת הפסח יצא (במדבר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו צניסן הוא של י"ט, שהר"ל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצא (מכילתא שם): לדרתים וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגוהו (מכילתא פ"ז):

(15) שבעת ימים. שטיינ"א של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר ששתי ימים תאכל מצות (דברים טו, ח), למד על שביעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצה, הכתוב קבעו חוצה (פסחים קכ:). אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקריו ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומנינו מוקדם קרוי ראשון, כמו בראשון קדש סגול (איוז טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשפט על קמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא נפשה וצדעתה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשותי:

16	<p>And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.</p>	<p>וביום הקראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם:</p>	16
17	<p>And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.</p>	<p>ושמרתם את-המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את-צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את-היום הזה לדוריכם חקת עולם:</p>	17
18	<p>In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.</p>	<p>בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:</p>	18
19	<p>Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.</p>	<p>שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל-אכל מחמץ ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: שבעא יומין חמירא לא ישחכח בבתיכון ארי כל דייכול מחמץ וישתיצי אנשא ההוא מפגשתא דישראל בגיורא ובציביא דארעא:</p>	19

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גלולים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעוצד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לזמהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אך) (צינה כח):

(17) ושמרתם את המצות. שלא יבאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, ספח, פלגוש צנון. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם צאה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדורתיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר כל גבולך. מה תלמוד לומר צבתיכם, מה ציתך צרשותך אף גבולך צרשותך, יא חממו של נכרי שהוא אכל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמץ. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

20	Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.	כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: (פ)	20
21	Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתִּיכֶם וּשְׁחֲטוּ הַפֶּסֶחַ: וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־סְבֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶן אֲתִנְגִּידוּ וְסִבּוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתִּיכֶם וּשְׁחֲטוּ וְכִסּוּ פֶסֶחָא:	חמישי
22	And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.	וְלִקְחֻתֶּם אֶגְדַּת אֲזֹוב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר־בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמִּשְׁקֹוף וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן־הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר:	22
23	For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.	וְעָבַר יְהוָה לַלַּיְלָה אֶת־מִצְרַיִם וַרְאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּשְׁקֹוף וְעַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפָסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לַלַּיְלָה: וְיִתְגַּלִּי יְיָ לְמַמְחֵי יֵת מִצְרָאִי וַיַּחֲזִי יֵת דָּמָא עַל שְׁקָפָא וְעַל תְּרִין סְפִיָּא וַיַּחֲסֹ וַיַּחֲסֹ יְיָ עַל תְּרֵעָא וְלֹא יִשְׁבּוּק מִחֲבָלָא לְמִיעַל לְבִתִּיכֶם לְמַמְחֵי:	23
24	And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.	וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֹק־לָוֶה וּלְבְּנֵיךָ עַד־עוֹלָם: וְתִטְּרוּ יֵת פְּתִיגְמָא הַדִּין לְקִיָּם לָךְ וּלְבְּנֵיךָ עַד עָלְמָא:	24
25	And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.	וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת: וַיְהִי אֲרִי תִיעֲלוּן לְאָרְעָא דִּיתֵין יְיָ לָכֶן כְּמָא דְמַלִּיל וְתִטְּרוּ יֵת פּוֹלְחָנָא הַדִּין:	25

(20) מחמצת לא תאכלו. אזכרה על אכילת שאור: כל מחמצת. להציא את תערוצתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה צא ללמד שמהא ראוי לאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ש) (שאינה ראוי להאכל בכל מושבות אלא בירושלים):

(21) משכו. מי שיש לו צאן ימשוך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שזה לצית אבות:

(22) אזור. מין ירק שיש לו גזעולין: אגדת אזור. ג' קלחין קרויין אגודה: אשר בסף. בכלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד אשר בסף, שמהא כל נתינה ונתינה מן הדם אשר בסף, על כל הגעה טבילה: ואחם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנתינה רשות למשחית לחבל, אינו מצחין בין זדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים היא, שנאמר זו תקמש קל חיתו יער (תהלים קד, כ):

(23) ופסח. וממל וי"ל ודלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לצא, כמו ולא נקטו אלהים להרע עמדי (בראשית לא, ז):

(25) והיה כי תבאו. תלה הכתוב מזה וזו צדיאחם לארץ, ולא נתחייבו צמדצר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר, והצאתי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ וגו' (שמות ו, ח):

26	And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?	וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: וַיְהִי אֲרִי יִמְרוּן לָכֹן בְּנֵיכֹן: מָה פוֹלְחָנָא הָדִין לָכֹן:	26
27	that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.	וְאָמַרְתֶּם זָבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בְּתֵינוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:	27
28	And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)	28
29	And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.	וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיְהַיֶּה הַכָּה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פְּרָעָה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשָּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בַּהֲמָה:	29
30	And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.	וַיָּקָם פְּרָעָה לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צָעָקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מֵת:	30
31	And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.	וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כַּדְּבַרְכֶּם: וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּלַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ פּוּקוּ מִגּוֹ עַמִּי אַף אַתֶּן אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִיזִילוּ פְּלָחוּ קָדָם יְיָ כַּמָּא דַּהּוּיָתָן אֲמַרִין:	31

(27) ויקד העם. על צעדת הגאולה, וציאת הארץ, וצעדת הצנים שיהיו להם:
(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ג): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצונו של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:
(29) וד'. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהיו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמזמרים: מבכור פרעה. אף פרעה צבור היה וגשתייר מן הצבורים, ועליו הוא אומר צעצור זאת העמדתך (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הציאה הפורענות זו. ובכור השפחה כלל היה, שהרי מנה מן החשוב שצכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מצבור השבי:
(30) ויקם פרעה. ממטחו: לילה. ולא כדרך המלכים בשלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צדי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מות. יש שם צבור, מם, אין שם צבור, גדול שצבית קרוי צבור, שנאמר אף אני צבור אקנהו (תהלים פט, כח). דבר אחר, מצריות מזנות תחת צעליהן ויולדות מרוקס פנויים, והיו להם צבורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד צבור לאציו:

32	Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'	גם-צאנְכֶם וגם-בְּקָרְכֶם קְחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבְרַכְתֶּם גם-אֹתִי: אֶף עֲנֹכֶן אֶף תִּזְכֹּן דְּבַרִּי כִּמְאָ דְּמִלִּילְתֹּן וְאִיזִילוּ וְצִלוּ אֶף עָלַי:	32
33	And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'	וַתַּחְזֹק מִצְרַיִם עַל-הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן-הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָּלָנוּ מֵתִים: וַתְּקִיפוּ מִצְרָאִי עַל עַמָּא לְאַחֲחָא לְשַׁלְּחֵיהֶן מִן אֶרֶעָ אַרִי אָמְרוּ כּוֹלָנָא מֵיתִין:	33
34	And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.	וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת-בֻּצְקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרֵתָם צִרְרֹת בְּשִׁמְלֹתָם עַל-שִׁכְמָם: וַנִּטֵּל עַמָּא יֵת לִישְׁחֹן עַד לֹא חֲמֵעַ מוֹתֵר אֲצִנְתְּהוֹן צִרִיר בְּלְבוּשֵׁיהֶן עַל כַּתְפֵיהֶן:	34
35	And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.	וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כֶּלִי-כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וְשִׁמְלֹת: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ כַּפְתָּגְמָא דְּמֹשֶׁה וּשְׁאִילוּ מִמִּצְרַיִם מְנִין דְּכֶסֶף וּמֵאֲנִין דְּזָהָב וּלְבוּשִׁין:	35
36	And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.	וַיְהִי־נָתַן אֶת-חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלּוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת- מִצְרַיִם: (פ) וַיִּיְהֶב יֵת עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וְאִשְׁאִילוּנֵן וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:	36
37	And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.	וַיִּסְעוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס סֻכּוֹתָה כֶּשֶׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף: וַנִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס לְסֻכּוֹת כֶּשֶׁשׁ מֵאָה אֶלְפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בַר מִטְפְּלָא:	37
38	And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.	וְגַם-עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבְקָר מְקַנָּה כְּבֵד מְאֹד: וְאֶף נוֹבְרָאִין סְגִיאִין סְלִיקוּ עִמָּהֶן וְעִנָּא וְתוֹרֵי בְעִירָא סְגִי לְחֻדָּא:	38

- (31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר ולועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתי אני, צטל לא אשלח, צטל מי ומי ההולכים, צטל רק צאנכם וצקרכם יג:
- (32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אֶתָּה תִּפְּדֵנוּ וְצָחִים וְעִלּוֹת (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני צבור (מכילתא פי"ג):
- (33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל צבור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צצית אחד (שם):
- (34) שרם יחמץ. המצריים לא הניחום לשהות כדי חימוץ: משארתם. שירי מנה ומרור (שם): על שכמם. אע"פ שזהו מות הרצה הוליו עמהם, מחצצים היו את הממות (שם):
- (35) כדבר משה. שאמר להם צמזרים, וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ (שמות יא, ז): ושמלת. אף הן היו חשונות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאמר צפסוק חשוץ (מכילתא שם):
- (36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אחת אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקינו:
- (37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שם לפי שעה, שנאמר וַאֲשָׁא אֶתְּכֶם עַל פְּנֵי נְשָׁרִים (שמות יט, ד): הגברים: מנן עשרים שנה ומעלה:
- (38) ערב רב. תערובות אומות של גרים:

<p>39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.</p>	<p>39 וַיֹּאֲפוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חֻמֶּץ כִּי־גֵרָשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהִתְמַהֵמֵה וְגַם־צֻדָּה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p>
<p>40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.</p>	<p>40 וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:</p>
<p>41 And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.</p>	<p>41 וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>42 It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.</p>	<p>42 לַיַּל שְׁמֵרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־הַלַּיְלָה הַזֶּה לַיהוָה שְׁמֵרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)</p>
<p>43 And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;</p>	<p>43 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נָכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:</p>

(39) עגות מצות. חררה של מנה. צק שלא החמיץ קרוי מנה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצתן של ישראל, שלא אמרו האין נאל למדצר צלה דעה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בקבלה וְכִפִּי לָךְ סָסד נְעוּרֶיךָ אֶלְבָּת קְלוּטֶיךָ לְקַסֵּף אֶחָדִי צִמְדָּר צֶאֱרָךְ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ז, ז), ומה שזכר מפורש אחריו קִדָּשׁ אֶשְׁרָל לֵה' וגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישנו גרים בארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. צין הכל, משנולד יחנק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנולדה גזירת צין הצתרים עד שנולד יחנק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לצדה, שהרי קהת מן הצאים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך, ועל כרחק הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נכלעו בשנות קהת, והרבה משמונים של משה נכלעו בשנות עמרם, הרי שלא תמצא ארבע מאות שנים למצרים, והזקקת לומר על כרחק שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֶשְׁרָךְ אֶסְ אֶלְבָּרְקָס וְיֶזְקֶק (בראשית לה, כז), ואומר אֶת אֶרֶץ מִגְרִיקָס אֶשְׁרָךְ גְּרוּצָה (שמות ו, ד), לפיכך אמה צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יחנק, תמצא מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכצן המקום כהרף עין, צט"ו צניסן צאו מלאכי השרת אלל הצתרים לצשרו, צט"ו צניסן נולד יחנק, וצט"ו צניסן נגזרה גזירת צין הצתרים (מכילתא פי"ד):

(42) ליל שמרים. שהיה הקצ"ה שומר ומצפה לו לקיים הצתחתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאברהם צלילה הזה אני גואל את צניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. מֶשְׁמֶר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר וְלֹא יִשְׁן הַמִּשְׁתִּי וגו':

44	but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.	וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת-כֶּסֶף וְכָל עֶבֶד גֵּבֶר זָבִין כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִזּוּ יֹאכֵל בּוֹ: וְתִגְזֹר יְתִיה בְּכִין יִיכֹל בֵּיהּ:	44
45	A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.	תוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכֵל בּוֹ: תוֹתָבָא וְנֶאֱגִידָא לֹא יִיכֹל בֵּיהּ:	45
46	In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.	בְּבֵית אֶחָד יֹאכֵל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבָּשָׂר הוֹצָה וְעֵצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ: בְּחִבּוּרָא חֲדָא יִתְאָכִיל לֹא תִפְקֹן מִן בֵּיתָא מִן בָּשָׂר לְבָרָא וְגִרְמָא לֹא תִתְבְּרוּן בֵּיהּ:	46
47	All the congregation of Israel shall keep it.	כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יַעֲבִדוּן יְתִיה:	47
48	And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.	וְכִי-יִגְזֹר אֶתְּךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹל לֹו כָל-זָכָר וְאִזּוּ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל-עָרֵל לֹא-יֹאכֵל בּוֹ: וְאִרֵּי יִתְגַּיֵּיר עִמָּכֹון גִּיּוֹרָא וְיַעֲבִיד פֶּסַחא קֳדָם יְיָ מִגְזֹר לִיה כָּל דְּכוּרָא וּבְכֵן יִקְרַב לְמַעֲבִידֵיהּ וְהָיָ כְּיֻצִּיבֵי אֶרֶעָ וְכָל עָרֵל לֹא יִיכֹל בֵּיהּ:	48
49	One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.	תּוֹרָה אֶחָת יְהִיָּה לְאֶזְרַח וְלִגֵּר הֶגֶר בְּתוֹכְכֶם: אוֹרִיתָא חֲדָא תְּהִי לְיֻצִּיבֵיא וּלְגִיּוֹרָא דִּיתְגַּיֵּירוּן בֵּינֵיכֹון:	49
50	Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס) וַיַּעֲבִדוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֵּן עֲבָדוּ:	50

- (43) זאת חקת הפסח. צ"ד צייסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנמכרו מעשיו לאזיו שצמשים (פסחים לו.). ואחד נכרי ואחד ישראל מומר צמשמע (מכילתא פט"ו):
- (44) ומלחה אותו אז יאכל בו. רבו, מגיד שמילת עצדיו מעכבתו מלאכול בפסח (יצמות ע:), דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכבתו מלאכול בפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העצד:
- (45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכֵל בּוֹ, אלא כגון ערצי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:
- (46) בבית אחד יאכל. בחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שמי חצורות ויחלקוהו, אחת אומר בחצורה אחת או אינו אלא צבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית, תלמוד לומר על הצתים אשר יאכלו אותו צהם, מכאן שהאוכל, אוכל צשני מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן החצורה: ועצם לא תשבירו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צשר יש צו משום שצירת עטם, אין עליו כזית צשר או מוח, אין צו משום שצירת עטם:
- (47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר צפסח מצרים שה לבית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:
- (48) ועשה פסח. יכול כל המתגיייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח צארצעה עשר אף גר צארצעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מצן נכר לא יאכל בו:
- (49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מלות שצמורה (מכילתא שס):

51	And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.	וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)	51 וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)
XIII	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּדֹבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:	שזיעי 1 וַיֹּדֹבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:
2	'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'	מִדָּשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:	2 מִדָּשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:
3	And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זְכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּתֹק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:	3 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זְכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּתֹק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:
4	This day ye go forth in the month Abib.	יּוֹמָא דִּין אַתּוֹן נִפְקִין בִּירְחָא דְאַבִּיבָא:	4 הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:
5	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.	וַיְהִי אֲרִי יַעֲלִנְךָ יְיָ לְאֶרֶץ כְּנַעַנָא וְחִתָּאִי וְחִתָּאִי וְיִבּוּסָאִי וְחִתָּאִי וְיִבּוּסָאִי לְמַתָּן לְךָ אֶרֶץ עֹבֵדָא חֶלֶב וְדָבַשׁ וְתַפְלַח יְת פּוֹלְחָנָא הָדָא בִּירְחָא הָדִין:	5 וַיְהִי כִּי־יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת־הָעֲבָדָה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה:
6	Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.	שִׁבְעָא יּוֹמִין תִּיכּוֹל פֶּטִירָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֻמָּא קָדָם יְיָ:	6 שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצַּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:

(2) פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פוטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). וכן יפקירו דָּשָׁפָה (תהלים כז, ח), יפתחו שפתים: לי הוא. לעזמי קנייתים, ע"י שהכיתי בכורי מצרים:
(3) זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:
(4) בחדש האביב. וכל היום יודעין צאיה חדש ילאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא קָשָׁר לנאֵת, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוֹצִיא לְסִירִים צְפוּשָׁרוֹת (תהלים סח, ז), חֶדֶשׁ שהוא כשר לנאֵת:
(5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גוים במשמע (תנחומא בא זב, י), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבתיך וגו'. באצרהה הוא אומר, צִיּוֹם הוּא קֶרֶת ה' אֶת אֲדָרְסוֹ וגו' (בראשית טו, יח), וציחק הוא אומר גור צָחָךְ הוּאֵת וגו' (שם כו, ג), וציעק הוא אומר הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲשָׁה שָׁכַב עֲלֶיהָ וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב זב מן העזים, והדבש זב מן התמרים ומן התאנים (רש"י מגילה ו. א): את העבודה הזאת. של פסח (פסחים נא). והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנחמדש בה, בפרשה ראשונה נאמר וְהָיָה כִּי יֵאֱמְרוּ אֲלֵיכֶם צִיּוֹן מָה הָיָה הוּאֵת לָכֵם (שמות יב, כו), בזן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עמו מן הכלל, וכאן והגדת לבנך בזן שאינו יודע לשאול, והכתוב מלמדך שפתח לו אתה דברי אגדה המושכין את הלב:

7 Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.	7 מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים פֶּטִירָא יִתְאַכִּיל ית שבעא וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ חֲמִץ וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִיעַ וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִיר בְּכָל תְּחוֹמֶיךָ: יתחזי לך חמיר בכל תחומך:
8 And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.	8 וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא וְתַחֲזִי לְבָרְךָ בְּיוֹמָא הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: למימר בדיל דא עבד יי לי במפקי ממצרים:
9 And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.	9 וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָךְ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: ויהי לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יהוה בפיך כי ביד חזקה הוצאך יהוה ממצרים:
10 Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.	10 וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָהּ: (פ) וְתָטַר ית קנא קדין בזמניה מִזְמָן לְזְמָן:
11 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,	11 וְהָיָה כִּי-יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וְלֹאֲבֹתֶיךָ וְנָתַתָּה לָךְ: ויהי ארי ועילנך יי לארע כְּנַעֲנָאִי כְּמָא דְשִׁימִים לָךְ וְלֹאֲבֹתֶיךָ וְנָתַתָּה לָךְ:
12 that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.	12 וְהַעֲבַרְתָּ כָּל-פֶּטֶר-רֶחֶם לַיהוָה וְכָל-פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּחֲמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ תִּזְכָּרִים לַיהוָה: ותעבר כל פתח ולד קדם יי וכל פתח ולד בעירא דיהוה לך דכרין תקדיש קדם יי:

(8) בעבור זה. בעצור שאקיים מצותיו, כגון פסח מנה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לצן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פי"ז):

(9) והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ידך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שמכחז פרשיות הללו ותקשרם דראש וצדו: על ידך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טז), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו.):

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו.):

(11) והיה כי יבאך. יש מצותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו בזכות הנולדים צמדצר, והאומר קדשו מפרש ביאה זו, אם תקיימוהו צמדצר, חזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והצאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח): ונתנה לך. תהא צעיניך כאלו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צעיניך כירושא אצות (מכילתא פי"ח):

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעצרתם את גמלתו לצפו (צמדצר כז, ח): שגר בהמה. נקל, ששגרתו אמו ושלחתו צלא עמו, ולמדך הכחז שהוא קדוש בצבורה לפטור את הבא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר חלפיק, אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף צבור בהמה טמאה צמסמע, בא ופירש צמקום אחר צצקקך וצצלקך. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בצבור אדם הכחז מדבר:

<p>13 And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.</p>	<p>13 וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בִשָּׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָד תִּפְדֶּה: וְכָל בּוֹכְרָא דְחֲמֹרָא תִּפְרוּק בְּאֲמָרָא וְאִם לֹא תִפְרוּק וְתִקְפִּיה וְכָל בּוֹכְרָא דְאֲנָשָׁא בְּבִנְיָד תִּפְרוּק:</p>
<p>14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;</p>	<p>מפטיר 14 וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וְיִהי אֲרִי יִשְׁאַלְנֶךָ בְּרֹךְ מָחָר לְמִימַר מָה דָּא וְתִימַר לִיה בְּחֹזֶק יָד אֲפָקְנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִיתָא:</p>
<p>15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.</p>	<p>15 וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְגֵם יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֶמָּה עַל־כֵּן אֲנִי זֹכֵר לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רִחִם הַזְּכָרִים וְכָל־ בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדֶּה: וַהֲיָה כִּד אֲקִשִּׁי פַרְעֹה לְשַׁלְּחוֹתָנָא וְקִטַּל יְיָ כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְאֲנָשָׁא וְעַד בּוֹכְרָא דְּבִעִירָא עַל כֵּן אֲנָא דְּבַח קָדָם יְיָ כָּל פֶּתַח וּלְד דְּכָרִיא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבִנֵי אֲפָרוּק:</p>
<p>16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.⁷</p>	<p>ק"ו 16 וְהָיָה לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס) וְיִהי לְאוֹת עַל יָדְךָ וְלַחֲפָלִין בֵּין עֵינֶיךָ אֲרִי בְּחֹזֶק יָד אֲפָקְנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם:</p>

The Haftarah is Jeremiah 46:13 - 46:28 on page 209.

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו זכורי מזרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל צייתותן ממזרים, (שאלו לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומוהצם של מזרים: תפדה בשב. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ביד כהן: וערפתו. עורפו צקופין מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוב במקום אחר:

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מקור יאמרו צניקם לזנינו (יהושע כז, כז), דני גז וזני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר מה העלם והסתקס והמשפטים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בניס, חס, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה בתים קרוין טטפת, טט צבצפי שמים, פת צאפריקי שמים (מנהדרין ד:). ומנחם חזרו עס והטף אל דרום (יחזקאל כא, ז), אל טטיפו (מיכה ז, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון בין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים בין העינים, יזכור הנס וידבר בו:

17	And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'	וַיְהִי בַשְּׁלַח פֶּרְעָה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי־אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנְחָם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִמָּה: נשלח
18	But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.	וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: 18
19	And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֲלִיתֶם אֶת־ עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: 19
20	And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.	וַיֵּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: 20
21	And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:	וַיְהִי ה' הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לֵלָכֶת יוֹמָם וּלְלַיְלָה: 21

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגס, כמו לך נסה את העם (שמות לב, לד), כהנהלךך פקדה חקך (משלי ו, כג): כי קרוב הוא. ונוח לשונו צאמו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרבה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויגד העמלקי והקנעני וגו' (במדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפם דרך מעוקס אמרו נקמה ראש ונשוזה מקרימה, אם הולכים בפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פי"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהפוכים, ועיין ברא"ם ובג"א וצמ"י שזכרנו ע"ז): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיאלו, ויתנו לב לשון:

(18) ויסב. הסיצם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו וסאם צסוף (שמות ז, ג), קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו): וחמשים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיצתן במדבר גרם להם שעלו חמושים, שאלו היה דרך ישוב לא היו מחמושים להם כל מה שצריכין, אלא כחדם שעוצר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשבר את האוזן, שלא תאמר, במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכו ישראל בחרב. ברש"י ישן) וכן הוא אומר, ויאסס פעבדו חמשים (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מנרין, כמו ויקר את פניקיו (בראשית יד, יד) וזריו. דבר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה יאלו, וארבעה חלקים מתו בשלש ימי אפילה:

(19) השבע השביע. השביעם שישביעו לבניהם, למה לא השביע בניו שיאווהו לארץ כנען מיד, כמו שהשביע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי במצרים והיה ספוק בידי לעשות, אבל פני לא יניחום מצרים לעשות, לכן השביעם לכשיגאלו ויאלו משם, שיאווהו (מכילתא פי"ח): והעליהם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השביע כן, למדנו שאף עצמות כל השביעים העלו עמם, שנאמר אתכם:

(20) ויסעו מסכות. ציום השני, שהרי בראשון צאו מרעמסס לסכות:

22	the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.	לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי וְאֵף לֹא עַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא בְּלִילִיָּא מִן קֳדָם עָמָא:	22 לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי וְאֵף לֹא עַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא הָעָם: (פ)
XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּדֶבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִיּוֹמָר:	לוי וַיֹּדֶבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
2	'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.	וַיֹּדֶבֶר יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: וְיָשׁוּבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין יָם וּבֵין מִצְרַיִם וְיָשׁוּבוּ וַיַּחֲנוּ עַל־הַיָּם:	2 דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשׁוּבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צָפֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם:
3	And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.	וַיֹּדֶבֶר יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: וְיֹאמַר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעֻרְבְּלִין אֲנִי בְּאֶרֶץ אֶחָד עַל־יְהוָה מִדְּבָרָא:	3 וַאֲמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סָגֵר עַל־יְהוָה הַמְדַּבֵּר:
4	And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.	וְהָיָה כִּי־אֶנִּי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן: וְהָיָה כִּי־אֶנִּי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן: וְהָיָה כִּי־אֶנִּי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן:	4 וְהָיָה כִּי־אֶנִּי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן: וְהָיָה כִּי־אֶנִּי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן: וְהָיָה כִּי־אֶנִּי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן:
5	And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?'	וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לִבָּב פַּרְעֹה וַיַּעֲבְדֻהוּ אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־נָּתַת עֲשִׂינוּ כִּי־שַׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדֵינוּ:	5 וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לִבָּב פַּרְעֹה וַיַּעֲבְדֻהוּ אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־נָּתַת עֲשִׂינוּ כִּי־שַׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדֵינוּ:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לִרְאֵתָם בְּדֶרֶךְ הַיָּם פְּלֹכוֹ זֶה (דברים א, לג), שהוא כמו להראותם, אף כאן להנחותם ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה בכבודו מוליכו לפניו, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שבת כג):

(2) וישבו. לאחרים, לזכר מצרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם בדרך, כמו שנאמר ואמר פרעה לזני ישראל וגו': ויחננו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם זני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גזוהים וקופים, והגיא שצניניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותו, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוב מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וַיִּצְדָּק (איוב יב, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם עוזבים לאחוריהם: לבני ישראל. על זני ישראל. וכן ה' יִלְחֶם לָכֶם, עליכם. אמרי לי אחי הוא (צראת כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וצלע"ז שיר"ר כמו צֶעֱמֶק הַצָּקָא (תהלים פד, ז), מִבְּדִי נְהָלוֹת (איוב כח, יא), נְבִדִי יֵם (שם לח, טו). נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאין יודעין לזאת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס צרעם שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִפְסָתִי אִשּׁוֹ וגו', ואחר כך והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו' (יחזקאל לח, כבג), ואומר קָמָה עָצֵר רָשָׁעִי קָשָׁת, ואחר כך נודע צִיּוֹנָה הַלְלוּ (תהלים עז, ד), ואומר נודע ה' מִשְׁפָּט עֲשֵׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעצירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שזמן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לצרות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):

6	And he made ready his chariots, and took his people with him.	וַיַּאֲסֹר אֶת־רֶכֶבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ:	6
7	And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.	וַיְדַבֵּר שֵׁית מֵאוֹת רֶתְכִין בְּחֹיֹר וְכָל רֶתְכִי מִצְרָאִי וּגְבֵרֵין מִמֶּנּוּ עַל כּוֹלֵהוֹן:	7
8	And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.	וַתִּכְסֶּף יְיָ יֵת לִבָּא דְּפִרְעָה מִלִּבָּא דְּמִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף בְּתַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְקִין בְּרִישׁ גָּלִי:	8
9	And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.	וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁגּוּ אוֹתָם חֲנִיָּם עַל־הֵימָּם כָּל־סוּסֵי רֶכֶב פִּרְעָה וּפָרָשָׁיו וַחֲבִילוֹ עַל־ פִּי הַחֵירָת לִפְנֵי בַּעַל צִפּוֹן:	9
10	And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.	וּפִרְעָה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְּנֵי־ יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגִהָ מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־ יְהוָה:	10

(5) ויוגד למלך מצרים. אִיקְמוֹרִינְשָׁלָה עִמָּהּ (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו לשלש ימים שקצבו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכן אנו קורין השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו וְאָלוּ מִפָּהָךְ עִמִּי (שמות יב, לא), ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עַד מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלו: מעבדנו. מעבדו אותנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא בעצמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. קִשְׁקֶשׂ דְּדַבְרִים, לקינו ונטלו ממנו ושלונו, בזאו עמי, ואני לא אחנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו בזמלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר ויפְרָעָה הַקְּרִיב, הקריב עצמו מיהר לפני חיילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ביזה בראש כמו שיבחר, אני אשוה עמכם בחלק, שנאמר אֶחָדָם שָׁלָל:

(7) בחור. נבחרים, בחור לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחור: וכל רכב מצרים. ועמם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר ויקם לל מִקְהָה מִצְרַיִם (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר וְגַם מִקְהָה יִלָּךְ עִמּוֹ (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רלץ את מוחו (מכילתא פ"א): וישראלים על כלו. שריצאות כתרמומו:

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדוף אם לאו, ומזקאת לבו לרדוף: ביד רמה. בגבורה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"ח):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמן לקדם לפניו, כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. בלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מנרים נוסע אחריהם, ראו שר של מנרים נוסע מן השמים לעזור למנרים (תנחומא בשלח יג): ויצקו. תפסו אומנות אבותם (מכילתא פ"ב). בצארהם הוא אומר, אל המקום אשר עמד שם (בראשית

11	<p>And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:</p>	11
12	<p>Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'</p>	<p>הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמָּנֹנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּתְנוּ בַּמִּדְבָּר:</p>	12
13	<p>And Moses said unto the people: 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֲלֵי תִירָאוּ הַתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֵת יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם:</p>	13
14	<p>The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'</p>	<p>יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּ: (פ)</p>	14
15	<p>And the LORD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תַּצַּעַק אֵלַי דִּבֵּר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֵּסְעוּ:</p>	שלישי יא

יט, כז). בילחם, לשון צדקה (שם כד, סג). ציעקב, ויפגע במקום (שם כח, יא):

(11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם. שיפו"ר פליננכ"א דינו"ן פוש"ש:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יראה ה' עליכם ויפוט (שמות ה, כא מכילתא פ"ב): ממותנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לצעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיין לקמן פרשת יתרו דרש"י פסוק פן יפרוץ) היה נבאר ממיתתנו, עכשיו שנקוד בשורק, נבאר מאשר נמות. וכן מי יפן מותנו, שנמות. וכן מי יפן מותי (שמואל"ב יט, יט) דאנשלוס, שאמות. כמו ליום קומי לעד (נפניה ג, ח), עד שיבי צלום (דברי הימים"ב יח, כו) שאקום שאשוב:

(13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד:

(14) ה' ילחם לכם. נשילכם, וכן פי' ה' נלחם להם, וכן אם לאל תרצון (איו"ב יג, ח), וכן ואשר דבר לי (בראשית כד, ז), וכן האם תרצון לבעל (שופטים ו, לא):

(15) מה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומחפלו, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בחפלה, שיראל נחונין בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי דבר חלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על צני ועל פעל ידי תלוי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הם עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו כי ויאלו, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

16	And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.	וְאֶת־טוֹל יְתֹחַדְךָ וְאָרִים יָדְךָ עַל יָמָא וּבִזְעָהּי וַיִּיעָלוּן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבָשָׁה:	וְאֶתֶּה הָרָם אֶת־מִטְּךָ וַנִּטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבָשָׁה:	16
17	And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.	וְאֵנָּה הֶאֱנֵאתִי מִתְקִיף יָת לְבָא דְּמִצְרָאִי וַיִּיעָלוּן בְּתַרְיָהוֹן וְאֶת־יִשְׂרָאֵל בְּפָרְעָה וּבְכָל־מִשְׁרֵיתֶיהָ בְּרַתְכוּהִי וּבְפָרְשֻׁוֹ:	וְאֲנִי הִנְנִי מַחְזֵק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכַּדְהָ בְּפָרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרְשָׁיו:	17
18	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.	וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי בְּהַפְכֵדִי בְּפָרְעָה בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרְשָׁיו:	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַפְכֵדִי בְּפָרְעָה בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרְשָׁיו:	18
19	And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;	וַנִּטֵּל מִלְּאַכָּא דִּינִי דְּמַדְבַּר קֳדָם מִשְׁרֵיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּא מִבְּתַרְיָהוֹן וַנִּטֵּל עִמּוּדָא דְּעֻנָּא מִן קֳדָמֵיהוֹן וּשְׂרָא מִבְּתַרְיָהוֹן:	וַיִּסַּע מִלְּאַךְ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:	19
20	and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.	וְעָאֵל בֵּין מִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי וּבֵין מִשְׁרֵיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וַהֲוָה עֻנָּא וְקִבְלָא לְמִצְרָאִי וּלְיִשְׂרָאֵל נֹהַר כָּל לַיְלָא וְלֹא אֶתְקַרְבוּ דִּין לְזֵת דִּין כָּל לַיְלָא:	וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיֵּאָר אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:	20
21	And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.	וְאָרִים מִשָּׁה יָת יְדִיהָ עַל יָמָא וּדְבַר יְיָ יָת יָמָא בְּרוּחַ קְדוּמָא תְּקִיף כָּל לַיְלָא וּשְׁוִי יָת יָמָא לִיבָשָׁתָא וְאַתְבָּזְעוּ מֵיָא:	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קְדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיַּשֶּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֵבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם:	21

(19) ויילך מאחריהם. להצדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חסים וצליקטוראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נחונים דין באותה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים: (20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך צדק וצנו מהלך לפניו, צאו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו, צא ואז מאחוריו, נתנו לפניו, צאו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך ואנכי תרגלתי לאפסדים קקס על זרועתיו (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל לזד מצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד): (21) ברוח קדים עזה. צרום קדים שהיא עזה שצרוחות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע צה מן הרשעים, שנאמר צרום קדים

<p>22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>22 וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם וַיַּבִּשׁוּהָ מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם: בִּיְבִשָּׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיְּמִינֵהוּן וּמִשְׁמָאלֵהוּן:</p>
<p>23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.</p>	<p>23 וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹסוֹת פַּרְעֹה וְכָבוּ וּפָרָשָׁיו אַל־תּוֹךְ הַיָּם: וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹסוֹת פַּרְעֹה וְכָבוּ וּפָרָשָׁיו רַתְכוּהֵי וּפָרָשָׁהֵי לָגוֹ יָמָא:</p>
<p>24 And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.</p>	<p>24 וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעָמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹם אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: וַהֲוָה בַּמָּטְרַת צַפְרָא וְאַסְתַּכִּי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם בְּעָמֹד דְּאִישְׁתָּא וְעָנָא וְשִׁגִישׁ יְת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם:</p>
<p>25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'</p>	<p>25 וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכָּבֹתָיו וַיִּנְהַגְהוּ בִּכְבֹּדָת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: (פ)</p>
<p>26 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>26 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת יָדְךָ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רִכְבּוֹ וְעַל־פָּרָשָׁיו: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יְת יָדְךָ עַל יָמָא וַיִּתְּבוּן מִיָּא עַל מִצְרַיִם עַל רַתְכוּהוֹן וְעַל פָּרָשֵׁיהוֹן:</p>

אֲפִינִים (ירמיה' יז), יֵצֵא קָדִים רוּחַ ה' (הושע יג, טו), רוּחַ הַקָּדִים שֶׁצָּרַךְ בָּלָז יָמִים (יחזקאל כז, כו), הָגָה צְרוּחוֹ הַקָּשָׁה צִיּוֹם קָדִים (ישעיה כז, ח): וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם. כָּל מַיִם שֶׁצְעוּלִים (מכילתא פ"ד):

(23) כָּל סוֹס פַּרְעֹה. וְכִי סוֹס אֶחָד הָיָה, אֵלָּא מִגִּיד שֶׁאֵין כּוֹלֵס חֲשׂוֹבִין לַפָּנִי הַמָּקוֹם אֵלָּא כְּסוֹם אֶחָד: (24) בַּאשְׁמֶרֶת הַבּוֹקֶר. שְׁלֹשֶׁת חֲלָקֵי הַלַּיְלָה קְרוּיִן אֲשֶׁמֹּרֶת, וְאוֹתָהּ שֶׁלַּפָּנֵי הַצֹּהֵר קוֹרָא אֲשֶׁמֹּרֶת הַבּוֹקֶר (צִרְכּוֹת ג.). וְאוֹמֵר אֲנִי, לַפִּי שֶׁהַלַּיְלָה חֲלוּקַת מִשְׁמֶרֶת שִׁיר שֶׁל מַלְאכֵי הַשָּׁרֵת, כֵּת אַחֵר כֵּת לְשֹׁלֶשֶׁת חֲלָקִים, לְכַךְ קְרוּי אֲשֶׁמֹּרֶת, וְזוֹה שְׁתַּרְגֵּם אוֹנְקְלוֹס מִטְּרַת: וַיִּשְׁקֹף. וַיִּצַּט, כְּלוּמָר פָּנֵה אֱלֹהִים לְהַשְׁחִיתָם. וְתַרְגֵּמוּ וְאַסְסֵבִי, אֵיךְ הוּא לִשׁוֹן הַצִּטָּה, כְּמוֹ שֶׁדָּה צָפִים (צִמְדָּר כג, יד), לְתַקַּל כְּכֹסֶה: בְּעָמֹד אֵשׁ וְעָנָן. עָמֹד עָנָן יוֹרֵד וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּטִיט, וְעָמֹד אֵשׁ מִרְתִּיחוֹ, וְכִלְפֵי סוֹסֵיהֶם מִשְׁתַּמֵּטוֹת (מכילתא פ"ה): וַיַּהֲרֹם. לִשׁוֹן מֵהוּמָה, אֲשֶׁמֹּרֶד "יִטּוֹן צִלְע" עֲרֻצָּם, נִטַּל סִּגְנוֹת שֶׁלֹּהֶם. וְשִׁנִּינוּ בַּצִּרְקֵי ר' אֲלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל ר' יוֹסִי הַגִּלְלִי, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ מֵהוּמָה, הִרְעֵשֶׁת קוֹל הוּא, וְזֶה אֵצֶל לִכְלֹךְ, וַיִּרְעֵם ה' צִקוֹל גָּדוֹל וְגו' עַל פְּלִשְׁתִּים וַיִּהְיֶם (שְׁמוּאֵל א' ז, י):

(25) וַיִּסַּר אֶת אוֹפֶן מִרְכָּבוֹתָיו. מִכָּה הָאֵשׁ נִשְׁרַפּוּ הַגִּלְגָּלִים, וְהַמִּרְכָּבוֹת נִגְרָרוּת, וְהַיּוֹשָׁעִים צָהָם נִעִים וְאַצְרִיחֵן מִתְּפָרְקִין: וַיִּנְהַגְהוּ בִּכְבֹּדוֹת. צִהְנָהּ שֶׁהָיָה כְּצִדָּה וְקִשָּׁה לָהֶם, צִמְדָּה שֶׁמִּדְּוֹ וַיִּכְבְּד לָצוּ הוּא וְעִבְדָּיו (שְׁמוּת ט, לד), אֵיךְ כֹּחַ וַיִּנְהַגְהוּ צִמְדָּה: נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם. צִמְרִיִּים. דָּבָר אַחֵר צִמְרִיִּים, צִרְחָן מִצְרַיִם, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁאֵלּוֹ לֹקִים עַל הַיָּם, כִּךְ לֹקִים אוֹתָם שֶׁנֶּשְׁאָרוֹ צִמְרִיִּים:

(26) וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם. שֶׁזִּקְפוּם וְעוֹמְדִים כְּחוּמָה, יִשׁוּבוּ לַמָּקוֹם וַיִּכְסּוּ עַל מִצְרַיִם:

27	<p>And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַיִּטּוּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיָּשֹׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בִּקְרֹל לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>	27
28	<p>And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.</p>	<p>וַיָּשֻׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאַר בָּהֶם עַד־אֶחָד:</p>	28
29	<p>But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם:</p>	29
30	<p>Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.</p>	<p>וַיִּוָּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׂפַּת הַיָּם:</p>	30
31	<p>And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.</p>	<p>וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בַיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)</p>	31

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 203.

(27) לפנות בקר. לעת שהצוק פונה לצא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתרצין צים, ומתן הקצ"ה צהם חיות לקבל היסורין: וינער. וְשָׁנִיק, והוא לשון טרוף צלשון ארמי. והרצה יש צמדרש אגדה:

(28) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה, כמו לְכָל פְּלִיז פֶּעֶשָׁה חֶשֶׁת (שמות כו, ג), וכן לְכָל פְּלִיז הַמִּשְׁכָּן, כָּל עֲבָדָיו (שם יט), וַיִּסְלְטֻם וַיִּמְיָרֻקֵם לְכָל פְּלִיזָם, ואינה אלא חקון לשון:

(30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן היס על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מנד זה, כך הם עולין מנד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:

(31) את ה' הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשה ידו של הקצ"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

XV

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.

בְּכֵן שָׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
יְת תוֹשְׁבַחָתָא הָדָא קֳדָם יי
וְאָמְרוּ לְמִימַר נִשְׁבַּח וְנוֹדִי
קֳדָם יי אֲרִי אֲתֹנִיָּא עַל גִּיּוֹתֵינִיָּא
וְגִיּוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוֹסִיָּא
וְרִכְבֵּיהּ רַמָּא בִּימָא:

אֲזִ יִשִׁיר-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי-גָאָה
גָּאָה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בַּיָּם:

XV

The LORD is my strength and song,
And He is become my salvation;
This is my God, and I will glorify
Him; My father's God, and I will
exalt Him.

תּוֹקְפִי וְתוֹשְׁבַחָתִי דְּחִילָא
יי אָמַר בְּמִימַרְיָהּ וְהוֹדָה לִי
לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאָבְנִי
לִיה מְקַדֵּשׁ אֱלֹהָא דְאַבְהָתִי
וְאַפְלַח קְדָמוֹהִי:

עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וְיִהְיֶה-לִּי לִישׁוּעָה
זֶה אֱלֹהֵי וְאֹנִיָּהּ אֱלֹהֵי אָבִי
וְאֶרְמְמֶנְהוּ:

2

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אף ידבר יהושע (יהושע י, יז). וכן יצית יעשה לבת פרעה (מלכים-א ז, ח), חש בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לעיני ישראֵל. וכן שירת הבאר, שפתח בה אף ישרי ישראֵל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עלי צֶהַר עֲנֹו לָהּ. אף יצגה שלמה צֶמָה (מלכים-א יא, ז), פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, וזה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר ולייבז לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון פָּקֶה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב (איוב א, ה), על פי ה' יִצְנו (במדבר ט, כג), וְיִשַׁע יִהְיֶה הָעֶקֶץ, לפי שהן דבר ההווה תמיד, ונופל בו צִין לשון עתיד וצִין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול ליבז בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרגומו. (דבר אחר, בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורוכבו רמה בים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גִּאוֹת עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. ברש"י יסן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלם בו, עוד יש בו תוספת, ולא כמדת בשר ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין: רמה. השליך, וכן וְרָמִיו לְגֹאֵל אֶתְּוֹן נוֹרָא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי יָרָה אֶצְבָּן פְּתָה (איוב לח, 1), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוקפי וְתוֹשְׁבַחָתִי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלושה מקומות שהוא סמוך אצל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עֲזִי וְעֲזִי (ירמיה טז, יט), עֲזִי אֱלֹהֵי אֲשֶׁמְרָה (תהלים נט, י), וכן כל חיצה בת שתי אותיות הנקודה מלאפוס, כשהיא מארכת באות שלישית ואין השניה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עז, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי לישועה. לכך אני אומר לייבז לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הִשְׁעִי בְּשִׁמְסִי (שם קכג, א), שְׁכֵנִי בְּסִגְיִי סֶלַע (עוזיה א, ג), שְׁכֵנִי סָנָה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי לישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו לְעֶזְרָתִי ה' (שופטים ה, כג), בְּעֶזְרָתִי ה' (ישעיה ט, יח), על דְּבַרְתָּ צְנִי הָאֵדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תִּמְוֹר (ויקרא כה, ד), זְמִיר עֲרִיכִים (ישעיה כה, ה), לשון כסוח וכריסה, עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֶת קִירוֹת הַבָּיִת סָבִיב לְהִיכָל וְלְדָבִיר וַיַּעַשׂ עֲלֵיוֹת סָבִיב (מלכים-א ו, ה), היה לו לומר עשה עליו סביב. וכן וצִנִּי יִשְׂרָאֵל הַיְּהוּדִים בְּעֶרְיָה וְהַיְּהוּדִים רַחֲמֵם (דברי הימים-ב י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מְצַלְתִּי יִלְחֵם ה' וְיִשְׁקָטֵם (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהַיְּהוּדִים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וְגו' וַיִּמָּתוּ (שם לוט), מתו היה לו לומר. וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ אֶל צֶהַר ה' וַיַּעֲזֹב (שמות ט, כא), היה לו לומר עזב: זה אלהי. בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: ואנדרו. אונקלוס תרגם לשון נוה, נוֹה שְׁאֲנָן (ישעיה לג, כ), לְנוֹה לָאֵן (שם סה, י). דבר

3	The LORD is a man of war, The LORD is His name.	יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: יי מֵאֲרִי נִצָּחַן קָרְבֵּיא יי שְׁמִיָּה:	3
4	Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.	מִרְכָּבֹת פָּרְעֹה וַחֲיָלֹו יָרָה בָּיָם וּמִבְּחָר שְׁלֹשֵׁיו טָבְעוּ בָיָם-סוּף: רַתְּכִי פָרְעֹה וּמִשְׁרֵיתֶיהָ שָׁדִי בִימָא וּמִבְּחָר גְּבֻרֹתֶיהָ אֲטָבְעוּ בִימָא דְסוּף:	4
5	The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.	תְּהֻמַּת יַבְסִימוּ יִרְדּוּ בַּמַּצּוֹלֹת כָּמוֹ-אָבֶן: תְּהוּמֵיא חָפוּ עָלֵיהֶן נָחַתוּ לְעוּמֵקֵיא כְּאֶבְנָא:	5
6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינֶךָ יְהוָה נֹאדָרִי בַּכֹּחַ יְמִינֶךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: יְמִינֶךָ יי אֲדִירָא בַּחִילָא יְמִינֶךָ יי תִּבְרַת סְנָאָה:	6
7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	וּבְסִגְי תּוֹקֶפֶךָ תִּבְרַתְּנִין לְדָקְמוּ עַל עַמּוֹךְ שְׁלַחַת רִיגוֹן שִׁינִינִין כְּנוֹרָא לְקָשָׂא:	7

אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לבאי עולם, כגון מה דודך מלוד, דודי נח ואלום (שיר השירים ה, טי), וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהותו עלי מימי אבותי:

(3) ד' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נעמי (רות א, ג), וכל איש ואיש מתורגמין בעל, וכן וסוקס ודייט לאיש (מלכים-א ז, ז), לגבור: ד' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד ואלני ב' אליך ב'שם ה' נצחית (שמואל-א י, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, ואז הוא במדתו לרחם על זרואיו ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין בו כח לעשות זו וזו: (4) ירה בים. שדי צינא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר אז ירה יורה (שמות יט, יג), אז אשקדקה אישקדי, והתי' משחמש באלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טבעתי ציון מנולה (תהלים סט, ג), ויטבע יקמיהו צטיט (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד. מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

(5) יבסימו. כמו יכסו, והי' האמצעית יתירה זו, ודרך מקראות זכר, כמו וצקק וצאק וצצן (דברים ח, יד), ירין מדשן ציתק (תהלים לו, ט), והי' ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשהו, טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסיומו, אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרכו להיות בנקודתו יכסיומו במלא"פוס (גס כאן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן. ובמקום אחר כללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. בינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד:

(6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ד' נאדרי בבח. להציל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת זכח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פי הנה אצקין ה' פי הנה אצקין יאצדו (תהלים זב, י), עד מתי קשעים ה' עד מתי קשעים יעלזו (שם זד, ג), קשאו קהרות ה' קשאו קהרות קולם (שם זג, ג), לא לני ה' לא לני (שם קטו, א), אענה נאם ה' אענה את השמים (הושע ז, כג), אלני לה' אלני אשירה (שופטים ה, ג), לולי ה' וגו' לולי ה' שקיה לנו צקום עלינו אקדם (תהלים קכד, א), עורי עורי דצורה עורי דצרי שרי (שופטים ה, יב), תרמסנה קל רגלי עני (ישעיה כו, ו), ונתן ארץם לגמלה נחלה לישראל עבדו (תהלים קלו, כאכז): נאדרי. הי' יתירה, כמו רצתי עש, שקרתי צמדינות (איכה א, א), גנבתי יום (זראשית לא, לו): תרעץ אויב. תמיד היא רוענת ומשברת האויב, ודומה לו ויקעצו וירצו את צגי שקאל, בשופטים (י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת זכח היא משברת ומלקה אויב):

(7) וברב גאונך. אם היד בלבד רוענת האויב, כשהוא מרימה זרוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם זרוב גאונו לבד אויביו נהרסים, ק"ו כששלח בם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אתה הורס קמיה הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים

<p>8 And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.</p>	<p>וּבְרִיחַ אֶפְיֶךָ נִעְרַמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֶגַד נְזִלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם: וּבְמִימְרֵךְ פּוּמָךְ חִכְמוֹ מֵיָא קָמוּ כְשׁוֹר אֲזִלְיָא קְפוּ תְהוֹמֵי בְּלָבָא דִּימָא:</p>	<p>8 וּבְרִיחַ אֶפְיֶךָ נִעְרַמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֶגַד נְזִלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם:</p>
<p>9 The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'</p>	<p>דִּתְהוּ אָמַר סְנַאָה אֶרְדּוּף אֲדַבִּיק אֶפְלִיג בִּזְתָּא תִסְבַּע מִנְהוֹן נַפְשִׁי אֲשַׁלּוֹף חֲרָבִי תִשְׂרִינּוּן יָדִי:</p>	<p>9 אָמַר אוֹיֵב אֶרְדּוּף אֲשִׁיג אֶחְלַק שָׁלַל תִּמְלָאמוּ נַפְשִׁי אֶרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדִי:</p>
<p>10 Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.</p>	<p>אֲמַרְתָּ בְּמִימְרֵךְ חָפָא עֲלֵיהוֹן יָמָא אֲשַׁתְקַעוּ כְּאֶבְרָא בְּמִיִּין תִּקְיִין:</p>	<p>10 נִשְׁפָּתָה בְּרִיחְךָ כְּסָמוּ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים:</p>

על ישראל, וכן הוא אומר, כִּי הִנֵּה אֲנִי צִדִּיק יְהִי מִיּוֹן (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יַעֲרִימוֹ אֹד (שם שס, ד), ועל זה קורא אותם אוֹיְבֵיךָ של מקום:

(8) וברוח אפִיךָ. היוֹאֵל משני נחירים של אף, דָּבָר הכתוב כציכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע אוֹזן הבריות כפי הוֹהֵה, שיוכלו להזין דבר. כשאדם כועס יואֵל רוח מנחיריו, וכן עָלָה עֶשֶׂן צָאָפוּ (תהלים יח, ט), וכן ומרוח אֶפְיוֹ יָכְלוּ (איוב ד, ט), וזהו שאמר לַמֶּמְנוּ עָמִי אֶפְיֶךָ אֶפִי (ישעיה מח, ט), כשעופו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. וְהִלֵּיתִי אֶחְטָטֶם לָךְ (שם), ולמען מהלתי אשים חטטם באפי, לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יאֵלוּ. לך, בשבילך. אחטט, כמו נאקה בחטט, במסכת שבת (נא:), כך נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו וְעָמִי חָרָה מִנִּי חָרָב (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחירים בעת הקצף וחרון, מגזרת חרה, כמו רָחוּן מגזרת רָחַה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר וַיִּחַמְתּוּ בְּעָרְךָ זו (אסתר א, יג), ובנוח החמה אומר, נתקררה דעתו: בערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו עֲרַמְתָּ חָטִים (שיר השירים ז, א), ונִכְבְּזוּ כְמוֹ נָד יוכיח: בערמו מים. ממוקד רוח שיאֵל מאֶפֶס יבשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים: כמו נָד. כחרגומו קָשׁוֹר, כחומה: נָד. לשון צָבֹר וכנום, כמו נָד קָצִיר צִיּוֹם נִתְלָה (ישעיה יז, יא), פָּנִס פָּנָד (תהלים לג, ו), לא כתב כונם כנאֵד אלא כנָד, ואילו היה כנָד כמו כנאֵד, וכונם לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכנים כבנאֵד מי הים, אלא כונם לשון אוקף ואֹצֵר הוא, וכן קָמוּ נָד אָסֵד (יהושע ג, טז), וַיַּעֲמֵדוּ נָד אָסֵד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה בנאֵדוֹת אלא בחומות וצבירים, ולא מִזִּינוּ נאֵד נקוד אלא במלֵאפֹסִים (חול"ס), כמו שִׁימָה דְּמַעֲטִי בְּנֵאֲדָךְ (תהלים נו, ט), אֵת נֵאֲדֹד הָקֵלֶב (שופטים ד, כ), קפאו. כמו וְכִבְדִּינָה שְׁקָפִיאֲנִי (איוב י, ו), שהוקשו ונעשו כאבנים, והמים זורקים את המזרים על האבן בכח ונלחמים צם בכל מיני קושי: בלב ים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לַב הַשָּׁמַיִם (דברים ד, יא), צָלַב הָאֵלֶּה (שמואל ב יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

(9) אמר אוֹיֵב. לעמו, קָשָׁפְסָם בדברים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם נפשי. רוחי ורִנּוֹי, ואל תחמה על חיצה המדברת בשחים, תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה כלשון הזה, כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶז נִתְשָׁנִי (שופטים א, טו), כמו נחת לי. וְלֹא יָכְלוּ דָבָרוּ לְשָׁלֵם (בראשית לו, ד), כמו דבר עמו. צָנִי יִצְחָקִי (ירמיה י, כ), כמו יאֵלוּ ממני. מִסָּפֵר זָעַדִי אֲגִידֵנוּ (איוב לא, לו), כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו, תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את החער בשליפתו ונשאר ריק, נופל זו לשון הרקה, כמו מְרִיקִים שְׁקִיָּה (בראשית מז, לה), וְכִלְיוֹ דְּרִיקוּ (ירמיה מח, יב). ואל תאמר, אין לשון ריקות נופל על היוֹאֵל, אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיאֵל ממנה, אֲבָל לֹא עַל הַחֶרֶב וְעַל הַיִּין, ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וַיִּקֶּר אֵת תַּנְיָכִיו (בראשית יד, יד), אזדיין בחרבי, מִזִּינוּ הלשון מוסב אף על היוֹאֵל, שָׁמֶן תוֹרֵק (שיר השירים א, ג), וְלֹא הוֹרֵק מְקַלִּי אֶל פְּלִי (ירמיה מח, יא). לא הורק הכלי אין כתיב כאן, אלא לא הורק היין מכלי אל כלי, מִזִּינוּ הלשון מוסב על היין, וכן וְהִרְקוּ סָרְבָּתָם עַל יְפֵי סָקְמָם (יחזקאל כח, ז), דחירו: תורישמו. לשון רישות ודלות, כמו מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר (שמואל א ב, ז):

(10) נשפת. לשון הפחה, וכן וְגַם נָשַׁף צָהָם (ישעיה מ, כד): צָלְלוּ. שקעו, עמקו לשון מזולה: כעופרת. אֲצֵר, פלו"ס בלע"ז:

11	Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?	מִי־כִמְכָּה בָּאֱלֹם יְהוָה מִי כִמְכָּה נֹאדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תְהִלָּת עֲשֵׂה פִלָּא: לִית בְּר מִנָּה אֵת הוּא אֱלֹהָ יִ לִית אֱלֹה אֵלָא אֵת אֲדִיר בְּקוֹדֶשׁא דְחִיל תּוֹשְׁבֵהוּן עֲבִיד פְּרִישָׁן:	11
12	Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.	נָטִיתָ יְמִינָךְ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: אֲרִימָה יְמִינָךְ בְּלַעַתְנוּן אֲרַעָא:	12
13	Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.	נָחִיתָ בְּחַסְדֶּךָ עִם־נֹו גְאֻלָּת נִתְּלָת בְּעֻזָּה אֶל־גִּוָּה קְדֻשָּׁה: דְּבִרְהִי בְּשִׁבְנוּתְךָ לְעָמָא דִּנֹּו דְּפִרְקִיתָ דְּבִרְהִי בְּתוֹקְפֶךָ לְדִירָא דְקוֹדֶשְׁךָ:	13
14	The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.	שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חִיל אֲחֹו יִשְׁבֵי פְלִשְׁתָּ: שָׁמְעוּ עַמְמִיָּא וְזַעוּ דְחִלָּא אֲחֻדְתְּנוּן לְדִתְהוּ יִתְבִּין בְּפִלְשֶׁת:	14
15	Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.	אֲז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילִי מוֹאָב יֵאֲחֻזְמוּ רַעַד נִמְגּוּ כָל יִשְׁבֵי כְנָעַן: בְּכֵן אֲתִבְהִילוּ רַבְרָבֵי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב אֲחֻדְתְּנוּן רְתִיתָא אֲתִבְרוּ כָל דִּתְהוּ יִתְבִּין בְּכִנְעָן:	15
16	Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.	תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפְחָד בְּגִדְל זְרוּעֶךָ יִדְמוּ כְּאֶבֶן עַד־ יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה עַד־יַעֲבֹר עִם־נֹו קִנְיָתָ: תִּפּוּל עֲלֵיהוֹן אִימָתָא וּדְחִלָּתָא בְּסִגִּי תוֹקְפֶךָ יִשְׁתַּקּוּן כְּאֶבֶן עַד דִּיעֲבֹר עִמָּךְ יִ יִת אֲרֻנָּא עַד דִּיעֲבֹר עָמָא דִּנֹּו דְפִרְקִיתָא יִת יִרְדְּנָא:	16
17	Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.	תְּבִאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּתֵר נִתְלָתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָה יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כּוֹנֵנִי יְיָיָה: תְּשִׁילְנוּ וְתַשְׂרִינוּן בְּטוֹרָא דְּאֲחֻסְנָתְךָ אֲתֵר לְבֵית שְׁכִינָתְךָ אֲתִקְיִנָּתָא יִי מִקְדָּשָׁא יִי אֲתִקְנִהִי יְיָיָה:	17

- (11) באלים. צחוקים, כמו ואת אלי הארץ לקח (יחזקאל יז, ג), אֱלִילֹתִי לְעִנְיָתִי חוֹשָׁה (תהלים כב, כ): נורא תהלות. יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמ"ש לך דמיה תהלה (שם סה, ז):
- (12) נשית ימינך. כשהקצה נוטה ידו, הרשעים קלים ונופלים, לפי שהכל נתון צידו ונופלים בהטייתה, וכן הוא אומר, וה' יטה ידו וקשל עוזר ונפל עזר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנחתים צידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתצריין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקצורה, בשכר שאמרו ה' הצדיק:
- (13) נהלת. לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העצרת:
- (14) ירגזון. מתרגזין. ישיבי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמהירו את הקץ וילאו צחוקה, כמפורש דצרי הימים, והרגום אנשי גת:
- (15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומנטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו צָרְצִיזִים תְּמַגְגָּה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם באים, לכלותינו ולירש את ארצנו:
- (16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר כִּי שָׁמַעְנוּ אֵת הַקֹּדֶשׁ הוֹדִישׁ וגו' (יהושע ג, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כמרגמו: קניית. חצבת משאר אומות, כחפץ הקניי דממים יקרים שחצבו על האדם:

18	The LORD shall reign for ever and ever.	יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:	יְי מַלְכוּתִיהָ לְעֹלָמָא וּלְעֹלָמֵי עֲלָמֵיָא:
19	For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.	כִּי בָא סוֹס פִּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וַיַּבִּי יִשְׂרָאֵל הֹלְכִי בַיַּבֵּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)	אַרְי עֲאֻלוֹ סוֹסוֹת פִּרְעֹה בְּרִתְכוּתֵי וּבִפְרָשׁוֹתֵי בְיָמָא וְאַתִּיב יְי עֲלֵיהוֹן ית מי ימא וַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֹלְכִי בַיַּבֵּשָׁה בְּגוֹ יָמָא:
20	And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.	וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אֶהֱרֹן אֶת־תִּמְבֵּל בְּיָדָהּ וַתֵּצֵאן כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבִמְחֻלֹּת:	וַנְּסִיבַת מִרְיָם נְבִיאָתָא אֲחֵיתִיהָ דְּאֶהֱרֹן ית תופא בידה ונפקא כל נשיא בתרהא בתופין ובחנגין:
21	And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.	וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאֵה גָאֵה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם: (ס)	וּמַעֲנִיא לְהוֹן מִרְיָם שִׁבְחוּ וְאוֹדוּ קָדָם יְי אַרְי אֲתָנָא עַל גְּיוֹתֵנִיא וְגִיאֻתָא דִּילִיהָ הִיא סוֹסֵיא וְרִכְבִּיהָ רָמָא בְיָמָא:
22	And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.	וַיֹּסֶעַ מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכּוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מָיִם:	וְאַטְיִל מֹשֶׁה ית יִשְׂרָאֵל מִיָּמָא דְּסוּף וַנְּפָקוּ לְמִדְבַּר דְּהַגְרָא וְאַזְלוּ תַלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבַּר וְלֹא אֲשַׁבְּחוּ מַיָּא:
23	And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.	וַיָּבֹאוּ מֶרְתָּה וְלֹא יָכֻלוּ לְשָׁתֶּת מַיִם מִמֶּרְתָּה כִּי מְרִים הֵם עַל־כֵּן קָרְא־שְׁמָהּ מֶרְתָּה:	וְאַתּוּ לְמֶרְתָּה וְלֹא יָכִילוּ לְמַשְׁתֵּי מַיָּא מִמֶּרְתָּה אַרְי מְרִירִין אַנּוּן עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרְתָּה:

(17) תביאמו. נתנצח משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו'), והכי איתא בהדיא פרק יש נוחלין (צא בהרא דף ק"ט:) וצמחילתא (שס פ"י), הצנים יכנסו ולא האצות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניבא ולא ידע מה ניבא. מהרש"ל: מכון לשבתך. מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידיך ה'. חזיב בית המקדש, שהעולם נצרא ביד אחת, שנאמר אף יְדִי יִסְדֶּה אֶרֶץ (ישעיה מח, יג), ומקדש בשתי ידים, ואימתי יצנה בשתי ידים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעמיד לנצח המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והוי"ו זו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל וְאֶלְכִי הַיּוֹדֵעַ וְעַד (ירמיה כט, כג), שהוי"ו זו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצחה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא בצוטא (יב). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את הַחֶף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצמחות היו לדקניות שצדור שהקצה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממזרים:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסיען צעל כרחס, שעטרו מזרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואצנים טובות, והיו ישראל מואצין אותם צים, וגדולה היתה ציזת הים מציות מזרים, שנאמר תוֹרִי יָהֲבָה נֶעֱשֶׂה לָךְ עֵס נְקֻדֹת הַפָּסֶף (שיר השירים א, יא). מכילתא פסחא סוף פ"ג), לפיכך הוטרך להסיען צעל כרחס:

24	And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'	וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר וַאֲתָרַעְמוּ עִמָּא עַל מֹשֶׁה מַה-נִּשְׁתָּה: מִיִּמְרָא מָא נִשְׁתִּי:	24
25	And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;	וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם וְשֵׁם לָו חֹק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסָּהוּ:	25
26	and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'	וַיֹּאמֶר אִם-שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִישָׁר בְּעֵינֶיךָ תַעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁיחַ עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּא: (ס)	26
27	And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.	וַיָּבֹאוּ אֵילִמָּה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:	חמישי
XVI	And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.	וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	XVI

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א צמח תיבה צמקום למ"ד בחתלתה, והתי"ו היא צמקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבצת לה"א שהוא מוסף צמקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חמה אין לי (ישעיה כז, ד), ותמחו צַעֲרָה זו (אסתר א, יז), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן עזד ואמה, הנה תמחי בלָהָה (בראשית ל, ג). לְנֶפֶשׁ חַיָּה (שם ב, ז), וְהַמָּוֶה חַיָּהוּ לְקַס (איוב לג, כ). צִין הַרְמָה (שופטים ד, ה), וְתַשְׁבְּחוּ הַרְמָסָה (שמואל א-ז, ז):

(24) וילנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, וְאֲתָרַעְמוּ, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועע, וכן יאמר הלועז דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו באמרו ש"י:

(25) שם שם לו. במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיחשקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין ג): ושם נסדח. לנעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שהיו לנו מים לשחות, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזניים לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאין אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא יוסעפ פ"א), זה מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מצות, וכן הוא אומר קְהִי לְשִׁרְךָ (משלי ג, ח):

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ב שצמים נזדמנו להם: וע' תמרים. כנגד שבעים זקנים:

2	And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;	(כ' וילינו) [ק' ויל'ונן] כָּל-עַדָּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר:	2
3	and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתֵנוּ בְּיַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל־סֵדֶה הַבָּשָׂר בְּאָכְלֵנוּ לֶחֶם לְשָׂבַע כִּי־הוֹצֵאתָם אֶתָּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הָעָמָּה הַזֹּאת בָּרָעִב: (ס)	3
4	Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנְנִי מִמָּטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנֹסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם־לֹא:	יב
5	And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'	וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וַהֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:	5
6	And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְ�רָאֵל עֲרֹב וַיַּדְעֲתֶם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	6

- (1) בחמשה עשר יום. נתפרש היום של חנייה זו, לפי שבו ציוס כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן, למדנו, שאכלו משירי הצֶנֶק (או משירי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צט"ז צאייר, ויום א' בשבת היה, כדאיחא במסכת שבת (פז):
- (2) וילינו. לפי שכלה הלחם:
- (3) מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרגומו לוי דמינקא, לו מתנו, הלואי והיינו מתים:
- (4) דבר יום ביומו. לורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום ללורך מחר (מכילתא ויסע פ"צ): למען אנסנו הילך בתורת. אם ישמרו מצות התלויות זו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט:
- (5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, והוה לקטו לקט משנה, בלקיטתו היה נמלא לחם משנה, והוה על כן הוא נתן לקט ציוס הששי לקט יומים, נותן לכס צרכה (פויש"ן) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:
- (6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיד לכם את השליו:

7 and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?’

8 And Moses said: ‘This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.’

9 And Moses said unto Aaron: ‘Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.’

10 And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.

11 And the LORD spoke unto Moses, saying:

12 ‘I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.’

7 וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם עַל־יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוְנוּ (ק) תִּלְוְנוּ עָלֵינוּ:

8 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְעַת בְּשִׁמְעֵי יְהוָה אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלֹנְתֵיכֶם כִּי עַל־יְהוָה:

9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אָמֹר אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם:

10 וַיְהִי כַּדְּבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בֶּעָנָן: (פ)

ששי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:

12 שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלֹנְתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּבֵּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבַבֹּקֶר תִּשְׁבְּעוּ־לֶחֶם וַיִּדְעוּתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

(7) ובקר וראיתם את־כבוד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם עַל־יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי תִלְוְנוּ (ק) תִּלְוְנוּ עָלֵינוּ: לא על הכבוד שנאמר וְהִנֵּה כְבוֹד ה' נִרְאָה בֶּעָנָן נאמר, אלא כן אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת צידו ליתן מאותכם, ובשר יתן, אך לא צפניס מאירות יתננה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם ללורך צירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידוהו לכם דרך חצה בצקר, שיש שעות להכניו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא: תלונותיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו חשויין: כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו את הכל, את צניכם וגשיכם וצנותיכם וערב רב. ועל כרחי אני וקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו וַיִּלֶן הָעָם עַל מֹשֶׁה (שמות י, ג), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלוננו, הייתי מפרשו לשון תחלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את האחרים, כמו במרגלים וַיִּלְוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעָדָה (במדבר יד, ב): (8) בשר לאכול. ולא לשווע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשווע. ומה ראה להוריד לחם בצקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה צהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים: (9) קרבו. למקום שהעני ירד:

- 13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.
- 13 וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׁלִי וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הַיִּתְּהָ שִׁכְבַּת הַטֹּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:
- 14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.
- 14 וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטֹּל וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֻסָּפִס דָּק כַּכֹּפֶר עַל־הָאָרֶץ:
- 15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.
- 15 וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הָהוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הֶלֶחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:
- 16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.'
- 16 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ עֹמֶר לְגִלְגֻלַּת מִסְפַּר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֵּׁר בְּאֶהְלֹ תִקְחוּ:
- 17 And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.
- 17 וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרֶבֶה וְהַמְּעִיט:

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה:). היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר וצקדת הטל וגו' (במדבר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונח צקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של ציפה טל, ותסתום את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות שכבת הטל נחגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו': דק. דבר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו בצמקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודלוסקמא שזלשון משנה, כשנחגלה משכבת הטל, ראו שהיה דבר דק מחוספס בחוכו בין שמי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א בלע"ז דע"דק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרינן גזי כסוי הדם, הגיר והצניף. דע"דק כגיר כגליד"א על ארץ, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירושו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוזר כגליד. דק טינצ"ש בלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שחרגס אונקלוס, חוספת הוא על לשון העברית, ואין לו חיצה בפסוק:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וימן לָהֶם הַמֶּלֶךְ (דניאל א, ה): כי לא ידעו מזה הוא. שיקראוהו בשמו:

(16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מניין נפשות שיש לאיש באהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:

(17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לציחם, ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר גולגולת אשר באהלו, והממעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו:

18	And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.	וַיִּמְדּוּ בַעֲמֹר וְלֹא הָעֲדִיף וְכָלוּ בַעֲמֹמְרָא וְלֹא אוֹתֵר הַמִּרְבֵּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לִפְי־אֹכְלוֹ לִקְטוֹ:
19	And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָהוֹן אָנֹכִי לֹא יֵשָׁאֵר מִנֶּיהָ עַד צֶפְרָא:
20	Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.	וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּתֵרוּ אַנְשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלְעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:
21	And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.	וַיִּלְקְטוּ אוֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כִּפִּי אֹכְלוֹ וְחֶם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּס: וַיִּלְקְטוּ יְתִיהָ בַצֶּפֶר בַּצֶּפֶר גֹּבֵר כַּפּוֹם מִיִּכְלִיהָ וּמֵא דַמְשָׁתָאֵר מִנֶּיהָ עַל אִפִּי חֲקֵלָא כֹד חֲמָא עֲלוּהִי שְׁמָשָׁא פֶשֶׁר:
22	And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֲמֹר לְאִתָּהּ וַיָּבֹאוּ כָל־נְשֵׁי־הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:
23	And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and see the that which ye will see the; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'	וַיֹּאמֶר לָהוֹן הוּא דְמִלִּיל יִי שְׂבֵא שְׁבֵתָא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ מַחֲרִית דַּאתוֹן עֲתִידִין לְמִיכָא אִיפּוֹ וַיִּת דַּאתוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בִשְׁלִי וַיִּת כָּל מוֹתְרָא אֲצַנְעוּ לְכוֹן לְמִטְרָא עַד צֶפְרָא:

(20) וייתירו אנשים. דתן ואזירים (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמיה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שנתחלה הבאש ולבסוף התלע, כענין שנאמר ולא הבאיש ורמיה לא ה'יטה צו, וכן דרך כל המתלעים:
(21) וחרם השמש וגמס. הנשאר צדה נמוח ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצבאים, ואומות העולם דצין מהם וטועמים זה טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שצחן של ישראל. וגמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפסיר: וגמס. דיטטנ"פריר (לו גיין לו שמעלנען), ודוגמתו צסנהדרין צסוף ד' מימות (סז):
(22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם צבהליהם, מאלו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח צריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"צ), (שאם להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה צטעם וריח): ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת צבת, שנצטוו לומר להם וקצה צוים השש"י וקצינו וגו', עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר צבר ה' שנצטוינו לומר לכם, ולכך ענשו הכתוב, שאמר לו עד קצה מאנקסם, ולא הוציאו מן הכלל:
(23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות צתנור, קפיו היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לבשל ממנו צמים,

24	And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.	וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-תִיָּתֵהּ בּוֹ:	וַאֲצַנְעוּ יְתִיהָ עַד צֶפְרָא כְּמֹא דְפִקִּיד מֹשֶׁה וְלֹא סְרִי וְרִחָשָׁא לֹא הָיָה בִּיהָ:
25	And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:	וַאֲמַר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ יוֹמָא דִּין אֲרִי שְׁבֻתָּא יוֹמָא דִּין קָדָם יי יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁכַּחוּנִיהָ בְּחֻקָּלָא:
26	Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'	שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטְוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:	שֵׁשֶׁת יוֹמִין תִּלְקְטְוִנִיהָ וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעֵאָה שְׁבֻתָּא לֹא יְהִי בִיהָ:
27	And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לְלֶקֶט וְלֹא מִצְאוּ: (ס)	וַהֲוֶה בַּיּוֹמָא שְׁבִיעֵאָה נִפְקוּ מִן עַמָּא לְמִלְקֵט וְלֹא אִשְׁכַּחוּ:
28	And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנְהָ מֵאַנְתָּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה עַד אֲמַתִּי אֲתוֹן מְסַרְבִּין לְמִטַּר פִּקּוּדֵי וְאוֹרִיתִי:
29	See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'	רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל-כֵּן הוּא נֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:	חֲזוּ אֲרִי יי יְהִי לְכוֹן שְׁבֻתָּא עַל כֵּן הוּא יְהִיב לְכוֹן בַּיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לַחִים תִּרְבִּין יוֹמִין תִּיבּוּ אֲנִשׁ תַּחְתּוֹתֵיהּ לֹא יִפּוּק אֲנִשׁ מֵאַתְרֵיהָ בַּיּוֹמָא שְׁבִיעֵאָה:
30	So the people rested on the seventh day.	וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:	וַיִּשְׁבְּתוּ עַמָּא בַּיּוֹמָא שְׁבִיעֵאָה:
31	And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.	וַיִּקְרְאוּ בֵּית-יִשְׂרָאֵל אֶת-שְׁמוֹ מֶן וְהוּא כְּזֶרַע גֹּדֶל לֶבֶן וּטְעָמוֹ כַּצִּפִּיחַת בֶּדֶבֶשׁ:	וַקְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁמִיהָ מֶנָּא וְהוּא כְּבֶר זֶרַע גֹּדֶא חִינָר וּטְעָמִיהָ כְּאַסְקָרִישׁוֹן בֶּדֶבֶשׁ:

זשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון ציטור צחצחיל: למשמרת. לגניזה:

(25) ויאמר משה אכלהו היום וגו'. שמרית שהיו רגילין לצאת וללקוט, צאו לשאול אם נלא אם לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו לצאת, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסע פ"ד):

(26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה צו. ולא צא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא ס:):

(28) עד אנה מאנחם. משל הדיוט הוא, צהדי הוצא לקי פקצה (צ"ק צב), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין:

(29) ראו. צעיניכם כי ה' צבצבדו מזהיר אתכם על השבת, שהרי גם נעשה בכל ערב שבת, לתת לכם לחם יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לחמס, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של חמס שבת, ולא צמפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר:

32	<p>And Moses said: "This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt."</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֵּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	32
33	<p>And Moses said unto Aaron: "Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations."</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קח צִנְצֻנֹת אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>	33
34	<p>As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.</p>	<p>כִּמֹּא דְפִקִּיד יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַצְנִיָּה אַהֲרֹן קִדְּם סִהְדוּתָא לַמִּשְׁמֶרֶת:</p>	34
35	<p>And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יֵת מִנָּא אַרְבַּעִין שָׁנִין עַד דְּעָאֲלוּ לָאֶרֶץ יִתְיַבְחָתָא יֵת מִנָּא אָכְלוּ עַד דָּאֲתוּ לְסִיפֵי אֶרֶעַ דְּכַנָּעַן:</p>	35
36	<p>Now an omer is the tenth part of an ephah.</p>	<p>וְהָעֹמֶר עֲשִׂירִית הָאִיפָה וְעוֹמֶרְא חֹד מִן עֲשָׂרָא בִּתְלָת סְאִין הוּא:</p>	36

(31) והוא כזרע גד לבן. עשז ששמו קוליינד"רי (קאריאדער) זרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפיהת. צק שטמנגין אותו כדצש, וקורין לו אַסְקְרִיטון כלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:

(32) למשמרת. לגניזה: לדורותיכם. זימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם אַסְסָא רָאוּ דְצָר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, וזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

(33) צנצנת. כלוחית של חרס כתרגומו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

(35) ארבעים שנה. והלא חסר ל' יום, שהרי צט"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו צניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁצוּת הָמָן מִמִּקְרָת (יהושע ה, יז), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממזרים טעמו זהם טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (קידושין לח.). (ס"א, שאותה שבעבר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֵת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צִעְצַר הַיַּרְדֵּן (דברים ג, כה), ותרגום של נושבת יִקְבָּחָא, ר"ל מיושבת. רש"י יסן): אל קצה ארץ כנען. בתחלת הגזול, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' באדר פסק המן מלידה, ונסתפקו ממנו שלקטו בו ציוס, עד שהקריבו העומר כששה עשר צניסן, שנאמר וַיֹּאכְלוּ מִעֲצוֹר הָאָרֶץ מִמִּקְרָת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקצ ד' לוגין, והלוג ששה זינים, נמצא עשירית האיפה מ"ג זינים וחומש זיפה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

שזעי

2

3

4

5

6

78

<p>7 And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'</p>	<p>וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: (פ)</p>	<p>7 וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: (פ)</p>
<p>8 Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>	<p>8 וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>
<p>9 And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחֹר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחֹר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>
<p>10 So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לּוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶ�ה אַהֲרֹן וְחֹזֶר עָלָיו רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:</p>	<p>10 וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לּוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶ�ה אַהֲרֹן וְחֹזֶר עָלָיו רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:</p>
<p>11 And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.</p>	<p>וַהֲיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַיִּגְבֹּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִגִּיד יָדוֹ וַיִּגְבֹּר עַמְלֵק:</p>	<p>11 וַהֲיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַיִּגְבֹּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִגִּיד יָדוֹ וַיִּגְבֹּר עַמְלֵק:</p>
<p>12 But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְדִי מֹשֶׁה יָקָרָא וַנְּסִיבוּ אֲבָנָא וְשִׁוּיָאוּ תַּחְתּוּהִי וַיִּתֵּב עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹזֶר סְעִידִין בִּידוּהִי מִפָּא חַד וּמִפָּא חַד וַהֲנֹאֶה יְדוּהִי פְּרִסָן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ:</p>	<p>12 וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבִדִּים וַיִּקְחוּ־אֶבֶן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיִּנָּשֵׁב עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹזֶר תְּמַכּוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד־בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:</p>

- (8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני צניכס ומזומן לכל צרכיכם, ואחס אומרים היש' בקרבנו אם אין, חייכס שהכלב צא וגושך אחכס, ואחס צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויטא לדרך, היה אותו הצן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצן ראית את אבא, אמר לו אביו, אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכלב ונשכו:
- (9) בחר לנו. לי ולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזקן כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אהרן אל משה ב' ידני (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חזרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר ידני משה פלאס (שם יא, כח), כלס מן העולם, חייצין הס כלייה, המורדים כך כאילו מרדו בהקצ"ה: וצא הלחם. צא מן העני והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהא זכותא מסייעתן. דבר אחר צחר לנו אנשים, שידעין לצטל כשפים, לפי שצני עמלק מכשפים היו:
- (10) ומשה אהרן וחור. מכאן למענית שצריכס שלשה לעצור לפני התיבה, שצמענית היו שרוים: חור. צנה של מרים היה, וכלב צעלה:
- (11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נוטות היו המלחמה וכו', כדאיתא צר"ה (כט.).

13	And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.	וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת-עַמּוֹ לַפִּי-חֶרֶב: (פ)	וַתִּבֶּר יְהוֹשֻׁעַ יְתַּ עַמְלֵק וַיַּת עַמּוֹ לַפִּתְנָם דְּחֶרֶב:
14	And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כָּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֶת-זִכְרֵ עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתוֹב דָּא דְּוִכְרָנָא בְּסִפְרָא וְשׁוּ קְדָם יְהוֹשֻׁעַ אַרְי מִמָּחָה אֲמַחֵי יְת דְּוִכְרָנִיה דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא:
15	And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.	וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נִסִּי:	וַבְּנָא מֹשֶׁה מִדְּבָחָא וּפְלַח עֲלוּהֵי קְדָם יי דְּעֵבֵד לִיה נִסִּין:
16	And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'	וַיֹּאמֶר כִּי-יָד עַל-כִּסֵּי (בכתר ארם צובה היה כתוב כְּסִיָּה בתיבה אחת) מִלְחָמָה לִיהוָה בְּעַמְלֵק מִדֹּר דָּר: (פ)	וַאֲמַר בְּשִׁבּוּעָה אֲמִירָא דָּא מִן קְדָם דְּחִילָא דְשְׁכִינְתִּיהָ עַל פּוֹרְסֵי יִקְרָא דְעֵתִיד דִּיתְגַּח קְרָבָא קְדָם יי בְּדְבִית עַמְלֵק לְשִׁיצִיּוּתָהוֹן מִדְּרֵי עֲלָמָא:

The Haftarah is Judges 4:4 - 5:31 on page 211. Sepharadim read Judges 5:1 - 5:31.

XVIII	Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.	וַיִּשְׁמָע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:	וַשְּׁמַע יִתְרוֹ רַבָּא דְּמִדְיָן חֲמוּתֵי דְּמֹשֶׁה יְת כָּל דְּעֵבֵד יי לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ אֲפִיק יי יְת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:
-------	---	---	---

(12) וידי משה כבדים. בשביל שנתעצל במלחמה ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידי: ויקחו. אהרן וסור: אבן וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר וכסת, אמר, ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידי בצלמונה, פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשזין את השעות באינטרו"לוגיאה, באיזו שעה הם נולדים, והעמיד להם משה חמה וערצב את השעות:

(13) ויחלש יהושע. חתך ראשי גבוריו (תחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שבהם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה:

(14) כתב זאת זכרון. שצא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ב): ושים באזני יהושע. המכנים את ישראל לארץ, שיצא את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ: כי מחה אמונה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחות:

(15) ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח, זוכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:

(16) ויאמר. משה: כי יד על כס יח. ידו של הקב"ה הורמה ליטע צבא, להיות לו מלחמה ואיזה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחייו, נשבע הקב"ה, שאין שמו שלם ואין כסא שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר דְּאִיִּצְטְמוּ קְדָבוֹת לְגִנְחָה (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכתוב בו וְעָדְרָתוֹ שְׁמֶרָה גִנְחָה (עמוס א, יא), וְעָרִים נִשְׁפָּטָא אֲדָד וְקָרָם הֶמָּה (תהלים שס), מהו אומר אחריו, וְהָ לְעוֹלָם יִשָּׁב, הרי השם שלם, פוֹגֵן לְמִשְׁפָּטָא קָאָא, הרי הכסא שלם:

2 And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,	וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת צִפּוֹרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחֶיהָ: וַדְּבַר יִתְרוֹ חֲמוּדֵי דְמֹשֶׁה יֵת צִפּוֹרָה אֵת מֹשֶׁה בָּתֵּר דְּשִׁלְחָהּ:	2 וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת צִפּוֹרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחֶיהָ:
3 and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';	וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: וְיֵת תָּרִין בְּנֵהָ דְשֹׁם חַד גֶּרְשֹׁם אֲרִי אָמַר דִּיִּיר הָיִיתִי בְּאֶרֶע נֹכְרָא:	3 וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:
4 and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'	וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצֵּלְנִי מִמַּחֲרֵב פָּרָעָה: וְשֹׁם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרִי אֱלֹהֵיהָ דְאָבִי הָיָה בְּסַעְדִּי וַיְשִׁיבֵנִי מִמַּחֲרָב דְּפָרָעָה:	4 וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצֵּלְנִי מִמַּחֲרֵב פָּרָעָה:
5 And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;	וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֹנֶה שָׁם הָרֹ הָאֱלֹהִים: וַאֲתָא יִתְרוֹ חֲמוּדֵי דְמֹשֶׁה וּבְנֵיהּ וְאִתְתִּיהָ לְנֹת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא דְהוּא שְׂרִי תַמָּן לְטוּרָא דְאֵתְגַלִּי עֲלוּהִי יִקְרָא דִיִּי:	לוי וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֹנֶה שָׁם הָרֹ הָאֱלֹהִים:
6 and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'	וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ: וַאֲמַר לְמֹשֶׁה אֲנָא חֲמוּדֵי יִתְרוֹ אֲתִי לְיָתֵךְ וְאִתְתְּךָ וְיִתְרִין בְּנֵהָ עִמָּהּ:	6 וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ:
7 And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשָּׁתְּחוּ וַיִּשְׂקוּ־לּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֲהָלָה: וַנִּפֵּק מֹשֶׁה לְקִדְמוֹת חֲמוּדֵי וּסְגִיד וַנִּשְׁיֵק לִיהָ וַיִּשְׁאַלּוּ גַבְרָא לְחֻבְרִיהָ לְשָׁלוֹם וַעֲאֻלוּ לְמַשְׁכָּנָא:	7 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשָּׁתְחוּ וַיִּשְׂקוּ־לּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֲהָלָה:

- (1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וזא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זבחים קטז). יתרו. שבע שמות נקרא לו, רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שְׁיִתֵּר פרשה אחת בתורה, ואחת תחזה. יתרו, לכשתגיייר וקיים המלות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את התורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִבְּנֵי חֶבֶץ חֶבֶץ מִשָּׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אציו של יתרו היה, ומהו אומר וְשָׂאֵלָה קָל רְעוּאֵל לְבִיָּהּ (שמות ז, יח), שהתינוקות קורין לאציו אציהן אצא. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאן היה יתרו ממכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה חולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיִּשָּׂבֶץ אֵל יִתֵּר חֶתְנוֹ (מכילתא שס): למשה ולישראל. שְׁקוּל משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם בירידת המן, וצבאר, ובעמלק: כי הוציא ד' וגו'. וז גדולה על כולם (מכילתא שס):
- (2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה במדין, לך שצ מִלְּקִים, וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וְאֶת חֹתְנוֹ (שמות ד, יט), ויבא אהרן לקראתו ויפגשו וצרה האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואילו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לך בית אצריך, נטלה שני בניה והלכה לה:
- (4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואזירים על דבר המצרי, וצקס להרוג את משה, נעשה לו ארו כעמוד של שיש (שמו"ר א, לו):
- (5) אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדצר היה, אלא בשצחו של יתרו דְּצָר הכתוב, שהיה יושב בצבדו של עולם, ונדבדו לבו לזאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:
- (6) ויאמר אל משה. ע"ש שלית: אני חתנך יתרו וגו'. אם אין אתה יואל בגיני לא צגין אשתך, ואם אין אתה יואל צגין אשתך לא צגין שני בניה (מכילתא שס):

<p>8 And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.</p>	<p>וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחֹתָנוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לַפְּרֹעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאָתֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלָם יְהוָה:</p>	<p>8 וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחֹתָנוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לַפְּרֹעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאָתֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלָם יְהוָה:</p>
<p>9 And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>ישראל 9 וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>
<p>10 And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם:</p>
<p>11 Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'</p>	<p>כֵּעַן יָדַעְנָא אֲרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהַ בְּרַ מְנִיָּה אֲרִי בִפְתִּימָא דְחֻשְׁבּוֹ מִצְרַאִי לְמַדֵּן יִתְיִשְׂרָאֵל בֵּיה דְנִינֵן:</p>	<p>11 עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:</p>
<p>12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבִיחִים לַאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֹהֶרֶן וְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל־לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>	<p>12 וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבִיחִים לַאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֹהֶרֶן וְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל־לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>

(7) ויצא משה. כבוד גדול נמכר יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וְהָאִישׁ מִשָּׁה (מכילתא ס:):

(8) ויספר משה לחותנו. למשוך את לבו לקרצו לתורה (מכילתא ס:): את כל התלאה. שעל הים ושל עמלק (מכילתא ס:): התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד של תיבה, והמ"י הוא מיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:

(9) ויחד יתרו. וישמח יתרו, זה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה צטרו מדודין מדודין, מיצר על אצוד מצרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין 75). על כל השובה. עוצת המן והבאר והתורה (מכילתא ס:), ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עזר יכול לצרוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רצוא (מכילתא ס:):

(10) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כתרומתו לשון רדוי ומרומ, היד שהיו מכנידים עליהם, היא העבודה:

(11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציטור (מכילתא ס:): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה (מכילתא ס:): כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרומתו, צמים דמו לאצדס והם נאצדו צמים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורצונו דרשו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (צראשית כה, כט), בקדרה אשר בשלו זה נמצא:

(12) עולה. כשמעיה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו

13	And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.	וַיְהִי בַּיּוֹמָא דְּבִתְרוֹהִי וַיִּתֵּיב מֹשֶׁה לְמִדּוֹן יֵת עַמָּא וְקָם עַמָּא עָלֵוֹהִי דְּמֹשֶׁה מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא	שני וַיְהִי מִמָּחֳרַת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב
14	And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'	וַחֲזָא חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה יֵת כָּל דְּהוּא עֲבִיד לְעַמָּא וַאֲמַר מָא פִתְגָמָא הָדִין דְּאַתָּה עֲבִיד לְעַמָּא מִדִּין אֶת יֵתִיב בְּלַחֲוֹדָךְ וְכָל עַמָּא קִימִין עָלֶיךָ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא	14 וַיֵּרָא חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לָּעָם וַיֹּאמֶר מֶה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָּעָם מִדּוּעַ אַתָּה יּוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עֶרֶב
15	And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;	וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחֲמוּהִי אֲרִי אַתָּן לְוִתִּי עַמָּא לְמַתְבַּע אוֹלְפָן מִן קֳדָם יי	15 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֲתָנּוּ כִּי־יָבֹא אֵלַי הָעָם לְדֹרֵשׁ אֱלֹהִים
16	when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'	כִּד הוּי לְהוֹן דִּינָא אַתָּן לְוִתִּי וְדֹאֲנֵנָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרִיָּה וּמַהוֹדְעָנָא לְהוֹן יֵת קִימָא דִּי וַיֵּת אוֹרִינְתִיָּה	16 כִּי־יְהִי־לָהֶם דְּבָר' בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו
17	And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.	וַאֲמַר חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה לִּיה לָא תִקִּין פִּתְגָמָא דְּאַתָּה עֲבִיד	17 וַיֹּאמֶר חֲתָן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה
18	Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.	מִלְּאָה תִלְאִי אַף אֶת אַף עַמָּא הָדִין דְּעַמְּךָ אֲרִי יִקִּיר מִנְּךָ פִּתְגָמָא לָא תִפּוּל לְמַעֲבְרִיָּה בְּלַחֲוֹדָךְ	18 נָכַל תִּפְּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כִבֶּד מִמֶּנִּי הַדָּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ

וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפנייהם: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין זה, כאילו נהנה מזיו השכינה (צרכות סד).

(13) ויהי ממחרת. מולאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי צ"ו בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ציום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נקעים אֶנְחֵנו אֶל הַמָּקוֹם וגו' אֶל נָא תַעֲזֹב אֶתְּנוּ (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִצְרִי חָצַב חֲתָן מִשָּׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליטרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אחת יושב לצדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה בצמעה בראשית, שנאמר זו וַיְהִי עֶרְבַּ וְגו' (שבת י).

(15) כי יבא. כי בא, לשון הווה: לדרש אלהים. כתרומתו אֶלְפָן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר בא אלי:

(17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:

<p>19 Harken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.</p>	<p>עֲתָה שָׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הָיָה אִתָּה לְעַם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתְּךָ אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים:</p> <p>כָּעַן קִבֵּיל מִנִּי אֶמְלַכְנָךְ וַיְהִי מִיָּמָרָא דִּי בְּסַעֲדָךְ הָוִי אִתָּ לְעַמָּא תָּבַע אוֹלְפָן מִן קֳדָם יְיָ וְתִהְיִי מִיָּתִי אִתָּ יֵת פְּתַגְמִיָּא לְקֳדָם יְיָ:</p>	<p>19 והִזְהַרְתָּה אִתָּהֶם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ לַלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:</p>
<p>20 And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.</p>	<p>וְתִזְהַר יִתְּהוֹן יֵת קִימִיָּא וַיְהִי אוֹרִיתָא וְתִהְיוּדַע לְהוֹן יֵת אוֹרְחָא דִּיהִכּוֹן בְּהָ וַיְהִי עוֹבְדָא דִּיעֲבֻדוֹן:</p>	<p>20 וְאִתָּה תַּחְנוּה מִכָּל־הָעָם אַנְשֵׁי־חַיִל יִרְאִי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וְשֹׂמְתֵי עַל־הֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:</p>
<p>21 Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וְאִתָּה תַּחְנוּ מִכָּל עַמָּא גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִלְיָא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשׁוּט דְּסִנָּן לְקַבְּלָא מִמּוֹן וְתַמְנֵי עַל־יהוֹן רַבְּנֵי אֲלָפֵי רַבְּנֵי מֵאוֹתָא רַבְּנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְּנֵי עֶשְׂרִי־יִתָּא:</p>	<p>21 וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלָיְךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ־הֶם וְהָקָל מֵעֲלֶיךָ וְנִשְׁאֵי אִתָּךְ:</p>
<p>22 And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.</p>	<p>וַיִּדְּנִין יֵת עַמָּא בְּכָל עֵדָן וַיְהִי כָּל פְּתַגְמָא רַב יִתּוֹן לְוִתְךָ וְכָל פְּתַגְמָא זָעִיר יִדְּנִין אֲבוּ וַיִּיקְלִין מִנְּךָ וַיִּסּוּבְרוּן עִמָּךְ:</p>	<p>22 וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלָיְךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ־הֶם וְהָקָל מֵעֲלֶיךָ וְנִשְׁאֵי אִתָּךְ:</p>
<p>23 If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.'</p>	<p>אִם יֵת פְּתַגְמָא הָדִין תַּעֲבִיד וַיִּפְקֹדְנָךְ יְיָ וְתַפּוּל לְמָקָם וְאַף כָּל עַמָּא הָדִין עַל אֶתְרֵיהּ יִהְיֶה בְּשָׁלָם:</p>	<p>23 אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וַיְכַלֶּת עִמָּךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מָקָמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם:</p>

(18) נבול תבול. כתרמומו. ולשונו לשון כמישה פלייש"טרא, כמו וְהָעֵלָה נָצַל (ירמיה ח, יג), פְּנֵל עֵלָה מִקָּפֶן וְגו' (ישעיה לז, ד), שהוא כמו ע"י חמה וע"י קרח, וכחו חש ונלאה: גם אתה. לרצות אהרן וחור וע' וקניס: כי כבוד ממך. כוזדו רצ יומר ממך:

(19) איעצך ויהי אלהים עמך. צענה, אמר לו לא המלך בגזורה (מכילתא פ"צ): היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ צינותם למקום, ושאל משפטים מאתו: הדברים. דברי ריצותם:

(21) ואתה תחזה. צרום הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו בעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דצריהם, שע"י כן יהיו דצריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממונם דצין, כההיא דאמרין, כל דיינא דמפקין ממונא מיניה דדינא, לאו דיינא הוא (בבא בתרא נח:): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח:). שרי מאות. שש אלפים היו: שרי חמשים. י"צ אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה צאמת תיקן בזה ותירך קושיא בפסוק, דקחשיז מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות דראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מנין השרים, לא וחשוב, וכשתדקדק בזמנים ולגזייהו אחי שפיר, מספר המועט תחלה ואח"כ בהדרגה, כן נ"ל נכון ודוק):

(22) ושפטו. וידונו, לשון צווי: והקל מעליך. דצר זה להקל מעליך. והקל, כמו וְהַקְצֵד אֶת לְצו (שמות ח, יא), וְהַפּוֹת אֶת מוֹקֵז (מלכים ב' ג, כד), לשון הווה:

24	So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.	וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתְנֵוֹ וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר:	שלישי
25	And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי-חַיִּל מִכָּל-יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רְאִשִׁים עַל-הָעָם שָׁרֵי אֲלָפִים שָׁרֵי מֵאוֹת שָׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׁרֵי עֶשְׂרִית:	25
26	And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.	וַיִּשְׁפְּטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עֵת אֶת-הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּן אֶל-מֹשֶׁה וְכָל-הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ הֵם:	26
27	And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.	וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת-חֹתְנֵוֹ יִתְרֹךְ לוֹ אֶל-אֶרְצוֹ: (פ)	27
XIX	In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.	בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַהוּא בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי:	רביעי
2	And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.	וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר וַיַּחֲנוּ-שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר:	2
3	And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thou shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:	וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל-הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן-הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹנִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:	3

(23) וצורך אלהים ויכלת עמוד. המלך בגבורה, אם יצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכז על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ג): וגם כל העם הזה. אהרן נדז ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עמה עמן (מכילתא שס):

(26) ושפטו. ודיינות ית עמא: יביאון. מיייתין: ישפטוהם. כמו ישפטו (בחולס) וכן לא תעבדני (רות ז, ח), כמו לא תעבדני. ומרגומו דייגין אינון. מקראות העליונים היו לשון זוי, לכך מתורגמין וידיונון, ייתון, ודיונון, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ג):

(1) ביום הזה. בראש חדש (שבת פו). לא היה צריך לכחוש אלא ציוס ההוא, מהו ציוס הזה, שיהיו דצרי תורה חדשים עליך כאלו היום ניתנו:

(2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שצריפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה (מכילתא בחדש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלשון אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא שס): נגד החר. למזרחו, וכל מקום שאחזה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שס):

4	Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.	אתון חזיתון דעבדית למצראי ונשילית יתכון כד על גדפי נשרין וקריבית יתכון לפולחני:	אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על-כנפי נשרים ואבא אתכם אלי:	4
5	Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;	ועתה אם-שמעו תשמעו בקלי ושמרתם את-בריתי והייתם לי סגולה מכל-העמים כי-לי כל-הארץ:	ועתה אם-שמעו תשמעו בקלי ושמרתם את-בריתי והייתם לי סגולה מכל-העמים כי-לי כל-הארץ:	5
6	and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'	ואתון תהיון קדמי מלכין כהנין ועם קדיש אליון פתגמא דתמליל עם בני ישראל:	ואתם תהיו-לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל-בני ישראל:	טו
7	And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.	ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל-הדברים האלה אשר צוהו יהוה:	ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל-הדברים האלה אשר צוהו יהוה:	חמישי
8	And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.	ויענו כל-העם יחדו ויאמרו כל אשר-דבר יהוה נעשה וישב משה את-דברי העם אל-יהוה:	ויענו כל-העם יחדו ויאמרו כל אשר-דבר יהוה נעשה וישב משה את-דברי העם אל-יהוה:	8

(3) ומשה עלה. ציוס השני, וכל עליויותיו צהשכמה היו, שנאמר ויששם משה צִבְקָר (שמות לד, ד): כה תאמר. כלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם כלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין (שבת פז). מכילתא בחדש פ"ג):

(4) אתם ראיתם. לא מסורת היא בידכם, ולא דברים אני משגר לכם, לא צעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עצירות היו חייצין לי קודם שנודווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יום שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע ולנאת, נקצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ג). ואונקלוס תרגם ואשא, וְאִטְוִילִית יִתְכוֹן, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנשאר גזוליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמתייראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אצל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בצנני, אף אני עשיתי כן, וישע מלֶאֱךָ הַלָּהִים וגו' ויצא בִּין מִתְנֶה מִצְרַיִם וגו' (שמות יד, יט), והיו מצרים זורקים חלים ואצני צִלְיִסְטִקְרָאוֹת, והענן מקבלם: ואבא אתכם אלי. כתרגומו:

(5) ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא פ"ג): ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגולה. אוצר חציב, כמו וסִגְלַת מְלָכִים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גוזזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לצדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חצתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיי ולפני לכלום:

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, קְמֶה דְשָׁטָא אֲמַר, ויְגִי דְוֹד פְּהִינִס הִיו (שמואל-ב ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי צהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא בא הכחוש למדך דרך ארץ ממשה, שלא אמר הואיל ויודע מי שלחני, איני צריך להשיב:

<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָב הָעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרִי עִמָּךְ וְגַם־בְּךָ יֶאֱמִינוּ לְעֹלָם וַיְגִד מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָב הָעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרִי עִמָּךְ וְגַם־בְּךָ יֶאֱמִינוּ לְעֹלָם וַיְגִד מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה:</p>
<p>10 And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֵיזִיל לֹת עַמָּא וּתְזַמְיִנְנוּ יוֹמָא דִּין וּמָחָר וַיַּחֲזִירוּ לְבוּשֵׁיהוֹן:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדְשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבִּסּוּ שְׂמֹלֵתָם:</p>
<p>11 and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.</p>	<p>וַיְהִיו זְמִינִין לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרְי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יְתְּגַלִּי יְיָ לְעֵינֵי כָל עַמָּא עַל שׁוּרֵא דְּסִינַי:</p>	<p>11 וַהֲיוּ נִכְוִיִּם לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל־הָעָם עַל־הַר סִינַי:</p>
<p>12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;</p>	<p>וּתְתַחֲסִים יְת עַמָּא סְחוּר סְחוּר לְמִימַר אֶסְתְּמְרוּ לְכוֹן מְלִמְסַק בְּשׁוּרֵא וּלְמִקְרַב בְּסוּפִיָּה כָל דִּיקְרַב בְּשׁוּרֵא אֲתַקְטֵּלָא יְתַקְטִיל:</p>	<p>12 וְהִגַּבְלֹתָ אֶת־הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקֻצְחוֹ כָּל־הַנֹּגַע בְּהָר מוֹת יוֹמָת:</p>
<p>13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'</p>	<p>לֹא תִקְרַב בֵּיה יָד אַרְי אֲתַרְגְּמָא יְתַרְגִּים אוֹ אֲשַׁתְּדָּאָה יִשְׁתַּדִּי אִם בְּעִירָא אִם אֲנִישָׁא לֹא יְתַקִּיִּים בְּמִיגַד שׁוּפְרָא אֲנוּן מוֹרְשֵׁן לְמִסַּק בְּשׁוּרֵא:</p>	<p>13 לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ־יִרֶה יִירֶה אִם־בְּהֶמָה אִם־אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁחַל הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בְּהָר:</p>

(9) בעב הענן. צמעה הענן, והו ערפל: וגם כך. גם צנזאִיס הצאִיס אחרִיק: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רציעי לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונו לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצונו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לְדַבַּר עַמִּס, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:

(11) והיו נכונים. מוצלים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, וצחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושמים עשרה מצדה (מכילתא שם), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר צתורה: לְעֵינֵי כָל־הָעָם. מלמד, שלא היה זה סומא, שנתרפא כולם (מכילתא שם):

(12) והגבלת. קצב להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואחז תזהירם על כך: ונגע בקצחו. אפילו בקצהו:

(13) ירה ירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גזוה שמי קומות: יירה. יושלך למטה לארץ, כמו יָרָה צִס (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היוצל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנחלק הם רשאין לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לְדַקְרָא יוֹבֵלָא. ושופר של אילו של יחזקיה:

14	And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.	וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:	וַנַּחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא לְוַת עַמָּא וְזִמְיִן יֵת עַמָּא וְחִנּוּרֵי לְבוּשֵׁיהוֹן:
15	And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'	וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נָכוֹיִם לְשִׁלְשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:	וַאֲמַר לְעַמָּא הֵו זִמְיִנִי לְתִלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן לְצַד אִתְתָּא:
16	And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַהֲנִית הַבֶּקֶר וַיְהִי קִלְת וּבְרָקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:	וַהֲנָה בַּיּוֹמָא תִלְתִּיתָא בְּמַהוּי צַפְרָא וְחֵו קִלְיוֹ וּבְרָקִין וַעֲנָנָא תִקְרִי עַל טוֹרָא וְקוֹל שׁוֹפָרָא תִקְרִי לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמִּשְׁרִיתָא:
17	And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.	וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּצֻבוּ בַתְּחִתִּית הָהָר:	וַאֲפִיק מֹשֶׁה יֵת עַמָּא לְקַדְמוֹת מִימָרָא דִּי מִן מִשְׁרִיתָא וַאֲתַעֲתֵדוּ בְּשׂוֹפְלֵי טוֹרָא:
18	Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.	וַהֲרִי סִינַי עֹשָׁן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו וַיְהִי בָאֵשׁ וַיַּעַל עֹשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשָׁן וַיִּחַרַד כָּל־הָהָר מְאֹד:	וְטוֹרָא דְּסִינַי תִּנָּן בּוֹלִיָּה מִן קָדָם דְּאִתְגַּלִּי עֲלוּהִי יְיָ בְּאִשְׁתָּא וְסִלִּיק תִּנְנִיָּה כְּתִנְנָא דְּאִתּוֹנָא וְזַע כָּל טוֹרָא לְחֻדָּא:
19	And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.	וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה יַדְבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:	וַהֲנָה קוֹל שׁוֹפָרָא אֲזִיל וְתִקְרִי לְחֻדָּא מֹשֶׁה מְמַלִּיל וּמִן קָדָם יְיָ מַתְעֲנִי לִיָּה בְּקוֹל:

- (14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:
- (15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי (שבת פז.), ולדברי האומר צדקה צדקה צדקה צדקה צדקה, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמה תפלוט האשה שבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:
- (16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך צדק ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתינ לתלמיד, וכן מצינו קום יֵאָל הַבֶּקֶר וְגו' (יחזקאל ג, כב), וְאָקוּם וְאָלָא אֵל הַבֶּקֶר וְהָנָה שֶׁם צִדּוֹד ה' עֵמֶד (שם כג):
- (17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצאת לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מְסִינִי צֵא (דברים לג, ב). מכילתא פ"ג, ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנחלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כנגיית (שבת פח.):
- (18) עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכן תרגומו סָנָן פְּלִיָּה ולא תרגם סָנָנָא, וכל עשן שצמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר בוער באש עד לב השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁבֵּר אֶת הָאוֹזֵן מֵהָאֵשׁ יִכּוֹלָה לְשַׁמּוֹעַ, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פֶּאֶרְיָהּ יִשְׁאָב (הושע יא, י), וכי מי נתן כח צארי אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה, אלא אנו מכניין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁבֵּר אֶת הָאוֹזֵן מֵהָאֵשׁ שִׁכּוֹלָה לְשַׁמּוֹעַ. כיוצא בו וְקוֹלָו קוֹל מִיָּס דְּרִיס (יחזקאל מג, ב), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁבֵּר אֶת הָאוֹזֵן:

20	And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.	וַיֵּרֶד יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:	וַאֲתַגְּלִי יי עַל טוֹרָא דְסִינַי לְרִישׁ טוֹרָא וַיִּקְרָא יי לְמֹשֶׁה לְרִישׁ טוֹרָא וּסְלִיק מֹשֶׁה:
21	And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן-יַהֲרִסוּ אֶל-יְהוָה לְרֹאשׁוֹ וַנִּפְּל מִמֶּנּוּ רַב:	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה חוֹת אֶסְהִיד בְּעַמָּא דְלִמָּא וַיַּגְדִּירוּן קָדָם יי לְמַחְזֵי וַיַּפּוֹל מִנְהוֹן סְגִי:
22	And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'	וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל-יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן-יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה:	וְאַף כֹּהֲנֵי דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קָדָם יי יִתְקַדְּשׁוּ דְלִמָּא יִקְטוּל בְּהוֹן יי:
23	And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֹא-יִוָּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל-הָהָר סִינַי כִּי-אֵתָּה הִעַדְתָּה בְּנוֹ לֵאמֹר הִגְבַּל אֶת-הָהָר וְקִדְּשָׁתוֹ:	וַאֲמַר מֹשֶׁה קָדָם יי לֹא יוּכַל עַמָּא לְמַסַּק לְטוֹרָא דְסִינַי אֲרִי אֵת אֶסְהִידֵת בְּנָא לְמִימַר תַּחֲסִים יֵת טוֹרָא וְקִדְּשָׁהּ:
24	And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לִךְ-רֵד וְעֲלִית אִתָּךְ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל-יְהוָה לַעֲלֹת אֶל-יְהוָה פֶּן-יִפְרֹץ בָּם:	וַאֲמַר לִיהּ יי אֵיזִיל חוֹת וְתַסַּק אֵת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכֹהֲנֵי וְעַמָּא לֹא יַגְדִּירוּן לְמַסַּק לְקָדָם יי דְלִמָּא יִקְטוּל בְּהוֹן:
25	So Moses went down unto the people, and told them.	וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל-הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)	וַנַּחַת מֹשֶׁה לָּוֵת עַמָּא וַאֲמַר לָהוֹן:

(19) הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מֵאֵד. מִנְהַג הַדְיוּט כָּל זְמַן שֶׁהוּא מֵאֲרִיךְ לַתְּקוּעָה קוֹלוֹ מִחֲלִישׁ וְכוּהָה, אֲזַל כֹּאן הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מֵאֵד, וְלִמָּה כָּךְ, מִתְחַלֵּה לְשַׁבֵּר אֲוִינֵיהֶם מֵה שִׁיכּוּלִין לְשִׁמּוּעַ: מֹשֶׁה יֵדְבַר. כִּשְׁהִיָּה מֹשֶׁה מְדַבֵּר וּמִשְׁמִיעַ הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵרִי לֹא שִׁמְעוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲלֵא אֲנִכִּי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִסִּיעֵנו לַחַת צוֹ כַּח לְהִיּוֹת קוֹלוֹ מִגְּבִיר וְנִשְׁמַע: יַעֲנֵנו בִּקְוֹל. יַעֲנֵנו עַל דְּבַר הַקּוֹל, כִּמוֹ אֲשֶׁר יַעֲנֶה בְּאֵשׁ (מַלְכִּים-א יח, כד), עַל דְּבַר הָאֵשׁ לְהוֹרִידוֹ:

(20) וַיֵּרֶד ה' עַל הָהָר סִינַי. יִכּוֹל יֵרֵד עָלָיו מִמֶּשׁ, תַּלְמוּד לֹמַר כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דְּצִרְתִּי עִמָּכֶם (שְׁמוֹת כ, יט), לְמַד שֶׁהַרְפִּין שְׁמַיִם עָלֵינוּ וְחַמּוּנִים, וְהִצִּיעַן עַל גְּזֵי הָהָר כְּמַצֵּעַ עַל הַמַּטֶּה, וַיֵּרֵד כִּסֵּא הַכְּבוֹד עָלֵיהֶם (מְכִילֵתָא פ"ד):

(21) הָעֵד בָּעָם. הִתְרַחַץ בָּעָם שֶׁלֹּא לַעֲלוֹת צָהָר: פֶּן יַהֲרִסוּ וְגו'. שֶׁלֹּא יַהֲרִסוּ אֶת מִצְבֵּה, עַל יְדֵי שִׁטְמוֹתָם אֲלֵי ה' לְרֹאשׁוֹ, וַיִּקְרָצוּ לִצֵּד הָהָר: וַנִּפְּל מִמֶּנּוּ רַב. כָּל מֶה שִׁפּוֹל מֵהֶם, וְאִפְּלֵי הוּא יַחֲדִי חֲשׁוֹב לַפְּנֵי רֹב (מְכִילֵתָא שֵׁס): יַהֲרִסוּ. כָּל הַרִיסָה מִפְּרֻדַּת אֲסִיפַת הַבְּנִין, אִף הַנִּפְרָדִין מִמִּצְבֵּה אֲנָשִׁים הוֹרִסִים אֶת הַמִּצְבֵּה:

(22) וְגַם הַכֹּהֲנִים. אִף הַבְּכוֹרוֹת שֶׁהִעֲבֹדָה צָהָר (וְצָחִים קְטוֹ): הַגְּנָשִׁים אֵל ה'. לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת, אִף הֵם אֵל יִסְמְכוּ עַל חֲשִׁיבוֹתָם לַעֲלוֹת: יִתְקַדְּשׁוּ. יִהְיוּ מְזוּמָנִים לְהִתְנִיעַ עַל עֲמֻדָּה: פֶּן יִפְרֹץ. לְשׁוֹן פְּרָשָׁה, יִהְיוּ צָהָר וְיַעֲשֶׂה צָהָר פְּרָשָׁה:

(23) לֹא יוּכַל הָעָם. אֵינִי צָרִיךְ לְהַעֲדִיד צָהָר, שֶׁהֵרִי מוֹתֵרִין וְעוֹמְדִין הֵם הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְלֹא יוּכְלוּ לַעֲלוֹת, שֶׁאֵין לָהֶם רְשׁוּת:

(24) לִךְ-רֵד. וְהָעֵד צָהָר שְׁנִית, שְׁמוֹרִזִין אֶת הָאֵלֶּם קוֹדֶם מַעֲשֶׂה, וְחֹזְרִין וּמוֹרִזִין אוֹתוֹ בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה (מְכִילֵתָא שֵׁס): וְעֲלִית אִתָּךְ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ. יִכּוֹל אִף הֵם עִמָּךְ, תַּלְמוּד לֹמַר וְעֲלִית אִתָּךְ, אֲמֹר מַעֲשֶׂה, אֲתָה מַחֲסִיָּה לְעַמָּךְ, וְאַהֲרֹן מַחֲסִיָּה לְעַמָּמוֹ, וְהַכֹּהֲנִים מַחֲסִיָּה לְעַמָּמָם, מֹשֶׁה נִגַּשׁ יוֹתֵר מֵאַהֲרֹן, וְאַהֲרֹן יוֹתֵר מִן הַכֹּהֲנִים, וְהָעָם כָּל יַעֲקֹב אֵל יַהֲרִסוּ אֶת מִצְבֵּה לַעֲלוֹת אֵל ה': פֶּן יִפְרֹץ בָּם. אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נִקּוֹד חֲטָף קַמָּץ, אֵינִי זֶה מִגְּזוּמִי, כִּי דֶרֶךְ כָּל תִּיבָה שֶׁנִּקְוְדָתָה מִלֵּאפִּו"ס, כִּשְׁהִיא צָהָר בְּמַקָּף, מִשְׁתַּנֵּה הַנִּקּוֹד לְחֲטָף קַמָּץ:

XX And God spoke all these words, saying: XX וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־וּמְלִיל יְיָ יֵת כָּל פְּתֻגְמָיָהּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר: (ס) הָאֵלִין לְמִימֹר:

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 204.

- 2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage. 2 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי אֵלֶיךָ דִּאֲפִיקְתִּיךָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית מִצְרַיִם עֲבָדִים: עֲבָדִים:
- 3 Thou shalt have no other gods before Me. 3 לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים מִנִּי: עַל־פָּנָי:
- 4 Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth; 4 לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלָּם וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דְּמוּ דְּבִשְׁמַיָּא מְלַעֲיָלָא מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְדְבִאֲרֶעָא מְלַרַע וְדְבִמַּיָּא וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

(25) ויאמר אליהם. הסתראה זו:

(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אלהים לא תקלל (שמות כב, כז) ותרגומו דיינא, לפי שיש פרשיות בחזרה שם עשן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפרע: את כל הדברים האלה. תלמוד שאלו הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות דבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אס כן כו, פירוש, לפי זה שמכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה דבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה בא להודיענו כמה שפרט לשון ד' דברות אלו מהשאר, מדהויאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים דברט מפי הגבורה ילאו, והלא לפי זה כולם כמוהם, הקב"ה בכבודו ובעצמו דיברם. ותיך שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל ילא, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. תלמוד שהיו עוין על הן ועל לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שתהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר וספח רגליו קמעשה לנגת הספיר (שמות כד, י), זו היתה לפניו צעקה השעבוד, וכעס השמים משנגלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא צמעשה העגל, וזה הוא שאמר למה ה' יצקה ספק צעקה (שמות לב, יא), לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לצדי: מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מנין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא שם). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אלהים ואין עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכיר מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטוו על עבודת אלילים אלא אותה הדור (מכילתא שם):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:

<p>5 thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;</p>	<p>לֹא תִסְגֹּד לָהֶ֜ן וְלֹא תַעֲבֹ֑ד אֲרִי אֱנִי יי אֱלֹהֶ֑ךָ אֵל קַנָּ֖א מְסַעֵ֣ר חֹבִי אֲבָהֶ֑ן עַל בְּנֵי־מִרְדִּין עַל דֶּר תִּלִּיתַי וְעַל דֶּר רַבִּיעִי לִסְנְאִי כִּד מִשְׁלֵמִין בְּנִיא לְמַחֲטִי בְּתֵר אֲבָהֵהֶ֑ן:</p>	<p>לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֵוֹן אֶבֶת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים לְשֹׁנְאִי:</p>
<p>6 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.</p>	<p>וְעֵבִיד וְעֵבִיד שִׁיבִי לְאַלְפֵי דָרִין לְרַחֲמִי וּלְנִטְרִי פְקוּדֵי:</p>	<p>וְעָשָׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבִי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס)</p>
<p>7 Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.</p>	<p>לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)</p>	<p>לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)</p>
<p>8 Remember the sabbath day, to keep it holy.</p>	<p>זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:</p>	<p>זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:</p>
<p>9 Six days shalt thou labour, and do all thy work;</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֶאכֶתְךָ:</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֶאכֶתְךָ:</p>
<p>10 but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;</p>	<p>וַיּוֹמַר שְׁבִיעָה שַׁבָּת קָדֶם אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עַבְדְּךָ וַעֲמִידְךָ וּבְהֵמָתְךָ וּבְעִירְךָ וּבְיִגְוִרְךָ וּבְשִׁעְרֶיךָ:</p>	<p>וַיּוֹמַר שְׁבִיעָה שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עַבְדְּךָ וַעֲמִידְךָ וּבְהֵמָתְךָ וּבְיִגְוִרְךָ וּבְשִׁעְרֶיךָ:</p>

- (5) אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עוזר על מדתו למחול על עון עבדות אלילים. כל לשון קנא אנפרי"מנט צלע"ו (אייפערנד) נותן לצ ליפרע: לשנא. כתרומו, כשאוזין מעשה אבותיהם צדיהם (סנהדרין כז:):
- (6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, ח):
- (7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרומו) קמה דתימר אי זהו שבעת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זה, (הראשון לשון מגן, כתרומו) זה הנשבע לחסד ולהצל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שבעות כט):
- (8) זכור. זכור ושומר דדבור אחד נאמרו, וכן מחלליה מות יומת (שמות לא, יד) וציוס השפעת שני קצשים (צמדבר כח, ט), וכן לא תלצש ששטנז גדלים ששעה לך (דברים כב, יא), וכן ערות אשת אחיך (ויקרא יח, טו) וצמה יצא עליה (דברים כה, ה), הוא שנאמר אשת דצור חללים ששים זו שמעתי (תהלים סב, יצ). זכור לשון פעול הוא, כמו אכול ושתו (ישעיה כב, יג), קלוד וצלה (שמואל-ב, ג, טו), וכן פתורו תנו לצ לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (צילה טו):
- (9) ועשית כל מלאכתך. כשתבא שבת, יהא צעניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ו):
- (10) אחת וצנך וצתך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שביעת הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני ששביעתו עליך:

11 for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ וְאֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ו)	11 כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ וְאֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ו)
12 Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	כָּבֵד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ יֶשֶׁר יְת אָבוֹךָ וְיֵת אִמְךָ בְּדִיל דַּוְּיָרְכוּן יוֹמְךָ עַל אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ: (ז)	12 כָּבֵד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּן יְמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ז)
13 Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.	לֹא תִרְצַח (ח) לֹא תִנָּאֵף (ט) לֹא תִגְנוֹב לֹא תִעֲנֶנֶה בְרַעְיָךְ עַד שִׁקְרָ: (י)	13 לֹא תִרְצַח (ח) לֹא תִנָּאֵף (ט) לֹא תִגְנוֹב לֹא תִעֲנֶנֶה בְרַעְיָךְ עַד שִׁקְרָ: (י)
14 Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.	לֹא תִחְמֹד בֵּית חֲבֵרְךָ לֹא תִחְמֹד אִתּוֹ חֲבֵרְךָ וְעַבְדֵּיךָ וְאִמְתֶּיךָ וְתוֹרִיךָ וְחֲמֹרִיךָ וְכָל דֶּלְחֲבֵרְךָ: (יא)	14 לֹא תִחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תִחְמֹד אִשְׁתִּי וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרֹ וְחֲמֹרֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (יא)
15 And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.	וְכָל-הָעָם רָאוּ אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהֶר עֹשֵׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק: (יב)	עֲשִׂיעִי וְכָל-הָעָם רָאוּ אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהֶר עֹשֵׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק: (יב)
16 And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'	וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת: (יג)	16 וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת: (יג)

(11) וינח ביום השביעי. כזיכול הכתיב צעזעמו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וציגיעה שיהא נוח בשבת: בדרך. ויקדשהו. צרכו צמן לכופלו בששי לחם משנה, וקדשו צמן שלא היה יורד צו:
(12) למען יאריכוך ימך. אם תכבד יאריכוך ימך, ואם לאו יקצרוך, שדברי תורה נוטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח):
(13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הנאף והנאפסת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה המנאפסת פסח אישה פקח את זרים (יחזקאל טז, לז): לא תגנוב. בגונב נפשות הכחוש מדבר, לא תגנובו בגונב ממון, או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות, אחרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח לא תנאף מדבר דבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב עליהם מיתת בית דין (סנהדרין פו):
(15) וכל העם רואים. מלמד שלא היה זהם אחד סומא, ומנין שלא היה זהם אלו, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומנין שלא היה זהם חרש, תלמוד לומר נעשה וגשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: ויענו. אין נוע אלא זיע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותם להחזירם, שנאמר מלכי גְּזָאוֹת יִדְּלוּן (תהלים סה, יג. מכילתא שם):

17	And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֵל-תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבוֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ:	17
18	And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.	וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)	18
19	And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:	מפטיר
20	Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.	לֹא תַעֲשֹׂנוּ אֵתִי אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשֹׂוּ לָכֶם:	20
21	An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.	מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזִבַּחְתָּ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בָּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֵּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכִיתִּיךָ:	21

(17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם צעולם, שיאל לכם שם צאומות שהוא כצודו נגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו גם (ישעיה סז, י), קריס נפי (שם מט, כז), ונגס על הגזעה (שם ל, יז), שהוא זקוף: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו וראוי ומאז, תדעו כי אין זולתו, ומיראו מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפנים משלש מחיצות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וקהר צער צאש עד לב השמים חשך ענן וערפל (דברים ד, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה קלני צא אלני צעב הענן (שמות יט, ט):

(19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראיתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכתוב אחר אומר, ויגד ה' על הר סיני, צא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמייעף את קלו לישקף ועל הקרן הקרף את אשו הגדולה (דברים ד, לו), כצודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הקרין השמים ושמי השמים, והגיע על ההר, וכן הוא אומר ויט שמים ויגד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

(20) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמי השמים לפני צמרום (מכילתא פ"י): אלהי כסף. צא להזהיר על הכרובים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. צא להזהיר שלא יוסף על צ', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרובים צנתי כנסיות וצנתי מדרשות כדרך שאני עושה צנתי עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם:

(21) מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יצנונו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צבים) (מכילתא פ"א). דבר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא שם): תעשה ל'. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. כלל, כמו וקליו מטה מנשה (במדבר ז, כ), ואלו אלא עליו ממש, תלמוד לומר הקשר והקדש על מזבח ה' לקרין (דברים יב, כז), ואין שחיתה בראש המזבח (מכילתא פ"א זבחים נח): את עולתך ואת שלמיך. אשר מזאנך ומצקרך. את לאנך

22	And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.	וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי קִדְמִי לֹא תִבְנֶה יְתָהוֹן פְּסִילָן לֹא תָרִים חֲרֻבָּךְ עָלָהּ וְתַחֲלִינָהּ:	וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶה אֹתָהּ גִּזְיֹת כִּי חֲרֻבָּךְ הַנִּפֶּת עָלֶיהָ וְתַחֲלִלָהּ:
23	Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.	וְלֹא תִסַּק בַּדְּרָגִין עַל מִדְבַּחִי דְלֹא תִתְגַּלֶּי עֲרֻתְךָ עָלֹהִי:	וְלֹא־תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עָל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִתְגַּלֶּה עֲרֻתְךָ עָלָיו: (פ)

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 & 9:5 – 9:6 on page 216. Sepharadim read Isaiah 6:1 – 6:13.

XXI	Now these are the ordinances which thou shalt set before them.	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְאֵלֶּיךָ דִּינֶיָּא קִדְמִיהוֹן:	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:
2	If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי שְׁשׁ שָׁנִים אָרִי תִזְבֹּן עֶבְדָּא בֶרֶ יִשְׂרָאֵל יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יָצָא לְחֻפְשִׁי שִׁת שְׁנֵין יִפְלֹחַ וּבִשְׁבִיעִיתָא יִפְדֹּק לְבֶר חֹרִין מִגֵּן:	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי שְׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יָצָא לְחֻפְשִׁי שִׁת שְׁנֵין יִפְלֹחַ וּבִשְׁבִיעִיתָא יִפְדֹּק:

ואת צקרק. ירוש לאת עולתך ואת שלמך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אצוא אליך וברכתך, אשרה שכניתי עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצדק את העם: (22) ואם מוזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג', ואם מוזבח אבנים תעשה לי, הרי אם זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מוזבח אבנים לא תבנה אתה גזית, שהרי חובה עליך לזנות מוזבח אבנים, שנאמר תִּצְדֹּק שְׁלֹמֹת תִּצְדֹּק (דברים כו, ו). וכן אם קָסָף פְּלֹגָה (שמות כב, כד), חובה הוא, שנאמר וְהַעֲבַט פְּעִיטָיו (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן ואם פְּקִיד מִנְּסַח פְּקִידִים (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פ"א), ועל כרחך אין אם הללו תלוין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצרול: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צרול חללת שהמוזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והצרול נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה דין שיונף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמוזבח מטיל שלום בין ישראל לאזניהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם צרול, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות: (23) ולא תעלה במעלות. כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שמופיען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב ועשה להם מכנסים זד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואחיה נהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חבירך שהוא בדמות יוֹרֵךְ, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה: (1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דיין לפרשת מוזבח, לומר לך שחשים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המוזבח): אשר תשים לפנייהם. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה צ' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפניהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפנייהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפנייהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשחיתם (ס"א להחשיבם), שנאמר כי לא כזרנו נזרם ואויבנו פלילים (דברים לב, לא), כשאוויבנו פלילים זהו עדות עליו יראתם:

<p>3 If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.</p>	<p>אם בלחודוהי ייעול בלחודוהי יפוק אם בעיל אתהא הוא ותפוק אתיה עמיה:</p>	<p>3 אם־בגפּו יבא בגפּו יצא אם־בעל אשה הוא ויצאָה אשתו עמו:</p>
<p>4 If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.</p>	<p>אם רבוניה יתין ליה אתהא ותליד ליה בנים או בנות ובהא תהי לרבוניה והוא יפוק בלחודוהי:</p>	<p>4 אם־אֲדֹנָיו יתֶן־לּוֹ אִשָּׁה ויִלְדֶּה־לּוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וילְדֶיהָ תהיָה לֵאדֹנֶיהָ והוא יצא בגפּו:</p>
<p>5 But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;</p>	<p>ואם מימר ימר עבדא רחמנא ית רבוני ית אתתי וית בני לא אפוק בר חורין:</p>	<p>5 ואם־אמר יאמר העבד אהבתי את־אֲדֹנִי את־אִשְׁתִּי ואת־בָּנִי לא יצא חפשי:</p>
<p>6 then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.</p>	<p>ויקרבניה ויקרבניה לקדם דייניא ויקרבניה לנת דשא או דלנת מזוזתא וירצע רבוניה ית אדנייה במרצעא ויהי ליה עבד פלח לעלם:</p>	<p>6 והגישו אֲדֹנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים והגישו אֶל־הַדֶּלֶת אוֹ אֶל־הַמְּזוּזָה וירצע אֲדֹנָיו את־אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ ויעבְדוּ לְעַלְמָא: (ס)</p>

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים וְהִקְנַסְתָּם אִתָּם (ויקרא כה, מו), בלוקח מן הכנענים, אבל בלוקח מישראל יצא בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יב), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו ונמכר בגנבתו (שמות כב, ח), או אינו אלא צמוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יצא בשש, כשהוא אומר וְכִי יִמְרֹךְ אֶחָיֶךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אומר, ומה אני מקיים כי תקנה, בנמכר בבית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, בכנפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו, בכנף בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רצו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ב): ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתלא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב צמוכות אשתו ובניו (קידושין כב.):

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבירה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שנאמר אֶחָיֶךָ הֶעֱבָרִי אוֹ הֶעֱבָרָהּ (דברים טו, יב) מלמד שאף העבירה יוצאה בשש: (5) את אשתו. השפחה:

(6) אל האלהים. לבית דין, כריך שימלך צמוכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ב): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְתָּה בְּאָזְנוֹ וּבְדָלֶת (דברים טו, יז), דלת ולא צמוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כב.): ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אֶזְנוֹ אֶזְנוֹ לגזירה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במצורע פֶּגֶן אֶזְנוֹ הַמַּטְהַר הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה אֶזְנוֹ להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, אֶזְנוֹ זאת ששמה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ב), ואם מוכר עצמו, אֶזְנוֹ ששמה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר צרור מצושם שחולין בצואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים בצמרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם: ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשָּׁבֵנוּ (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים

7	And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do.	וְאִם יִמְכַּר אִישׁ אֶת-בִּתּוֹ לְאִמָּה לְאִמָּהּ לֹא תֵפֹק כְּמִפְקֹנֹת עֲבָדִים:	וְאִם יִמְכַּר אִישׁ אֶת-בִּתּוֹ לְאִמָּה לְאִמָּהּ לֹא תֵפֹק כְּמִפְקֹנֹת עֲבָדִים:
8	If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her.	אִם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר- (כִּי לֹא) [קָן לָו] יַעֲדָהּ וְהַפְּדָהּ לְעַם נֹכְרִי לֹא-יִמְשַׁל׃ לְמִכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָּהּ:	אִם בִּישָׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ דִּיקְיָמָהּ לִיהָ וְיִפְרָקֶנָה לְגִבֹּר אֲחֵרָן לִית לִיהָ רָשׁוּ לְזִבּוּנָהּ בְּמִשְׁלִטָּיהָ בָּהּ:
9	And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.	וְאִם-לְבָנוֹ יַעֲדָנָה כְּמִשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ:	וְאִם לְבָרִיהָ יִקְיָמֶנָה כְּחִלָּת בְּנֵת יִשְׂרָאֵל יַעֲבִיד לָהּ:
10	If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.	אִם-אַחֲרֶת יִקַּח-לָו שְׂאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנֹתָהּ לֹא יִגְרַע:	אִם אוֹחֲרָנָתָא יִסֵּב לִיהָ זֵיוָנָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנֹתָהּ לֹא יִמְנַע:
11	And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.	וְאִם-שְׁלֹשׁ-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיֵּצֵאָה חֲנָם אֵין כֶּסֶף: (ס)	וְאִם תְּלָת אֵלֶּין לֹא יַעֲבִיד לָהּ וְתִפּוֹק מִן דָּלָא כֶסֶף:

שנה קרוים עולם, ולא שיהא עוזדו כל חמשים שנה, אלא עוזדו עד היוזל, בין סמוך בין מופלג:
(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הביאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב ויאלה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימני נערות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:): לא תצא כצאת העבדים. כיצאת עבדים כנענים שיואלים בשן ועין, אבל זו לא תאל בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוזל, או עד שתצא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תאל כאלת העבדים בשש וזיוזל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יליאותיו, מה עברי יוצא בשש וזיוזל, אף עבריה יוצאה בשש וזיוזל, ומהו לא תאל כאלת העבדים, לא תאל בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:
(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמנא דיעוד, ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולצאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אלו כאלו היא שכורה אלו, כיצד, הרי שקנאה במנה ועשתה אלו כשנים, אומרים לו, יודע היית שעחידה לצאת לכוף שש שנה, נמצא שקנית עבדות כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אלו כשנים, הרי שלישית המנה, טול שני שלישות המנה ותאל מאלך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו ראוי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:): בבגדו בה. אם בא לבגדו בה, שלא לקיים בה מצות יעוד, וכן אביה, מאחר שגד בה ומכרה לזה:
(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף בנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אביו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אבך בדמיך: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:
(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיעד לו ככר: שארה. מזונות (כתובות מז:): כסותה. כמשעו: ענותה. תשמיש:
(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותאל, וזה לא יעדה לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתאל בסימנים, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנים, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנים, כבר למדנו שתאל, שנאמר קַעֲבִירִי או קַעֲבִירָהּ וּפְדֶךָ שש שנים (דברים טו, יב), ומהו האומר כאן ויאלה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תאל בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתאל אלא בצגרות (קידושין ד. ד.), תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויאלה חנם זו צגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל

12	He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.	וְיָמְחִי לְאָנִשׁ וְיִקְטְלֶנּוּהָ אֶתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלִי:	מִכָּה אִישׁ וְנָתַת מוֹת יוּמָת:	ישראל
13	And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee.	וְדָלָא כְּמֵן לִיה וּמֵן קָדָם יי אֶתְמַסֵּר לַיָּדִיה וְאֲשׁוּי לָךְ אֶתֶר דִּיעֲרוֹק לְתַמָּן:	וְאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לַיָּדוֹ וְשִׁמַּתִּי לָךְ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (ס)	13
14	And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die.	וְאִרִי יִרְשַׁע גִּבֹּר עַל חֲבֵרִיהָ לְמִקְטָלֶיהָ בְּנִכְלֹו מִן מִדְּבַחִי תִּדְבְּרֶנּוּהָ לְמִקְטָל:	וְכִי־יִזְדּ אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ לְהַרְגּוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחִי תִקְחֶנּוּ לְמוֹת: (ס)	14
15	And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death.	וְדִמְחִי לְאָבִיהָ וּלְאִמָּיהָ אֶתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלִי:	וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)	15
16	And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death.	וְדִגְנוֹב נַפְשָׁא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִזְבְּנֶנּוּהָ וְיִשְׁתַּכַּח בְּיָדֶיהָ אֶתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלִי:	וְגִלֵּב אִישׁ וּמָכְרוֹ וּנְמָצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)	16

הדין לחלוק:

(12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רואחין, ומה שזידי לפרש למה צאו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש כי יכה כל נפש אדם ולא נאמר מכה איש וכו', שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יחייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (סס), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

(13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נכתבין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר ואִשָּׁה צָדָה אֶת נַפְשִׁי לְקַסָּה (שמואל"א כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד, שצידת חיות אין נופל לה"א בפועל שלה, ושם דבר צה ציד, וזה שם דבר צו צדייה ופועל שלו צודה, וזה פועל שלו צד. ואומר אני פתורנו כתרומתו ודלא כמין ליה. ומנחם חבורו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחצרו באת ממחלוקת של צד, נחצרו בחלק על צד תַּשְׁאֵל (ישעיה סו, יב), צָדָה אִוְרָה (שמואל"א כ, כ), ומִלִּין לָצֵד עַל־אֶהָ (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון אורצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תִּשְׁאָה אֶלְיָךְ רָעָה (תהלים נא, י), לא תִּשְׁאָה לְצִדִּיק כָּל יוֹן (משלי יב, כא), מִתְּשָׁנָה הוּא לִי (מלכים"ב ה, ז), מזדמן למצוא לי עלה: והאלהים אנה לידו. ולמה תצא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, בְּאֶשֶׁר יֵאמֶר מִשָּׁל הַקְדָּמִי מִקְרָשָׁעִים יֵצֵא קֶשֶׁע (שמואל"א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקב"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע, והאלהים אנה לידו, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג זה לא גלה, והקב"ה מזמין לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמותי לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה ליה (מכות יב):

(14) וכי ייזד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושלח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרג הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי ייזד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורואה לעבוד עבודה, תקחנו למות (סנהדרין לה: יומא פה:):

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחצירו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד:): אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגבב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר כי ימלא איש גִּבָּב נֶפֶשׁ מִקְסִיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגבב נפשו, אשה

17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמִקֵּלֶל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִילוּשׁ לְאִבּוּהִי וְאִמִּיהִי יּוּמָת: (ס)
18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרִיבוּ אָנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֹגֶרֶף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: וְאִרִי יִנְצוֹן גּוֹבְרִין וְיִמְחִי גֹבֵר יֵת חִבְרִיהַּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּכֹרְמִיזָא וְלֹא יָמוּת וְיִפּוֹל לְבוֹטְלָן:
19	if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.	אִם־יָקִים וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־מִשְׁעָנָתוֹ וְנָקָה הַמַּכָּה רַק שְׁבֻתוֹ יִתֵּן וְרִפָּא יִרְפָּא: (ס)
20	And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.	וְכִי־יִכָּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בַּשֹּׁבֵט וַיָּמוּת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:
21	Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.	אֲךְ אִם־יֹוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִקָּם כִּי כֶסֶף הוּא: (ס)

או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שס), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא צידו כצר קודם מכירה (סנהדרין פה): מות יומת. צחוק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש בין מכה אציו ואמו למקלל אציו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שס):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש אשר יקלל את אביו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אציו ואמו, סתם, בין איש ובין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו צו, בסקילה, ובנין אצ לכולם, צאצאן ירגמו אתם דמיהם צם (שס כ, כז), ובמקלל אציו ואמו נאמר דמיו צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איבריו, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרומתו ויפל לצוטלן, לחולי שמצטלו ממלאכתו:

(19) על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא שס): ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. צטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין צטול מלאכתו מחמת החולי, כאלו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כצר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרומתו, ישלם שכר הרופא (צבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. צעזד כעני הכחוז מדצר, או אינו אלא צעזרי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עבד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא צא הכחוז והוציאו מן הכלל, להיות נדון צדן יוס או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט. כשיש צו כדי להמית הכחוז מדצר, או אינו אפילו אין צו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם צאצאן יד אשך ימות צה (צמדצר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת רא"ס) הכהו, והלא דצרים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו דצד שיש צו כדי להמית, ועל אצז שהוא כדי למות צהכא זה, עבד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר קצב נקמת נקם צרית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים,

22	And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.	וְכִי־יִנָּצוּ אָנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יִלְדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֲסוֹן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:	22
23	But if any harm follow, then thou shalt give life for life,	וְאִם־אֲסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ: וְאִם מוֹתָא יְהִי וְתַתִּין נַפְשָא חֲלָף נַפְשָא:	23
24	eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל: עֵינָא חֲלָף עֵינָא שִׁנָּא חֲלָף שִׁנָּא יָדָא חֲלָף יָדָא רִגְלָא חֲלָף רִגְלָא:	24
25	burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוּיָהּ תַּחַת כּוּיָהּ פְּצַע תַּחַת פְּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: (ס)	25
26	And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עֵין עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמּוֹתוֹ וְשִׁחַתָּהּ לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחֲנוּ תַּחַת עֵינָו: וְאִרִי יִמְחִי גִבֵּר יָת עֵינָא דְעַבְדִּיהָ אוֹ יָת עֵינָא דְאִמְתִּיהָ וַיַּחַבְלָנָה לְבַר חוֹרִין יִפְטָרְנֶיהָ חֲלָף עֵינֶיהָ:	26

ואיזה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ו): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכה, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ומתכוון להכות את חצירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פן תגזן רגלך (תהלים לא, יב), ופטרם: תגפיו רגליכם (ירמיה יג, טו), ולא תגזן נגף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסון נאשה: ענוש יענוש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה ששזיל הריונה: ענוש יענוש. יגזו ממון ממנו, כמו ופגשו אתו מאה פקס (דברים כב, יט): כאשר ישית עליו וגו'.

כשיתענו העל צדית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים:

(23) ואם אסון יהיה. נאשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין בדבר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אצל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיחה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חצירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד.):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים אלא זער, כגון כוואו בשפוד על צפרניו, אומרים כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מאטער כך: פצע. היא מכה המוציאה דם, שפצע את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי ובשת וזער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הנזק אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרין אותו מן הנזק, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחטאה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחטאה בסם שאינו מאטער כל כך, וזה חטאה בצרזל וזערו: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו, ולשון חבורה טכ"א בלע"ז (פפלעקן) כמו וְגַמְרָא פְּצָרְלָקְטִי (ירמיה יג, כג), ותרוממו משקופי, לשון חבטה, בטדור"א בלע"ז (שללג) וכן שזפות קדים, שקיפן קידום, חבטות צרות. וכן ועל המשקוף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אצל עבדי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אצל לא תנא כנא העבדים: תחת עינו. וכן בכ"ד ראשי אברים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזנים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר

27	And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם־שָׁן עֲבָדוֹ אֶזְשָׁן אֶמְתּוֹ וְאִם־שָׁנָא דְעַבְדִּיהּ אוֹ שָׁנָא יִפִּיל לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת יִפְטְרֶנָּה חֻלְף שְׁנִיָּה: (פ)	27
28	And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וָמָת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בָּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי: וְאִרִי יִגַּח תּוֹרָא יֵת גּוֹבְרָא אוֹ יֵת אֶתְתָא וַיָּמוּת אֶתְרַגְמָא יִתְרָגִים תּוֹרָא וְלֹא יִתְאָכִיל יֵת בְּסָרְיָה וּמְרִיָּה דְתּוֹרָא יֵהִי זָכָא:	28
29	But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.	וְאִם־שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתָּמֵל שְׁלֹשָׁם וְהוּעַד בְּבַעְלֵיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם־בָּעְלֵיו יוּמָת: וְאִם־תּוֹר נִגַּח הוּא מִתָּמֵל וּמִדְּקִמּוּתֵי וְאֶתְסַחֵד בְּמְרִיָּה וְלֹא נִטְרִיָּה וַיִּקְטֹּל גִּבּוֹר אוֹ אֶתְתָא תּוֹרָא יִתְרָגִים וְאִפִּי מְרִיָּה יִתְקַטֵּיל:	29
30	If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.	אִם־כֶּפֶר יוֹשַׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדֻן נַפְשׁוֹ כָּכֵל אֲשֶׁר־יוֹשַׁת עָלָיו: אִם־מָמוֹן יִשְׁוּן עָלּוּתֵי וַיִּתֵּן פּוֹדָן נַפְשֵׁהּ כָּכֵל דִּישְׁוּן עָלּוּתֵי:	30
31	Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.	אִזְבֵּן יִגַּח אוֹ־בֵת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לּוֹ: אוֹ לְבֵר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא אוֹ לְבֵת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הַדִּין יִתְעַבֵּיד לֵיהּ:	31
32	If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.	אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשׁוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶףוֹ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לֵאדֹנָיו וְהַשׁוֹר יִסָּקֵל: (ס) אִם־לְעַבְדָּא יִגַּח תּוֹרָא אוֹ לְאִמָּתָא כֶּסֶפָא תְּלָתִין סֶלְעִין יִתֵּן לְרַב־נִיָּה וְתּוֹרָא יִתְרָגִים:	32

עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרכה עמו אף כל שנצרכה עמו, והרי שן לא נצרכה עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן תינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף, אלא שדבר הכתוב בהווה (בצא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחצרו יאכל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כז, בצא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר במועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר בהם ובעל השור נקי:

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגימות (מכילתא פ"י): והוועד בבעליו. לשון התראה בעדים, כמו קעד קעד קנו קאיש (בראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו בנגיחה, המיתו בנשיכה, דחיפה, ובעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. ידי שמים, יכול ידי אדם, תלמוד לומר מות יומת המקהל לך הוא (במדבר לה, טז), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי נזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מזיק (בצא קמא כז):

(31) או בן יגח. בן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, בין שהוא שוה חלף וזו, בין

<p>33 And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,</p>	<p>וְאִרִּי יִפְתַּח גִּבֵּר אֹדֶם אִרִּי יְכַרֶּה גִּבֵּר גִּיב וְלֹא יִכְסֶּינֶיהָ וַיִּפֹּל תַּמָּן תּוֹרָא אוֹ חֲמֹרָא:</p>	<p>33 וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אֹדֶם יְכַרֶּה אִישׁ בֶּרֶךְ וְלֹא יִכְסֶּנוּ וַנִּפְלֶ-שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמֹר:</p>
<p>34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.</p>	<p>מְרִיהָ דְּגֻבָּא יִשְׁלִים כֶּסֶּפָּא יְתִיב לְמַרְוֵהּ וּמִיתָא יְהִי דִילִיָּה:</p>	<p>34 בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה־לּוֹ: (ס)</p>
<p>35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.</p>	<p>וְאִרִּי יְגוּף תּוֹר דְּגִבֵּר יִתְּ תּוֹרָא דְּחִבְרִיהָ וַיָּמֹת וַיִּזְבְּנוּ יִתְּ תּוֹרָא חֲמֵא וַיִּפְלְגוּן יִתְּ כֶּסֶּפֶיהָ וְאִף יִתְּ דָּמִי מִיתָא וַיִּפְלְגוּן:</p>	<p>35 וְכִי־יִגּוֹף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ וַיָּמֹת וַיִּמָּכְרוּ אֶת־הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת־כֶּסֶּפוֹ וְגַם אֶת־הַמֵּת יַחַצְיוּן:</p>
<p>36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.</p>	<p>אוֹ אֲתִידַע אִרִּי תּוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוּהִי וְלֹא נִטְרִיהָ מְרִיהָ שְׁלָמָא יִשְׁלִים תּוֹרָא חֲלָף תּוֹרָא וּמִיתָא יְהִי דִילִיָּה:</p>	<p>36 אֹדֶם נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמוֹל שְׁלֵשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעַלָיו שְׁלֵם יִשְׁלֵם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה־לּוֹ: (ס)</p>

שאינו שזה אלא דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוני"א: (33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלוי: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (צבא קמא נא). ולא יכסנו. הא אם כסהו פטור, ובחופר ברשות הרבים דבר הכתוב (שם ג): שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם ג):

(34) בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו ברשות הרבים, עשאו הכתוב בעליו להחייב עליו צנזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שזה כסף ואפילו סובין (שם ז), (והא דכתוב מיטב שהיה וכתב רש"י שהצניקין מן העידיה, תירץ בגמ' בפרק קמא דצבא קמא רב הונא צריה דרב יהושע, דזהו אם בא לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מודע הכא מודע הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזק (מכילתא פ"א צבא קמא י):

(35) וכי יגוף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו'. בשוים הכתוב מדבר, שור שזה מאתים שהמית שור שזה מאתים, בין שהנזלה שזה הרבה בין שהיא שזה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת, נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב ונא את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנזלה שזה לימכר לעובד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שזה יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהשתלם חצי נזק, שמין לו את הנזלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חצי, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנזלה, ואם אינה מגעת לחצי נזק יפסיד. או שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות וזו, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן העליה (צבא קמא טז):

(36) או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות: שלם ישרם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישתלם ניזק כל נזק:

37	If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.	כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וַיַּכֵּהוּ אוֹ מָכְרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשׁוֹר וְאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה: אֲרִי יִגְנֹב גֹּבֵר תּוֹר אוֹ אִמֹּר וַיַּכֵּהוּ אוֹ יִזְכְּנֶנּוּהוּ חֲמִשָּׁה תּוֹרִין יִשְׁלַם חֲלָף תּוֹרָא וְאַרְבַּע עֲנָא חֲלָף אִמֹּרָא:	37
XXII	If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.	אִם-בְּמַחְתָּרַת יִמָּצָא הַגֹּנֵב וְהִכָּה וּמָת אִין לוֹ דְּמִים: אִם בְּמַחְתָּרַת יִשְׁתַּכַּח גֹּנֵבָא וַיִּתְּמַחֵי וַיָּמוּת לִית לֵיהּ דָּם:	XXII
2	If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.	אִם-זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דְּמִים לוֹ שְׁלָם יִשְׁלַם אִם-אִין לוֹ וְנִמְכָּר בְּגֻבְתּוֹ: אִם עֵינָא דְסִחְדִּיא נִפְלַת עָלּוּהִי דְמָא לֵיהּ שְׁלָמָא יִשְׁלַם אִם לִית לֵיהּ וַיִּזְדַּבֵּן בְּגֻבְתִּיהּ:	2
3	If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.	אִם-הִמָּצָא תִמְצָא בִידּוֹ הַגֹּנֵב מִשׁוֹר עַד-חֲמֹר עַד-שֶׁה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלַם: (ס) אִם אִשְׁתַּכַּח תִּשְׁתַּכַּח בִּידֵיהּ גֹּנֵבָתָא מִתּוֹר עַד חֲמֹר עַד אִמֹּר אֲנִין חַיִּין עַל חַד תִּרְיִן יִשְׁלַם:	3
4	If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.	כִּי יִבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וְשָׂלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיטֵב שְׂדֵהוּ וּמִיטֵב כָּרְמוֹ יִשְׁלַם: (ס) אֲרִי יוֹכִיל גֹּבֵר חֲקַל אוֹ כָרֶם וְשָׂלַח יָת בְּעִירָהּ וַיִּיכֹל בַּחֲקַל אַחֲרָן שֹׁפֵר חֲקִלְיָהּ וּשְׁפֹר כָּרְמִיָהּ יִשְׁלַם:	שלישי

(37) חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודו של צדק, שור שהולך ברגליו, ולא נתצוה בו הגנב לנושא על כחפו, משלם חמשה, שה שנושא על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונתצוה בו. אמר רבי מאיר, צא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השדה. שנהא הכחוד לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' נהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז):

(1) אם במחירת. כשהיה חומר את הבית: אין לו דמים: אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם צא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך צא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו ושומק, לפיכך, על מנת כן צא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגנו (סנהדרין עב):

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם צדור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החומר לגנוב ממון הבן, בידוע שרמתי האב על הבן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פ"ג, סנהדרין עב): דמים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הבית: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שחרגם אם עינא דסחדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מלאהו עדים קודם שצא בעל הבית, וכשצא בעל הבית נגדו התרו בו שלא יהרגוהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

(3) אם המצא תמצא בידו. ברשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שיה על שלמה על כל הצדקה וגו' ישלם שנים לרעהו: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון זהמה, כמו וַיִּבְעֵר וַיִּצְרֹחַ (צמד צר כ, ד): כי יבער. יולין זהמותיו בצדה וכרם של חצירו, ויזיק אותו באחת משתי אלו, או בצלות בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ז:), ושלח הוא נוקי מדרכי כף רגל, ובער הוא נוקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. בצדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמיין את הנוק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזק סלע, יתן לו שוה סלע מעדידת שיש לו. למדך הכחוד, שהנוקין שמיין להם צעדידת (שם ו):

<p>5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.</p>	<p>אָרִי יִתְפַּק נֹר וַיִּשְׂכַּח כּוֹבֵין וַיִּכּוֹל גְּדִישִׁין אוֹ קֶמָא אוֹ חֶלֶק שְׁלָמָא יִשְׁלִים דְּאִדְלִיק יֵת דְּלִיקְתָּא:</p>	<p>כִּי־תֵצֵא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וּנְאֻכָּל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֹם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבִּעֻרָה: (ס)</p>
<p>6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.</p>	<p>אָרִי יִתִּין גִּבֵּר לְחֻבְרִיהַּ כֶּסֶף אוֹ מְנִין לְמִטְרָה וַיִּתְּגַבּוּן מִבֵּית גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גִּבְנָא יִשְׁלִים עַל חֵד תִּרְיִן:</p>	<p>כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כְּלִים לְשֹׁמֵר וְגִבַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצֵא הַגִּבְבִּי יִשְׁלַם שְׁנָיִם:</p>
<p>7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אִם לֹא יִשְׁתַּכַּח גִּבְנָא וַיִּתְקַרֵּב מִרְיָה דְּבֵיתָא לְקִדְם דִּינִינְא אִם לֹא אוֹשִׁישׁ יְדִיהַּ בְּמָא דְּמִסֵּר לִיהַּ חֻבְרִיהַּ:</p>	<p>אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגִּבְבִּי וַנִּקְרַב בְּעַל־הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמַלְאכַת רֵעֵהוּ:</p>
<p>8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.</p>	<p>עַל כָּל פְּתוּגָם דְּחוֹב עַל תּוֹר עַל חֶמֶר עַל אֹמֶר עַל כֶּסֶף עַל כָּל אֲבִידָתָא דִּימִיר אָרִי הוּא דִּין לְקִדְם דִּינִינְא יִיעוֹל דִּין תִּרְוִיחוֹן דִּיחִיבּוֹן דִּינִינְא יִשְׁלִים עַל חֵד תִּרְיִן לְחֻבְרִיהַּ:</p>	<p>עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׁוֹר עַל־חֲמוֹר עַל־שֶׁה עַל־שְׁלָמָה עַל־כָּל־אֲבִידָה אֲשֶׁר יֹאמֶר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנָיִם לְרֵעֵהוּ: (ס)</p>
<p>9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;</p>	<p>אָרִי יִתִּין גִּבֵּר לְחֻבְרִיהַּ חֶמֶר אוֹ תּוֹר אוֹ אֹמֶר וְכָל בְּעִירָא לְמִטְרָה וּמִית אוֹ אֶתְבֵּר אוֹ אֲשַׁתְּבִי לִית דְּחֹזִי:</p>	<p>כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ־שׁוֹר אוֹ־שֶׁה וְכָל־בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר וּמִית אוֹ־נִשְׁבֵּר אוֹ־נִשְׁבָּה אִין רָאָה:</p>

(5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש צלע"ז: ונאכל גדיש. שליחה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחה את נירו, ונריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישראל המבעיר. אף על פי שהדליק בחור שנו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תנא ותזיק: (6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (סס סג): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לצעלים: (7) אם לא ימצא הגנב. ובא השומר הזה שהוא בעל הבית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו: (8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשצועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישראל שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען בפקדון לומר נגנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב בעל הבית אל האלהים, קריבה זו שבעה היא, אהה אומר לשבעה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחייב כפל אם באו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' פקדה צין שנייה אם לא שלם ידו, מה להלן שצוה אף כאן שבעה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אלא, עד הדיינין יבא דבר שניהם ויתקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שבעה אלא אם כן הודה במקלטה, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנב ממני (סס קו):

10	the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.	מוֹמֶתָא דִּי תְּהִי בֵּין תְּרֵוּיָהוֹן אִם לֹא אוֹשִׁיט יָדִיהָ בְּמֵא דְּמִסָּר לִיהָ חֲבֵרִיהָ וְיִקְבִּיל מְרִיהָ מִנִּיהָ מוֹמֶתָא וְלֹא יִשְׁלִים:	שְׁבַעְתָּ יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲכָתָה רְעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלֵם: וְאִם־גָּנַב יִגְנַב מֵעַמּוֹ יִשְׁלֵם לְבַעְלָיו:
11	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם אֶתְּגַנְבָא יִתְּגַנֵּב מֵעַמִּיהָ יִשְׁלִים לְמִרְוּהָ:	
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם אֶתְּכָרָא יִתְּכַר יְיָתִי סְתָדִין דְּתִכִּיר לֹא יִשְׁלִים:	אִם־טָרַף יִטָּרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטָּרְפָּה לֹא יִשְׁלֵם: (פ)
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְאִרִי יִשְׁאַל גָּבֵר מִן חֲבֵרִיהָ וְיִתְּכַר אוֹ יָמוּת מְרִיהָ לִית עַמִּיהָ שְׁלֵמָא יִשְׁלִים:	וְכִי־יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רְעֵהוּ וְנִשְׁכַּר אוֹ־מֵת בְּעָלָיו אִין־עַמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלֵם:
14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם מְרִיהָ עִמָּהּ לֹא יִשְׁלִים אִם אֶגִּירָא הוּא עָאֵל בְּאֶגְרִיהָ:	אִם־בְּעָלָיו עַמּוֹ לֹא יִשְׁלֵם אִם־ שָׂכִיר הוּא בָּא בְּשָׂכְרוֹ: (ס)
15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וְאִרִי יִשְׁדִּיל גָּבֵר בְּתוּלָתָהּ דְּלֹא מְאָרְסָא וְיִשְׁכּוּב עִמָּהּ קַיָּמָא יְסַיְמְנָהּ לִיהָ לְאִתָּהּ:	וְכִי־יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָהּ אֲשֶׁר לֹא־אֲרֻשָּׁה וְשָׁכַב עִמָּהּ מִזֶּהָר יִמְהַרְנָה לָּו לְאִשָּׁה:
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אִם מִצְבָּא לֹא יִצְבִּי אָבוּהָא לָּו כְּסָף יִשְׁקַל כְּמִזְהָר כְּמוֹהֲרֵי בְּתוּלָתָהּ:	אִם־מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהָ לְתַתָּהּ לָּו כְּסָף יִשְׁקַל כְּמִזְהָר הַבְּתוּלֹת: (ס)

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (צבא מציא זד): לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכחוצ וגונז מצית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרצ צעל הבית, לשצועה, למדת שפוטור עזמו בשצועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שר, לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכחוצ אם גנוז יגנז מעמו יסלם, אזל על האונס, כמו מת מעזמו, או נשזר, או נשזה בחזקה על ידי לסטים, ואין רואה יעיד דדזר:

(10) שבעת ה' תהיה. ישזע שכן הוא כדזריו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעזמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השצועה: ולא יסלם. לו השומר כלום:

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה צאונס ופטור: הטרפה לא יסלם. אינו אומר טרפה לא יסלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושוועל וגמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשזר או נשזה, מה מיתה שאין יכול להזיל, אף שזר ושזיה שאין יכול להזיל:

(13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל צמלאכתו (צבא מציא שם):

(14) אם בעליו עמו. בין שהוא צאונה מלאכה בין שהוא צמלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שזורה ומתה (שם זה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שאלו אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא צמלאה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להסתחייב צאונסין. ולא פירש מה דינו אם בשומר חנם או בשומר שר, לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר בשומר חנם, רבי יהודה אומר בשומר שר:

(15) וכי יפתה. מדזר על לזה עד שזומעת לו, וכן תרגמו וארי ישל. שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: מזהר ימהרנה. יפסקו לה מזהר כמשפט איש לאשמו, שכותב לה כחוצה וישאנה:

17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשֶּׁפֶת לֹא תַחְיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחִי:	17
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת כָּל דֹּשְׁכֹב עִם בְּעִירָא יוּמָת: (ס)	18
19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	זֶבַח לֵאלֹהִים יָחֳרָם בְּלֹתִי וְיִדְבַח לְטִעֹת עֲמֻיָּא יִתְקַטֵּל אֱלֹהֵינ לְשִׁמָּא דִּי בְּלַחְדוּדֵהּ:	19
20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצְנֻ כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְלִגְיֹרָא לֹא תוֹנֹן וְלֹא תַעֲיֹקֹן אֲרִי דִּיִּירִין הָנִיתוּן בְּאֶרֶעַ דְּמִצְרָיִם:	20
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	כָּל־אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנֹן: כָּל אֲרַמְלָא וְיָתֵם לֹא תַעֲנֹן:	21
22	If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—	אִם־עֲנָה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ: אִם עֲנָה תַעֲנֵי יִתִּיה אֲרִי אִם מִקְבֵּל יִקְבֵּל קְדָמִי קִבְּלָא אִם קִבִּיל קִבִּילֹתִיהּ:	22
23	My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.	וְחָרָה אַפִּי וְחָרַגְתִּי אֶתְכֶם בְּחֶרֶב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אֲלֵמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יָתֵמִים: (פ) וְיִתְקַף רִגְזִי וְאֶקְטֹל יִתְכוֹן בְּחֶרֶב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אֲרַמְלָן וּבְנֵיכֶם יִתְמוּן:	23

(16) כמזהר הבתולות. שהוא קלוצ חמשים כסף אלל התופס את הצתולה ושוכב עמה באונס, שנאמר וְנָסַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְחַצֵּי הַנְּעִרָה חֲמִשִּׁים קֶסֶף (דברים כז, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב זהוה, שהנשים מזויות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. בסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב בהן דמיהם צס):

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד ציר"י), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וציר"י ה"א המשמשות בראש התיבה, אם נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, בחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים במשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פת"חוקמ"ץ ענין אחד צענין זה, וגם יש לומר בדרך אחר כמ"ש בדקדוקי רש"י יעויין צו) נודע באיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהוזהרתם עליהם במקום אחר. כיוצא בו אין קמוץ צִלְלֵהִים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לניקד פת"ח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמרה צו מיתה במקום אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, צא ופירש לך כאן וזבח לאלהים יחרם, לומר לך, מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרבה המקטיר והמנסך שהם עבודות בפנים, וחייבין עליהם לכל עבודות אלילים, בין שדרכה לעבדה בכך בין שאין דרכה לעבדה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה אלא באזהרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרליאר"ר צלע"ז (הענין) כמו והלכלתי את מוניץ את צָרָם (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. בגזילת ממון: כי גרים הייתם. אם הוגיתו, אף הוא יכול להונותך, ולומר לך אף אתה מגרים זאת, מוס שצך אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב זהוה, לפי שהם תשושי כח ודבר מזוי לענותם: (22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשים וגו', זהו אם צעוק יצחק, אבל צאם לא יצחק לא פירש, וק"ל) כמו לכן כל הַגָּ קִין (בראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם צעק יצחק אלי וגו':

24	If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.	אם כספא תוויף בעמי לעניא דעמך לא תהי ליה פּרשׂא לא תשון עלוהי חיבוליא:	אם־כסף תלוּה את־עמי את־ העני עמך לא־תהיה לוֹ כַנְשֵׂה לא־תשימון עליו נֶשֶׁךְ:	יז
25	If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;	אם משכונא תסב כסותא דחברך עד מיעל שמשא תתיבניה ליה:	אם־חבל תחבל שלֹמֶת רַעַךְ עד־בא השֶׁמֶשׁ תשיבנוּ לוֹ:	25
26	for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.	ארי היא כסותיה בלחודה היא תותביה למשכיה במא ישכוב ויהי ארי יקבל קדמי ואקביל קבילתיה ארי חננא אנא:	כי הוא כסותה לְבָדָהּ הוּא שְׁמֶלְתוֹ לַעֲרוֹ בָמָה יִשְׁכָּב וְהָיָה כִּי־יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי־חֲנוּן אֲנִי: (ס)	26
27	Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.	דיינא לא תקיל ורבא בעמך לא תלוש:	אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר:	רביעי
28	Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.	בכורה ודמעה לא תאחר בוכרא דבנה תפריש קדמי:	מלאכתך ודמעה לא תאחר בכור בניך תתן־לי:	28

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וצניכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שהיו הנשים צרות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והצנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו אם נשבו:

(24) אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עמי ועשיר, עמי קודם. עמי עיר ועמי עיר אחרת, עמי עירך קודמין (בבא מציעא ע"א). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעוזד גילולים, ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהג צו מנהג ציון צהלואה שהוא עמי. את העני עמך. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כבשה. לא תמכנוו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלא כאילו לא הלויתו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מצנצן ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלואה, אלא שממשכנין את הלואה כשנגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקצ"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אללי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשכ טול והשכ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד בא השמש, וכבוא השמש תחזור ותשלנו עד שיבא בקר של מחר, ובכסות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המנע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.).

(28) מלאכתך. חובה המוטלת עליך כשתמלא תצואתך להחבול, והם זכורים: ודמעה. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמעה: לא תשנה סדר הפרשמן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו בחמש סלעים מן ההקן, והלא כבר נזהר עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר ל' יום פודהו, שנאמר ופדויו ממון חפץ תפדה (במדבר יח, טז), אף זכור צהמה דקה מטפל זו ל' יום, ואחר כך נותנו לכהן:

Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.	כֹּן-תַעֲשֶׂה לְשֹׁרֶךְ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם-אִמּוֹ בְּיוֹמָא תְּמִינָא תַּפְרֹשְׁנֶיהָ קִדְמִי:	29 כֹּן-תַעֲשֶׂה לְשֹׁרֶךְ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם-אִמּוֹ בְּיוֹמָא תְּמִינָא תַּפְרֹשְׁנֶיהָ קִדְמִי:
And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.	וְאַנְשֵׁי-קָדֹשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשָּׂר בִּשְׂדֵה טֶרֶפָה לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)	30 וְאַנְשֵׁי-קָדֹשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשָּׂר בִּשְׂדֵה טֶרֶפָה לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)
XXIII Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שׁוֹא אֶל-תַּנְשֵׁת יָדְךָ עִם-רָשָׁע לְהִיטֵ עַד חֹמֶס: לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעַ דְּשָׁקֶר לֹא תִשְׁנִי יָדְךָ עִם חֵיבָא לְמַהוּי לִיָּה סְהִיד שָׁקֶר:	XXIII לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שׁוֹא אֶל-תַּנְשֵׁת יָדְךָ עִם-רָשָׁע לְהִיטֵ עַד חֹמֶס: לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעַ דְּשָׁקֶר לֹא תִשְׁנִי יָדְךָ עִם חֵיבָא לְמַהוּי לִיָּה סְהִיד שָׁקֶר:
2 Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סְגִיאי לְאַבְאָשָׁא וְלֹא תִתְּנֶנָּה מִלְּאִלְפָא מָא דְּבַעֲיָךְ עַל דִּינָא בְּתֵר סְגִיאי שְׁלִים דִּינָא:	2 לֹא-תִהְיֶה אַחֲרֵי-רַבִּים לְרַעַת וְלֹא-תִעֲנֶה עַל-רֵב לְנִטְתָּ אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֵּת:

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם צא למהר את קרבנו, לא ימהר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן; ביום השמיני תהנו לי. יכול יהא חוצה לצו דיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני והלילה יקרה (ויקרא כז, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פ"ט), וכן משמעו, וביום השמיני אמה רשאי ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקוני נצלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי; ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב זהוה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך צהמות ליטרף, וכן פי בַּשָּׂדֶה מְאָה (דברים כז, כז), וכן אָשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לִיָּה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יוס, אלא שדבר הכתוב זהוה. (ואונקלוס תרגם) וצער דתליש מן חיוא חיתא, צער שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מבהמה כשרה צחייה: לכלב תשליכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמוותרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְלֹכֵל צִנִּי יִשְׁרָאֵל לֹא יִתְּרָן קֶלֶב לָשֹׁנו (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):

(1) לא תשא שמע שוא. כמרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חצירו: אל תשת ידך עם רשע. הטוען את חצירו תציעת שקר, שהצטיהו להיות לו עד חמס:

(2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב בהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין ז). וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחוצה, וצדיגי נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצבית דין, לפיכך מתחילין צדיגי נפשות מן הצד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כן פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מיתה צביל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין במחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעיק על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר ליטעו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בצואר הרבים:

3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְלֹא תִהְיֶה בְּרִיבּוֹ: (ס)	וְעַל מִסְכֵּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָהּ:
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	כִּי תִפְגַּע שׂוֹר אִיבֶךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תֵּעָה הָשֵׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס)	אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְשִׁנְאָךָ אוֹ חֲמֹרִיה דְּטַעֵי אֶתְבָּא תְּתִיבְנֶיהָ לֵיהּ:
5	If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.	כִּי־תִרְאֶה חֲמֹר שִׁנְאָךָ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעָזֹב לוֹ עֹזֵב תֵּעָזֵב עִמּוֹ: (ס)	אֲרִי תַחְזִי חֲמֹרָא דְשִׁנְאָךָ רֹבִיעַ תַּחֲוֹת טוּעְנִיהָ וְתִתְּמִנֶנּה מִלְּמַשְׁקַל לֵיהּ מִשְׁבַּק תִּשְׁבּוּק מָא דְבִלְכָּךְ עֲלוּחֵי וְתִפְרִיק עִמֶּיהָ:
6	Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.	לֹא תִטֶּה מִשְׁפֹּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבּוֹ:	לֹא תַצְלִי דִין מִסְכֵּינֶךָ בְּדִינָהּ:
7	Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.	מִדְּבַר־שָׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל־תִּהְרֹג כִּי לֹא־אֶצְדִּיק רָשָׁע:	מִפְתָּגְמָא דְשָׁקְרָא הָוִי רַחֵיק וְדֹכִי וְדֹנֶפֶק דְּכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטוֹל אֲרִי לֹא אֶזְכִּי חֵיבָא:
8	And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.	וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֶה פְקֻחִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים:	וְשׁוּחָדָא לֹא תִקְבִּיל אֲרִי שׁוּחָדָא מְעוֹר עֵינֵי חֲסִידִין וּמִקְלָלִי פִתְגָמִין תִּרְצִין:
9	And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יֹדְעֶתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:	וְלִגְיוֹרָא לֹא תַעֲיָקוּן וְאַתּוֹן יֹדְעֶתוֹן יֵת נַפְשָׁא דְגִיּוֹרָא אֲרִי דִּיִּירִין הָיוּתוֹן בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:

(3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו דין ולומר, דל הוא אזכנו ואכזדנו:
(5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש כלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמה תראה חמורו רוצץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. בתמיה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן עָזַר וְעָזַר (מלכים-א יד, י), וכן וַיַּעֲזֹבוּ יְרוּשָׁלַיִם עַד הַחֹמָה (נחמיה ג, ח), מלאוה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בו, כי תאמר בְּלָקֶךְ רָצִים הַגֹּזִים הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, בתמיה, לא תירא מהם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או בהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (בבא מציעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמסקל ליה, מליטול משאוי ממנו:
(6) אבינך. לשון אוצה, שהוא מדולדל וחסד לכל טובה (שם קיא:):
(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מניין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרגו, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטדק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומניין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לזית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקו צדינו אם יא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צמיתה שנחייב צה:
(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם בחורה ונוטל שוחד, סוף שחטוף דעמו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו (מכילתא פ"כ): ויסלף. כמרגומו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת, וכן מרגומו פתגמין תריצין, ישרים:
(9) וגר לא תלחץ. בהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (בבא מציעא נט:): את נפש הגר. כמה

10	And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:	10
11	but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.	וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְּרָם תֹּאכַל חֵיטַת הַשָּׂדֶה בֶּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתֶךְ:	וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְּרָם תֹּאכַל חֵיטַת הַשָּׂדֶה בֶּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתֶךְ:	11
12	Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לַמֶּעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹשׁ בֶּן־אִמְתֶּךָ וַהֲגֵר:	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לַמֶּעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹשׁ בֶּן־אִמְתֶּךָ וַהֲגֵר:	12
13	And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth. .	וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּי:	וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּי:	13
14	Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.	שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה:	שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה:	14
15	The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;	אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאֲבִיב כִּי־בּו יֵצְאָתָּ מִמִּצְרָיִם וְלֹא־יָרְאוּ פָנַי רִיקָם:	אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאֲבִיב כִּי־בּו יֵצְאָתָּ מִמִּצְרָיִם וְלֹא־יָרְאוּ פָנַי רִיקָם:	15

קשה לו כשלוש חגים אותם:

- (10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לבית, כמו ואספתו אל חוץ ביתך (דברים כב, ז):
- (11) תשמטנה. מעבודה. ונטשתה. מאכילה אחר זמן הציפור. דבר אחר תשמטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלזבל ומלסקש. ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציו למאכל חיה, מה חיה אוכלת זבל מעשר, אף אציונים אוכלים זבל מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ): בן תעשה לברמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזבן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:
- (12) וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה (שם), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג בה שבת בראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להחיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחבשנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא זעיר: בן אמתך. בעצד הערל הכחז מדבר (שם): והגר. זה גר תושב:
- (13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שצתורה אזהרה היא במקום לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צד עצודת אלילים פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ביום עצודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עצודת אלילים כנגד כל המצוות כולם, והנהגה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישמע לך בעצודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:
- (14) רגלים. פעמים, וכן פי הדיקטני זה שלש רגלים (במדבר כב, כח):

16	and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.	וְחַג הַקִּצִּיר בַּבּוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ וְחַג הַתֹּרֵעַ בַּחֲקֵלָא וְחַג הַכֹּנֶשֶׁת בַּמִּקְרָא דְשִׁתָּא בַּמְכַנְשֵׁן יְתַּ עֹבְדֶךָ מִן חֲקֵלָא:	וְחַג הַקִּצִּיר בַּבּוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֶף בְּצֹאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפָּךָ אֶת־מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:	16
17	Three times in the year all thy males shall appear before the Lord God.	תִּלְתַּ זְמַנִּין בְּשִׁתָּא יִתְחַזֵּן כָּל דְּבוֹרֶךָ קֳדָם רַבּוֹן עָלְמָא יי:	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאֵלֹהִים ו יְהוָה:	17
18	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.	לֹא תִכּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן בֵּר מִמִּדְּבַחָא תִרְבִּי נִכְסֵת חֲנָא עַד צַפְרָא:	לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמֵץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין חֶלֶב־חֲגִי עַד־בֹּקֶר:	18
19	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	רִישׁ בַּבּוֹרֵי אֲרַעָךְ יִתִּיחַ לְבֵית מִקְדָּשְׁךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִיכְלוּן בֶּשֶׂר בַּחֲלָב:	רֵאשִׁית בַּבּוֹרֵי אֲדֻמָּתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גִּדִּי בַחֲלָב אִמּוֹ: (פ)	19
20	Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.	הָא אֲנָא שְׁלַח מַלְאָכָא קֳדָמְךָ לְמַטְרֶךָ בְּאַרְחָא וּלְאַעְלוּתְךָ לְאַתְרָא דְאַתְקִינִית:	הִנֵּה אֲנִכִּי שְׁלַח מַלְאָךְ לִפְנֶיךָ לְשַׁמְרֶךָ בַּדֶּרֶךְ וְלְהַבְיֹאךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנֵתִי:	שס זי*
21	Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.	אַסְתַּמַּר מִן קֳדָמוּהִי וְקַבִּיל לְמִימְרֵיהּ לֹא תִסְרִיב לְקַבְּלִיהּ אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק לְחֹבִיכּוֹן אֲרִי בְּשְׁמִי מִימְרֵיהּ:	הִשָּׁמַר מִפְּנֵיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל־תִּמְרָר בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לַפִּשְׁעֶכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ:	21

(15) חדש האביב. שהתצואה מתמלאת צו צאציה. אציו לשון אב, צכור וראשון לצשל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתצאו לראות פני צרגלים, הציאו לי עולות (חגיגה ז).

(16) וחג הקציר. הוא חג שצעות: בכורי מעשיך. שהוא זמן הצאת צכורים, ששתי הלחם הצאין צערת, היו מתירין החדש למנחות ולהציא צכורים למקדש, שנאמר וציוס הצכורים וגו' (צמדצר כח, כו): וחג האסף. הוא חג הסוכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התצואה מתיצצת צשדות, וצחג אוספים אותה אל הצית מפני הגשמים:

(17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדצר צשציעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"ב): כל זכורך. הזכרים שצך:

(18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צי"ד צניסן עד שצצער החמץ (מכילתא שס פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל צלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזצח כל הליילה (ויקרא ו, צ): ולא ילין. אין לינה אלא צעמוד השחר, שנאמר עד צקר, אצל כל הליילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:

(19) ראשית בכורי אדמתך. אף השציעית חייצת צצכורים, לכך נאמר אף כאן צכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדה, רואה תאנה שצכרה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין צכורים אלא משצעת המינין האמורין צמקרא קרץ חטה ושערה וגו' (דצרים ח, ח): לא תבשל גדי. אף עגל וכצש צכלל גדי, שאין גדי אלא לשון וליד רך, ממנה שאתה מוצא צכמה מקומות צחורה שכתוצ גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון אִנְכִי אֶשְׁלַח גְּדִי עֲזִים (צראשית לח, יז), אֶת גְּדִי הָעֲזִים (שס כ), אֶת גְּדִי הָעֲזִים (שס כו, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכצש צמשמע. וצג' מקומות נכתב צחורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור צשול (חולין קטו):

(20) הגה אנכי שולח מלאך. כאן נצצצרו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא אֶעֱלֶה בְּקֶרְכָךְ (שמות לג, ג): אשר הכנותי. אשר זמנתי לתת לכם, זהו פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי צבר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שצית המקדש של מעלה, מכיון כנגד צית המקדש של מטה:

22	But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.	כִּי אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלִי וַעֲשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִיבֹתַי אֶת־אֹיְבֶיךָ וְצָרְתִּי אֶת־צָרְךָ וְאֶעֱיֵק לְדֹמְעִיךָ לְךָ׃	22
23	For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.	כִּי־יֵלֶךְ מַלְאָכִי לְפָנֶיךָ וְהֵבִיאֲךָ אֶל־הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחַדְתִּיו׃	23
24	Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.	לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרַסְתָּ תְהַרְסֵם וְשִׁבְרָתְשִׁבְרָם מִצִּבְתֵּיהֶם׃	24
25	And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.	וַעֲבַדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת־לֶחְמְךָ וְאֶת־מִימְךָ וְהִסְרֹתִי מִמְּךָ מִכָּל־מַכָּה׃ (ס)	25
26	None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.	לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא׃	שביעי
27	I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.	אֶת־אִימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְף׃	27

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו פֶּשַׁר יִמְרָה אֶת פִּידָה (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד זכך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליט, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף בו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי: (22) וצרת. כמרגמו ואעיק: (23) הרס תהרסם. לאומס אלהות: מצבותיהם. אצנים שהם מציצין להשתחוות להם: (24) לא תהיה משכלה. אס תעשה רצוני: משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צנייה, קרויה משכלה: (25) והמותי. כמו והממתי, ומרגמו ואשגש. וכן כל חביבה שפועל שלה כפול אות אחרונה, כשהפועל לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלפ"ס, כגון והמותי, מגזרת וְהָמַס גִּלְגַּל עָגְלָהוּ (ישעיה כח, כח). וְהָמַסִּי, מגזרת וְהָמַסִּי (שמואל א, ז, טו). דְּלוֹתִי, מגזרת דָּלָה וְהָמַסִּי (ישעיה יט, ו). עַל פְּסִיסִי חֲקִיתִיךָ (שם מט, טו), מגזרת חֲקִי לָז (שופטים ה, טו). אֶת מִי בָּעֵינִי (שמואל א, יב, ג), מגזרת רָכַץ עֵינַי דְּלִים (איוב כ, יט). והמתרגם והמותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה צפת"ח, ולא מ"ס שלה מודגשת, ולא נקודה מלפ"ס. אלא וְהָמַסִּי (צארי) כגון וְהָמַסִּי אֶת הָעָם הַזֶּה (צמד צד יד, טו), והמ"ו מודגשת לפי שצבא במקום צ' מו"י, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא באה במקום שמים, לפי שהיה

28	And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.	וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִיטִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ וְאֶשְׁלַח ית ערעיתא קדמך ותתריך ית חווי ית פנענאי וית חתאי מן קדמך:	28
29	I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.	לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה וּרְבֵּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:	29
30	By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.	מְעַט מְעַט אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרֹחַ וְנַחֲלַת אֶת־הָאָרֶץ:	30
31	And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.	וְשִׁתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי־אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשְׁתֶּמוּ מִפְּנֶיךָ וְאֶשְׂוִי ית תחומך מימא דסוף ועד ימא דפלשתאי וממדברא עד פרת ארי אמסר בידכון ית יתבי ארעא ותתריכנון מן קדמך:	31
32	Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.	לֹא־תַכְרֹת לָהֶם וְלֹא־לֵהֵיָם בְּרִית:	32
33	They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.	לֹא יֵשְׁבוּ בָאֶרֶץךָ פֶּן־יַחְטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָּךְ לְמוֹקֵשׁ: (פ)	33
XXIV	And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;	וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֵק:	XXIV

זריץ שלשה חו"ן, שמים ליסוד כמו ציוס פת ה' (יהושע י, יז), מפת פללהים היא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס:

(28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אותם בעיניהם, ומטילה זהם ארס והם מתים. והצרעה לא עברה את הירדן (סוטה לו.). והחתי והכנעני. הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שס), על שפת הירדן עמדה וזרקה זהם מרה:

(29) שממה. ריקנית מזני אדם, לפי שאחס מעט ואין צדס כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ומרצה עליך:

(30) עד אשר תפרה. תרצה, לשון פרי, כמו פרו ורצו:

(31) ושתי. לשון השמה, והמ"ו מודגשת מפני שצאה מחס שמים, שאין שיתה בלא מי"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרט: וגרשתמו. ותגרשם:

(33) כי תעבד וגר. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן בכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מצינו בהרבה מקומות אס משמש בלשון אשר, כמו ואס פקריז מנחם צפורים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצה:

(1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובז' בסיון נאמרה לו עלה:

2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'	וַיִּתְקַרֵּב מֹשֶׁה בַּלְחֹדוֹהִי לִקְדָּם יְיָ וְאָנּוּן לֹא יִתְקַרְבוּן וְעָמָא לֹא יִסְקֹן עִמּוּהָ:	2 וַיִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:
3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:	3 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:
4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת כָּל פִּתְגָמֵי דִי וַאֲקִידִים בְּצִפְרָא וּבָנָא מִדְּבָחָא בְּשָׁפוּלֵי טוֹרָא וּתְרֵתָא עֲשָׂרִי קָמָא לְתַרֵּי עֲשָׂר שְׁבָטֵי דִישְׂרָאֵל:	4 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בַּבֶּקֶר וַיִּבְנֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁבְטֵי עֲשָׂר שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל:
5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.	וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:	5 וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:
6 And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשִׂם בְּאֵזִנֹת וַיִּחֲצֵי הַדָּם זָרֵק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:	6 וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשִׂם בְּאֵזִנֹת וַיִּחֲצֵי הַדָּם זָרֵק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'	וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:	7 וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:
8 And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:	8 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

(2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:

(3) ויבא משה ויספר לעם. צו ציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ז' מלות שנלטו בני נח, ושבת, וכבוד אצ ואס, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להם צמרה (מכילתא צחדש פ"ג):

(4) ויכתוב משה. מבראשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנלטו צמרה (שס): וישכם בבקר. צמשה צסיון:

(5) את נערי. הצורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לברית צמילה וטצילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טצילה:

(7) ספר הברית. מבראשית ועד מתן תורה, ומלות שנלטו צמרה:

9	וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	9 וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
10	וַיֵּדוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבִנְתِ הַסַּפִּיר וְכַעֲצֻם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:	10 וַיֵּדוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבִנְתِ הַסַּפִּיר וְכַעֲצֻם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:
11	וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)	11 וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)
12	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֶק לְקַדְמִי לְטוֹרָא וְהָיָה תִפְנוֹן וְאַתִּין לָךְ שֵׁם וְאַתְנָה לָךְ אֶת-לַחַת הָאֵבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרָתָם:	12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֶק לְקַדְמִי לְטוֹרָא וְהָיָה תִפְנוֹן וְאַתִּין לָךְ שֵׁם וְאַתְנָה לָךְ אֶת-לַחַת הָאֵבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרָתָם:
13	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַר הָאֱלֹהִים:	13 וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַר הָאֱלֹהִים:
14	וְאֶל-חֲזִקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בָּזָה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהָיָה אַהֲרֹן וְחוּר עִמָּכֶם מִי-בְעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם:	14 וְאֶל-חֲזִקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בָּזָה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהָיָה אַהֲרֹן וְחוּר עִמָּכֶם מִי-בְעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם:

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ומרגומו וזרק על מדבחה לכפרא על עמא:
 (10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואציהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם קמתאננים וגו' ותבער צם אש ה' ותאכל בקצה המטעה, בקצנים עצמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו בשעת השעבוד, לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים צמעה לזנים: וכעצם השמים לטהר. משגאלו היה אור ומדוה לפניו: וכעצם. כמרגומו לשון מראה: לטהר. לשון צרור ולולל:
 (11) ואל אצילי. הם נדב ואציהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בצלגס, מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש מנחומא (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ויאצל מן הרוח (במדבר יא, כה), שש אמות אציליה (יחזקאל מא, ח):
 (12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ'יוס: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורצינו סעדיה פירש באזהרות שיש, לכל דבור ודבור מאות התלויות בו:
 (13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרצב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לנדב אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהליו ונתעכב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:
 (14) ואל הזקנים אמר. צלחמו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעכבו כאן עם שאר העם צמחנה, להיות נכונים לשפוט

15	And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיִּכַּסּ הָעָנָן אֶת-הָהָר: וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא וַחֲפָא עֲנָנָא יַת טוֹרָא:	מפטיר
16	And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.	וַיִּשְׁכֵּן כְּבוֹד-יְהוָה עַל-תֹּר סִינַי וַיִּכַּסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּ�בִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:	16
17	And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.	וּמֵרָאָה כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַחֲזִיו וַיִּקְרָא דִּי כְאִישָׁא אֹכֵלָא בְּרִישׁ טוֹרָא לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	17
18	And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל-הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָרָא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ) וְעָל מֹשֶׁה בְּגו עֲנָנָא וּסְלִיק לְטוֹרָא וַהֲוֵה מֹשֶׁה בְּטוֹרָא אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָן:	ק"מ

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26 on page 218. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftara is the special Haftara on page 237. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 232. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftara are on page 232. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftara on page 235

XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	תרומה יח
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ תִקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי: מַלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׁוּן קִדְמִי אַפְרֹשִׁיתָא מִן כָּל גִּבֵּר דִּיתְרַעֵי לְבִיהַ תִּסְבִּין יַת אַפְרֹשִׁוּתִי:	2

לכל איש רצונו: חור. צנה של מרים היה, ואציו כלצ צן יפנה, שנאמר וַיִּקַּח לוֹ קֶלֶב צֶה קֶפֶרֶת וַתִּלְדָּ לוֹ קָת חור (דצרי הימים-א ב, יט), אפרת זו מרים, כדאיתא צסוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין: (16) ויכסדו הענן. רבותינו חולקים בדבר (יומא ד. :), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עצרת יום מתן תורה. רש"י שון): ויכסדו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסדו הענן למשה ו' ימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו צתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (ס:): (18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שציל (נ"א חופה) צתוכו: (2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפרשו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרבנות צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים צענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצגדי כהונה כשחלקדק צהם:

3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֹתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנֹחָשׁ:	וְדָא אֶפְרָשִׁיתָא דְּתַסְבִּין מִנְהוֹן דְּהִבָּא וְכֶסֶף וְנֹחָשׁ:
4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֶשֶׁשׁ וְעֵינִים:	וְתִכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְהוֹרִי וּבִיץ וּמַעְזִי:
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	וּמִשְׁכֵּי דְּדִכְרִי מְסוּמָקִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגֹנָא וְעֵצֵי שִׁטִּין:
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	שֶׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	מִשְׁחָה לְאַנְהֲרוּתָא בּוֹסְמִיָּא לְמִשְׁחָה רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:	אֲבִנֵי בִירְלָא וְאֲבִנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבַחֹשֶׁנָּא:
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי וְעִבְדוּן קִדְמִי מִקְדָּשׁ וְאַשְׁרֵי שִׁכְנִיתִי בִּיְהוּדָה:	וְעִבְדוּן קִדְמִי מִקְדָּשׁ וְאַשְׁרֵי שִׁכְנִיתִי בִּיְהוּדָה:
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאָה אוֹתְךָ אֵת תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תִּבְנִית כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)	כָּכֹל דְּאַנָּא מַחְזִי יְתָךְ יֵת דְּמוֹת מִשְׁכָּנָא וְיֵת דְּמוֹת כָּל מְנוּחֵי וְכֵן תַּעֲבִדוּן:

(3) זָהָב וְכֶסֶף וְנֹחָשׁ וגו'. כלס בָּאוּ צִנְדָּה אִישׁ אִישׁ מִה שֶׁנִּדְּבָּו לָבוּ, חוּץ מִן הַכֶּסֶף שֶׁבָּא בְּצוּרָה, מִחֲמַת הַשֶּׁקֶל לְכָל אֶחָד. וְלֹא מִזֵּינִי בְּכָל מִלְּחַמַּת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוֹרֵךְ שֶׁסֶּךָ יוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר וְכָסֶף פְּקוּדֵי דְּעֵדָה וְגו' בָּקָע לְגִלְגָּלֶת וְגו' (שְׁמוֹת ל"ח, כו"ז), וְשֹׁאֵר הַכֶּסֶף הָבֵא שֶׁנִּדְּבָה, עֲשֹׂאִיהָ לְכָלִי שֶׁרָא:

(4) וְתִכְלָת. זָמַר צְבֻעַ דְּסֵם חֲלוּזִין (מִנְחוֹת מ"ד), וְצְבֻעַ יְרוֹק: וְאַרְגָּמָן. זָמַר צְבֻעַ מִמִּין צְבֻעַ שְׁמֹו אֲרָגְמָן: וְשֵׁשׁ. הוּא פֶּשֶׁת (יִצְחָק ד' ד:). וְעֵינִים. נוֹהַל שֶׁל עֵינִים, לִכְךָ תִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס וּמַעְזִי, הָבֵא מִן הָעֵינִים, וְלֹא עֵינִים עֲלָמָן, שֶׁתִּרְגַּם שֶׁל עֵינִים עֲלָמָן:

(5) מִאֲדָמִים. צְבֻעוֹת הָיוּ אֲדָמָה לְאַחֵר עֲבֻדָּה: תַּחֲשִׁים. מִין חֵיה, וְלֹא הִיטָה אֵלָּא לְשַׁעָה (שְׁמֹת כ"ח), וְהִרְבֵּה גִוּוּנִים הָיוּ לָהּ, לִכְךָ מִתִּרְגַּם סִסְגֹנָא, שֶׁשֶׁשׁ וּמִתְפָּאֵר בְּגִוּוּנֵי שֵׁלֹ (ש"ס): וְעֵצֵי שִׁטִּים. וּמֵאִין הָיוּ לָהֶם צִמְדָּר, פִּירֵשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא (תְּרוּמָה ט'), יַעֲקֹב אֲזִינוּ כִּפֵּה בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁתִּידִין יִשְׂרָאֵל לְצִנּוֹת מִשְׁכָּן צִמְדָּר, וְהִצִּיא אֲרִזִּים לְמִצְרַיִם וְנִטְעַם, וְזֹה לְצִנּוֹת לִיטְלֵם עִמָּהֶם כִּשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

(6) שֶׁמֶן לַמָּאָר. שֶׁמֶן זֵית זָךְ לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד: בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. שֶׁנַּעֲשֶׂה לְמִשְׁחָה לְכָל הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּשְׁכָּן לְקִדְשׁוֹ, וְהוֹרֵכּוֹ לֹו צְשָׁמִים, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרֵשׁ בְּכִי תִשָּׂא: וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים. שֶׁהִיוּ מִקְטִירִין בְּכָל עֶרֶב וּצְקָר, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרֵשׁ בְּזֹאתָה תִּלְוָה. וְלִשּׁוֹן קִטְרוֹת, הַעֲלֹאת קִטְרוֹת וְתַמְרוֹת עֵשֶׂן:

(7) אֲבִנֵי שֹׁהַם. שְׁמִים הוֹרֵכּוֹ שֶׁסֶּ, לְאוֹרֵךְ הָאֶפֶד הָאֶמֶר בְּזֹאתָה תִּלְוָה: מִלֵּאִים. עַל שֶׁסֶּ שְׁעוֹשִׁין לָהֶם צִבְעָה מוֹשֵׁב כְּמִין גֹּמָא, וְנוֹתֵנִין הָאֶבֶן שֶׁסֶּ לְמִלְּחַמַּת הַגֹּמָא, קְרוּיִים אֲבִנֵי מִלֵּאִים, וּמִקּוֹם הַמוֹשֵׁב קְרוּי מִשְׁצָנוֹת: לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן. אֲבִנֵי הַשֶּׁהֶם לְאַפֹּד וְאֲבִנֵי הַמִּלֵּאִים לְחֹשֶׁן. וְהָיוּ וְאֶפֶד מְפֹרֵשִׁים בְּזֹאתָה תִּלְוָה, וְהֵם מִיְּנֵי תַכְשִׁיט:

(8) וְעִשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. וְעִשׂוּ לְשִׁמִּי בֵּית קֹדֶשׁ:

(9) כָּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאָה אוֹתְךָ. כֵּן, אֵת תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן (מִנְחוֹת כ"ט). הַמִּקְרָא הוּא מְחֻזָּר לְמִקְרָא שֶׁלְמַעֲלֵה הַיָּמִן, וְעִשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כָּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאָה אוֹתְךָ: וְכֵן תַּעֲשׂוּ. לְדוּרוֹת (סְנֵהֲדִין ט"ז, שְׁבֻעוֹת י"ד), אִם יֵאָדָּר אֶחָד מִן הַכֵּלִים אוֹ כְּשֶׁתַּעֲשׂוּ לִי כֵלֵי בֵּית עוֹלָמִים, כְּגוֹן שׁוֹלְחָנוֹת וּמִנְחוֹת וְכִיּוֹרוֹת וּמִכְנוֹת שְׁעָה שְׁלָמָה, כְּתִבְנִית אֵלֹו תַעֲשׂוּ אוֹתָם. וְאִם לֹא הִיָּה הַמִּקְרָא מְחֻזָּר לְמִקְרָא שֶׁלְמַעֲלֵה הַיָּמִן, לֹא הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב וְכֵן תַעֲשׂוּ, אֵלָּא כֵן תַעֲשׂוּ, וְהִיָּה מְדַבֵּר עַל עֲשִׂיַת אֵהֶל מוֹעֵד וְכֵלָיו:

10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאָעִי שִׁטִּין תַּרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוֹרְכִיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִינְהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רוּמִיהָ:	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וַחֲצִי אֲרָכּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קָמָתּוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחְפִּי יִתִּיהָ דְּהָב דְּכִי מְגִיז וּמִבְרָא תַחְפִּינֶיהָ וְתַעֲבִיד עֲלוֹהִי זִיר דְּדָהָב סָחור סָחור:	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תַּצְפֶּנּוּ וַעֲשִׂיתָ עָלָיו זֶרֶק סָבִיב:	11
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְתַחֲפִיד לִיהָ אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדָהָב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זַוִּיתֶיהָ וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטָרִיהָ חַד וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטָרִיהָ תַנְיָנָא:	וַיַּצְקֶתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	12
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דְּאָעִי שִׁטִּין וְתַחְפִּי יִתְהוֹן דְּהָבָא:	וַעֲשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	13
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְתַעֲיִל יָת אֲרִיחֵיָא בְּעֲזָקָתָא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמַטַּל יָת אֲרוֹנָא בְּהוֹן:	וְהִבַּאתָ אֶת-הַבַּדִּים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעַת הָאָרֹן לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֹן בָּהֶם:	14
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בְּעֲזָקָת אֲרוֹנָא יִהוֹן אֲרִיחֵיָא לֹא יַעֲדוּן מִנֶּיהָ:	בְּטַבַּעֲת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:	15
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְתַתִּין בְּאֲרוֹנָא יָת סְהֲדוּתָא דְּאִתִּין לָךְ:	וְנָתַתָּ אֶל-הָאָרֹן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:	16

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו:
 (11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בלא רגל, ב' של זה וב' של עץ (יומא עב:), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ צחור של זהב, ושל זהב צחור של עץ, וקשה שפתו העליונה בזהב, נמצא מזופה מבית ומחוץ: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:
 (12) ויצקת. לשון התכה כתר גומו: פעמותיו. כתר גומו ון יתיה. ובזויות העליונות סמוך לכפורת היו נחושים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נחושים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין צד לצד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש בזמנחות (נח:). בפרק שמי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שבתחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והיו"ו יז יתירה היא, ופתרונו כמו שמי טבעות, ויש לך לישבה כן, ושמי מן הטבעות האלו על כלעו האחת: צלעו. לדו:
 (13) בדי. מוטות:
 (14) לא יסורו ממנו לעולם (יומא עב:).
 (15) ונתת אל הארון. כמו בצרון: העדת. התורה, שהיא לעדות ביני וביניכם שזייתי אתכם מלות הכתובות בה:

17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וְעָשִׂיתָ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דְדָהָב דְּכִי אֲמַתִּים וַחֲצִי אַרְבֵּה וְאַמָּה וַחֲצִי רַחְבָּהּ:
18	And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְרֹת:
19	And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.	וְעָשִׂה כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן הַכִּפְרֹת תַעֲשֶׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:
20	And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.	וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי כַנְפֵיהֶם לְמַעַל סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכִּפְרֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכִּפְרֹת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִים:
21	And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.	וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּפְרֹת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעַל וְאֶל־הָאָרֶן תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:

(17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארבה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עוצי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוציה, פירשו רבותינו שהיה עוציה טפח (סוכה ה.).

(18) כרבים. דמות פרוצף מינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשם בפני עצמם ומחצרים בראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה לורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה בפטיש ובקורנס בצלמנע, וראשין בולטין למעלה, וזייר הכרוצים בצליטת קצותיו: מקשה. בטד"ץ בלע"ז כמו דא לך דא נקשן (דניאל ה, ו): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרוצים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. עצמה תעשה את הכרוצים, זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשם בפני עצמם ומחצרים לכפרת:

(20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכבים, אלא פרושים וגזוהים למעלה אל ראשיהם, שיהא י' טפחים בחלל שבין הכנפים לכפורת, כדאיחא בסוכה (ה):

(21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעמי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שבא ללמד שצוודו ארון לצדו בלא כפורת, יתן תחלה העדות לחוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר ויתן את העדת אל הארון (שמות מ, כ), ואחר כך ויתן את הפקדת על הארון מלמעלה:

22	And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.	וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)
23	And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וְתַעֲבִיד פִּתּוּקָא דְאֶעֱי שְׁטִין תִּרְתִּין אַמִּין אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא פּוּתִייהּ וְאַמְתָּא וּפְלִגָּא רּוּמִייהּ:
24	And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהַב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדְהַב סָחֹר סָחֹר:
25	And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.	וְתַעֲבִיד לִיה גְּדַנְפָא רּוּמִייהּ פּוּשְׁקָא סָחֹר סָחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדְהַב לְגְּדַנְפִיה סָחֹר סָחֹר:
26	And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.	וְתַעֲבִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדְהַב וְתַתִּין יֵת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלֹהֵיהּ:
27	Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table.	לְקַבִּיל גְּדַנְפָא יְהוּיִן עֲזָקְתָא אִתְּרָא לְאַרְיִחָא לְמַטֵּל יֵת פִּתּוּקָא:
22		
23		
24		
25		
26		
27		

(22) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאזא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפורת. וזמקום אחר הוא אומר, וַיִּדְּבָר ה' אֵלָיו מֵאֵלָּל מוֹעֵד לֵאמֹר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כחוצים מכחישים זה את זה, צא הכחוצ השלישי והכריע ציניהם, וצא משה קל אקל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הפלח וגו' (צמדזר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא בחור הפתח, קול יורד מן השמים לצין הכרוצים, ומשם יוצא ונשמע למשה צאה מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי' וי' יתירה וטפלה, וכמוהו הרצה במקרא, וכה תפחר, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל בני ישראל הוא:

(23) קומתו. גובה רגליו עם עוצי השלחן (פסחים קט: וצחוס' שם ד"ה אמתא):

(24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:

(25) מסגרת. כמרגומו גְּדַנְפָא, ונחלקו חכמי ישראל צדד, יש אומרים למעלה היטה סביב לשולחן, כמו לצדזין שצשפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היטה תקועה, מרגל לרגל צארצע רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היטה:

(27) לעמת המסגרת תהיין הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הצדים: לבתים. לזורך צמים: לבדים. כמרגומו לְאִתְרָא לְאַרְיִסָּא:

28	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.	וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂאֲכֶם אֹתָהּ הַשֻּׁלְחָן:	28
29	And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.	וַעֲשִׂיתָ קְעָרָתָיו וְכַפָּתָיו וְקִשְׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	29
30	And thou shalt set upon the table showbread before Me always.	וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד: (פ)	30
31	And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it.	וַעֲשִׂיתָ מְנֹרֶת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמְּנֹרֶה יִרְכָּה וְקָנָה גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֵּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנֶה יִהְיוּ:	שלישי

(28) ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן:

(29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לזדי הבית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו וקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן בזיכין שנותנין בהם לצונה, ושחים היו לשני קומאי לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַתָּ עַל הַמִּעְרָכָה לֶצֶנָה זָקָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חללי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצדילין צין לחם ללחם, כדי שכתנן הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א: ומנקיותיו. תרגומו ומְקִלְתִּיָּה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארך, וגובהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ש גורם חמשה) פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מְקִלְתִּיָּה, סובלותיו, כמו גְּלָאִיתִי הָכִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות זז.), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישצר. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שתרגם מְקִלְתִּיָּה, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן צמקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשְׁוֹת הַנֶּסֶךְ (צמדצר ד, ז), וזהו יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

(30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכתיו, מפורשים באמור אל הכהנים:

(31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשנה חוליות, ולא יעשה קניה וגרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הצורפים שקורין שולדיר"ך, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש צקורנס וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים אילך ואילך: מקשה. תרגומו נְגִיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, צמדיר"ך בלע"ז כמו דָּא לָדָא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאליה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט.), אמר לו הקד"ש, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם): ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוק, לזק השמן לתוכו ולחם הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירג"ס, ואלו עשוין מזהב, ובלטין ויוציאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו זה אלא לגוי: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות

32	<p>And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;</p>	<p>וּשְׁשֶׁה קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ וּשְׁתֵּי קַיִן נִפְקִין מִסְטָרְהָ שְׁלֹשָׁה קַיִן מִזֵּדָה מִצְדֵּיהָ וְתִלְתָּה קַיִן מִנֶּרְתָּה מִסְטָרְהָ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קַיִן מִזֵּדָה מִצְדֵּיהָ הַשֵּׁנִי: וְתִלְתָּה קַיִן מִנֶּרְתָּה מִסְטָרְהָ תִּנְיָנָה:</p>	32
33	<p>three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וְשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפֹּתָר וּפָרַח וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפֹּתָר וּפָרַח בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹת מִן הַמִּנְרָה: וְתִלְתָּה כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָה הָאֶחָד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וְתִלְתָּה כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָה הָאֶחָד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן בֵּן לְשְׁתֵּי קַיִן דִּנְפָקִין מִן מִנֶּרְתָּה:</p>	33
34	<p>And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.</p>	<p>וּבַמִּנְרָה אַרְבָּעָה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפֹּתֶיהָ וּפָרָחֶיהָ: וּבַמִּנְרָה אַרְבָּעָה כְּלִידִין מְצִירִין חֲזוּרֶיהָ וְשׁוֹשְׁנֶיהָ:</p>	34
35	<p>And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וּכְפֹתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ וּכְפֹתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ וּכְפֹתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹת מִן הַמִּנְרָה: וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קַיִן דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קַיִן דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קַיִן דְּמִנְהָ לְשְׁתֵּי קַיִן דִּנְפָקִין מִן מִנֶּרְתָּה:</p>	35

שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלהם כחצו צפרשה כמה כפתורים צולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: ופרחיה. לזרין עשוין זה כמין פרחין: ממנה יהיו. הכל מקשה יואל מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לצדס וידצקס: (32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויואלין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שזה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים: (33) משקדים. כתרומה, מזויירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף זהב שקורין ניל"ר: ושלשה גבעים. צולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה: (34) ובמנרה ארבעה גבעים. צגופה של מנורה היו ארבעה גבעים, אחד צולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היואלין מזדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גבעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה: (35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלאכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור צירך, שנאמר עד ירכה עד פךקה (במדבר ח, ז), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עזמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שס ג' טפחים, שצבם ג' גביעים וכפתור ופרח, נמצאו גביעים כ"ז, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה צגופה של מנורה הרי כ"ז, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' צגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד צג' טפחים העליונים עס ג' הגביעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' לששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור צפרשת צהלותך, עד ירכה עד פרחיה. ואם תדקדק צמשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמינים איש איש במקומו:

36	Their knobs and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.	כַּפְתֵּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמָּנָה יִהְיוּ כָּלָהּ מְקֻשָּׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר: כִּי יִהְיוּ חֲזִירֵיהוֹן וּקְנִיֵּיהוֹן מִנָּה יִהְיוּ: פֹּלֵה נִגִּידָא חֲדָא דְדָהָב דְּכִי:	36
37	And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.	וְעָשִׂיתָ אֶת־נִרְתֵּיהָ שִׁבְעָה וְהָעֵלָה אֶת־נִרְתֵּיהָ וְהָאִיר מִנֶּהְרִין לְקַבִּיל אִפְהָא: וְתַעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָה וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא וְיִהְיוּ עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:	37
38	And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.	וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחַתְתֵּיהָ זָהָב דְּכִי: וְצִיבְתָּהָ וּמִחַתְתֵּיהָ דְדָהָב:	38
39	Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֶתְּהָ אֵת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה: כֶּכֶרָא דְדָהָבָא דְכִיָּא יַעֲבִיד יֵתָה יֵת כָּל מִנְיָא הָאֵלִין:	39
40	And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אֵתָה מֵרָאָה בְּהָר: (ס) וְחֲזִי וַעֲבִיד בְּדִמוּתָהוֹן דָּאָה מִתַּחַי בְּטוּרָא:	40
XXVI	Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.	וְאֵת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יָרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלָת וָאַרְגָּמָן וְצָבֵעַ זָהָבִי צִוְרֹת כְּרוֹבִין עוֹבְדֵי אוֹמֵן תַּעֲבִיד יֵתָהוֹן: וְיֵת מִשְׁכָּנָא תַּעֲבִיד עֶשֶׂר יָרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלָת וָאַרְגָּמָן וְצָבֵעַ זָהָבִי צִוְרֹת כְּרוֹבִין עוֹבְדֵי אוֹמֵן תַּעֲבִיד יֵתָהוֹן:	יט
2	The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.	אֶרְבֹּד הַיָּרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחַב אֶרְבַּע בָּאָמָה הַיָּרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל־הַיָּרִיעֹת: אוֹרְכָא דִּירִיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמֵּין וּפְתִיָּא אֶרְבַּע אַמֵּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יָרִיעָתָא:	2

(37) את גרותיה. כמין זיכין שנותנין צמחן השמן והפחיות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מזדה, מוסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשדלוקים מאירים על עבר פניה, מוסב אורם אל זד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:

(38) ומלקחיה. הם הצתים העשויין ליקח בהם הפחילה ממוך השמן, לישבן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וְצִיבְתָּהָ שֶׁמֶרְגָס אוֹנְקְלוֹס, לִשׁוֹן צֶמֶח, טוֹלִי"ש צֶלַע"ו. ומחחוריה. הם כמין זיכין קטנים, שחומה בהן את האפר שצנר בצקר בצקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפחילות שדלקו הלילה וכזו, ולשון מחתה פויישד"א צֶלַע"ו כמו לְחַפּוֹת אֵשׁ מִקֹּוד (ישעיה ל, יד):

(39) ככר זזהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים: (40) וראה ועשה. ראה כאן צהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנמקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרנומו דְּאֵת מִתְּחַי צִטְרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ה, היה פתורנו אמה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתורנו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה):

(1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (צריחא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מוֹזִירִין בהם צאריגתן, ולא צריקמה שהוא מעשה מחט, אלא צאריגה בשני כותלים, פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד מכאן, ארי מזל זה וגשר מזל זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין צֶלַע"ו פייש"א

3	Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.	חֲמֵשׁ הַיָּרִיעוֹת תִּתְּלִין חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה וְחֲמֵשׁ יָרִיעוֹת חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה: מִלְּפָנֶיךָ חֲדָא עִם חֲדָא: חֲדָא עִם חֲדָא:	3
4	And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.	וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לִוְיָ וְכֵן תַּעֲבִיד בְּסַפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לִוְיָ תִּנְיָנָא:	4
5	Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.	חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בִּירִיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בְּסִטְרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לִוְיָ תִּנְיָנָא מְכוּנִין עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:	5
6	And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.	וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין פִּירְפִין דְּדָהָב וְתִלְפִיף יָת יָרִיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפִירְפִיָּא וְיִהְיֶה מִשְׁכָּנָא חֵד:	6
7	And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.	וְתַעֲבִיד יָרִיעֵן דְּמַעְזֵי לְפָרָסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֲשָׂרֵי יָרִיעֵן תַּעֲבִיד יָתְהוֹן:	7

(3) תהיין חוברות. תופרן צמחט וז צלז וז, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בצד שזהו לשון נקבה, וצד זה שזהו לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בצרכים, ופניקס איש אל אחיו (שמות כה, כ):

(4) לולאות. לז"ל צלע וז וכן תרגם אונקלוס ענין, לשון ענינה: מקצה בחוברת. צלעות יריעה שצנף החצור. קצוות חמשת היריעות קרויה חוצרת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צלעות יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוצרת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלמן וז מזו, וכמדתן ציריעה וז כן יהא צחצחתה, כשתפרוש חוצרת אל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה וז מכוונות כנגד לולאות של וז, וזהו לשון מקבילות, וז כנגד וז, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחצר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה תימנה, וכן לצפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, וצמקומם אפרסם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוביים אמה, נשתיירו ע"ז אמה, ח' לצפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמורה, שלא היו קרשים צמורה אלא ד' (צדש"י ישן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוין שזהו כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. וז מנאצי בצרייתא דמסכת מדות, אבל במסכת שבת (פרק הזורק נא), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב צפרשה וז מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרסים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה:

(6) קרסי זהב. פירמיל"ש צלע וז ומכניסין ראשן אחד צלולאות שצחצחת וז, וראשן אחד צלולאות שצחצחת וז, ומחצרן צהן:

8	The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.	אֹרְכָא דִּירִיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְתִיזָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרֵי יָרִיעוֹת:	וְאֹרְכָהּ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִזֶּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה יָרִיעוֹת:	8
9	And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.	וּתְלַפִּיף ית חֲמִישׁ יָרִיעוֹן לְחֹד וַיְתִישׁ ית שֵׁשׁ יָרִיעוֹן לְחֹד וַיַּעֲוֹף ית יָרִיעָתָא שְׁתִּיתִיתָא לְקַבִּיל אַפִּי מִשְׁכָּנָא:	וְחִבְרַתְּ אֶת־חֲמֵשׁ הִירִיעוֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירִיעוֹת לְבָד וּכְפַלְתָּ אֶת־הִירִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:	9
10	And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.	וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא:	וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלְאָת עַל שֵׁפֶת הִירִיעָה הָאֶחָת הַקֵּיצָנָה בַּחֲבֶרֶת וְחֲמִשִּׁים לִלְאָת עַל שֵׁפֶת הִירִיעָה הַחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:	10
11	And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.	וְתַעֲבִיד פּוּרְפִין דְּנִחָשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעֲמִיל ית פּוּרְפִיא בְּעֲנוּבִיא וְתַלְפִיף ית מִשְׁכָּנָא וַיְהִי חֵד:	וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וַיַּהֲבֹאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלִלְאָת וְחִבְרַתְּ אֶת־הָאֹהֶל וַיְהִי אֶחָד:	11
12	And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.	וְסִרְחָא דִּיתִיר בִּירִיעָת מִשְׁכָּנָא פְּלָגוֹת יָרִיעָתָא דִּיתִירָא תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא:	וְסִרְחַת הָעֲדָף בִּירִיעָת הָאֹהֶל חֲצִי הִירִיעָה הָעֲדָפָת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:	12
13	And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.	וְאַמְתָּא מְזָה וְאַמְתָּא מְזָה בְּדִיתִיר בְּאַרְבָּךְ יָרִיעָת מִשְׁכָּנָא וַיְהִי סְרִיחַ עַל סִטְרֵי מִשְׁכָּנָא מְזָה וּמְזָה לְכַסּוֹתֶיהָ:	וְהָאֲמָה מִזֶּה וְהָאֲמָה מִזֶּה בְּעֲדָף בְּאַרְבָּךְ יָרִיעָת הָאֹהֶל וַיְהִי סְרִיחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסּוֹתוֹ:	13

(7) יריעות עזים. מנזיה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:
(8) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחתונה בנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה:
(9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה חלוי, וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה בצעיף על פניה:
(12) וסרחה העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר בהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חליה, עודף על רוחב התחתונות: תסרחה על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח במזרח שהן פניו, ופון ודרוס קרויין צדדין, לימין ולשמאל:
(13) והאמה מזה והאמה מזה. לנפון ולדרוס: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן

14	And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.	וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֶרְתָּ אֵילָם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֶרְתָּ תְּחָשִׁים מְלֻמָּעָה: (פ)	וְתַעֲבִיד חוֹפֵאָה לְמִשְׁכָּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְכָרִי וְחוֹפֵאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוֹנָא מְלֻעִילָא:
15	And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:	וְתַעֲבִיד יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא דְּאֻעֵי שִׁטִּין קִימִין:
16	Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךְ הַקְרֶשׁ וְאַמָּה וְחִצִּי הָאֻמָּה רֹחַב הַקְרֶשׁ הָאֶחָד:	עֶשֶׂר אַמִּין אוּרְכָא דְדִפָּא וְאַמָּתָא וּפְלִגוּת אַמָּתָא פּוּתִיָּא דְדִפָּא חַד:
17	Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:	תֵּרִין צִירִין לְדִפָּא חַד מְשׁוּלָבִין חַד לְקַבִּיל חַד כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:
18	And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשׁ לַפָּאָת נִגְבָּה תִּימָנָה:	וְתַעֲבִיד יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:

שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לנפון ולדרוס, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חזי של עורות אילים מאדמים וחזי של עורות תחשים:

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת, צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעמיד הקצה לזויות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם, הוא שסד הצבלי צפיוט שלו, טס מטע מזון ארזים קורות בתינו ארזים, שנודרו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצי"ש בלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים צקרים שוכבים, להיות רוח הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן לבי קרשים שיהיו בנפון ובדרוס מן המזרח למערב, ל' אמה:

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמעלה בצורה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והחריץ חצי רוחב הקרש בצמצע, (כזונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שבצמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא צ"י הזורק (שבת דף כ"ח:) שהחריץ בצמצע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, ויושבים רזופים מ' זה אל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוצות משלשה צדדיהן, רוחב החריץ כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזה שנאמר ויהיו תלמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אל זה: משולבות. עשויות כמין שליחות סולם, מובדלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ בעוצי הקרש שהוא אמה, ומרגום של ידות צירין, לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

19	And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי-כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הֶקְרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הֶקְרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁנֵי יָדָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הֶקְרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁנֵי יָדָיו: וְאַרְבָּעִין סְמָכִין תַּעֲבִיד תַּחַת עֲשָׂרִין דְּפָא תְרִין סְמָכִין תַּחַת דְּפָא חֵד לְתִרְיָן צִירוּהִי וְתִרְיָן סְמָכִין תַּחַת דְּפָא חֵד לְתִרְיָן צִירוּהִי:	19
20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צִפּוֹן עֲשָׂרִים קֶרֶשׁ: וְלַסֹּטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנִּינָא לְרוּחַ צִפּוֹנָא עֲשָׂרִין דְּפִין:	20
21	And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקְרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקְרֶשׁ הָאֶחָד: וְאַרְבָּעִין סְמָכִיהוֹן דְּכֶסֶף תְרִין סְמָכִין תַּחַת דְּפָא חֵד וְתִרְיָן סְמָכִין תַּחַת דְּפָא חֵד:	21
22	And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשָׁה קֶרֶשִׁים: וְלִסִּיפֵי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁתָא דְּפִין:	22
23	And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וְשְׁנֵי קֶרֶשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצֵעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו: וְתִרְיָן דְּפִין תַּעֲבִיד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפָהוֹן:	23
24	And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	וַיְהִיו תְּאֵמָם מִלְמֻטָּה וַיְחֻדּוּ וַיְהִיו תְּמִים עַל-רָאשָׁיו אֶל-הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֵּן יְהִי לְשֵׁנֵיהֶם לְשֵׁנֵי הַמִּקְצֵעַת וַיְהִיו: וַיְהִיו מְכֻנִּין מִלְרַע וְכַחֲדָא יְהִיו מְכֻנִּין עַל רִישֵׁיהֶן בְּעִזְקָתָא חֲדָא בֵּן יְהִי לְתַרְוֵיהֶן לְתַרְפִּין וַיְיִין יְהִיו:	24
25	Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וַיְהִיו שְׁמֹנֶה קֶרֶשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשָׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקְרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקְרֶשׁ הָאֶחָד: וַיְהִיו תַּמְנִינָא דְּפִין וְסְמָכֵיהֶן דְּכֶסֶף שֵׁתָא עֶשֶׂר סְמָכִין תְרִין סְמָכִין תַּחַת דְּפָא חֵד וְתִרְיָן סְמָכִין תַּחַת דְּפָא חֵד:	25

(18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרומו לרוח עיבר קרוםא:
(22) ולירכתי. לשון סוף, כתרומו ולקסי. ולפי שהפתח צמוד קרוי מזרח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוח:
(23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפוני מערבי ואחד למערבי דרומי, כל שמנה קרשים בצד אחד הן, אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, בצות כנגד אמות עוצי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצוץ שזה:
(24) ויחידו תואמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עוצי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו יצרי הידות חרוצים מלמטה, שיהא רוחב הקרש בולט ללדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאללו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבצד המערב, חרוץ לרחבו צעציו כנגד חריץ של כל קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני לדיו כמו עוצי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאללו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קצוות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת עוצי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכח היה טבעת עוצי קרש, רואה לומר בעוצי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבצד מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף פון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

26	And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִים עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקִרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:	26
27	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;	וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתוֹ יָמָה:	27
28	and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.	וְהַבָּרִיחַ הַתִּיכֵן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן-הַקֶּצֶה אֶל-הַקֶּצֶה:	28
29	And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	וְאֶת-הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת-טַבַּעְתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בֵּתִים לְבָרִיחִים וְצִפִּיתָ אֶת-הַבָּרִיחִים זָהָב:	29
30	And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.	וְהִקְמַתָּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס)	30

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמלאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המוצדלות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה העמתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחים. כתרגומו עֲצָרִין, וצלע"ז אשפרי"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מזד זה וזה נכנס בטבעת מזד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכם, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזהו שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שנצפון ושצדדוס, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שצמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח:):

(29) בתים לבריחים. הטבעות שתעשה בהן יהיו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריחים זהב. לא שהיה הזהב מדבק על הצריחים, שאין עליהם שום נפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמלאו הצריחים מזופים זהב כשהן תחובין בקרשים, והצריחים הללו מנחוץ היו בולטות. הטבעות והפפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים:

(30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עמיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

31	And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.	וַתַּעֲבִיד פְּרוּכָתָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצָבַע זָהָרִי וּבִזְיָ שְׂזִיר עֹבֵד אוֹמֵן יַעֲבִיד יְתָה צוֹרֵת כְּרוּבִין:	וַעֲשִׂיתָ פָּרְכָת תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּרָבִים:	חמישי כ
32	And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.	וַתְּתִין יְתָה עַל אַרְבַּעַ עַמּוּדֵי שִׁטִּין מְחוּפָּן דְּהָבָא וְנוֹיְהוֹן דְּהָבָא עַל אַרְבַּעַ סְמְכִין דְּכֶסֶף:	וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל-אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּים מְצָפִים זָהָב וְנוֹיָהֶם זָהָב עַל-אַרְבָּעָה אֲדָנֵי-כֶסֶף:	32
33	And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.	וַתְּתִין יֵת פְּרוּכָתָא תַּחַת פּוֹרְפֵּיא וְתַעִיל לְתַמָּן מִגִּיז לְפָרוּכָתָא יֵת אֲרוֹנָא דְּסִתְרוֹתָא וְתַפְרִישׁ פְּרוּכָתָא לְכוּן בֵּין קוֹדֶשָׁא וּבֵין קֹדֶשׁ קוֹדֶשׁ:	וְנָתַתָּה אֶת-הַפָּרְכָת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרְכָת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרְכָת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים:	33
34	And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.	וַתְּתִין יֵת כְּפֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא דְּסִתְרוֹתָא בְּקֹדֶשׁ קוֹדֶשׁ:	וְנָתַתָּ אֶת-הַכְּפֹרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים:	34
35	And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.	וַתִּשְׁנִי יֵת פְּתוּרָא מִבְּרָא לְפָרוּכָתָא וְיֵת מְנִרְתָּא לְקַבִּיל פְּתוּרָא עַל סִטְר מִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא וּפְתוּרָא תְּתִין עַל סִטְר צְפוֹנָא:	וְשַׁמֶּת אֶת-הַשְּׁלָחַן מִחוּץ לַפָּרְכָת וְאֶת-הַמְּנִרָה נֹכַח הַשְּׁלָחַן עַל צִלַּע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשְּׁלָחַן תַּתָּן עַל-צִלַּע צָפוֹן:	35
36	And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.	וַתַּעֲבִיד פְּרָסָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא תַּכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצָבַע זָהָרִי וּבִזְיָ שְׂזִיר עֹבֵד צִיֵּיר:	וַעֲשִׂיתָ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רָקֵם:	36

(31) פרוכת. לשון מחילה הוא, וצלשון חכמים פרגוד, דצר המצדיל צין המלך וצין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, צכל חוט וחוט ו' חוטיין: מעשה חושב. כצר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצורין שמשני עזריה אינן דומין זה לזה: כרבים. צורין של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים מקועים צמוך ד' אדנים, ואונקליות קצועין צהן, עקומין למעלה להושיצ עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך צה, והאונקליות הן הווין, שהרי צמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחצו של משכן, ורחצה י' אמות כגצהן של קרשים, פרוסה צלש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּסָה אֵת הַפִּלֶקֶת פֶּסַח הַקְּרָסִים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחצ החוצרת כ' אמה, וכשפרס על גג המשכן מן הפתח למערב, כלחה צשני שליש המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקרשים:

(35) ושמת את השלחן. שלחן צפון, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה צדדו, משוכה מן הכותל הצדדני שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נחן כנגד אויר צצין שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכולס נחונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

<p>37 And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמָּסֶךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שֹׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וְיָצַקְתָּ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>	<p>37 וְעָשִׂיתָ לַמָּסֶךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שֹׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וְיָצַקְתָּ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>
<p>XXVII And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשָּׁה אַמּוֹת אָרְךְ וְחֲמִשָּׁה אַמּוֹת רָחֵב רְבֹעַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ:</p>	<p>ששי וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשָּׁה אַמּוֹת אָרְךְ וְחֲמִשָּׁה אַמּוֹת רָחֵב רְבֹעַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ:</p>
<p>2 And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנֹחַ תְּהִיֵּן קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:</p>	<p>2 וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנֹחַ תְּהִיֵּן קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:</p>
<p>3 And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדָשְׁנוֹ וְעֵינָיו וּמִזְרְקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמַחְתָּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>	<p>3 וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדָשְׁנוֹ וְעֵינָיו וּמִזְרְקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמַחְתָּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>
<p>4 And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לָּו מִכָּבֶר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוּתָיו:</p>	<p>4 וְעָשִׂיתָ לָּו מִכָּבֶר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוּתָיו:</p>

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁכֶּסֶךְ צִעָלו (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הנורות עשויות זו מעשה מחט, כפרזוף של עזר זה כך פרזוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרוממו עוֹבֵד לַיִר, ולא עוֹבֵד לַיִר. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (וזכרים נט):

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשם לצדס ויחזרם זו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עוונות מצח, שנאמר וּמִקְלָה נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, ז):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגס אונקלום לְמַסְפֵּי קְטָמִיָּה, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בזין וסתיירה כמו וּשְׁפָרֵשׁ שְׁרָשִׁיָּה (תהלים פ, י), וְאֵיל מִשְׁרִישׁ (איוב ה, ג), וחלופו, וְכָל קְצוֹאֲתֵי שְׁרָשׁ (שם לא, יב). וכמוהו בְּסַעֲפֵיָּה פְרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסַּעֲף שְׁרָשׁ (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְהָאֶסְרוֹן עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שצר עצמיו. וכמוהו וְיִסְקְלָהוּ צִלְצִנִּים (מלכים ב, כא, יג), וחלופו סְקָלוּ מֵאֶזֶן (ישע' סב, י), הסירו אצניה, וכן וְיַעֲקֹהוּ וְיִסְקְלָהוּ (שם ה, ז). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֶדְשֶׁדֶר"ר ויעיו. כתרוממו, מגרפות שנטל זהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו צית יד, ובלע"ז וידיל"ל ומזרקותיו. לקבל זהם דם הזכרים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה זהם בצצר ונחבצים זו, ומתהפכין זהן על גחלי המערכה שיהא ממנה שריפתן, ובלע"ז קרואינ"ש ובלשון חכמים נזירות: ומחתותיו. צית קבול יש להם, ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחמות, כמו לקפות אֵשׁ מִקְיֹד (ישעיה ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הַיִּתְּסָה אֵשׁ אֵשׁ בְּחִיקוֹ (משלי ו, כז): לכל בליו. כמו כל בליו:

(4) מכבר. לשון כזרה שקורין קריבל"ש (זיעז) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס,

5	וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכַּב וְתָתִין יָתֶה תַּחֲתֵי סוּבִיבָא הַמְּזֻבָּח מִלְמַטָּה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמְּזֻבָּח:	5
6	וְעָשִׂיתָ בָּדִים לַמְּזֻבָּח בָּדֵי עֲצֵי אֲרִיחֵי דְאֵעֵי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יָתֶהוֹן נְחֹשָׁא:	6
7	וְהוֹבֵא אֶת־בָּדָיו בַּטְּבַעַת וְהִינוּ הַבָּדִים עַל־שְׁתֵּי צַלְעֵת הַמְּזֻבָּח בְּשָׂאת אֹתוֹ:	7
8	נָכוֹב לָחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתָךְ בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: (ס)	8
9	וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לְפָאֵת נֶגְב־תֵּימָנָה קָלָעִים לְחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בָּאֵמָה אַרְדָּ לְפָאֵה הָאֹחֶת:	9 עצמי
10	וְעַמֻּדָיו עֲשֹׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשֹׂרִים נְחֹשֶׁת וְגִי הָעַמֻּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	10

וכה פתרונו, ועשית לו מכצר נחושת מעשה רשת: (5) כרכב המזבח. סוצ, כל דבר המקיף סביב צעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני הציבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סוצ ולמעלה, אבל סוצ להלן הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפניו מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב). איזהו כרכוב, צין קן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שמי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכצר תחתיו, ומירץ המתרץ, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שצדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכצר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכצר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להצדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו, אף על פי שלא פירשו צענין זה, כבר שמענו בפרשת מוצח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא בכבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במכילתא (בחדש פי"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכבש היה צדורס המזבח, מוצדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצדורס, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מנאנתי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מוצדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב): למדנוה מן המקרא:

(7) בשבעות. בארבע טבעות שנעשו למכצר:

(8) נבוב לוחות. כתרומתו קליל לוקיין, לוחות עצי שטים מכלל ד והחלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עזיו ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

(9) קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה נקבים נקבים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומתו סדן כתרומתו של מכצר המתורגס סדן לפי שהן מנוקצין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:

11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְכֵן לַפֶּאֱתָא צִפּוֹן בְּאֶרֶךְ קִלְעִים מֵאָה אַרְבָּע וְעֶמְדֵּי עֶשְׂרִים וְאֲדָנִיָּהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעֶמְדִּים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	11
12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	וּרְחֵב הַחֲצֵר לַפֶּאֱתָאִים קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עֶמְדֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְאֲדָנִיָּהֶם עֶשְׂרֵה:	12
13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	וּרְחֵב הַחֲצֵר לַפֶּאֱתָא קִדְמָה מֵזֶרְחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים לַכֶּתֶף עֶמְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15	And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וּלְכֶתֶף הַשְּׂנִית חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עֶמְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16	And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.	וּלְשַׁעַר הַחֲצֵר מִסְכָּו עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם עֶמְדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנִיָּהֶם אַרְבָּעָה:	16

(10) ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לחוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קבוע בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, וחולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גונזי"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחיצות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה, וְעָמְדוּ לְמַד תְּמוּרִים קְדוּשִׁים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

(13) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחרים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגם אונקלוס הָיָם הַאֲחֵרוֹן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמשים אמה. אותן ג' אמה לא היו סחומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח בנתיב כ' אמה, וזה שנאמר וְלִשְׁעַר הַקָּדָם עֶשְׂרִים אָמָה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

(14) עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שבאראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי"ע עמודים למזרח כנגד י" למערב:

17	All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.	כָּל־עַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְנִיָּהֶם כֶּסֶף וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:	מפטיר
18	The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.	אֶרֶץ הַחֹצֵר מֵאָה בָּאַמָּה וְרַחְבּוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְרֹמָא חֲמִישׁ אַמּוּן דְּבוּץ שְׂזִיר וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא:	18
19	All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.	לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יְתֻדָּתָיו וְכָל־יְתֻדַּת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: (ס)	19

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13 on page 220. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftara is the special Haftara on page 237. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 232. For Shabbat Zachor the maftir and Haftara are on page 239. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftara are on page 232.

20	And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.	וְאַתָּה תְּצַוֵּהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבִיאוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כֹּתִית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:	תנאי כא
----	--	--	------------

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירשו ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לנפון ולדרוס, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך צא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הנפון והדרוס שמן המזרח למערב מאה צאמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החילונים של אורך החצר, נמצאו קלו בחמשים הפנימיים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות צאמנע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לנפון ולדרוס מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג:). וקומה חמש אמות. גובה מחיצות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להביא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה צעני שלכך חזר ושנאן:

(19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים צמיתים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגזייתן, ואיני יודע אם תחזין בארץ, או קשורין ותלוין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינעו צרות, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אהל כל יצאן כל יאע יתדתי לנחם (ישעיה לג, כ):

(20) זך. צלי שמרים, כמו שגנינו צמנחות (פז), מגרגרו צראש הזית וכו': כתיב. הזיתים היה כותש צמנחות ואינו טוחנן צריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהזית טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנוחה וכשר למנוחה, שנאמר כתיב למאור, ולא כתיב למנוחה: להעלות נר תמיד. מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא. ב): תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת תמיד (במדבר כח, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן צמנחות חזיתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מתקיעה בצקר ומתקיעה בצערב, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משנת לשבת הוא:

In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.

And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.

And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.

And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.

And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.

בַּמִּשְׁכָּן וּזְמַנָּה מִבְּרָא
לְפָרוּכָתָא דְעַל סִדְרוּתָא
יִסְדֵּר יְתִיה אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי
מִרְמָשָׁא עַד צִפְרָא קָדָם יי
קִים עַלְם לְדִרְהוֹן מִן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

וְאֵת קָרִיב לְוִתֶּךָ יֵת אֶהְרֹן
אֶחָיֶךָ וְיֵת בְּנוֹהֵי עִמִּיה מִגֹּז בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי אֶהְרֹן
נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר
בְּנֵי אֶהְרֹן:

וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ
לְאֶהְרֹן אֶחָיֶךָ לִיקָר
וּלְתִשְׁבָּחָא:

וְאֵת תְּמַלִּיל עִם כָּל חֲכִימֵי
לְבָא דְאַשְׁלִימִית עִמְהוֹן רוּחַ
חֲכָמָא וְיַעֲבִידוּן יֵת לְבוּשֵׁי
אֶהְרֹן לְקִדְשׁוֹתֶיהָ לְשִׁמְשָׁא
קֳדָמִי:

וְאֵלֶּין לְבוּשֵׁי דִיעֲבִידוּן
חֹשֶׁפֶת וְאֵפֹדָא וְיִמְעִילָא
וּכְתוֹנִית מִרְמָצָן מְצֻנָּפָן
וְהַמִּינִין וְיַעֲבִידוּן לְבוּשֵׁי
קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחָיֶךָ
וּלְבְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי:

בַּאֶהֱל מוֹעֵד מְחֻזָּן לְפָרֹכֶת
אֲשֶׁר עַל-הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ
אֶהְרֹן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד-בֹּקֶר
לִפְנֵי יְהוָה חֹקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

וְאֵתָה תִּקְרַב אֵלֶיךָ אֶת-אֶהְרֹן
אֶחָיֶךָ וְאֶת-בְּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ-לִי אֶהְרֹן נָדָב
וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי
אֶהְרֹן:

וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי-קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן
אֶחָיֶךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

וְאֵתָה תִּדְבֹר אֶל-כָּל-חֲכָמֵי-
לֵב אֲשֶׁר מְלֵאתִיו רוּחַ חֲכָמָה
וְעָשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקִדְשׁוֹ
לְכַהֲנוֹ-לִי:

וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן
וְאֵפֹד וְיִמְעִיל וְכַתְּנֵת תִּשְׁבָּץ
מְצֻנָּפֶת וַאֲבִנֵּט וְעָשׂוּ בְּגָדֵי-קֹדֶשׁ
לְאֶהְרֹן אֶחָיֶךָ וּלְבְנָיו לְכַהֲנוֹ-
לִי:

(21) מערב עד בוקר. תן לה מדה שמהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חזי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין זמן כלום:

(1) ואתה הקרב אליך. לאחר שהגמור מלאכת המשכן:
(3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צהונה על ידי הצגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריא"ה בלע"ז
(4) חושן. תכשיט כנגד הלז: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מלאתי צברייתא פירוש חזניחו, ולזי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחצו כרוחצ גז איש, כמין סינר שקורין פורצ"ט שחוגרות השָׁרוֹת כשרוכצות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְקוֹדֶשׁ חֹגֹר אֶפֹדָא (שמואל"ב, ד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיֵּתֵן עָלָיו אֶת הָאֶפֹד (ויקרא ח, ז) ואחר כך וַיַּחַגְר אֹתוֹ צִחָשׁ הָאֶפֹד (שם), ותרגם אונקלוס צִחָשׁ אֶפֹדָא, למדנו שהחשז הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשז שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאפודו ומקטונו, כמו שנאמר ויאפד לו (שם), והחשז הוא חגור של מעלה הימנו, והכתפות קבועות בו. ועוד אומר לי לזי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד צד, פָּךְ דִּיט דְּצִד, ותרגם כמו כן מעילין, פָּךְ דִּיטָוִין, צמעשה תמר אחות אבשלום, פִּי בֶן תְּלָצָן צְנוֹת הַמֶּלֶךְ הַצְחֹלֶת מְעִילִים (שמואל"ב יג, יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת,

<p>5 And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: (פ)</p>	<p>5 וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: (פ)</p>
<p>6 And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְיָבִיץ שְׂזִיר עוֹבֵד אוֹמֵן:</p>	<p>וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מְעִשָּׂה חָשֵׁב:</p>
<p>7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.</p>	<p>שְׁתֵּי כְתֹפֶת חֹבֶרֶת יִהְיֶה־לָּהּ עַל תְּרֵין כְּתָפֶיךָ מִלְּפָנֶיךָ יִחוּד לָהּ: אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְרָה:</p>	<p>7 שְׁתֵּי כְתֹפֶת חֹבֶרֶת יִהְיֶה־לָּהּ עַל תְּרֵין כְּתָפֶיךָ מִלְּפָנֶיךָ יִחוּד לָהּ: אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְרָה:</p>

אלא שהכחונת סמוך לזכרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשויין משצנאות לנוי, והמשצנאות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קדיעת אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באבני האפוד מִשְׁצָנוֹת זָהָב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין כּוֹפֶצִין (עיין יומא כה.): ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתו, ויפון עליו קַת הַפִּתְּמָה וַיִּתְּמָה אֹתוֹ פִּתְּמָה וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ קַת הַמַּעֲלִיל וַיִּפֹּן עָלָיו קַת הָאֶפֶד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם: (5) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הצגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הצגדים: (6) ועשו את האפוד. אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישגה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאזיליו, רחצו כמדת רוחצ גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשן מחובר בראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשב, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלל נוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני הזהב קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצנאות נחוות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עצמות הזהב תחובות בשתי טבעות שצחשן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצנאות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשצנאות שכתף שמאל, נמצא החשן תלוי במשצנאות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשב, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה, ומרכסן בפחיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזור. חמשה מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בחולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזור את כולם כאחד, נמצא חוטין כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (עב.). ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין צורת שני עבריהם דומות זו לזו: (7) שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשב האפוד היא החגורה, וצמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שהם קבועות בהן, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחצו של אפוד, שלא היה רחצו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האזניים שקורין קודי"ש, שנאמר לא יִקְרְרוּ בִּצְנֵעַ (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזליהם ולא למטה ממתיניהם, אלא כנגד אזליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשב, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבד ואחר כך מחברם:

<p>8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וְחֹשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כַּמַּעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁר:</p>	<p>8 וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור:</p>
<p>9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:</p>	<p>וְתִסַּב יְת תַּרְתִּין אַבְנֵי בֹרֶלָא וְתַגְלוֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 ולקחת את שתי אבני־שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל:</p>
<p>10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.</p>	<p>שְׁשָׁה מִשְׁמֹתֵהֶן עַל אַבְנָא חֲדָא וְיֵת שְׁמֹת שְׁשָׁה דְּאַשְׁתָּארוּ עַל אַבְנָא תַּנְיִיתָא כְּתוּלְדָתְהוֹן:</p>	<p>10 ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על־האבן השנית כתולדתם:</p>
<p>11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.</p>	<p>עוֹבֵד אוּמָן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מְפָרֵשׁ בְּגִלְף דְּעִזְקָא תַּגְלוֹף יְת תַּרְתִּין אַבְנֵיָא עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקֵּעַן מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב תַּעֲבִיד יְתֵהוֹן:</p>	<p>11 מעשה חרש אבן פתוחי חתם תפתח את־שתי האבנים על־שמות בני ישראל מסכת משבצות זהב תעשה אתם:</p>
<p>12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.</p>	<p>וְתַשִּׁי יְת תַּרְתִּין אַבְנֵיָא עַל כְּתָפֵי אֵיפודָא אַבְנֵי דְּיוֹכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשׁוּל אֶהְרֹן יְת שְׁמֹתֵהוֹן קֳדָם יי עַל תְּרִין כְּתֻפֹּיָי לְדְיוֹכְרָנָא:</p>	<p>12 ושמת את־שתי האבנים על כתפת האפוד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את־שמותם לפני יהוה על־שתי כתפיו לזכרון: (ס)</p>
<p>13 And thou shalt make settings of gold;</p>	<p>וְתַעֲבִיד מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב:</p>	<p>שני ועשית משבצות זהב:</p>

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקטו: אשר עליו. למעלה צשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת המינים: ממנו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לצד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השניה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, ובנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא למיצה של אחריי, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן חרש עזים נטה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עזים. וכן חרש צרף מַעֲלָד (שם יז), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כמרגומו פתח מַעֲלָד דַּעֲקָא, חרוצות האותיות בתוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כתב ניכר ומפורש: על שמות. כמו צשמות: מסכות משבצות. מוקפות האבנים במשצות זהב, שעושה מושב האבן זוהב כמין גומא למדת האבן, ומשקעה במשצות, נמלאת המשצות סובבת את האבן סביב, ומחבר המשצות בכחפות האפוד:

(12) ליכרון. שיהא רואה הקצ"ה את השבטים כתובים לפניו, ויזכור נדקתם:

(13) ועשית משבצות. מיעוט משצות שמים, ולא פירש לך עתה בפרשה זו אלא מקלת לרכן, ובפרשת החשן גומר לך פירושן:

14	and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.	וְשֵׁתֵי שְׂרָשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר מִגְבֵּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֲבֹת וְנִתְּתָה אֶת־שְׂרָשְׁרֹת הָעֲבֹתֹת עַל־הַמְּשַׁבָּצֹת: (ס)	14
15	And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.	וְתַעֲבִיד חֹשֶׁן דִּינָא עֹבֵד אוֹמֵן כְּעֹבֵד אֵיפֹדָא תַּעֲבִידֶיָּהּ דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְהָרִי וּבּוּץ שְׂזִיר תַּעֲבִיד יְתִיה: וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:	15
16	Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.	רְבֹועַ יְהִיָּה כְּפֹול זֶרֶת אָרְפּוֹ וְזֶרֶת רָחֶבּוֹ: מְרֹובַע יְהִי עֵיף זֶרֶתָא אוֹרְפִיָּה וְזֶרֶתָא פּוֹתִיָּהּ:	16
17	And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;	וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֲבֹן אַרְבַּעַה טוֹרִים אֲבֹן טוֹר אֶדָם פְּטָדָה וּבִרְקַת הַטּוֹר הָאֶחָד: וְתִשְׁלִים בֵּיהּ אֲשֵׁלְמוֹת אֲבָנָא אַרְבַּעַה סְדָרִין דְּאֲבֹן טָבָא סְדָרָא קְדָמָאָה סְמָקוֹן יִרְקָן וּבִרְקָן סְדָרָא חַד:	17
18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטּוֹר הַשְּׁנִי נִפְדָּ סַפִּיר וְיַהֲלֹם: וּסְדָרָא תְּנִינָא אֲזִמְרָגְדִּין שְׁבִיזִי וּסְבָהֲלוֹם:	18
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שְׁבּוֹ וְאַחֲלָמָה: וּסְדָרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טָרְקִיָּא וְשֵׁין עֵלְאָ:	19
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תְּרַשִׁישׁ וְשֹׁהַם וְיַשְׁפָּה מְשַׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם: וּסְדָרָא רְבִיעָאָה כְּרוֹם יִמָּא וּבִירְלָא וּפְנִיתִירִי מְרַמְצָן בְּדָהָב יִהְיוּ בְּאֲשֵׁלְמוֹתֵיהוֹן:	20

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גזול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקבים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לעדִיסקאות שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צִיָּה כב:): ונתתה את שרשרות. של עצמות העשויות מעשה עצות על משצנות הללו. ולא זה הוא מקום צוואת עשייתן של שרשרות ולא צוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עמיד, כי בפרשת החשן חוזר ומזכיר על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת כורך המשצנות שזוה לעשות עס האפוד, וכתב לך זאת, לומר לך המשצנות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנס על המשצנות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט בלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אם עונש מיתה אם עונש מכות אם עונש ממון, וזה משמש לשון זירור דברים, שמפרש ומזכר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְהָיוּ עַל לִבְךָ, תלוי בכחפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקבלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי צדו בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

(17) ומלאת בו. על שם שהאזנים ממלאות גומות המשצנות המתוקנות להן, קורא אותן בלשון מלואים:

(20) משבצים זהב. יהיו הטורים צמלואותם, מוקפים משצנות זהב צעומק שיעור שיתמלא בעוצי האזן, זהו לשון צמלואותם, כשיעור מלוי עציין של אזנים יהיה עומק המשצנות, לא פחות ולא יותר:

21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבִינִים תְּהִיֶּינָהּ עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם בְּתוֹחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שֵׁמוֹ תְּהִיֶּינָהּ לְשֵׁנֵי עֶשֶׂר שִׁבְטִים: וְאֲבִינָא יִהְיוּן עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּרֵמָא עֲשָׂרִי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מִפְּרָשׁ כְּגִלְגָּל דְּעֻזְקָא גְבַר עַל שְׁמִיָּהּ יִהְיוּן לְתַרֵּי עֶשֶׂר שִׁבְטִין:	21
22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׂרָשֶׁת גְּבֻלָּת מַעֲשֶׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מִתְחָמֵן עוֹבָד גְּדִילֵי דְדָהָב דְּכִי:	22
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּרֵתִין עֻזְקוֹן דְּדָהָב וְתֵתִין יֵת תְּרֵתִין עֻזְקָתָא עַל תְּרִין סְטָרֵי חוֹשְׁנָא:	23
24	And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֵת הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתֵתִין יֵת תְּרֵתִין גְּדִילֵן דְּדָהָב עַל תְּרֵתִין עֻזְקָתָא בְּסְטָרֵי חוֹשְׁנָא:	24
25	And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְּצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כַּתְּפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מֹל פָּנָיו: וְיֵת תְּרֵתִין גְּדִילֵן דְּעַל תְּרִין סְטָרוֹהֵי תֵתִין עַל תְּרֵתִין מְרַמְצָתָא וְתֵתִין עַל כַּתְּפֵי אֶפֶדָא לְקַבִּיל אִפּוּהֵי:	25

(21) אִישׁ עַל שְׁמוֹ. כסדר מולדותם מדר האבנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:
(22) עַל הַחוֹשֶׁן. בשביל החשן, לקצעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשצות, ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהר"ש יתירה, כמו מ"ם שצטלסוס, ומ"ם שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עברית כשלשלת בלשון משנה: גבלת. הוא מגבולות האמור למעלה, שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל בלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:
(23) עַל הַחוֹשֶׁן. לצורך החושן, כדי לקצעם זו. ולא יתכן לומר שתהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נחונים זו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב, ואף בשרשרות צריך אמה לפתור כן: עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחוֹשֶׁן. לשתי פאות שכנגד האפוד לימנית ולשמאלית הצאים מול כתפות האפוד:
(24) וְנָתַתָּה אֶת שְׁתֵּי עֲבֹתוֹת הַזָּהָב. הן שרשרות גבולות הכתובות למעלה, ולא פירש מקום קבוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תומך אותן בטבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:
(25) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחובות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל האפוד, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת בזו ואחת בזו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמנה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: אֶל מֹל פָּנָיו. של אפוד, שלא יתן המשצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוך, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

26	<p>And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בספרי ספרד ואשכנז האפוד) בִּיתָהּ:</p>	26
27	<p>And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forefront thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מִחִבְרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>	27
28	<p>And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.</p>	<p>וַיִּבְרְכוּ יָת הַחֹשֶׁן מֵעֲזָקָתָהּ לַעֲזָקַת אֶפֶדָא בְּחוּטָא דְתַכִּילְתָּא לְמַהֲוֵי עַל הַמֶּנֶן אֶפֶדָא וְלֹא יִתְפָּרֵק חוּשְׁנָא מֵעֲלֵי אֶפֶדָא:</p>	28
29	<p>And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .</p>	<p>וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל-לִבּוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:</p>	29

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שיתנס בשני קצות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעצרה החושן שכלפי החוץ, אלא בעצרה שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העצרה הוא ללד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכנין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצנות נחונות בראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות נזה ליתן בראשן השני שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחברתו, סמוך למקום חצורן בצפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעומת החגורה, ואלו נחונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונתן פתיל תכלת צאותן הטבעות וצבעות החשן, ורוכסן צאותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושב על המעיל יפה: ממוול פניו. בעצרה החילון:

(28) וירכסו. לשון חצור, וכן מְרַכְסֵי אִישׁ (תהלים לא, כא), חצורי חצרי רשעים. וכן וְהָרְכָסִים לְבָקָעָה (ישעיה מ, ד), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שביניהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לבקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדצרי דונש בן לזרט:

<p>30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.</p>	<p>וְנָתַתָּ אֶל-חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת-הָאוּרִים וְאֶת-הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל-לֵב אַהֲרֹן בִּבְאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת-מִשְׁפַּט בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>	<p>30</p>
<p>31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ אֶת-מְעִיל הָאֶפֹד כָּלִיל וְעָשִׂיתָ אֶת-מְעִיל הָאֶפֹד כָּלִיל תְּכֵלֶת:</p>	<p>שלישי</p>
<p>32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.</p>	<p>וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ שִׁפְּהָ וְהָיָה לָפָיו סָבִיב מַעֲשָׂה אֲרָג כָּפִי תַּחְרָא יְהִי-לּוֹ לֹא יִקְרַע:</p>	<p>32</p>
<p>33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיוֹ רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל-שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעֲמוֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם וְעַל שְׁפּוֹלוֹהֵי סָחֹר סָחֹר וְזָגִין דָּדָהָב בֵּינֵיהֶן סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>33</p>
<p>34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.</p>	<p>זָגֹא דָדָהָב וְרִמּוֹנָא זָגֹא דָדָהָב וְרִמּוֹנָא עַל שְׁפּוֹלֵי מְעִילָא סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>34</p>
<p>35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.</p>	<p>וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן לְשֹׁמֵעַ קוֹלוֹ בִּבְאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>	<p>35</p>

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו צמח כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה צמח, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁאֵל לוֹ צִמְשֵׁפֶט הָאוּרִים (במדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: (32) והיה פי ראשו. פי המעיל צנצהו, הוא פתיחת בית האור: בתוכו. כתרומתו כפיל לגויה, כפול לחוכו, להיות לו לשפה כפיתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לחוכו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורעו עובר בלאו, שזה ממנין לאוין צמחורה, וכן לא יצא החשן, וכן לא יסרו ממנו (שמות כה, טו), הנאמר בצדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים בצנח תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם ענבלין צמחוס: בתוכם סביב. ציניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבור ותלוי בשולי המעיל:

(34) פעמון זהב ורמון וגר. פעמון זהב ורמון אללו:

36	And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וַעֲשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתַחְתָּ עָלָיו פִּתּוּתֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ לַיהוָה: וְהָיָה אֵתוֹ עַל-פִּתְּיִל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-מֹול פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יְהוָה:	וְתַעֲבִיד צִיצָא דְדָהָב דְכִי וְתִגְלוֹף עֲלוּהִי כְתָב מִפְרָשׁ קֹדֶשׁ לִי:
37	And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.	וְהָיָה אֵתוֹ עַל-פִּתְּיִל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-מֹול פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יְהוָה:	וְתַשְׁנִי יְתִיה עַל חוּטָא דְתַכִּילְתָּא וְיְהִי עַל מִצְנֶפֶתָא לְקַבִּיל אַפִּי מִצְנֶפֶתָא יְהִי:
38	And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.	וְהָיָה עַל-מִצְחָא אֶהְרֹן וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת-עֲוֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל-מִתְּנָת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל-מִצְחֹו תָמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:	וְיְהִי עַל בֵּית עֵינֹוהִי דְאֶהְרֹן וַיִּשּׁוּל אֶהְרֹן יֵת עֲוֹנֹת קֹדְשֵׁיא דִּיקְדָּשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנָת קֹדְשֵׁיהֶוּ וְיְהִי עַל בֵּית עֵינֹוהִי תְדִירָא לְרָעוּא לְהוֹן קֹדֶם יְיָ:
39	And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.	וּשְׁבַצְתָּ הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעֲשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה רָקֵם:	וְתַרְמִיץ כֶּתוּנָא דְבוּצָא וְתַעֲבִיד מִצְנֶפֶתָא דְבוּצָא וְהַמָּן תַּעֲבִיד עוֹבֵד צִיִּיר:
40	And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.	וּלְבָנֵי אֶהְרֹן תַּעֲשֶׂה כֹתֶנֶת וְעֲשִׂיתָ לָהֶם אַבְנֵיטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:	וּלְבָנֵי אֶהְרֹן תַּעֲבִיד כֶּתוּנִין וְעֲשִׂיתָ לָהֶם הַמָּגִינִין וּמִגְבָּעִין תַּעֲבִיד לָהֶם לִיקָר וּלְתִפְאָרָא:

(35) ולא ימות. מכלל לאו אחת שומע הן, אם יהיו לו לא יחסייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הצגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:

(36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המצח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):

(37) על פתיל תכלת. וצמקוס אחר הוא אומר, ויָגִנוּ עָלָיו פִּתְּיִל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן, וצמקוס קדשים שנינו (וצמקוס יט.), שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בצורה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ למטה, והפתילים היו צנקים, ותלויין בו צנני ראשים וצמקוס, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מצחוץ ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שצראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה:

(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זז מממשעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרצו צטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה.), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא צבעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד בצורתה שעה, ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד, מלמד שממשעו בו צעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו:

(39) ושבצת. עשה אותם משצנות משצנות, וכולם של שש:

(40) ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת, ומכנסים הכתוצים

<p>And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אֶחָיו וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמְשַׁחְתָּ אֹתָם וּמָלֵאתָ אֹתֵיהֶם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁמְשׁוּן קִדְמִי:</p>	<p>וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אֶחָיו וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמְשַׁחְתָּ אֹתָם וּמָלֵאתָ אֹתֵיהֶם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁמְשׁוּן קִדְמִי:</p>
<p>And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנָסִי־בָד לְכֶסֶת בָּשָׂר עֲרוֹה מִמֵּתְנִים וְעַד־יִרְכָּם יִהְיוּ:</p>	<p>וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנָסִי־בָד לְכֶסֶת בָּשָׂר עֲרוֹה מִמֵּתְנִים וְעַד־יִרְכָּם יִהְיוּ:</p>
<p>And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־חֲמֻזְבַּח לְשִׁרְתָּ בִקְדָשׁ וְלֹא־יִשָּׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לֹו וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>	<p>וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־חֲמֻזְבַּח לְשִׁרְתָּ בִקְדָשׁ וְלֹא־יִשָּׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לֹו וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>
<p>And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>
<p>and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.</p>	<p>וּלְחֶם מִצּוֹת וְחֻלֹּת מִצּוֹת בִּשְׁמֵן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשֻׁחִים בִּשְׁמֵן סֶלֶת חֲטָיִם תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>	<p>וּלְחֶם מִצּוֹת וְחֻלֹּת מִצּוֹת בִּשְׁמֵן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשֻׁחִים בִּשְׁמֵן סֶלֶת חֲטָיִם תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>

למטה כפרשה:

(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין באהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכמונת תשצן, מזנפת, ואזננו, וזין, ומכנסים, הכמוצים למטה כולס: ואת בניו אתו. אותם הכמוצים זהם: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו בשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה, ובלשון לעז, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואג"טו, ועל ידו הוא מחזיקו כדבר, וקורין לאותו מסירה וויר"סטי, והוא מלוי ידים:

(42) ועשה להם. לאהרן ולבניו: מכנסים בד. הרי ח' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:

(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורין זהם: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיחה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצו:

(1) לקח. כמו קח, ושתי גזרות הן, אחת של קיחה ואחת של לקיחה, ולהן פתרון אחד: פה אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פרי:

(2) ולחם מצות וחלות מצות ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רצוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן צרצוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו.): בשמן. כשהן קמח, יונק בהן שמן וכוללן (שם עה.): משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנו"ן

3	And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.	וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בְּסֵל וְאֶת-הַפָּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם:	וְתָתִין יְתֵהוֹן עַל סֵלָא חַד וְתִקְרִיב וְתֵהוֹן בְּסֵלָא וְיֵת תּוֹרָא וְיֵת תְּרִין דְּכָרִין:
4	And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחִצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:	וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב לְתַרְע מַשְׁכָּן זְמָנָא וְתַסְחִי יְתֵהוֹן בְּמַיָּא:
5	And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.	וְלָקַחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אַהֲרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד:	וְתַסֵּב יֵת לְבוּשִׁיא וְתַלְבִּישׁ יֵת אַהֲרֹן יֵת כֶּתֶנֶת וְיֵת מְעִיל אֵיפֹדָא וְיֵת אֵיפֹדָא וְיֵת חוּשָׁנָא וְתַתְּקִין לֵיהּ בְּהַמָּנָן אֵיפֹדָא:
6	And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.	וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-יָגוֹד הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת:	וְתַשְׁוִי מִצְנֶפֶתָא עַל רִישִׁיהּ וְתָתִין יֵת כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא עַל מִצְנֶפֶתָא:
7	Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.	וְלָקַחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ:	וְתַסֵּב יֵת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְתָרִיק עַל רִישִׁיהּ וְתַרְבִּי יְתִיהּ:
8	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כֶּתֹנֶת:	וְיֵת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב וְתַלְבִּישְׁנוֹן כֶּתוּנוֹן:
9	And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבָנֹט אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְבַּעַת וְהִיתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֹּאֲתָ יָד-אַהֲרֹן וְיָד-בָּנָיו:	וְתַזְרִיז יְתֵהוֹן הַמָּנִינִין אַהֲרֹן וּבְנוֹהֵי וְתַתְּקִין לָהֶון קוּבְעִין וְתַהִי לָהֶון כְּהוֹנָתָא לְקִיָּם עָלֵם וְתִקְרִיב קוּרְבָּנָא דְאַהֲרֹן וְקוּרְבָּנָא דְבְנוֹהֵי:
10	And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת-הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמָךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת- יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הַפָּר:	וְתִקְרִיב יֵת תּוֹרָא לְקִדְּם מַשְׁכָּן זְמָנָא וְיַסְמוּךְ אַהֲרֹן וּבְנוֹהֵי יֵת יְדֵיהֶון עַל רִישׁ תּוֹרָא:

שְׁלֹנוּ (שס):

(3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן ציוס הקמתו:

(4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:

(5) ואפדת. קשט ותקן החגורה והסיניר סביבותיו:

(6) יגוד הקדש. זה הניץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שבראשו הקשורין

שלשתן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:

(7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצרן בצלצעו:

(9) והיתה להם. מלוי ידיס זה לכהונת עולם: ומלאת. על ידי הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת

הכהונה:

11	And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְתָפֹס יָת תֹּרֵא קֶדֶם יְיָ בַּתָּרֶע מִשְׁכַּן זִמְנָא:	11	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְתָפֹס יָת תֹּרֵא קֶדֶם יְיָ בַּתָּרֶע פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
12	And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְתִסַּב מִדָּמָא דְתֹרֵא וְתַתִּין עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא בְּאַצְבָּעְךָ וַיִּת כָּל דָּמָא תִשְׁפֹּךְ לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא:	12	וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ:
13	And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וְתִסַּב יָת כָּל תְּרָבָא דְחָפִי יָת גִּנָּא וַיִּת חֲצָרָא דְעַל כְּבִדָּא וַיִּת תְּרֵתִין כּוֹלִין וַיִּת תְּרָבָא דְעֻלְיָהוֹן וְתִסִּיק לְמִדְּבָחָא:	13	וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת הַיִּתְרֵת עַל־הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:
14	But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.	וַיִּת בֶּשֶׁר תֹּרֵא וַיִּת מִשְׁפִּיה וַיִּת אוֹיְכְלִיה תּוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא:	14	וְאֶת־בֶּשֶׁר הַפָּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:
15	Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וַיִּת דְּבָרָא חַד תִּסַּב וַיִּסְמְכוּן אֹהֲרֵן וּבְנָוָהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ דְּבָרָא:	15	וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֲרֵן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:
16	And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.	וְתִפֹּס יָת דְּבָרָא וְתִסַּב יָת דָּמִיה וְתִזְרֹק עַל מִדְּבָחָא סָחוּר סָחוּר:	16	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמֹו וְזִרְקַתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
17	And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.	וַיִּת דְּבָרָא תִפְלִיג לְאַבְרוֹהִי וְתַחֲלִיל גִּוִּיה וּכְרַעֵוָהִי וְתַתִּין עַל אֲבָרוֹהִי וְעַל רִישִׁיה:	17	וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרַחֲצֵתָ קַרְבּוֹ וּכְרַעָיו וְנָתַתָּ עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:

- (11) פתח אהל מועד. צחור המשכן שלפני הפתח:
 (12) על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (וצחים נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין בליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):
 (13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרם שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפשא דכבדא שקורין איצר"ש (ראטהפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כ, ג, ד):
 (14) תשרף באש. לא מצינו חטאת חינוכה נשרפת אלא זו:
 (16) וזרקת. בכלי, אומו צמורק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרצן טעון מתנה צאצב אלא חטאת בלבד, אצל שאר וצחים אינן טעונין קרן ולא אצב, שמתן דמם מחזי המוצא ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא עומד צאצב וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (וצחים נג.), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן וזית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נתון צד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב:
 (17) על נתחיו. עם נתחיו, וסף על שאר הנחמים:

<p>18 And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>והקטרת את־כָּל־הָאֵילַן וְתִסֵּק יָת כָּל דְּכָרָא לְמִדְבָּחָא הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא לִיהִנֶּה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לִיהִנֶּה הוּא:</p>
<p>19 And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת הָאֵילִן הַשֵּׁנִי וְסָמְךָ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>
<p>20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.</p>	<p>וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־תְּנוּךְ אָזְנוֹ אֹהֲרָן וְעַל־תְּנוּךְ אָזְנוֹ בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>
<p>21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֹהֲרָן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקָדֵשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:</p>
<p>22 Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֹלֵב וְהָאֵלֶּיָה וְאֶת־הַחֲלָבֹה הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקָּרֵב וְאֶת יִתְרַת הַקָּבֶד וְאֹתוֹ שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת־הַחֲלָבֹה אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיְמָיִן כִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא:</p>

(18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איברים שעל האש:
(20) תנוך. הוא הסחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שצמוח האוזן, שקורין טנדרוס: בהן ידם. הגודל, וצפרק האמצעי:
(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיצה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בויקרא (ג, ט) שנאמר לַעֲמֵת הָעֵצָה יִסְרְקָהּ, מקום שהכליות יועות, וצאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא צכש וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצאנו הקטרה בשוק הימין עס האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם בכל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, שמשמים שלום למזבח, ולעובד העבודה, ולזעלים לכך אני מזריכו החזה, להיות לו לעובד העבודה למנה, וזה משה ששימש צמלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים כמפורש בענין:

23	and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.	וּכְכַר לֶחֶם אֶחָת וְחֻלֶּת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה: וּפָתָא דְלֶחִים חֲדָא וּגְרִיצָתָא דְלֶחִים מִשַּׁח חֲדָא וְאַסְפּוּג חֲד מִסְלָא דְפִטְרִיָּא דְקִדְם יי:	23
24	And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.	וְשַׁמֶּת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: וְתָשׁוּי כּוֹלָא עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בְנוֹהֵי וְתָרִים יִתְּהוּן אֲרָמָא קִדְם יי:	24
25	And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.	וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַה עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחּוּחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה: וְתִסַּב יִתְּהוּן מִיָּדָהוּן וְתִסִּיק לְמִדְבַּחָא עַל לְאַתְקַבְּלָא פְרַעוּא קִדְם יי קוֹרְבָנָא הוּא קִדְם יי:	25
26	And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.	וְלָקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנֵּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנְחָה: וְתִסַּב יֵת חֲדָיָא מִדְּכַר קוֹרְבָנִיָּא דְלְאַהֲרֹן וְתָרִים יִתִּיָּה אֲרָמָא קִדְם יי וְיִהִי לָךְ לְחֶלֶק:	26
27	And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.	וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו: וְתִקְדִּישׁ יֵת חֲדָיָא דְאַרְמוּתָא וְיֵת שֶׁקָא דְאַפְרָשׁוּתָא דְאַתְרָם וְדְאַתְפָּרֶשׁ מִדְּכַר קוֹרְבָנִיָּא מִדְלֶאֱהֲרֹן וּמִדְלְבְנוֹהֵי:	27
28	And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.	וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הִוא וְתְרוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לִיהוָה: וְיִהִי לְאַהֲרֹן וּלְבְנוֹהֵי לְקִים עֹלָם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֲפְרָשׁוּתָא הוּא וְאַפְרָשׁוּתָא יְהִי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְכַּסֶּת קוֹדְשִׁיהוּן אֲפְרָשׁוּתָהוּן קִדְם יי:	28

(23) וככר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרצוכה: ורקי. מן הרקיקין אחד, מעשר שזכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

(24) על כפי אהרן וגר והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הבעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף, ובזה היו אהרן ובניו בעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומביא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעבדת ומבטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעבדת טללים רעים (מנחות סז):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגר. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והבאה, וינטל"ר בלע"ז: הורם. לשון מעלה ומוריד:

29	And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.	וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמַלְאֵתָם אֶת־יָדָם:	וּלְבִשׁוּ קֹדֶשׁא דְלְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו בְּתִרְוָתִי לְרִבְעָה בְּהֹן וּלְקַרְבָּא בְּהֹן יֵת קֹדֶשׁ בְּנֵהוֹן:
30	Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.	שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׂם הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ:	שִׁבְעָא יוֹמִין יִלְבָּשְׁנוֹן כֹּהֵנָא תַּחֲתוֹתָיו מִבְּנָיו דְיִיעוּל לְמִשְׁכָּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא בַּקֹּדֶשׁא:
31	And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.	וְאֵת אֵיל הַמִּלֻּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלֵת אֶת־בָּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ:	וְיֵת דְּכַר קֹדֶשׁ בְּנֵיָא תִּסַּב וּתְבַשִּׁיל יֵת בְּשָׂרִיהּ בְּאַתֵּר קֹדֶשׁ:
32	And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.	וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:	וְיִיכּוּל אַהֲרֹן וּבְנָיו יֵת בָּשָׂר דְּכַרָּא וְיֵת לַחֲמָא דְּבַסְלָא בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא:
33	And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.	וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:	וְיִיכּוּלֹן יִתְהוֹן דְּאַתְּכַפֵּר בְּהֹן לְקַרְבָּא יֵת קֹדֶשׁ בְּנֵהוֹן לְקַדֵּשׁא יִתְהוֹן וְחִילוּנִי לֹא יִיכּוּל אַרִי קֹדֶשׁא אֲנֹן:
34	And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.	וְאִם־יִוָּתֵר מִבָּשָׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשָׂרֶפֶת אֶת־הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא:	וְאִם יִשְׁתַּאר מִבָּשָׂר קֹדֶשׁ בְּנֵיָא וּמִן לַחֲמָא עַד צִפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דְּאַשְׁתַּאר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאַכִּיל אַרִי קֹדֶשׁא הוּא:
35	And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.	וַעֲשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:	וְתַעֲבִיד לְאַהֲרֹן וּלְבְנָיו כְּדִין כָּל דְּפִקִּידִית יִתֵּךְ שִׁבְעָא יוֹמִין תְּקַרִּיב קֹדֶשׁ בְּנֵהוֹן:

- (28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת המזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. המזה ושוק הזה:
- (29) לבניו אחריה. למי שזבא בגדולה אחריה: למשחה. להמגדל זה, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נסתים למשקה (צמדזר יח, ט), אל תגעו במשיחי (מהלים קה, טו): ולמלא בם את ידם. על ידי הצגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה:
- (30) שבעת ימים. לרופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ביום הכפורים, וזה כהן גדול, שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא בו (יומא עג.). תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ ו, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראיה, כל לשון כהן, לשון פועל עובד ממש, לפיכך ניגון קציר נמשך לפניו:
- (31) במקום קדש. צחצר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:
- (32) פתח אהל מועד. כל החצר קרוי כן:
- (33) ואכלו אותם. אהרן וצניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות ומיעוץ: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזורה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:

36	And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.	וּפָר חֲטָאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־ הַכֹּפָרִים וְחֲטָאתָ עַל־הַמִּזְבֵּחַ בַּכֹּפֶרֶת עָלָיו וּמִשַּׁחֲתָ אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: וְתוֹרָא דְחֲטָאתָ תַּעֲבִיד לַיּוֹמָא עַל כַּפּוּרִיא וְתִדְבִי עַל מִדְבָּחָא בַּכֹּפֶרֶת עָלֻהִי וְתִרְבִּי יִתִּיה לְקַדְּשׁוּתִיה:	36
37	Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.	שִׁבְעַת יָמִים תַּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְיָהִי הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס) שִׁבְעָא יוֹמִין תַּכְפֹּר עַל מִדְבָּחָא וְתִקְדִּישׁ יִתִּיה וְיִהִי מִדְבָּחָא קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּיקָרַב בְּמִדְבָּחָא יִתְקַדֵּשׁ:	37
38	Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.	וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כֹּבְדִשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְ�נָיִם לַיּוֹם תָּמִיד: וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְבָּחָא אֲמַרִין בְּנֵי שָׁנָא תָרִין לַיּוֹמָא תָּדִירָא:	ששי
39	The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.	אֶת־הַכֹּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר וְאֶת־הַכֹּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: יֵת אֲמַרָא חַד תַּעֲבִיד בַּצֹּפֶרָא וְיֵת אֲמַרָא תִנְיָנָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֹשָׁא:	39
40	And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.	וְעֶשְׂרִין סֹלֶת בְּלוֹל בְּשֶׁמֶן כֶּתִית רִבַּע הַהִין וְנֹסֶךְ רִבִּיעִית הַהִין יֵין לַכֹּבֶשׂ הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֹנָא סוּלָתָא דְּפִיל בְּמִשַּׁח כֶּתִישָׁא רִבְעִית הִינָא וְנֹסֶכָא רִבְעִית הִינָא חֲמָרָא לְאֲמַרָא חַד:	40

(35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכמזבז וכפל לעכב, שאם חסר דצר אחד מכל האמור בענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועבודתם פסולה: אחכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגר. בענין הזה וצקצנות הללו בכל יום:

(36) על הכפורים. בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ומיעוץ, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דצר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא בשביל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמה התנדב איש דצר גזול במלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. וקדשי, לשון מחנת דמים הנחונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית:

(37) ודיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע במזבח יקדש, אפילו קרצן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דצר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרובע והנרצע, ומוקצה, ונעבד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר זה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוי אף כל ראוי (ת"כ ו. ב. זכאים פג:), שנראה לו כצר ונפסל משבא לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוצ למקומו, וכיוצא בהן:

(40) ועשירין סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציטס וחומש ציטה: בשמן כתית. לא לחוצה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטמון צרחיים כשר בהן (מנחות פו:). רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששינו במסכת סוכה (מח:), שני ספלים של כסף היו צראש המזבח, ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לאחר:

41	And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְיִתְּ אֶמְרָא תַנִּינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמַשְׁיָא כְּמִנְחַת צֶפְרָא וְכִנְסָכָה תַעֲבִיד לָהּ לְאַחַקְבֵּלָא בְרַעְנָא קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ:	וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקָר וְכִנְסָכָה תַעֲשֶׂה-לָּהּ לִרְיִחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה:
42	It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.	עַלֹת תַמִּיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:	עַלֹת תַמִּיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:
43	And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.	וְאֶזְמִין מִיַּמִּירִי תַמָּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶתְקַדַּשׁ בִּיקְרִי:	וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכִבְדִּי:
44	And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְאֶקְדִּישׁ יֵת מִשְׁכַּן זְמָנָא וְיֵת מִדְבָּחָא וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי אַקְדִּישׁ לְשִׁמְשָׁא קָדְמִי:	וְקִדְשִׁתִּי אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי:
45	And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְאֲשִׁרִי שְׁכִינָתִי בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לָהֶון לֵאלֹהֵי:	וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
46	And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וְיָדְעוּ אֲרִי אֲנֵא יְיָ אֱלֹהֵהוֹן דְּאֶפִּיקִית יְתָהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינָתִי בִּינְיָהוֹן אֲנֵא יְיָ אֱלֹהֵהוֹן:	וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשַׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)
XXX	And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְתַעֲבִיד מִדְבָּחָא לְאַקְטָרָא עֲלוּהֵי קַטְרֵת בּוֹסְמִין דְּאֲשִׁי שְׁטִין תַעֲבִיד יְתִיה:	וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קַטְרֵת עֲצֵי שִׁטִּים תַעֲשֶׂה אֹתוֹ: שְׂעִי כג

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים צתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עֲלֶה וּמִנְחָה (ויקרא כג, לז):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לזבא. ויש מרצותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקציה מדצר עם משה משהווקס המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר וְדַצְרָתִי אֶפֶךְ מֵעַל הַכְּפֹרֶת (שמות כה, כז). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(43) ונועדתי שמה. אחועד עמס צדצור, כמלך הקוצע מקום מועד לדצר עם עצדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שחשרה שכינתי צו. ומדרש אגדה, אל תקרי צכצודי אלא צמכודי, צמכודים שלי, כאן רמוז לו מיתת בני אהרן ציום הקמתו, וזהו שאמר משה הוא אֲשֶׁר דָּצַר ה' לְאֹמֶר צָקְרָצִי אֶקְדַּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּצַר, ונקדש צכצודי:

(46) לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני צתוכס: (1) מקטר קטורת. להעלות עליו קיטור עשן סמים:

<p>2 A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.</p>	<p>אֹמֶת אֶרְבּוֹ וְאֹמֶת רָחְבוֹ רְבֹוע מְרֹבֵעַ יְהִי וְתִרְתִּין אֲמִין רִמְיָה מִנִּיה קַרְנוֹתָי:</p>	<p>2 אֹמֶת אֶרְבּוֹ וְאֹמֶת רָחְבוֹ רְבֹוע יְהִיה וְאֹמֶתִים קִמְתּוּ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו:</p>
<p>3 And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.</p>	<p>וְתַחְפִּי יִתִּיה דָּהָב דְּכִי ית אֲגָרִיה וְיִת כּוֹתְלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְיִת קַרְנוֹהִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדָהָב סְחוֹר סְחוֹר:</p>	<p>3 וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת-גִּזּוֹ וְאֶת-קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת-קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:</p>
<p>4 And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.</p>	<p>וְתִרְתִּין עֲזָקָן דְּדָהָב תַּעֲבִיד לִיה מְלָרַע לְזִירִיה עַל תִּרְתִּין זְוִיָּתִיה תַּעֲבִיד עַל תִּרְתִּין סְטְרוֹתֶיה וְיִהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטְל יִתִּיה בְּהוֹן:</p>	<p>4 וְשָׁתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה-לּוֹ מִתַּחַת לְזִרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל-שְׁנֵי צַדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:</p>
<p>5 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.</p>	<p>וְתַעֲבִיד ית אֲרִיחָא דְאָעִי שְׁטִין וְתַחְפִּי יִתְהוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>5 וְעָשִׂיתָ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:</p>
<p>6 And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.</p>	<p>וְתַתִּין יִתִּיה קֳדָם פְּרוֹכֶתָא דְּעַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא קֳדָם פְּרוֹכֶתָא דְּעַל סִהְדוּתָא דְּאֲזִמִּין מִימְרֵי לָךְ תִּמָּן:</p>	<p>6 וְנִתְּתָה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדוּת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֹנֵד לָךְ שָׁמָּה:</p>
<p>7 And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it.</p>	<p>וְיִקְטֹר עָלוֹהִי אֶהָרֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין בְּצֶפֶר בְּצֶפֶר בְּאַתְקִנּוּתִיה ית בּוֹצִינָא יִקְטֹרֶנָּה:</p>	<p>7 וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהָרֹן קִטְרֶת סִמִּים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת-הַנֶּחֱרֶת יִקְטִירֶנָּה:</p>
<p>8 And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.</p>	<p>וּבְאֶדְלָקוֹת אֶהָרֹן ית בּוֹצִינָא בִּין שְׁמַשְׁיָא יִקְטֹרֶנָּה קִטְרֶת בּוֹסְמִין תְּדִירָא קֳדָם יי לְדָרִיכוֹן:</p>	<p>מִפְטִיר וּבְהַעֲלֹת אֶהָרֹן אֶת-הַנֶּחֱרֶת בִּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>

- (3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכתר כהונה:
- (4) צלעותיו. כאן הוא לשון זווית כתר גומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שני זוויותיו ששני צדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית תהיה הטבעת לצד:
- (6) לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכיון כנגד הארון מצחוץ:
- (7) בהיטיבו. לשון נקוי הצויכין של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו כלילה, והיה מטיצין בכל צקר וצקר: הנרות. לוי"ש צלע"ז, וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העללה, שהוא לשון הדלקה:
- (8) ובהעלות. כשיליקם להעלות להצתן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שמרית, ופרס מקטיר צין הערצים:

- 9 Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon. 9 לֹא-תַעֲלוּ עָלָיו קֹטֶרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו: לֹא תִסְקֹן עֲלוֹהֵי קֹטֶרֶת בּוֹסֶמֶן נֹכְרָאִין וְעֹלֹתָא וּמִנְחָתָא וְנֶסֶכָא לֹא תִנְסָכוּן עֲלוֹהֵי:
- 10 And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.⁹ ק"ה וַיִּכַּפֵּר אַהֲרֹן עַל-קַרְנֹתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ-קִדְשִׁים הוּא לַיהוָה: (פ)
- 10 וַיִּכַּפֵּר אַהֲרֹן עַל-קַרְנֹתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ-קִדְשִׁים הוּא לַיהוָה: (פ)

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27 on page 222. On Shabbat Za'chor, Maftir and Haftara are on page 239.

- 11 And the LORD spoke unto Moses, saying: כ"ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:
- 12 'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them. 12 כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כָּפֹר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא-יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: אֲרִי תִקְבִּיל יֵת חוֹשֶׁבֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָהֶון וְיָתֶנוּן גְּבֹר פִּדְיוֹן נַפְשֵׁיהֶם קֶדֶם יְיָ כִּד תִּמְנִי יִתְּהוֹן וְלֹא יִהְיֶה בָהֶון מוֹתָא כִּד תִּמְנִי יִתְּהוֹן:
- 13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel unto the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD. 13 זֶהוּ יִתְּנוּ כָּל-הָעֹבֵר עַל-הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: דִּין יִתְּנוּן כָּל דָּעֹבֵר עַל מִנְיָא פְּלִגּוֹת סְלֵעָא בְּסִלְעֵי קֹדֶשׁא עֲשָׂרִין מְעִין סְלֵעָא פְּלִגּוֹת סְלֵעָא אֲפָרְשׁוּתָא קֶדֶם יְיָ:

(9) לא תעלו עליו קטרת זרה. שום קטורת של נדצה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:

(10) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ציוס הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות וינא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו (ויקרא טו, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו בלבד, ולא לעבודה אחרת:

(12) כי תשא. לשון קבלה חתומה, כשתחפץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו צימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעצדין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אשר יעצר פסח השקל (ויקרא כז, לב), וכן שפצרה האל על ידי מונה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. צמקל השקל שקצבתי לך לשקל צו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן צממאל (א ב, לו) יצא להשפלות לו לאגרת פקד וקבר לקס: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזו מחלמא חמש מעות, אלא צאו והוסיפו עליו

14	Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.	כָּל הָעֹבֵר עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: כָּל דֹּעֵבֵר עַל מִנְיָנָא מִבֶּן עֶשְׂרִין שָׁנִין וּלְעֵילָא יִתֵּן אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי:	לוי
15	The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.	הָעָשִׁיר לֹא-יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: דַּעֲתִיר לֹא יִסְגִי וְדַמְסָבִין לֹא יִזְעַר מִפְּלִגּוּת סְלֵעָא לְמִתֵּן יֵת אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל-נַפְשָׁתְכוֹן:	15
16	And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.	וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכַּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)	16
17	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:	ישראל

שמות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה':

(14) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבין עשרים יואל לזבא, וגמנה בכלל אנשים:

(15) לכפר על נפשותיכם. שלא תגפּו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמזו להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו נדבצת המשכן, ונחנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הכתר, שנאמר וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת פָּכָר (שמות לה, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פָּכָר הַכֶּסֶף וגו' (שם שס, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִית (צמדצ א, א), ונחנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות לצור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם צאים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר קֹל מְרִיס פְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שוה זה, אלא איש איש מה שנדצו לבו:

(16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שנאמרו למנוחם בתחלת נדבצת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס זהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לב, לה), משל לזאן החציצה על צעליה שנפל זה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה בצקשה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו זהם, להודיע שהיה חציצה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי (צמדצ א, א), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר בַּיּוֹם הַחֹדֶשׁ הַרְאֵשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ פָּקִידֵי וְגו' (שמות מ, ז), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פָּכָר הַכֶּסֶף לְזִקְתָּהּ וגו' (שם לה, כז), הא למדת, ששתיים היו, אחת בתחלת נדבצת אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שצננייהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וגו' אלפים וה' מאות וי', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף צו נאמר כן, וַיְהִי כֹל הַפְּקָדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמֵשִׁים (צמדצ א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שלציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ז), ונצנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנחשדה שנה באחד בניסן, אצל שנות האנשים מונין מנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמלאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנחשדה המקום לישראל לסלוח להם ונאמרו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו צו:

18	<p>‘Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, whereat to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וּכְנוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וּכְנוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>	18
19	<p>And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;</p>	<p>וַיִּקְדְּשׁוּן אֹהֶל־וּבְנוֹהֵי מִנִּיחַ יָדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:</p>	<p>וַיִּקְדְּשׁוּן אֹהֶל־וּבְנוֹהֵי מִנִּיחַ יָדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:</p>	19
20	<p>when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;</p>	<p>בְּמִיעֲלֵהוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא יִקְדְּשׁוּן מִיָּא וְלֹא יָמוּתוּן אוֹ בְּמִקְרְבֵהוֹן לְמִדְּבַחַא לְשִׁמְשָׁא לְאַסְקָא קוֹרְבָנָא קֳדָם יי:</p>	<p>בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחֻצוּ מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגִשְׁתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ לְהַקְטִיר אֲשֶׁה לַיהוָה:</p>	20
21	<p>so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.’</p>	<p>וַיִּקְדְּשׁוּן יְדֵיהֶם וּרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמוּתוּן וְתָהִי לְהוֹן קִיָּם עָלֵם לִיה וּלְבְנוֹהֵי לְדִרְיֵהוֹן:</p>	<p>וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹו וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם: (פ)</p>	ע"כ בחול
22	<p>Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>	22
23	<p>‘Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,</p>	<p>וְאַתָּה סָב לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְכִיָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מֵאָה וּקְנָמֵן בֶּשֶׂם פְּלִגוּתִיָּה מִתְקַל מֵאָתָן וְחֲמִשִּׁין וּקְנִי בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאָתָן וְחֲמִשִּׁין:</p>	<p>וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רִאשׁ מִרְ־דְּרוֹר חֲמִשׁ מֵאוֹת וּקְנָמֵן בֶּשֶׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאָתָיִם וּקְנֵה־בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאָתָיִם:</p>	23

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדיס המריקיס צפיהס מים: וכנו. כתרגומו צקסיסיה, מושצ מתוקן לכיור: לרחצה. מוסצ על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוצו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעה, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל צנתיס, משום שנאמר ואת מנצח העלה עס פתח משכן אהל מועד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעה כלפי הדרוס, כך שנויה צוצחים (נט): (19) את ידיהם ואת רגליהם. צצת אחת היה מקדש ידי ורגליו, וכך שנינו צוצחים (יט), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גזי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גזי רגלו השמאלית, ומקדשן: (20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדס פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אס לא ירחצו ימותו, שצמורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח. החינוך, שאין כאן ציאת אהל מועד אלא צחצר: (21) ולא ימותו. לחייצ מיתה על המשמש צמוצח ואינו רחוך ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל: (23) בשמים ראש. חסוציס: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוצ ויש צו ריח טוצ וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן צשס, מן הטוצ: מחציתו חמושים ומאתים. מחצית הצאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אס כן למה נאמר צו חלצין, גזרת הכתוצ היא להציאו לחלצין, להרצות צו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריתות (ה): וקנה בושם. קנה של צשס, לפי שיש קנים שאינן של צשס, הוצרך לומר צשס: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

24	and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.	וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הֵינָּה:	וְקִצִּיעֶתָּה מִתְּקַל חֲמִישׁ מֵאָה בְּסִלְעֵי קֹדֶשׁאֵשׁ וּמִשַּׁח זַיִתאֵשׁ מִלִּי הֵינָּה:
25	And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.	וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶח מִרְקָחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:	וְתַעֲבִיד יִתִּיה מִשַּׁח רַבּוֹת קֹדֶשׁאֵשׁ בּוֹסֶם מְבוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנו מִשַּׁח רַבּוֹת קֹדֶשׁאֵשׁ יִהְיֶה:
26	And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,	וּמִשְׁחַתָּ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת:	וְתִרְבִּי בֵּיהּ יֵת מִשְׁכָּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דְּסִתְּרוּתָא:
27	and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,	וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְרָה וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת:	וְיֵת כְּתוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת מִנְרָתָא וְיֵת מְנוּהֵי וְיֵת מִדְּבַחָא דְּקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא:
28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:	וְיֵת מִדְּבַחָא דְּעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת כִּיּוּרָא וְיֵת בְּסִיסִיָּה:
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְקִדְּשַׁתְּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:	וְתַקְדִּישׁ יִתְהוֹן וְיִהוֹן קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין כָּל דִּיקְרַב בָּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדְּשַׁתְּ אֹתָם לְכַהֵן לִי:	וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי תִרְבִּי וְתַקְדִּישׁ יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי:
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִתֶּה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם:	וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימְרָא מִשַּׁח רַבּוֹת קֹדֶשׁאֵשׁ יִהְיֶה דִּין קְדָמִי לְדִרְיָכוֹן:

(24) וקדשה. שם שורש עשש, ובלשון חכמים קציעה: הין. י"ב לוגין, ונחלקו בו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, בו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוס במים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציק עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

(25) רוקח מרקהת. רוקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו לגע הים (ישעיה נא, טו), וכמו לוקע הארץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דבר המעורב בחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רקח מרקהת. רקח העשוי על ידי אומנות ומעורבות: מעשה רוקח. שם האומן בדבר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחת כמין כ"ף יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משנכנס למוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל בזיוף, ולינה, וטבול יוס, ואינו נפדה לזאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אצל מוצה, מתוך שנאמר כל הנגע צמץ יקדש (שמות כט, לו), שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, תלמוד לומר כבשים, מה כבשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן ובהנים ומלכים מתורגס לשון רבוי, לפי שאין צורך משיחתם אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקין משוחין וראשית שמים ימסחו (עמוס ו, ו), לשון ארמית בהן כלשון עברית:

32	Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ: וּבְמַתְכֵנָתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהוָה לָכֵם: עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ: וּבְמַתְכֵנָתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהוָה לָכֵם:
33	Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.'	אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זָר וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס) גִּבֹר דִּיבָסִים דְּכֹנְתִיה וּדְיִתִין מְנִיה עַל חִילּוּנִי וְיִשְׁתִּיזִי מֵעַמִּיה:
34	And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה קַח-לָךְ סָמִים נָטָף וּשְׁחָלֶת וְחַלְבֹנָה סָמִים וְלִבְנָה זָכָה בְּבֹד יְהוָה: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה סֵב לָךְ בּוֹסְמִין נְטוּפָא וְטוּפְרָא וְחַלְבֹנְתָא בּוֹסְמִין וְלִבְנֹתָא דְכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל יְהוָה:
35	And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.	וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקַח מַעֲשֶׂה רֶקַח מִמָּלַח טָהוֹר קֹדֶשׁ: וְתַעֲבִיד יְתָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִין בּוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמִנּוּ מְעָרֵב דְּכִי לְקוֹדֶשׁ:
36	And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy.	וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הֶדֶק וְנִתְּתָהּ מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲוַעֵד לָךְ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֵם: וְתַשְׁחֹק מִנֶּה וְתִדִּיק וְתִתֵּן מִנֶּה קֹדֶם סְחָדוּתָא בְּמִשְׁכַּן זְמַנָּא דְאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמָּן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין תִּהְיֶה לָכֵם:

(31) לדרתיכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לבא (הוריות יא:): זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו:
(32) לא ייסך. בשני יודין, לשון לא יפעל, כמו למען ייטצך לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עשמו: ובמתכנתו לא תעשו כמדהו. בסכוס סממניו, לא תעשו אחר כמוהו במשקל סממניו הללו, לפי מדת הין שמן, אצל אס פחת או רבה סממניו לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי במתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקחו (כריתות ה:). ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלכנים, וכן במתכונתה, של קטורת:
(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זה. שאינו צורך בהנהגה ומלכות:
(34) נטף. הוא זרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, ובלע"ז גומ"א (גוממיה), והארי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק): ושחלת. שורש בשם, חלק ומזהיר כפפורן, ובלשון המשנה קרוי כפורן, וזהו שחרס אונקלוס וטופרא: וחלבנה. בשם שריחוררע, וקורין לו גלצ"גא (גאלצאן) ומנאה הכחוצ בין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לזרף עמנו באגודת תעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו:): י"א סממניו נאמרו לו למשה בסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הארי, והפפורן, והחלבנה, והלבונה, מור, וקציעה, שכולת נרד, וכרכוס, הרי ח', שהשכולת ונרד אחד שהנרד דומה לשכולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את הפפורן ללבנה שמהא נאה: בד בבד ידחה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הארי והפפורן והחלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון צד, נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:
(35) ממלח. כהרגומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויזכרו המלחים (יונה א, ה), מלסין וזללן (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים במשטות כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך צדק בליים טרופות לערב עם המים, וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה, מהפכו באצבע או בצדן: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:
(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא באהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל

37	And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.	וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְקֹטֶרֶת בּוֹסְמִין דְּתַעֲבִיד בְּמִתְכַּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לַךְ לַיהוָה:	37
38	Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.	אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וּנְכָרֶת מֵעַמּוּ: (ס)	38
XXXI	And the LORD spoke unto Moses, saying:	כֹּד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלְּיֵל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:	
2	'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;	רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמִטַּה יְהוּדָה:	2
3	and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,	וְאִמְלֵאתִי אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבְתוּבָנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:	3
4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:	4
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	וּבַחֲרָשֶׁת אָבֹן לְמִלָּאת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה:	5
6	And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	וְאֲנִי הִנֵּה נִתְּתִי אִתּוֹ אֹהֵלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטַּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חָכְמֵי־לֵב נִתְּתִי חָכְמָה וַעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:	6
7	the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	אֵת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֶן לַעֲדֹת וְאֶת־הַכִּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל:	7

מועדי דצור שאקצע לך, אני קוצעם לאותו מקום:

(37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשנה חלא לשמי:

(38) להריח בה. חל עושה אחת צמחנתה משלך כדי למכרה לצור:

(2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צלאל:

(3) בחכמה. מה שאלם שומע דצרים מאחרים ולמד: ובתבונה. מצין דצר מלצו מתוך דצרים שלמד: ובדעת. רוח הקדש:

(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:

(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו קרש קרס (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אצנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאת. להושיצה צמחנות שלה צמלואה, לעשות המשצנת למדת מושב האבן ועוציה:

(6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לצ שצנס, וכל אשר נחתי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:

8	and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כֵּלָיו וְאֶת־הַמְנֹרֶה תְּהַדְּרֶהּ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיָהּ וְאֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:	וְיֵת פִּתּוּקָא וְיֵת מְנוּחֵי וְיֵת מְנִרְתָּא דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנַהָא וְיֵת מִדְּבַחָא דְקִטְרַת בּוֹסְמִיָּא:
9	and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוּיָו:	וְיֵת מִדְּבַחָא דְעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת פִּיּוּרָא וְיֵת בְּסִיסָיָהּ:
10	and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	וְיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא וְיֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׂא:
11	and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'	וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)	וְיֵת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא לְקוֹדֶשׁא כָכָל דְּפִשְׁדִּיתִךָ יַעֲבִדוּן:
12	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה לְמִימַר:
13	'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.	וְאָמַרְתָּ דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֵךְ אֶת־שַׁבָּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:	וְאָתָּה מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר בְּרַם ית יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִּילִי תִטְרוּן אַרִי אֵת הִיא בֵּין מִימְרֵי וּבֵינֵיכֹן לְדִרְיֹכֹן לְמַדַּע אַרִי אֲנָא יי מְקַדְּשִׁיכֹן:
14	Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:	וְתִטְרוּן ית שַׁבָּתָא אַרִי קוֹדֶשׁא הִיא לְכֹן דִּיחֻלְלָהּ אִתְקַטְּלָא וְתִקְטִיל אַרִי כָל דִּיעֲבִיד בָּהּ עֲבִידָתָא וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׂא הַהוּא מִגֹּו עַמִּיָּהּ:

(7) ואת הארון לעדות. לצורך לוחות העדות:

(8) הטהורה. על שם זהב טהור:

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שצבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אלס ואת צבגדי הקדש לאהרן הכהן ואת צבגדי בניו לכהן, אלא אלו צבגדי השרד הם, צבגדי התכלת והארגמן וחולעת שני האמורים צפרשת מסעות, ונקטנו עליו צבגד תכלת (צבדצד ד, יז), ונקטנו עליו צבגד ארגמן (שם יג), ונקטנו עליו צבגד חולעת שני (שם ח), ונראין דצרי, שנאמר ומן הסכלת והארגמן וחולעת השני עשו צבגדי שרד לשרת צבדש (שמות לט, א), ולא הוזכר שש עמהם, ואם צבגדי כהונה מדבר, לא מצינו צבדש מהם ארגמן או חולעת שני צבדש: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרומתו לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא, ואין לו דמיון צבדש, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרומתו של קלעים ותרומתו של מכצב, שהיו ארומים צבדש, עשויים נקצים נקצים, לצי"ד צלע"ז (שלינגווערק):

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לצורך הקטרת ההיכל שהוא קדש:

(13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה, אף על פי שהפקדתין ללוותם על מלאכת המשכן, אלי יקל צעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שמהיו רדופין וזריזין וזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו שצחרתי בכם, צנהחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות זה, כי אני ה' מקדשכם:

<p>15 Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שְׁבַתָּא קוּדְשָׁא קָדָם יי כָּל דִּיעָבִיד עֲבִידְתָּא בְיוֹמָא דְשְׁבַתָּא אִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא:</p>	<p>15 שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבְיוֹמֵי הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן קָדֹשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:</p>
<p>16 Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.</p>	<p>וַיִּטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁבַתָּא לְמַעַבְדָּא יֵת שְׁבַתָּא לְדִרְיָהוֹן קָיָם עָלָם:</p>	<p>16 וַיִּשְׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:</p>
<p>17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.</p>	<p>בֵּין מִיָּמְרֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הָיָא לְעָלָם אֲרִי שְׁתָּא יוֹמִין עֲבַד יי יֵת שְׁמַיָּא וְיֵת אָרְעָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת וְנָח:</p>	<p>17 בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעָלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֹשׁ: (ס)</p>
<p>18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.</p>	<p>וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהָרַ סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:</p>	<p>שני וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהָרַ סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:</p>

(14) מות יומת. אס יש עדים והתראה: ונכרתה. כלל התראה: מחלליה. הנוהג זה חול בקדושתה: (15) שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לכך כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר זו שבת שצחון הוא לָקֵם (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר זו כי אס ציזס הראשון שצחון וציזס השמיני שצחון (שס, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים במלאכת אוכל נפש: קדש לה. שמירת קדושתה לשמי וצמחות: (17) וינפש. כחגומו ונח, וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמשביז נפשו ונשימתו בהרגיעו מטרור המלאכה, ומי שכתוב זו לא ייעף ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לשצח הראון מה שהיא יכולה לשמוע: (18) ויתן אל משה וגר. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ציז צחמו נשתצרו הלוחות, וציזס הכפורים נתרצה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו נגדצת המשכן והוקס צאחד נגיסן. (5"ע) טובא, דילמא הכל כסדר, וצווי הקצ"ה למשה היה צארצעים ימים הראשונים, טרם עשוחם העגל, וקודם דחמו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא צהדיא צוהר ויקהל, אשר על כן צצווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גס ערצ רצ, כמו שדרשו רצותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צצווי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערצ רצ, לפי שהס גרמו צנוקין וק"ל: ככלתו. ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה צמתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה צומן מועט כזה. דצר אחר, מה כלה מתקשטת צכ"ד קשוטין, הן האמורים צספר ישעיה (ג, חכד), אף חלמיד חכס צריך להיות צקי צכ"ד ספרים: לדבר אתו. החקים והמשפטים שצוללה המשפטים: לדבר אתו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגצורה, וחורין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שמהן שוות:

XXXII

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרִדֹּת מִן־הָהָר וַיִּקְהָל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדָעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

XXXII

And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'

וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:

And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.

וַיִּתְּפְּרְקוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'

וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(1) כי בשש משה. כתרומתו לשון איחור, וכן צ"ש רמב"ם (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסדורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלימים, ארבעים יום ויליו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' בסיון עלה, נמצא יום ארבעים שבועה עשר בתמוז, צ"ו בא השטן וערב את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצובא, לומר ודאי מת משה לכך בא ערצובא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיחא במסכת שבת (פט.), ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן, בין קודם חלות בין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וַיִּשְׁפְּימוּ מִמֶּנָּה וַיַּעֲלוּ עֲלוֹת: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרבה אינו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה בה, עמה נריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן בלבו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמא יתעכב הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל ענמם: פרקו. לשון צווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו ברכו מגזרת ברכ: ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלוס מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנזמיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנזמי, כמו קלאטי אַת קעיר (שמות ט, כט), מן העיר:

(3) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמקפחות והקריטים (ישעיה ג, כב), וַיֵּצֶר קָפָרִים קָפָרִים קָפָרִים (מלכים ב, כג). והב' ויצר לשון צורה, בחרט כלי אומנות הנורפין שחורצין וחורטין בו צורות זוהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו וכתב עליו בַּחֲרֹט קְלוֹשׁ (ישעיה ח, א), והוא שחרגם אונקלוס וַיֵּצֶר יֵשִׁיָּה בְּצִיפָא, לשון ציוף הוא, כלי אומנות שחורצין בו צוהב אותיות ושקדים שקורין בלע"ז ניי"ל (גראבשטייכל), ומזיפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור צפור, באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממצרים ועשאוהו בכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיצא מתוך דמוסי בנין שנחמך צו במצרים (סנהדרין קא:), והיה בידו שם וטם, שכתב צו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך גילום, והשליכו לתוך הפור, ויאל העגל: מסכה. לשון מתכת. דבר אחר, קכ"ה קנטרין וזה היו צו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממצרים

<p>5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'</p>	<p>וַיִּבְנֶה אֶהָרֶן מִזְבֵּחַ וַיִּבְנֶה מִדְבָּחָא קְדֻמוֹהִי וַיִּקְרָא אֶהָרֶן וַיֹּאמֶר חָגָא קָדָם יְיָ מָחָר:</p>	<p>5 וַיִּבְנֶה אֶהָרֶן וַיִּבְנֶה מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהָרֶן וַיֹּאמֶר חָג לַיהוָה מָחָר:</p>
<p>6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.</p>	<p>וַיִּשְׁכְּבוּ מִמָּחָרֶת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּת וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)</p>	<p>6 וַיִּשְׁכְּבוּ מִמָּחָרֶת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּת וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)</p>
<p>7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ-רָד כִּי שָׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>7 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ-רָד כִּי שָׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>8 they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>סָרוּ מִהָרַץ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסֶּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ-לֹו וַיִּזְבְּחוּ-לֹו וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>8 סָרוּ מִהָרַץ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסֶּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ-לֹו וַיִּזְבְּחוּ-לֹו וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה גְּלִי קְדָמִי עַמָּא הָדִין וְהָא עִם קָשִׁי קָדָל הוּא:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת-הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם-קָשֶׁה-עֹרֶף הוּא:</p>
<p>10 Now therefore let Me alone, that My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'</p>	<p>וְכַעַן אֲנֹכְהָ בַעֲוֹתָךְ מִן קְדָמִי וַיִּתְּשֶׁר רִוְגִי בָהֶן וַאֲשִׁיצִינֵן וְאֶעֱבִיד יְתָךְ לְעַם סִגִּי:</p>	<p>10 וְעַתָּה הִנֵּינִיחָה לִּי וַיִּחַר-אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>

הם שנקבלו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

(5) וירא אהרן. שהיה בורח חיים, שנאמר צִטְצִית שֹׁר אֵלֶּל עֶשֶׂב (תהלים קו, כ), וראה שהנלית מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחות לגמרי: ויבן מזבח. לדחות: ויאמר חג לך. מחר. ולא היום, שמא יבא משה קודם שיעבדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו זיקרא רבה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון צינה)מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא צהם, ועוד ראה ואמר, אם הם צונים את המזבח, זה מביא לרור וזה מביא אבן ונמנא מלאכת עשויה צבת אחת, מתוך שאני צונה אותו ומתעלל במלאכתו, בין כך ובין כך משה צא: חג לך. בלבו היה לשמים, בטוח היה שיבא משה ויעבדו את המקום:

(6) וישכימו. השטן זרזם כדי שיחטאו: לצחק. יש צמח מע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לְצַחֵק צִי (בראשית לט, יז), ושפיכות דמים, כמו שנאמר יָקוּמוּ גֵא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁתְּקוּ לְפָנָיו (שמואל-ב, יד), אף כאן נהרג חור:

(7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וַיִּדְבֹּר אֶסֶס קָשׁוֹת (בראשית מב, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נחתי לך גדולה אלא בשבילם (ברכות לב), באותה שעה נחנדה משה מפי בית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מעמך וגייסתם, ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:

(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי

<p>And Moses besought the LORD his God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?</p>	<p>וַיִּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחַרְהֵ אַפִּי בְעַמִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: וְצִלִּי מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ אֱלֹהֵיהָ וַאֲמַר לָמָּה יְיָ יַחַרְהֵ רִוְנוֹךְ בְּעַמִּי דְאִפְיָקְתָּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּחֵיל רַב וּבְיָד תִּקְיָפָא:</p>	<p>11 וַיִּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחַרְהֵ אַפִּי בְעַמִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:</p>
<p>Wherefore should the Egyptians speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.</p>	<p>לָמָּה יִימְרוּן מִצְרָאִי לְמִימַר בְּבִישָׁא אִפְיָקְנוּן לְשָׁטְלָא יְתַהוּן בֵּינֵי טוּרֵיָא וּלְשִׁיזְיוּתָהוּן מֵעַל אִפִּי אֶרֶעָא תוֹב מִתְקוּף רִוְנוֹךְ וְאַתִּיב מִן בְּשָׂתָא דְמִלִּילָתָא לְמַעַבַּד לְעַמִּי:</p>	<p>12 לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם לְהַרְגֵם אֹתָם בַּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פָּנָיו הָאֲדָמָה שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפִּי וְהִנָּחָם עַל־הָרָעָה לְעַמִּי:</p>
<p>Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'</p>	<p>אֲדַכֵּר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ דְּקִימָתָא לַהוּן בְּמִימְרֶיךָ וּמִלִּילָתָא עֲמָהוּן אֲסִגֵּי יֵת בְּנִיכּוֹן כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא וְכָל אֶרֶעָא הָדָא דְאֲמַרִית אֲתִין לְבְנִיכּוֹן וַיַּחֲסֵנוּן לְעַלְמָא:</p>	<p>13 זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרִבָּה אֶת־זַרְעֲכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתִן לְזַרְעֲכֶם וַיַּחֲלוּ לְעַלְמָא:</p>
<p>And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.</p>	<p>וַתֵּב יְיָ מִן בְּשָׂתָא דְמִלִּיל לְמַעַבַּד לְעַמִּיהָ:</p>	<p>14 וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)</p>
<p>And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.</p>	<p>וְאַתְפְּנִי וַנְחַת מֹשֶׁה מִן טוּרָא וַתְּרִין לוֹחֵי סְהֻדָּתָא בִּידֵיהָ לוֹחֵי כְּתִיבִין מִתְרִין עֲבְרֵיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אֲנוּן כְּתִיבִין:</p>	<p>כה וַיִּפֹּן נִיגַרְד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לֶחֶת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לֶחֶת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:</p>

זו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):
 (11) למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור:
 (12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:
 (13) זכור לאברהם. אם עזרו על עשרת הדברות, אזרהם אזיהם נתנסה בעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכרו, תנה לו ויאלץ עשר צערי: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך באור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפלט נוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נגולין בזכותן, מה אחת אומר לי ואעשה אותן לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחד (צרכות לז). אשר נשבעת להם כך. לא נשבעת להם צדצר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ, לא בהרים ולא בגבעות, אלא כך, שאתה קיים ושזועתך קיימת לעולם, שנאמר צי נשבעתי נאם ה' (צראשית כב, טז), וליצחק נאמר, והקיימתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך (שם כו, ג), וליעקב נאמר אני אל שדי פרה ורבה (שם לה, יא), נשבע לו באל שדי:
 (15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד):

16	And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.	וְהַלָּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹהִים הוּא חָרוֹת עַל-הַלָּחֹת:	16
17	And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת-קוֹל הָעָם בֹּרֵעַה וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:	17
18	And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'	וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חַלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שָׁמַע:	18
19	And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.	וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה נִירָא אֶת-הָעֵגֹל וּמַחֲלֹת וַיַּחֲרֶ-אֵף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלָּחֹת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:	19
20	And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.	וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֶן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזְרַע עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁקוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	20
21	And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה עָשִׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הֵבֵאתָ עָלָיו חַטָּאת גְּדוֹלָה:	21

- (16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא נכבדו עשאו. דבר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני במלאכה פלונית, כך כל שעשעיו של הקצ"ה בתורה: חרות. לשון חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר בלע"ז (איינשניידען):
- (17) ברעה. זהו מריעים ושמים ולוחקים:
- (18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הזועקים נחון, ולא קול חלשים שזועקים וי, או ניסה: קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומען כשנאמרין לו:
- (19) וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל צו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואחננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:
- (20) ויזר. לשון נפוז, וכן יזורה על נהו גפרית (איזיט, טו), וכן פיקס מזהר הקלש (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נחמין לנדקס כסוטות, שלש מיתות נדון שם, אם יש עדים והתראה, בסייף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרוזין, עדים בלא התראה, במגפה, שנאמר ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה, בהדרוקן (יומא סו:), שזדקוס המים ונצו צטניהם:
- (21) מה עשה לך העם. כמה יקורים סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה:

22 And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יִתְחַר אַף אֲדֹנָי אֹתָהּ יִדְעֶתָ אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:	22 וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יִתְחַר אַף אֲדֹנָי אֹתָהּ יִדְעֶתָ אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:
23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.	וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:	23 וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:
24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.'	וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהְבַּת הַתְּפָקָהוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֲשַׁלְכֶהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:	24 וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהְבַּת הַתְּפָקָהוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֲשַׁלְכֶהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:
25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—	וַיַּחֲזֵא מֹשֶׁה יָת עַמָּא אַרִי בְּטִיל הוּא אַרִי בְּטִילִנֹנן אַהֲרֹן לְאַסְבוּתֵהוּן שׁוּם בִּישׁ לְדִרְיֵהוּן:	25 וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:
26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.	וְקָם מֹשֶׁה בַּתָּרַע מִשְׁרִיתָא וַאֲמַר מִן דְּחִלְיָא דִּי יִיתֹן לְוָתִי וְאֶתְקַנִּישׁוּ לְוָתִיָּה כָּל בְּנֵי לֵוִי:	26 וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלַי וַיֵּאֲסֹפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:
27 And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'	וַאֲמַר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁיִמּוּ אִישׁ־חֶרֶבּוֹ עַל־יָרְכּוֹ עֲבְרוּ וּשְׁבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־ אָחִיו וְאִישׁ־אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ־אֶת־ קָרְבוֹ:	27 וַאֲמַר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁיִמּוּ אִישׁ־חֶרֶבּוֹ עַל־יָרְכּוֹ עֲבְרוּ וּשְׁבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־ אָחִיו וְאִישׁ־אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ־אֶת־ קָרְבוֹ:
28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.	וַעֲבָדוּ בְּנֵי לֵוִי כַּפְתָּגְמוֹא דְּמֹשֶׁה וַנִּפְּל מִן עַמָּא כִּיּוֹמָא הַהוּא כַּתְּלָתָא אֶלְפִין גּוּבְרָא:	28 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַּדְבָר מֹשֶׁה וַיִּפְּל מִן־הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כַּשְׁלֹשֶׁת אֶלְפֵי אִישׁ:

- (22) כי ברע הוא. צדק רע הם הולכין תמיד, וצנסינות לפני המקום:
 (24) ואמר להם. דבר אחד, למי זה צד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשליכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, וינא:
 (25) פרוע. מגולה, נתגלה שמצו וקלוננו, כמו ופרע קט ראש האשה (צמדצרה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדבר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:
 (26) מי לה, אלי. יצא אלי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):
 (27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, וצח ללללים יקחם (שמות כב, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פ"צ): אחיו. מאמנו, והוא ישראל:

29	And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֵאׁו יְדֹכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וּלְתַתֹּעַלֵיכֶם הַיּוֹם בִּרְכָה׃	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵשֶׁה קְרִיבוּ יְדִיכֹן יוֹמָא דִּין קוֹרְבָנָא קֳדָם יי אֲרִי גִבֵּר בְּכִרְיָהּ וּבְאַחֵיהִי וּלְאַיְתָאָה עֲלִיכֹן יוֹמָא דִּין בִּרְכָן׃
30	And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'	וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעֵד חֲטָאתְכֶם׃	וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְבִתְרוּהִי וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעָמָא אַתֹּן חֲבַתֹּן חוֹבָא רַבָּא וְכַעַן אֶסְק לְקֳדָם יי מָאָם אֲכַפֵּר עַל חוֹבֵיכֹן׃
31	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.'	וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב׃	וְחָב מֹשֶׁה לְקֳדָם יי וַאֲמַר בְּכַעַן חָב עָמָא הַזֶּה חוֹבָא רַבָּא וְעַבְדוּ לְהוֹן דְּחָלָן דְּדָהָב׃
32	Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'	וְעַתָּה אִם־תִּשְׁאַחַח חֲטָאתָם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרֶךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ׃	וְכַעַן אִם שְׂבַקְתָּ לְחוֹבֵיהוֹן וְאִם לֹא מַחֲנִי כַעַן מִסִּפְרֶךָ דְּכַתְבָּתָא׃
33	And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֲמַחֲנֶנּוּ מִסִּפְרִי׃	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה מִן דְּחָב קֳדָמִי אֲמַחֲנִינִיה מִסִּפְרִי׃
34	And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'	וְעַתָּה לֵךְ נִתְּחָה אֶת־הָעָם אֶל־אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מַלְאָכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיָוִם פְּקֹדִי וּפְקֹדֶתִי עַל־הֶם חֲטָאתָם׃	וְכַעַן אֵיזִיל דְּבַר יְת עָמָא לְאַתְרָא דְּמַלְלִית לָךְ הָא מַלְאָכִי יֵהָד קֳדָמָךְ וּבְיוֹם אֲסַרְוֹתִי וְאֲסַעַר עֲלֵיהוֹן חוֹבֵיהוֹן׃
35	And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.	וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן׃ (ס)	וּמָחָא יי יְת עָמָא עַל דְּאַשְׁתַּעְבְּדוּ לְעֵגֹלָא דְּעַבְד אַהֲרֹן׃

- (29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, בדבר זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו בצנו וצאחיו:
 (30) אכפרה. בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להציל ציניכם וצין החטא:
 (31) אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפסם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לז.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, וחולה לו כיס צוארו ומעמידו בפתח בית זונות, מה יעשה הצן שלא יחטא (ברכות סז:):
 (32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך. מכל המורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לצקש עליהם רחמים:
 (34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים־א ז, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עס שאר העונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל:
 (35) ויגוף ה' את העם. מיתה בידי שמים, לעדים בלא התראה:

XXXIII

And the LORD spoke unto Moses:
'Depart, go up hence, thou and the
people that thou hast brought up
out of the land of Egypt, unto the
land of which I swore unto
Abraham, to Isaac, and to Jacob,
saying: Unto thy seed will I give it—

וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר
עֲלֵה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר
הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ
אֶתְּנֶנָּה:

וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר
עֲלֵה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר
הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ
אֶתְּנֶנָּה:

XXXIII

and I will send an angel before thee;
and I will drive out the Canaanite,
the Amorite, and the Hittite, and
the Perizzite, the Hivite, and the
Jebusite—

וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרְשִׁיתִי
אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי
וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:

וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרְשִׁיתִי
אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי
וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:

2

unto a land flowing with milk and
honey; for I will not go up in the
midst of thee; for thou art a
stiffnecked people; lest I consume
thee in the way.'

לְאֶרֶץ עֹבֵדָה חֵלֶב וְדָבָשׁ אֲרִי
כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי
עַם־קָשָׁה־עֲרָף אַתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ
בְּדֶרֶךְ:

לְאֶרֶץ עֹבֵדָה חֵלֶב וְדָבָשׁ אֲרִי
כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי
עַם־קָשָׁה־עֲרָף אַתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ
בְּדֶרֶךְ:

3

And when the people heard these
evil tidings, they mourned; and no
man did put on him his ornaments.

וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע
הַזֶּה וַיִּתְּאֲבָלוּ וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ
עֲדָיו עִלָּיו:

וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע
הַזֶּה וַיִּתְּאֲבָלוּ וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ
עֲדָיו עִלָּיו:

4

And the LORD said unto Moses:
'Say unto the children of Israel: Ye
are a stiffnecked people; if I go up
into the midst of thee for one
moment, I shall consume thee;
therefore now put off thy
ornaments from thee, that I may
know what to do unto thee.'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר
אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־
קָשָׁה־עֲרָף רָגַע אֶחָד אֵעֲלֶה
בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד
עֲדֶיךָ מֵעִלָּיִךְ וְאִדְעָה מָה
אֵעֲשֶׂה־לָּךְ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר
אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־
קָשָׁה־עֲרָף רָגַע אֶחָד אֵעֲלֶה
בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד
עֲדֶיךָ מֵעִלָּיִךְ וְאִדְעָה מָה
אֵעֲשֶׂה־לָּךְ:

5

And the children of Israel stripped
themselves of their ornaments from
mount Horeb onward.

וַיִּתְּנָצְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵימָם
מִמָּוֶה מִתּוֹרָא דְּחוֹרֵב:

וַיִּתְּנָצְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵימָם
מִמָּוֶה מִתּוֹרָא דְּחוֹרֵב:

6

- (1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גזרה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:
- (2) וגרשתי את הכנעני וגר. ששה אומות הן, והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו:
- (3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכשכניתי בקרבכם ואחס ממרים צי, מרצה אני עליכם זעם: אבלך. לשון כליון:
- (4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדיו. כמרים שניתנו להם צחורז כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח.:
- (5) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך. אם אעלה בקרבך ואחס ממרים צי בקשיות ערפכם, אזעזע עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר תצי קמעט רגע עד יעצר זעם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאלשלח מלאך: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שחורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. בפקודת שאר העין, אני יודע מה שצלי לעשות לך:

7	<p>Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.</p>	<p>וּמֹשֶׁה נָסִיב יֵת מִשְׁכָּנָא וּפְרָסִיהּ לִיהּ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא אֲרָחִיק מִן מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לִיהּ מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלָפָנָא וְהוּי כָּל דְּתַבַּע אוֹלָפָן מִן קֳדָם יי נִפִיק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹלָפָנָא דְּמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:</p>	<p>וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטְהַר לֹא מִחוּץ לַמִּחֲנֶה הִרְחִק מִן־הַמִּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל־מִבְּקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמִּחֲנֶה:</p>
8	<p>And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.</p>	<p>וְהוּי כְּדִ נִפִיק מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא קִימִין כָּל עַמָּא וּמִתַּעֲתִידִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהּ וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל לְמִשְׁכָּנָא:</p>	<p>וַהֲיָה כַּצָּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יִקְוּמוּ כָּל־הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֱלָה:</p>
9	<p>And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.</p>	<p>וְהוּי כְּדִ עָלִיל מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא נְחִית עַמּוּדָא דְּעֻנְנָא וְקָאִים בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וּמִתְּמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:</p>	<p>וַהֲיָה כִּבְּא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יֵרֵד עַמּוּד הָעֻנָּן וְעַמּוּד הָאֹהֶל וַתִּפָּתַח הָאֹהֶל וַדַּבֵּר עִם־מֹשֶׁה:</p>
10	<p>And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.</p>	<p>וְחֻזָּן כָּל עַמָּא יֵת עַמּוּדָא דְּעֻנְנָא קָאִים בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וְקִימִין כָּל עַמָּא וְסֻגְדִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהּ:</p>	<p>וַרְאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעֻנָּן וְעַמּוּד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ:</p>
11	<p>And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.</p>	<p>וּמִמְּלִיל יי עִם מֹשֶׁה מִמְּלִל עִם מִמְּלִל כְּמָא דִּימְלִיל גּוֹבְרָא עִם חֲבֵרִיהּ וְתָאִיב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשְׁוִמְשְׁנֵיהּ יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון עוֹלִימָא לֹא עָדִי מִגּוֹ מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>וַדַּבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וּשְׁב אֶל־הַמִּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)</p>

- (6) את עדים מהר חורב. את הַעֲדִי שֶׁהִיא צִידִם מֵהַר חוֹרֵב:
 (7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטתו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרצ מנודה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אֶךְ רָחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵינוּס וַיֵּצֵאוּ כָּל־לִפְסִים אִמָּה בַּמָּדָה (יהושע ג, ד): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למצקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למצקש פני זקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חזריהם אומרים להם הרי הוא צאהלו של משה:
 (8) ודיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנתכסה מהם: והבישו אחרי משה. לשבח, אשר ילוד אשה שכן מוצטח שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו:
 (9) ודבר עם משה. כמו ומדַּבֵּר עִם מֹשֶׁה. תרגומו ומתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה, שהוא כבוד השכינה, כמו וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹו (במדבר ז, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר צינו לצין עֲלָמוֹ, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:
 (10) והשתחוּו. לשכינה:
 (11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה

<p>12 And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אָמַר אֵלַי הֶעֱלֵאתָ־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יֵדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מִצָּאתָ חֵן בְּעֵינַי:</p>	<p>שלישי</p>
<p>13 Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'</p>	<p>וְכַעַן אִם כָּעַן אֲשַׁכְּחִית רַחֲמִין קִדְמָךְ אוֹדְעִנִי כָּעַן יֵת אוֹרְחָ טוֹבָךְ וְאֹדַע רַחֲמָךְ בְּדִיל דְּאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קִדְמָךְ וְגַלִּי קִדְמָךְ אֲרִי עִמָּךְ עֲמָא הִדְרִין:</p>	<p>13 וְעַתָּה אִם־נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדְעֵנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאֹדַעֲךָ לְמַעַן אֲמַצָּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאֵה כִּי עִמָּךְ הִגּוּי הַזֶּה:</p>
<p>14 And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר פָּנִי יֵלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הַלְכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:</p>
<p>15 And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.</p>	<p>וַיֹּאמֶר קִדְמוּהִי אִם לִית שְׂכִינְתְּךָ מְהֻלָּכָא בִּינְנָא לָא תִסְקַנְנָא מִפָּא:</p>	<p>15 וּבְמַה וְיִדְעַ אִפּוּא כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעִמָּךְ הִלּוּא בְּלִכְתֶּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעִמָּךְ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פָּנֶי הָאֲדָמָה: (פ)</p>
<p>16 For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?'</p>	<p>וּבְמָא יִתִּידַע הִכָּא אֲרִי אֲשַׁכְּחִית רַחֲמִין קִדְמָךְ אֲנָא וְעִמָּךְ הִלָּא בְּמַהְךָ שְׂכִינְתְּךָ עִמָּנָא וְיִתְעַבְדֵּן לְנָא פְּרִישָׁן לִי וְלְעִמָּךְ מִשְׁוֵנֵי מְכָל עֲמָא דְּעַל אֲפִי אֲרָעָא:</p>	<p>16 וּבְמַה וְיִדְעַ אִפּוּא כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעִמָּךְ הִלּוּא בְּלִכְתֶּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעִמָּךְ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פָּנֶי הָאֲדָמָה: (פ)</p>

אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשצעה עשר בתמוז נשתצרו הלוחות (תענית כח:), וזי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, וזי"ט עלה, שנאמר וַיְהִי מִמָּחֳרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו' (שמות לז, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' וְגו' (דברים ט, יח), וצראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר צַהֵּל וְאֶלְכִּי עֲמַדְתִּי צָהָר פְּתִימִים הָרְאִשׁוֹנִים וְגו' (שם י, ו), מה הראשונים צראון אף האחרונים צראון, אמור מעתה, אמצעיים היו צבעם. צ"ב צתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה וצלב שלם, ואמר לו למשה קְלַסְתִּי כְּדָרְיָךְ, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל ללכות על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד: ושב אל המוֹחָה. תרגומו וְקָצַב לְמַשְׁרִיטָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונצצו וקיימין. והציטו, ומסתכלין. והשתחוו, וְסִגְדִין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישוב אל המחנה, אמר לו אני צבעם ואתה צבעם, אם כן מי יקרבם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דבריך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הִגֵּה אֶלְכִּי שְׁלַח מִלֶּאךָ (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ צה: ואתה אמרת ידעתך בשם. הכרתיך משאר בני אדם צבם חשיבות, שהרי אמרת לי הִגֵּה אֶלְכִּי צָא אֵלַיךָ צָעַב הֶעָן וְגו' וגם צָא יִאֲמִינוּ לְעוֹלָם (שם יט, טו):

(13) ועתה. אם אמת שמנאחי תן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שבר אתה נותן למוצאי תן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמנאחי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שכר מציאת החן: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעוּז, ראה כי עמך הם מקדם, ואם צהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי צעם הזה תודיעני. ורצונו דרשוהו צמסכת צרכות (י), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם צבאחי:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני צעמאי אלק, כמו וּפְקִיף הַלְכִים צָקָרָב (שמואל ב יז, יא):

17	And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי וְאֵדַע בְּשֵׁם:	רביעי
18	And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'	וַיֹּאמֶר ה'רַאנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ:	18
19	And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'	וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנֵּיתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֵתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:	19
20	And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'	וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי:	20
21	And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי וּנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר:	21
22	And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.	וְהָיָה בְּעֶבֶר כַּבְּדִי וְשַׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד־עָבְרִי:	22

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת הסן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עוזדי אלילים: ונפלאנו אני ועמך. ונהיה מוזדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' צין מקנה ישראל וגו' (שמות ט, 7):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתך עוד על עוזדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלֵי דָּבָר יִגָּבַד (איוב ד, 3), שומעין על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והסיף לשאול להראותו מראית כבודו: (19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שמראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רואה ונרין ללמדך סדר חפלה, שכשנזכרת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אחת שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הנור, ואחת לפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא כלים: וחנותי את אשר אדון. אותן פעמים שארשה לחון: ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה קְנִי פְרִיטָה, הבטיחו שאין חוזרות ריקם (שם):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני:

(21) הנה מקום אתי. זהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לזרעך שאטמין שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שמראה, וז פשוטו. על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקצה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(22) בעבור כבודי. כשאעבור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני האנשים דהם קנקר (צמדבר טז, יד), קנקר ערצני נחל (משלי ל, יז), חני קנקתי ושתיתי מים (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הנור: ושכותי כפי. מכאן שנתנה רשות למחזלים לחבל (ת"כ ויקרא), ותרגומו וְאֵין צָמִימִר, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו נרין לסוכך עליו

23	And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen. ²	וְהִסְרֹתִי אֶת-כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת-אֲחֵרִי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: (פ) (ספּק פרשה סתומה בכּתר ארם צובה)	23
XXXIV	And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְכַתְּבֹתִי עַל-הַלַּחֹת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלַּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ:	חמישי כה*
2	And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.	וְהָיָה נָכוֹן לִבְקֹר וְעֲלִיתָ בַּבֹּקֶר אֶל-הָרַיִם סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר:	2
3	And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'	וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ אֶל-יִרְאָא בְּכָל-הָהָר גַּם-הַצֹּאֵן וְהַבֹּקֶר אֶל-יִרְעֹו אֶל-מִוֵּל הָהָר הַהוּא:	3
4	And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.	וַיִּפְסֹל שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וַיִּשְׁלֹם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל-הָרַיִם סִינַי כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:	4
5	And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.	וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְּצַב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:	5

צפּק ממש:

(23) וְהִסְרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת דְּבַר יְקָרִי, כַּשֶּׁמֶלֶךְ הַנֶּהֱגָה כְּצוּדֵי מַכְנֵג פִּנִּיךְ, לִלְכֹּת מִשֶּׁם וְלִהְיוֹן: וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי. הָרָאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין:

(1) פֶּסֶל לָךְ. הָרָאָהוּ מַחֲצֵ סַפִּירִינוֹן מִחוּךְ אֱהִלּוֹ, וְאָמַר לוֹ הַפְּסוּלָה יִהְיֶה שִׁלְךָ, וּמִשֶּׁם נִתְעַשֶּׂר מִשֶּׁה הַרְצָה: פֶּסֶל לָךְ. אִתָּה שְׂצֵרַת הָרָאשׁוֹנוֹת, אִתָּה פֶּסֶל לָךְ אַחֲרוֹת, מִשֶּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהֵלֵךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְהַיָּם אַרְסוֹת עִם הַשְּׂפָחוֹת, מִחוּךְ קִלְקוּל הַשְּׂפָחוֹת יֵאָד עֲלֵיהֶם שֶׁם רַע, עֵמֶד שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע כְּחֻצְתָּהּ, אִמֶּר, אִם יֵאָמַר הַמֶּלֶךְ לְהוֹרְגָהּ, אִמֶּר לוֹ עַדִּין אֵינָה אֲשֶׁר, צִדֵּק הַמֶּלֶךְ וּמִצָּא שֶׁלֹּא הִיא הַקִּלְקוּל אֲלֹא מִן הַשְּׂפָחוֹת, נִתְרַגְּלָה לָהּ, אִמֶּר לוֹ שׁוֹשְׁבִינָה, כְּחֻצָּה לָהּ אַחֲרֵת שֶׁנִּקְרְעָה הָרָאשׁוֹנָה, אִמֶּר לוֹ הַמֶּלֶךְ, אִתָּה קֶרַעַת אִתָּה, אִתָּה קֵנָה לָהּ נֵיִר אַחֵר וְאִנִּי אֲכַתֵּב לָהּ צִבְתָּ יָדִי, כֵּן הַמֶּלֶךְ זֶה הַקֶּבֶץ"ה, הַשְּׂפָחוֹת אֵלּוֹ עֵרַב רַב, וְהַשְּׂפָחוֹת זֶה מִשֶּׁה, אַרְסוֹתָם שֶׁל הַקֶּבֶץ"ה אֵלּוֹ יִשְׂרָאֵל, לִכְךָ נִאֲמַר פֶּסֶל לָךְ:

(2) נְכוּן. מְזוּמָן:

(3) וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ. הָרָאשׁוֹנוֹת עַל יָדֵי שֶׁהָיוּ צִתְּשׁוּאוֹת וְקוּלוֹת וְקִהְלוֹת, שֶׁלְטָה בָּהֶן עֵין רַעָה, אֵין לָךְ יָפָה מִן הַנִּינְעוֹת:

(5) וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'. מִתְרַגְּמִין וְקָרָא בְּשֵׁם אֱלֹהֵי:

<p>6 And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְהוָה יְיָ שְׁכִינְתִּיהָ עַל אֶפְדֵּי יִקְרָא יְיָ אֱלֹהֵי רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵק רָגֹז וּמְסֻנִּי לְמַעַבְדַּת טָבָן וְקִשּׁוּט:</p>	<p>6 וַיַּעֲבֹר יְהוָה יְיָ שְׁכִינְתִּיהָ עַל אֶפְדֵּי יִקְרָא יְיָ אֱלֹהֵי רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵק רָגֹז וּמְסֻנִּי לְמַעַבְדַּת טָבָן וְקִשּׁוּט:</p>
<p>7 keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'</p>	<p>נָטִיר טִיבֹו לְאַלְפֵי דְרִין שְׁבִיק לַעֲוֹן וּלְמַרְדּוּד וּלְחֻבִּין סְלַח לְדַתִּיבִין לְאַרְיִיתִיהָ וְלִדְלָא תִּיבִין לֹא מִזְכִּי מִסְעֵר חֻבִּי אֲבָהֶן עַל בְּנֵי וְעַל בְּנֵי בְנֵי מְרַדִּין עַל דֶּר תְּלִיתַאי וְעַל דֶּר רְבִיעֵאי:</p>	<p>7 נָטִיר (בספרי תימן נצר בנרן רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נִשָּׂא עֲוֹן וּפָשַׁע וְחַטָּאת וְנָקָה לֹא יִנָּקֶה פִּקְדוֹ עֲוֹן אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים עַל-שְׁלָשִׁים וְעַל-רִבְעִים:</p>
<p>8 And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.</p>	<p>וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>	<p>8 וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>
<p>9 And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אִם כֶּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קְדָמָךְ יְיָ תְהִיךְ כֶּעַן שְׁכִינְתָא דִּי בִינָנָא אֲרִי עִם קָשִׁי קָדָל הוּא וְתִשְׁבּוּק לְחֻבָּנָא וּלְחַטָּאתָא וְתַחֲסַנְנָנָא:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר אִם-נָא מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ-נָא אֲדֹנִי בְּקִרְבִּנִי כִּי עִם-קָשָׁה-עֲרָךְ הוּא וְסִלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:</p>
<p>10 And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָא אֲנָא גִזֵּר קִים קָדָם כָּל עַמֻּד אַעֲבִיד פְּרִישָׁן דְּלֹא אֲתַבְּרִיאוּ בְּכָל אֶרֶעָא וּבְכָל עַמֻּמְיָא וְיַחֲזִי כָל עַמָּא דְּאֵת בְּיַהֲוֹן יָת עֹבְדָא דִּי אֲרִי דְחִיל הוּא דְּאָנָא עֲבִיד עַמֻּד:</p>	<p>ששי וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי כְרַת בְּרִית נִגַּד כָּל-עַמֻּד אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָעַמִּים וְרָאָה כָל-הָעָם אֲשֶׁר-אִתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:</p>

(6) יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישבו (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֱלֹהֵי אֱלֵי לְמַעַבְדִּי (תהלים כז, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מלאתי צמכילתא (שירה פ"ג): ארץ אפים. מאריך אפו, ואינו ממחר ליפרע, שמא יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכויות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדים שאדם עושה להכעיס: ונקה לא ינקה. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשצים ולא ינקה לשאינן שצים: פוקד עון אבות על בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, שכזר פירש צמקרא אחר לשונאי: ועל רביעי, נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נזר חסד לאלפים:

(8) וימהר משה. כשראה משה שכניה עוצרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו: (9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עס קשה עורף הוא וימרו צך, ואמרת על זאת פן אלכך בדרכך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי צמקוס אס: ונחלתנו. ותחנונו לך לנחלה (ס"א שמתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא בקשת ונפלנו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עובדי אלילים:

11	Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.	שָׁמַר-לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם הַנִּנִּי גֹרֵשׁ מִפְּנֵיךָ אֶת-הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:	שָׁמַר-לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם הַנִּנִּי גֹרֵשׁ מִפְּנֵיךָ אֶת-הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:
12	Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.	הִשָּׁמַר לְךָ פֶּן-תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עֲלֶיהָ פֶּן-יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:	הִשָּׁמַר לְךָ פֶּן-תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עֲלֶיהָ פֶּן-יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:
13	But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.	כִּי אֶת-מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּצוּן וְאֶת-מַצְבְּתָם תִּשְׁבְּרוּן וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן:	כִּי אֶת-מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּצוּן וְאֶת-מַצְבְּתָם תִּשְׁבְּרוּן וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן:
14	For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;	כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנְאָה שְׁמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא:	כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנְאָה שְׁמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא:
15	lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;	פֶּן-תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנְוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וַיִּזְבְּחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וַיִּקְרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזְבָּחָם:	פֶּן-תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנְוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וַיִּזְבְּחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וַיִּקְרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזְבָּחָם:
16	and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.	וְלָקַחְתָּ מִבְּנוֹתֵיהֶם לְבָנֶיךָ וְזָנְוּ בְּנֹתֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת-בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:	וְלָקַחְתָּ מִבְּנוֹתֵיהֶם לְבָנֶיךָ וְזָנְוּ בְּנֹתֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת-בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:
17	Thou shalt make thee no molten gods.	אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ:	אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ:
18	The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.	אֶת-חֹג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לַמּוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאתָ מִמִּצְרַיִם:	אֶת-חֹג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לַמּוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאתָ מִמִּצְרַיִם:

- (10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמהיו מוצדלים צו מכל האומות עוזדי אלילים, שלא תשרה שכניתי עליהם:
- (11) את האמורי וגר. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:
- (12) אשריו. הוא אילן שעוזדים אותו:
- (13) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנפשו ופורה מעוזביו:
- (14) ואכלת מזבח. כסבור אתה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוך כך אתה בא ולוקח מזבוחי לבניך (עבודה זרה ט.):
- (15) חדש האביב. חדש הצפור, שהמצואה מתזכרת בצישולה:

19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֵׂה:	כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירְךָ תִּקְדִּישׁ דְּכָרִין בְּכוֹר תֹּר וְאָמַר:
20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּפֶטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בִּשְׂה וְאִם־לֹא תַפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תַפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם:	וּבֹכְרָא דְחֲמָרָא תַפְרוּק בְּאִמָּרָא וְאִם לֹא תַפְרוּק וְתַקְפִּיהַּ כָּל בֹּכְרָא דְבָנְךָ תַפְרוּק וְלֹא יִתְחַזֵּן קֶדְמִי רִיקָנִין:
21	Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶיֶשׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:	שֵׁשָׁא יוֹמִין תַּפְלַח וּבִיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תַנּוּחַ בְּזֵרוּעָא וּבִחְצָא תַנּוּחַ:
22	And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.	וְחַג שָׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּבּוֹרִי קֶצֶיר חֲטִיִּם וְחַג הָאָסִיף תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה:	וְחַג דְּשִׁבּוּעִיא תַעֲבִיד לָךְ בְּבוֹרֵי חֲטִין וְחַג דְּכִנְשָׁא בְּמַפְקָה דְּשֵׁתָא:
23	Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.	שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶת־פָּנַי הָאֵלֶּה וְיִהְיֶה אֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:	תֵּלַת זְמַנִּין בְּשֵׁתָא יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרְךָ קֶדָם רַבּוֹן עֲלָמָא יי אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל:

(19) כל פטר רחם לי. צאדם: וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר צפטר שור ושה, אשר יפטור וזכר את רחמה. פטר. לשון פתיחה, וכן פטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). תי"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:

(20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשנה. נותן שה לכהן, והוא חולין ציד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים: וערפתו. עורפו נקופץ, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יופסד ממונו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קלוב, שנאמר ופדויו מִן חֶדֶשׁ תַּפְדֶּה (צמדבר יח, טו): ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא, דבר צפני עֲלָמוּ הוא, ואינו מוסב על הכור, שאין צמנות בכור ראיית פנים, אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מזה עליכם להביא עולת ראיית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שזה, ללמד על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון בכור, צמסכת קדושין (יז):

(21) בחריש ובקציר תשבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבזינו אומרים (ראש השנה ט), על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היואל למואל שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש, וכן משמעו, ששט ימים תעבד וזיוס השביעית תשבות, ועבדותו הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין לך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שָׁדֶךְ לֹא תִזְרַע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהוזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יאל קציר העומר שהוא מלוא, ודוהה את השבת:

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מביא צו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הצאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הצאה צפסח, מן השעורים היא: וחג האסיף. צומן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לצית. אסיפה זו לשון הכנסה לצית, כמו וְאִסְפָּתוּ אֶל תּוֹךְ צִיתָךְ (דברים כב, צ): תקופת השנה. שהיא בחזרת השנה, צחלת השנה הצאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצך. הרבה מלות צחורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שזהם, ועל מנין עשה שזהם:

24	For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.	כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ אֶת־אֶרֶצְךָ בְּעֹלְתָהּ לִרְאוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:	24
25	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.	לֹא תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לִבְקָר זֶבַח חַג הַפֶּסַח:	25
26	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.'	רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)	26
27	And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב לָךְ יְתָ לָךְ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עָל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:	סביעי כו
28	And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.	וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְחָת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂת הַדְּבָרִים:	28
29	And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.	וַיְהִי בְּרֹדֶת מֹשֶׁה מִתֵּר סִינַי וּשְׁנֵי לַחֹת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרֹדְתוֹ מִן־הַתֵּר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ:	29

(24) אוריש. כתרגומו וְקָרַךְ, וכן וְקָרַךְ (דברים ז, לא), וכן וְקָרַךְ אֶת הָאֱמֹרִי (צמדצר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מבית הבחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזהרה לשחוט, או לזרוק, או לאחד מצני חצורה (פסחים סג.). ולא ילין. כתרגומו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא צעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלצים ואזרים:

(26) ראשית בכורי אדמתך. משצעת המינין האמורים בשנה ארצך, אֶרֶץ חֹטֶה וְשֹׁעֵרָה וְגִפְּן וגו' (דברים ח, ח), וְדָבָשׁ, הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לבשר וחלב, ושלשה פעמים כתוב בחורה, אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור ציטור (חולין קטו): גדי. כל ולד רך צממע, ואף עגל וכבש, ממה שהוורף לפרש צממה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סתם כל יונקים צממע: בחלב אמר. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן החורה אלא מדברי סופרים:

(27) את הדברים האלה. ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה:

30	And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.	וַיֵּרָא אֶהָרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהָיָה קָרָן עֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשֶׁת אֵלָיו:	30
31	And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.	וַיִּקְרָא אֱלֹהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אֶהָרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:	31
32	And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.	וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְּשׁוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֵם אֶת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר סִינַי:	32
33	And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.	וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסְכָּה:	מפטיר
34	But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.	וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמִּסְכָּה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יִצְוָה:	34
35	And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.	וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרָן עֹר פָּנָיו וְהָשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסְכָּה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: (ס)	קל"ט

(29) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מצהיק וצולט כמין קרן.

ומהיכן זכה משה לקרני הוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקד"ה ידו על פניו, שנאמר וְשַׁלַּחְתִּי כָפִי (שמות לג, כז):

(30) וייראו מגשת אליו. בא וראה כמה גדולה כחה של עבירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעצירה מהו אומר, ומקלה כצוד ה' קָאשׁ אֶכְלֵת צָרָאשׁ הָרָר לַעֲיֵגִי צָנִי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים:

(31) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:

(32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. מנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו ללדדן, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמלא ציד כל העם א', ציד הזקנים צ', ציד בני אהרן שלשה, ציד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בעירובין (נד:):

(33) ויתן על פניו מסוה. כתרומתו צית אפי, לשון ארמי הוא צגמרא סוי לָצָא (כתובות סז:), ועוד ככתובות (ס). הוה קא מסוה לאפה, לשון הצטה, היה מסתכל בה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרצוף ובית העינים, ולכבוד קרני הודו שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, ובאמתו יא' בלא מסוה:

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני הודו בפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39 on page 224. Sepharadim read I Kings 18:20 – 18:39. On Shabbat Parah, Maftir and Haftara are on page 243.

XXXV	And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.	וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אַתֶּם:	ויקהל
2	Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֶשׁ שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:	2
3	Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'	לֹא-תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹתְבְּנֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת: (פ)	3
4	And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:	ווי
5	Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;	קַחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לִבּוֹ וַיָּבִיֵּא אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת:	5
6	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	6
7	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	7
8	and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	8
		וּמִשְׁחָה לְאַהֲרֹנָה וּבִוסְמֵי לְמֹשֶׁה רִבּוֹתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמֵי:	

- (35) והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשנא לדבר אתו נטלו מעל פניו:
- (1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צדיים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ותרומתו וקדושתו:
- (2) ששת ימים. הקדים להם מזהרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:
- (3) לא תבערו אש. יש מרבותינו אומרים, הצערה ללאו יאלת, ויש אומרים לחלק יאלת (סנהדרין לה; יצמות ו):
- (4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:
- (5) נדיב לבו. על שם שלצו נדצו קרוי נדיב לב. כזר פירשתי נדצת המשכן ומלאכתו במקום נואתם:

9	and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים וְאַבְנֵי בֹרֶקֶת וְאַבְנֵי אֲשֵׁלֻמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבַחוּשָׁנָא:	9 וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים וְאַבְנֵי בֹרֶקֶת וְאַבְנֵי אֲשֵׁלֻמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבַחוּשָׁנָא:
10	And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וְכָל-חֲכָם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: וְכָל חַכְמֵי לֵבָא דְבָכֻן יֵיתֹון וַיַּעֲבֹדֻן ית כָּל דְּפִקִּיד יי:	10 וְכָל-חֲכָם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: וְכָל חַכְמֵי לֵבָא דְבָכֻן יֵיתֹון וַיַּעֲבֹדֻן ית כָּל דְּפִקִּיד יי:
11	the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלֹו וְאֶת-מִכְסָּהוּ אֶת-קַרְסָיו וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחֹו אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:	11 אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלֹו וְאֶת-מִכְסָּהוּ אֶת-קַרְסָיו וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחֹו אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:
12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בַּדָּיו אֶת-הַכַּפֹּרֶת וְאֵת פֶּרֶךְתָּהּ הַמָּסָךְ:	12 אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בַּדָּיו אֶת-הַכַּפֹּרֶת וְאֵת פֶּרֶךְתָּהּ הַמָּסָךְ:
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בַּדָּיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֵת לֶחֶם הַפָּנִים:	13 אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בַּדָּיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֵת לֶחֶם הַפָּנִים:
14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְאֶת-מְנֹרֶת הַמָּאֹר וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֶת-נֵרֹתֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	14 וְאֶת-מְנֹרֶת הַמָּאֹר וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֶת-נֵרֹתֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְאֶת-מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת וְאֶת-בַּדָּיו וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת-מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:	15 וְאֶת-מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת וְאֶת-בַּדָּיו וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת-מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	אֹתוֹ מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-מִכְבַּר הַנֶּחֱשֵׁת אֲשֶׁר-לוֹ אֶת-בַּדָּיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-כִּנּוֹ:	16 אֹתוֹ מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-מִכְבַּר הַנֶּחֱשֵׁת אֲשֶׁר-לוֹ אֶת-בַּדָּיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-כִּנּוֹ:
17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	אֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנֶיהָ וְאֵת מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:	17 אֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנֶיהָ וְאֵת מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:

- (11) את המשכן. יריעות התחמונות הנראות בתוכו קרוים משכן: את אהלו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והתחשים:
- (12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחלה. כל דבר המגין בין למעלה בין מנגד קרוי מסך וסכך, וכן שִׁקְעָא צִעֲלו (איוב א, 1), הִגְנִי שָׁךְ אֶת דִּרְכִּי (הושע ג, ח):
- (13) לחם הפנים. כזר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרוצה:
- (14) ואת כלֶיהָ. מלקחים ומחמות: נרותיה. לוגיני"ש צלע"ז, בזיכים שהשמן והתחמילות נחמין בהן: ואת שֶׁמֶן הַמָּאֹר. אף הוא צריך חכמי לז, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש בזמנחות (פ. 1), מגררו בראש הזית, והוא כתיב וזך:
- (15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:

18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	אֶת־יִתְדֵי הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵי הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם: יֵת סָפִי מִשְׁכָּנָא וְיֵת סָפִי דְחֹצֵר וְיֵת אֲטוּנֵיהוֹן:	18
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	אֶת־בְּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בְּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוֹדֶשׁא יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא לְאַהֲרֹן כַּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׂא:	19
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וַיֵּצְאוּ כָל־עַדֶּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: וַיִּנָּפְקוּ כָל כְּנַשְׂתָּא דְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה:	20
21	And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .	וַיָּבֹאוּ כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׂאָו לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמַלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְלָל־עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: וְאֵתוּ כָל גִּבֹּר דְּאִתְרַעֵי לְבִיָּה וְכָל דְּאִשְׁלִימַת רוּחִיהָ עֲמִיהָ אֵיתִיאוּ יֵת אֲפֻרָּשׁוּתָא קֳדָם יי לַעֲבִידַת מִשְׁכָּן זְמָנָא וְלִכְלָל פּוֹלְחָנִיהָ וְלִלְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא:	21
22	And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.	וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ תַּח וְנָזָם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה: וַיָּמִיתוּן גּוֹבְרִיאַ עַל נִשְׂיָא כָל דְּאִתְרַעֵי לְבִיָּה אֵיתִיאוּ שִׁירִין וְשִׁבּוּן וְעִזָּן וּמַחוּד כָּל מִן דְּדָהָב וְכָל גִּבֹּר דְּאָרִים אֲרָמוֹת דְּהָבָא קֳדָם יי:	22
23	And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.	וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילָם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים הֵבִיאוּ: וְכָל גִּבֹּר וְאֲרָגְנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבּוּץ וּמַעֲזֵי וּמִשְׁכֵּי דְדִדְכָרִי מִסְמָקִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגָּנָא אֵיתִיאוּ:	23

- (17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש לזד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסמומין הימנו לזד כפון ט"ו אמה, וכן לדורס, שנאמר וְחִמַּשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה קְלָעִים לַחֹתֶף (שמות כו, יד):
- (18) יתדות. לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות בצרף, שלא יעו צרות: מיתריהם. חבלים לקשור:
- (19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמזבח ששעת סילוק מסעות:
- (22) על הנשים. עם הנשים, וסמומין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויבאו האנשים וְאֵתוּ גִבְרִיא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיִּתָּן, ורצה לומר שהביאו חס ונוס בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו את העזים): חס. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הצמיד: וכומז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אורו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומז, כאן מקום זמה:
- (23) וכל איש אשר נמצא אֹתוֹ. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו:

24	Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.	כָּל־מִרְיָם תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֹשֶׁת הָבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אִשָּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֵצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הָבִיאוּ:	24
25	And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.	וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בִּידֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשָּׁשׁ:	25
26	And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.	וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת־הָעִזִּים:	26
27	And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;	וְהַנְּשָׂאִם הָבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי תַמְלָאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:	27
28	and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.	וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן לְמָאֹר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּלְקִטְרֶת הַסַּמִּים:	28
29	The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.	כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לִבָּם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל־מְלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הָבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)	29
30	And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה יְהוּדָה:	שלישי (שני) כו*

(26) טוו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים היו טווין אותם (שצח.ט).
 (27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב צחוכת המוצח צחלה, וצמלכח המשכן לא התנדדו צחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדדו צבור מה שמתנדדים, ומה שמחסרין אנו משלימין אותם, כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר והמלאכה קִיְסָה דָּקִים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אצני השם וגו', לכך התנדדו צחוכת המוצח צחלה, ולפי שנחשלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:
 (30) חור. צנה של מרים היה:

31 And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.	וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים וְאִשְׁלִים עֲמִיה רוּחַ מִן קָדֶם בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה וּבְכָל־מְלָאכָה:	31 וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים וְאִשְׁלִים עֲמִיה רוּחַ מִן קָדֶם בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה וּבְכָל־מְלָאכָה:
32 And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשֹׂת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:	32 וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשֹׂת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:
33 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.	וּבַחֲרָשֶׁת אָבֶן לְמִלֵּאת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֹת:	33 וּבַחֲרָשֶׁת אָבֶן לְמִלֵּאת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֹת:
34 And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.	וְלַהֲזֹרֶת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה־דָן:	34 וְלַהֲזֹרֶת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה־דָן:
35 Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.	מִלֵּא אֹתָם חֲכָמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכֶת חֲרָשׁ וְחַשֵּׁב וְרָגְלָם בְּתַכְכֵּלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאַרְגֵּי עֹשִׂי כָל־מְלָאכָה וְחַשְׁבֵּי מַחֲשָׁבֹת:	35 מִלֵּא אֹתָם חֲכָמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכֶת חֲרָשׁ וְחַשֵּׁב וְרָגְלָם בְּתַכְכֵּלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאַרְגֵּי עֹשִׂי כָל־מְלָאכָה וְחַשְׁבֵּי מַחֲשָׁבֹת:
XXXVI And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.	וַיַּעֲבִיד בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל־גִּבֹּר חַכִּים לֵבָא דִּיהֵב יְיָ חֲכָמָתָא וְסוּכְלָתְנוּתָא בְּהוֹן לְמַדַּע לְמַעַבְדַּת יְיָ כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְכָל דְּפָקִיד:	XXXVI וַיַּעֲשֶׂה בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל־אִישׁ חָכֵם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה וְתַבּוּנָה בְּחָמָה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה:
2 And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל־אִישׁ חָכֵם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה בְּלִבּוֹ כָּל־אֲשֶׁר נִשְׁאָו לָבוֹ לְקַרְבָּה אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:	2 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל־אִישׁ חָכֵם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה בְּלִבּוֹ כָּל־אֲשֶׁר נִשְׁאָו לָבוֹ לְקַרְבָּה אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שׁע לפני דל (איוב לד, יט):

<p>And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.</p>	<p>וַיָּקֻחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הָבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר בִּבְקָר׃</p>	<p>3 וַיָּקֻחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הָבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר בִּבְקָר׃</p>
<p>And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ כָל־הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל־מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־הֵמָּה עֹשִׂים׃</p>	<p>4 וַיָּבֹאוּ כָל־הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל־מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־הֵמָּה עֹשִׂים׃</p>
<p>And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ׃</p>	<p>5 וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ׃</p>
<p>And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.</p>	<p>וַיִּצְוֶה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל־יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהָבִיא׃</p>	<p>6 וַיִּצְוֶה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל־יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהָבִיא׃</p>
<p>For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.</p>	<p>וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר׃ (ס)</p>	<p>7 וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר׃ (ס)</p>
<p>And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכָמֵי־לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עֹשֶׂר יְרִיעַת שָׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב צִוְּרֵת כְּרוּבִין עוֹבְדֵי אוֹמֶן עָבַד יְתִהוֹן׃</p>	<p>8 וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכָמֵי־לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עֹשֶׂר יְרִיעַת שָׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב צִוְּרֵת כְּרוּבִים וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרִבִּים מַעֲשֶׂה חָשֵׁב עָשָׂה אֹתָם׃</p>
<p>The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.</p>	<p>אֶרְבַּע דִּירֵיעָתָהּ חֲדָא עֲשָׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפְתִיָּא אַרְבַּע אַמִּין דִּירֵיעָתָהּ חֲדָא מִשְׁחָתָהּ חֲדָא לְכָל־יְרֵיעָתָהּ׃</p>	<p>9 אֶרְבַּע הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הַיְרִיעָת׃</p>

(5) מדי העבודה. יומר מכדי לזכך העבודה:

(6) ויכלא. לשון מניעה:

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההנאה הייתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולומר: והותר. כמו והקצד את לבו (שמות ט, יא), והפוט את מוֹאָב (מלכים-ב, ג, כד):

10	And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.	וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמֵשׁ יְרִיעֹת חֵבֶר אֶחָת אֶל-אֶחָת:	וּלְפִיָּהּ יָת חֲמִישׁ יְרִיעֵן חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יְרִיעֵן לְפִיָּהּ חֲדָא עִם חֲדָא:
11	And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.	וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שַׁפְּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בַּשַּׁפֹּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:	וְעַבְד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסַּטְרָא בֵּית לֹפִי כֵן עַבְד בַּסַּפְתָּא דִּירִיעָתָא בַּסַּטְרָא בֵּית לֹפִי תְּנִינָא:
12	Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.	חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בְּקִצֵּה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל-אֶחָת:	חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבְד בִּירִיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבְד בַּסַּטְרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תְּנִינָא מְכוֹנֵן עֲנוּבִינָא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:
13	And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.	וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת-הַיְרִיעֹת אֶחָת אֶל- אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)	וְעַבְד חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין דְּזָהָב וּלְפִיָּהּ יָת יְרִיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוֹרְפִיָּא וְהָיָה מִשְׁכְּנָא חֵד:
14	And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.	וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עֹזִים לְאַהֲלֵ עַל- הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתֵי-עֶשְׂרֶה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:	וְעַבְד יְרִיעֵן דְּמַעֲזֵי לְפָדְסָא עַל מִשְׁכְּנָא חֲדָא עֲשָׂרֵי יְרִיעֵן עַבְד יִתְהוֹן:
15	The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.	אֶרְךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֲשָׂתֵי עֶשְׂרֶה יְרִיעֹת:	אוּרְכָא דִּירִיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אֲמִין וְאַרְבַּע אֲמִין פּוֹתִינָא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרֵי יְרִיעֵן:
16	And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.	וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת-שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד:	וּלְפִיָּהּ יָת חֲמִישׁ יְרִיעֵן לְחוּד וְיָת שֵׁשׁ יְרִיעֵן לְחוּד:
17	And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.	וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפְּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל-שַׁפְּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:	וְעַבְד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא בַּסַּטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבְד עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תְּנִינָא:
18	And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.	וַיַּעַשׂ קְרָסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת-הָאֹהֶל לְהִיֵּת אֶחָד:	וְעַבְד פּוֹרְפִין דְּנְחֹשׁ חֲמִשִּׁין לְלַפְסָא יָת מִשְׁכְּנָא לְמַהוּי חֵד:

19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲלֵ עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְמַעְלָה: (ס)	19
20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים קִימִין:	חמישי
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמָּת אֶרְךְ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצֵי הָאַמָּה רֹחַב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:	21
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדָת לַקְּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אַחַת אֶל־אַחַת כֵּן עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:	22
23	And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשִׁים לַפָּאָת נֹגֵב תִּימָנָה:	23
24	And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:	24
25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּת לַפָּאָת צִפּוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קְרָשִׁים:	25
26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:	26
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וְלִירְכֵתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שֵׁשֶׁה קְרָשִׁים:	27
28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וּשְׁנֵי קְרָשִׁים עָשָׂה לַמְּקַצֵּת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכֵתָיו:	28

29	וְהָיוּ תוֹאמֹם מִלְמָטָה וַיַּחֲדֹו וְהָיוּ תָמִים אֶל-רָאשֵׁי אֶל- הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֵּן עֲשֶׂה לְשֵׁנֵיהֶם לְשֵׁנֵי הַמִּקְצַעַת:	29
30	וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קַרְשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:	30
31	וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:	31
32	וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחֵם לְקַרְשֵׁי צֶלַע- הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִי וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחֵם לְקַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִבְרִיתִים יָמָּה:	32
33	וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיכָן לְבִרְחַת בְּתוֹךְ הַקַּרְשִׁים מִן-הַקֶּצֶה אֶל- הַקֶּצֶה:	33
34	וְאֶת-הַקַּרְשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת-טִבְעֹתֶם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחֵם וַיִּצָּף אֶת-הַבָּרִיחִים זָהָב:	34
35	וַיַּעַשׂ אֶת-הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרִבִּים:	35
36	וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעַת עַמּוּדֵי שִׁטִּים וַיִּצָּפֵם זָהָב וַיַּהֲבֵם זָהָב וַיִּצָּק לָהֶם אַרְבַּעַת אֲדָנֵי-כֶסֶף:	36
37	וַיַּעַשׂ מִסְדַּי לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רִקְם:	37

38 and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.	וְיָת עֲמוּדָוְהִי חֲמִשָּׁא וְיָת נוֹיָהוֹן וְחָפִי רִישֵׁיהוֹן וְכַפּוֹשִׁיהוֹן דְּהָבָא וְסִמְכֵיהוֹן חֲמִשָּׁא דְּנְחָשָׁא:	וְאֶת־עֲמוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־נוֹיָהֶם וְצִפָּה רִאשֵׁיהֶם וְחִשְׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)
XXXVII And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.	וְעָבַד בְּצִלְאֵל יֵת אֲרוֹנָא דְאָעִי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:	וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאָרֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:
2 And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.	וְחִפָּהִי דְהָב דְכִי מְגִי וּמִבְרָא וְעָבַד לִיהּ זִיר דְדְהָב סָחֹר סָחֹר:	וַיִּצְפּוּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:
3 And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְאִתִּיד לִיהּ אַרְבַּע עֲזָקִין דְדְהָב עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֵיהּ וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטְרֵיהּ חַד וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטְרֵיהּ תַּנְיָנָא:	וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתּוֹ וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:
4 And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וְעָבַד אַרְיָחִי דְאָעִי שְׁטִין וְחִפָּא יְתָהוֹן דְּהָבָא:	וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֶק אֹתָם זָהָב:
5 And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.	וְאִעִיל יֵת אַרְיָחִיא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי אֲרוֹנָא לְמַטַּל יֵת אֲרוֹנָא:	וַיָּבֵא אֶת־הַכְּבִדִּים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעֵת הָאָרֹן לְשֹׂאת אֶת־הָאָרֹן:
6 And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וְעָבַד כְּפֹרֶתָא דְדְהָב דְכִי תַּרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתִיָּה:	וַיַּעַשׂ כְּפֹרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכָּהּ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבָּהּ:
7 And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:	וְעָבַד תַּרְיִן כְּרוּבִין דְדְהָב נְגִיד עָבַד יְתָהוֹן מִתַּרְיִן סְטְרֵי כְּפֹרֶתָא:	וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת:
8 one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.	כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא עָבַד יֵת כְּרוּבִיא מִתַּרְיִן סְטְרוֹהִי:	כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־ הַכְּפֹרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִים מִשְׁנֵי (כ' קְצוּתוֹ) [ק' קְצוּתוֹ]:

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

<p>9 And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.</p>	<p>והיו כְּרוּבִיַּא פְּרִיסִין גִּדְּפִיהוֹן לְעִילָא מְטָלָן בְּגִדְּפִיהוֹן עַל כְּפוֹרֶתָא וּפְנֵיהוֹן חֵד לְקַבִּיל חֵד לְקַבִּיל כְּפוֹרֶתָא הֵו אִפִּי כְּרוּבִיַּא:</p>	<p>9 וַיְהִיו הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כַנָּפִים לְמַעַלָּה סָכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל- הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל- אָחִיו אֶל-הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: (פ)</p>
<p>10 And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וַעֲבַד יְת פְּתוּרָא דְאָעִי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמּוּן אֹרְכִיה וְאַמְתָּא פּוֹתִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמִיָּה: וְאַמְתָּא וְחֲצִי קִמְתּוֹ:</p>	<p>10 וַיַּעַשׂ אֶת-הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתָּים אֹרְכוֹ וְאַמְתָּה רָחְבוֹ וְאַמְתָּה וְחֲצִי קִמְתּוֹ:</p>
<p>11 And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וַחֲפָא יְתִיה דְּהַב דְּכִי וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדְּהַב סְחֹר סְחֹר:</p>	<p>11 וַיִּצַּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶר זָהָב סָבִיב:</p>
<p>12 And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וַעֲבַד לִיה גְּדִנְפָא רֹמִיָּה פּוֹשְׁפָא סְחֹר סְחֹר וַעֲבַד זִיר דְּדְּהַב לְגִדְּנִפִיה סְחֹר סְחֹר:</p>	<p>12 וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶר-זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב:</p>
<p>13 And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.</p>	<p>וַאֲתִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדְּהַב וַיַּהֲב יְת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זַוְיָתָא דְּלֶאֱרַבַּע רַגְלוֹהִי:</p>	<p>13 וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת-הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:</p>
<p>14 Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.</p>	<p>לְקַבִּיל גְּדִנְפָא הַוָּאָה עֲזָקְתָא אֲתִירָא לְאַרְיִחִיָּא לְמַטֵּל יְת פְּתוּרָא:</p>	<p>14 לְעַמֹּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲת בְּתוּם לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת- הַשֻּׁלְחָן:</p>
<p>15 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.</p>	<p>וַעֲבַד יְת אַרְיִחִיָּא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפָא יְתִהוֹן דְּהָבָא לְמַטֵּל יְת פְּתוּרָא:</p>	<p>15 וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב לְשֵׂאת אֶת- הַשֻּׁלְחָן:</p>
<p>16 And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out, of pure gold.</p>	<p>וַעֲבַד יְת מְנִיָּא דְעַל פְּתוּרָא יְת מְגִסְוֵהִי וְיְת בְּזֻכּוֹהִי וְיְת מְכִילְתִּיהִי וְיְת קְסוּתָא דִּיתְנַסְף בְּהוֹן דְּדְּהַב דְּכִי:</p>	<p>16 וַיַּעַשׂ אֶת-הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל- הַשֻּׁלְחָן אֶת-קַעֲרֹתָיו וְאֶת- כַּפְּתָיו וְאֶת מְנִקְיָתוֹ וְאֶת הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: (פ)</p>
<p>17 And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knobs, and its flowers, were of one piece with it.</p>	<p>וַעֲבַד יְת מְנִרְתָּא דְּדְּהַב דְּכִי נִגִּיד עֲבַד יְת מְנִרְתָּא שְׂדֵה וּקְנֵה פְּלִידְהָא חֲזוּרְהָא וְשׁוֹשְׁנֵהָ מִנֵּה הֵו:</p>	<p>17 וַיַּעַשׂ אֶת-הַמְּנֹרֶה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עֲשָׂה אֶת-הַמְּנֹרֶה יְרֻכָּהּ וְקִנֵּיהָ גְּבִיעֶיהָ כַּפְּתֵירֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנֶה הָיוּ:</p>

ששי
(שלישי)

18	And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;	וּשְׁשֶׁה קָנִים יִצְאִים מִצְדָּתָהּ וּשְׁתֵּא קִנִּין נִפְקִין מִסְטָרָהּ שְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְּחָה מִצְדָּתָה וּתְלָתָא קִנֵּי מִנְּרֵתָא מִסְטָרָהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְּחָה מִסְטָרָהּ הַשֵּׁנִי:	18
19	three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.	שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָהּ הָאֶחָד כַּפֶּתֶר וּפֶרֶחַ וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָהּ אֶחָד כַּפֶּתֶר וּפֶרֶחַ כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִן־הַמִּנְּחָה:	19
20	And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;	וּבַמִּנְּחָה אַרְבַּעַה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפֶּתְרִיָּהּ וּפֶרֶח־יָהּ:	20
21	and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.	וּכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנֶּה וּכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנֶּה וּכַפֶּתֶר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנֶּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִמֶּנֶּה:	21
22	Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.	כַּפֶּתְרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמֶּנֶּה הָיוּ כָּלָהּ מִקְשָׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:	22
23	And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.	וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וַיַּמְלִקְחֶיהָ וַיַּחַתֶּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:	23
24	Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כֵּלֶיהָ: (פ)	24
25	And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.	וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקֶּטֶרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֹמֶה אָרְכּוֹ וְאֹמֶה רָחְבּוֹ רְבֹועַ וְאֹמֶתִים קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו:	25
26	And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.	וַיִּצָּר אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּזּוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לָו זָהָב סָבִיב:	26

27	And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.	וַתַּרְתִּין עֲזָן דָּהָב עֲבַד לִיה מִלָּרַע לְזִירֶיהָ עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתֶיהָ עַל תַּרְיִן סְטֻרָהּי לְאַתְרָא לְאַרְיֵחָא לְמַטְל יָתִיה בָּהוֹן:	וַשְׁתִּי טַבַּעַת זָהָב עֲשֵׂה־לָּהּ מִתַּחַת לְזִרֹּה עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אוֹתוֹ בָּהֶם:
28	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַעֲבַד ית אַרְיֵחָא דְאֵעִי שְׁטִין וַחֲפֹא ית־הוֹן דְּהָבָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּר אֹתָם זָהָב:
29	And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.	וַעֲבַד ית מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא קוֹדֶשׁא וַיֵּת קִטְרַת בּוֹסְמֵיָא דְכִי עוֹבַד בּוֹסְמֵנוּ:	וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרַת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: (ס)
XXXVIII	And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.	וַעֲבַד ית מִדְּבָחָא דְעֻלָּתָא דְאֵעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אַמִּין אוֹרְכִיהָ וַחֲמִישׁ אַמִּין פּוֹתִיָּהּ מֶרְבַּע וַתֵּלֶת אַמִּין רּוּמִיהָ:	וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אָרְכּוֹ וַחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבּוֹ רְבֹוע וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:
2	And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.	וַעֲבַד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֶיהָ מִנִּיהָ הִנָּאָה קַרְנוֹהִי וַחֲפֹא ית־הָ נַחֲשָׁא:	וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמָּנֹה הָיוּ קַרְנֹתָיו וַיִּצַּר אוֹתוֹ נַחֲשָׁת:
3	And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.	וַעֲבַד ית כָּל מִנֵּי מִדְּבָחָא ית פְּסִכֵּי־רוּתָא וַיֵּת מִגְרוּפִיתָא וַיֵּת מִזְרָקֵיָא ית צִנּוּרִיתָא וַיֵּת מַחְתֵּיתָא כָּל מְנוּחֵי עֲבַד נַחֲשָׁא:	וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נַחֲשָׁת:
4	And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.	וַעֲבַד לְמִדְּבָחָא סְרָדָא עוֹבַד מִצְדָּתָא דְנַחֲשָׁא תַּחַת סוּבִיבִיהָ מִלָּרַע עַד פְּלָגִיהָ:	וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְפָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נַחֲשָׁת תַּחַת כְּרַפָּבּוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֲצָיוֹ:
5	And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.	וַאֲתִיד אַרְבַּע עֲזָן בְּאַרְבַּע זְוִיָּתָא לְסְרָדָא דְנַחֲשָׁא אֲתֵרָא לְאַרְיֵחָא:	וַיִּצֹק אַרְבַּע טַבַּעַת בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לְמִכְפָּר הַנַּחֲשָׁת בָּתִּים לְבָדִים:
6	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.	וַעֲבַד ית אַרְיֵחָא דְאֵעִי שְׁטִין וַחֲפֹא ית־הוֹן נַחֲשָׁא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּר אֹתָם נַחֲשָׁת:
7	And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.	וַאֲעִיל ית אַרְיֵחָא בְּעֻזְקָתָא עַל סְטֵרֵי מִדְּבָחָא לְמַטְל ית־הָ בָּהוֹן חֲלִיל לִזְחִין עֲבַד ית־הָ:	וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעַת עַל צַלְעַת הַמִּזְבֵּחַ לְשֹׂאת אוֹתוֹ בָּהֶם נְכוֹב לַחַת עָשָׂה אוֹתוֹ: (ס)

8	And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.	וַיַּעַבְדֵּן יֵת כִּיּוֹרָא דְנִחָשָׁא וַיֵּת בְּסִיסָיָהּ דְנִחָשָׁא בְּמַחֲזִיזַת נְשִׂיאָא דְאַתְנָן לְצִלָּאָה בְּתֵרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא:	וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כְּנֹס נְחֹשֶׁת בְּמִרְיָת הַצָּבֹאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)	8
9	And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.	וַיַּעַבְדֵּן יֵת דְרִתָּא לְרוּחַ עֵיבֵר דְרוּמָא סְרְדֵי דְרִתָּא דְבוּץ שְׂזִיר מֵאָה אַמִּין:	וַיַּעַשׂ אֶת-הַחֲצֵר לַפָּאֵתוֹ נֹגֵב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בָּאֲמָה:	9
10	Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.	עֲמוּדֵיהֶון עֲשָׂרִין וְסֻמְכֵיהֶון עֲשָׂרִין דְנִחָשָׁא וְוִי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשֵׂיהֶון כֶּסֶף:	עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	10
11	And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְלְרוּחַ צְפוּנָא מֵאָה אַמִּין עֲמוּדֵיהֶון עֲשָׂרִין וְסֻמְכֵיהֶון עֲשָׂרִין דְנִחָשָׁא וְוִי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשֵׂיהֶון כֶּסֶף:	וְלַפָּאֵת צְפוֹן מֵאָה בָּאֲמָה עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	11
12	And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְלְרוּחַ מַעֲרֵבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עֲמוּדֵיהֶון עֲשָׂרָא וְסֻמְכֵיהֶון עֲשָׂרָא וְוִי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשֵׂיהֶון כֶּסֶף:	וְלַפָּאֵת־יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בָּאֲמָה עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה וְוִי הָעֲמֻדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	12
13	And for the east side eastward fifty cubits.	וְלְרוּחַ קְדוּמָא מְדִנְחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:	וְלַפָּאֵת קְדָמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֲמָה:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	סְרְדֵי חֲמִישׁ עֲשָׂרָא אַמִּין לְעֵבֵרָא עֲמוּדֵיהֶון תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהֶון תְּלָתָא:	קִלְעִים חֲמִשׁ־עֶשְׂרֵה אֲמָה אֶל־הַכֶּתֶף עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:	14

(7) גבוב לוחות. נבוצ הוא חלול, וכן וַעֲבִדְיו אֶרְצַע אֶרְצֵינָא נְבֻז (ירמיה נב, כא): גבוב לוחות. הלוחות של עֲנִי שְׁטִים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצובאות. צנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהציא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשוים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חביצין עלי מן הכלל, שעל ידיהם העמידו הנשים לבאות רבות צמרים, כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה צמרה, ומשדלתו צדצרים, לומר אני נאה ממך, ומחוץ כך מציאות לבעליהם לידי תאוה, ונוקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פֶּסַח הַסִּפּוּחַ עוֹרֶקְתִּיךָ (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר צמרות הצובאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שצמחו למי שקנא לה בעלה ונסתרה, ותדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שבעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכו' לא הוזכרו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס דְמִקְזִינַת נְשִׂיאָא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז (שפיגעל), וכן מצינו בישיעה (ג, כג), וְהִגְלִינִים, מתרגמין וּמְקִינָא: אשר צבאו. להציא נדבתן:

15	And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	וּלְפֶתַח הַשְּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֲצָר קָלָעִים חֲמִשָּׁה עֲשָׂרָה אֲמָה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
16	All the hangings of the court round about were of fine twined linen.	כָּל-קָלָעֵי הַחֲצָר סָבִיב שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:
17	And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.	וְהָאֲדָנִים לְעֻמֻּדִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעֻמֻּדִים וְחִשְׁוִקֵיהֶם כֶּסֶף וְצָפוּי רִאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל עֻמֻּדֵי הַחֲצָר:
18	And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.	וּמִסְדֵּךְ שַׁעַר הַחֲצָר מַעֲשֵׂה רָקִים תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְעֲשָׂרִים אֲמָה אָרְךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשָּׁה אַמּוֹת לְעֻמַּת קָלָעֵי הַחֲצָר:
19	And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.	וְעֻמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְנִיָּהֶם כֶּסֶף וְצָפוּי רִאשֵׁיהֶם וְחִשְׁוִקֵיהֶם כֶּסֶף:
20	And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.	וְכָל-הַיְתָדוֹת לְמִשְׁכַּן וְלַחֲצָר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50 on page 228. Sepharadim read I Kings 7:13 – 7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftara is the special Haftara on page 237. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftara on page 243. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftara is on page 247.

21	These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.	אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הַעֲדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל-פִּי מֹשֶׁה עַבְדְּתָהּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן- אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:
----	---	--

(18) לעמדת קלעי החצר. כמדת קלעי הסוכה:

22 And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.	וּבְצִלְאֵל בֶּן-אֹרִי בֶר חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וְדַפְקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	22 וּבְצִלְאֵל בֶּן-אֹרִי בֶן-חֹר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:
23 And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—	וְעִמֵּיהָ אֹהֲלִיאָב בֶּר אַחִיסַמָּךְ לְמִטָּה-דָּן חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלִת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשָּׁשׁ: (ס)	23 וְעִמֵּיהָ אֹהֲלִיאָב בֶּן-אַחִיסַמָּךְ לְמִטָּה-דָּן חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלִת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשָּׁשׁ: (ס)
24 All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.	כָּל דָּהָב דָּאֲתַעֲבִיד לְעִבְדֹתָא בְּכָל עֲבֹדַת קוֹדֶשׁא וְהוּנָה דְּהָב אֲרָמוּתָא עֲשָׂרִין וְתִשְׁעַ עֲבָרִין וּשְׁבַע מֵאָה וּתְלָתִין סָלְעִין בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשׁא:	לוי 24 כָּל-הַזָּהָב הָעָשׂוּי לַמְלָאכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִשְׁעַ וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:	וּכְסָף מִנִּינֵי כְנֻשָׁתָא מֵאָה כֶּכֶרִין וְאַלְפָּה וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וְחֲמִישׁ סָלְעִין בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשׁא:	25 וּכְסָף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְפָּה וּשְׁבַע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

(21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדצת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנחמשכן צשני חורבנין על עונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (צמדצד ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו:

(22) ובצלאל בן אורי וגו' עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה צסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעל כסדר, וממנא צפרשת כי תשא ראה קראתי צסם צלאל וגו', הוצרך מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אצל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק ה' (ברכות נה). ואם תאמר מנלן שמה צרינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאב וגו', וקצר מה שדיצר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינו דהיה מצוה להם צהיפון. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה צפרוטוט כל השקלים שפחותין צמנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

<p>a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>תקלא לגולגולתא פלגות סלעא בסלעי קודשא לכל דעבר על מנינא מבר עשרין שנין ולעילא לשית מאה ותלתא אלפין וחמיש מאה וחמשים:</p>	<p>בַּקַּע לַגִּלְגָּלֶת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֶבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְיָמָעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:</p>
<p>And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.</p>	<p>והואה מאה פכרי כספא לאחכא ית סמכי קודשא וית סמכי פרוכתא מאה סמכין למאה פכרין פכרא לסמכא:</p>	<p>וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצֻקֹת אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפֹּרְכֹת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן:</p>
<p>And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.</p>	<p>וית אלף ושבע מאה ושבעין וחמיש עבד ווין לעמודיא וחפי רישיהון וכביש יתהון:</p>	<p>וְאֵת־הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עָשָׂה וַיַּעֲשֶׂה לְעֻמּוּדֵיהֶם וַיַּצֵּבָה רִאשֵׁיהֶם וַיַּחֲשֶׁק אֹתָם:</p>
<p>And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.</p>	<p>ונחש ארמוותא שבועין פכרין ותריין אלפין וארבע מאה סלעין:</p>	<p>וַנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאֲלָפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל:</p>
<p>And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,</p>	<p>ועבד בה ית סמכי תרע משכן זמנא וית מדבחא דנחשא וית סרדא דנחשא דיליה וית כל מני מדבחא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדָנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֵת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.</p>	<p>וית סמכי דרתא סחור סחור וית סמכי תרע דרתא וית כל סבי משכנא וית כל סבי דרתא סחור סחור:</p>	<p>וְאֵת־אֲדָנֵי הַחֲצָר סָבִיב וְאֵת־אֲדָנֵי שַׁעַר הַחֲצָר וְאֵת כָּל־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת־כָּל־יִתְדֹת הַחֲצָר סָבִיב:</p>

(26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגו'. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר במדבר, ואף עתה בנדחת המשכן כך היו, ומנין חלצין השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חלצין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חלצין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

(27) לצקת. כתרגומו לִאֶסְקָא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן ז' אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב בהם:

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שזכולן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף:

XXXIX

And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.

וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְגָדֵי־שָׂרָד לְשֵׁרֶת בְּקֹדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)

XXXIX

2

And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.

וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֶפֹד זָהָב וְתָב תְּכֵלֶת וְאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר: וַיַּעַבְדוּ יֵת אֵיפֹדָא דְהָבָא תְּכֵלֶת וְאֲרָגָמָא וְצִבְעָ זְהוּרִי וּבִזְיָ שְׁזִיר:

שני (חמישי)

3

And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.

וַיִּרְקְעוּ אֶת־פָּתִי הַזָּהָב וַיִּקְצָץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֲרָגָמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב:

3

4

They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.

כְּתֻפֹת עָשׂוּ־לָו חֲבֵרֶת עַל־שְׁנֵי (כ' קצוות) [ק' קצוותיו] חֲבֵר: כְּתֻפִין עָבְדוּ לֵיה מְלַפֵּן עַל תְּרִין סְטְרוֹתָי מְלַפֵּף:

4

5

And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.

וַחֲשָׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)

5

6

And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.

וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם מִסֶּבֶת מִשְׁבָּצֹת זָהָב מִפְּתַחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

6

7

And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.

וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֻפֹת הָאֶפֹד אֲבְנֵי זִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)

7

(1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין צגדי שרד הללו צגדי כהונה, שצצגדי כהונה היה שש, אלא הם צגדים שמכסים זהם כלי הקדש בשעת סליק מסעות, שלא היה זהם שש: (2) וירקעו. כמו לרקע הארץ (תהלים קלו, ו), כתרומתו ורדדו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"דרא צלע"ו (אויזעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טוין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקוצנין מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותם פתילים מעורבים עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר צהן וזה, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, והזהב חוט שזיעי עם כל אחד ואחד:

8	And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשֵׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:
9	It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.	רְבֹועַ הָיָה כְּפֹול עָשׂוּ אֶת־ הַחֹשֶׁן זֵרֶת אַרְכּוֹ וְזֵרֶת רָחְבוֹ כְּפֹול:
10	And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.	וַיִּמְלֵאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַה טֹוִרֵי אֶבֶן טֹוִר אֶדֶם פֶּטֶדָה וּבִרְקֶת הַטֹּוִר הָאֶחָד:
11	And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.	וְהַטֹּוִר הַשֵּׁנִי נִפְךְ סַפִּיר וַיִּתֵּלֶם: וְסַבְהָלוֹם:
12	And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.	וְהַטֹּוִר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה:
13	And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.	וְהַטֹּוִר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שָׁהָם וַיִּשְׁפָּה מוֹסַבֹּת מִשְׁבַּצֹּת זָהָב בְּמִלְאָתָם:
14	And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.	וְהָאֲבִנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמוֹתָם פְּתוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשִׁנָּים עָשָׂר שִׁבְטֵי:
15	And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.	וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשְׁרֶת גְּבֻלֹת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:
16	And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבַּצֹּת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲתֵי עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:
17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל־ שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲתֵי עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

18 And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.

וְנָתַתְּ תְּרֵינִי גְדִילֵן דָּעַל תְּרֵין סְטְרוֹהֵי יְהוּבֵי עַל תְּרֵינִי מְרַמְצָתָא וַיְהוּבִין עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָּא לְקַבִּיל אֶפֻּהִי:

18 וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתַנּוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל-כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֶל-מֹל פָּנָיו:

19 And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.

וַיַּעֲבֹדוּ תְּרֵינִי עֲזָקִין דְּדָהֵב וַשּׁוּיָאוּ עַל תְּרֵין סְטְרֵי חוּשְׁנָא עַל סַפְתֵּיהִי דְלַעֲבָרָא דְאֵיפֻדָּא לָגִיו:

19 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּשְׁיִמוּ עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שַׁפְּתֹוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֶבֶר הָאֶפֶד בֵּיתָהּ:

20 And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.

וַיַּעֲבֹדוּ תְּרֵינִי עֲזָקִין דְּדָהֵב וַיְהוּבִין עַל תְּרֵין כְּתָפֵי אֵיפֻדָּא מִלְּרַע מְלַקְבִּיל אֶפֻּהֵי לְקַבִּיל בֵּית לֹאֲפִי מַעֲלִי לְהַמִּין אֵיפֻדָּא:

20 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל-שְׁתֵּי כְּתֹפֶת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמֹּל פָּנָיו לְעַמֻּת מַחְבְּרָתֹו מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:

21 And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.

וַאֲחֲדֵי יָת חוּשְׁנָא מַעֲזָקֵתִיהָ לְעֲזָקֹת אֵיפֻדָּא בְּחוּשְׁא דְתַכִּילָתָא לְמַהֲוֵי עַל הַמִּין אֵיפֻדָּא וְלֹא יִתְפָּרַק חוּשְׁנָא מַעֲלִי אֵיפֻדָּא כְּמָא דְפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:

21 וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעְתֵּיֹו אֶל-טַבַּעֲתֵי הָאֶפֶד בַּבְּתִּיל תַּכְלֹת לְהִיָּת עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)

22 And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;

וַיַּעֲבֹד יֵת מַעֲיֵל אֵיפֻדָּא עוֹבָד מַחֵי גְמִיר תַּכְלָא:

22 וַיַּעַשׂ אֶת-מַעֲיֵל הָאֶפֶד מַעֲשֶׂה אֶרֶג כָּלִיל תַּכְלֹת:

23 and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.

וּפּוּמִיָּה דְּמַעֲיֵלָא כְּפִיל לְגוּיָה כְּפּוּם שְׂרִין תּוֹרָא מִקְּרָ לְפּוּמִיָּה סְחוֹר סְחוֹר לֹא יִתְבַּע:

23 וּפִי-הַמַּעֲיֵל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחְרָא שָׁפָה לְפָיו סָבִיב לֹא יִקָּרַע:

24 And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.

וַיַּעֲבֹדוּ עַל שְׂפּוּלֵי מַעֲיֵלָא רְמוֹנֵי תַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָ זְהוּרֵי שִׁזְר:

24 וַיַּעֲשׂוּ עַל-שְׂפּוּלֵי הַמַּעֲיֵל רְמוֹנֵי תַכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:

25 And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:

וַיַּעֲבֹדוּ זְגִין דְּדָהֵב דְּכִי וַיְהוּבֵי יָת זְגִיָּא בְּגוֹ רְמוֹנֵיָא עַל שְׂפּוּלֵי מַעֲיֵלָא סְחוֹר סְחוֹר בְּגוֹ רְמוֹנֵיָא:

25 וַיַּעֲשׂוּ כְּעִמְנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת-הַכְּעִמְנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל-שְׂפּוּלֵי הַמַּעֲיֵל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:

26	a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.	פַּעֲמָן וְרִמֹּן פַּעֲמָן וְרִמֹּן זָגָא וְרִמֹּמָא זָגָא וְרִמֹּמָא עַל עַל־שׁוּלֵי הַמַּעִיל סָבִיב שְׁפוּלֵי מַעִילָא סָחוּר סָחוּר לְשָׂרֵת כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס)
27	And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשָׂה וַעֲבָדוּ יֵת כְּתוּנֵי דְבוּצָא אַרְגָּ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: עוֹבֵד מַחֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:
28	and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,	וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פָּאֲרִי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת־מִכְנְסֵי הַבֶּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר: וְיֵת מִצְנֶפֶת דְּבוּצָא וְיֵת מִכְנְסֵי קוֹבְעֵי דְבוּצָא וְיֵת מִכְנְסֵי בּוּצָא דְבוּץ שְׁזִיר:
29	and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.	וְאֶת־הָאֲבֵגָט שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשָׂה רָקִם כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס)
30	And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ גִּזְר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: וַעֲבָדוּ יֵת צִיצָא כְּלִילָא דְקוֹדֶשָׁא דְדָהָב דְּכִי וּכְתָבוּ עָלוּהִי כְתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לִי:
31	And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.	וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתְּיֵל תַּכְלֵת לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְמַעְלָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
32	Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.	וַתֵּכֵל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עָשׂו: (פ)

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:
(31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועלידי הפתילים היה מושיצן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט.), שערו היה נראה ציץ למצנפת ששם מניח תפילין, והציץ היה נחון על המצנפת, הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיתי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הצוואה הוא אומר ושמם אלו על פתיל תכלת (שמות כח, ז). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן במצנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאוזן לאוזן ובמה יקשרנו במצחו, והיו קבועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לזד מצחו, וכן באמצעו, שכן הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיצו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתיל תכלת, הואיל ומרוצין הן, שהרי מצינו בחשן ואפוד ויִרְקָסוּ קַת הַחֶשֶׁן וגו', ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו צ' טבעות החשן, וצ"כ כפתות האפוד היו צ' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:
(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

33	And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;	וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה וְאֵת־יָת מִשְׁכָּנָא לְוַת מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאַדְנָיו:	רביעי כט
34	and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;	וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילָם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֶרְת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסֹךְ:	34
35	the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;	אֶת־אָרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת הַכַּפֶּרֶת:	35
36	the table, all the vessels thereof, and the showbread;	אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:	36
37	the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;	אֶת־הַמְּנֹלָה הַטְּהוֹרָה אֶת־נִרְתִּיהָ גִרְת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיָהּ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	37
38	and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;	וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מִסְךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:	38
39	the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	אֶת־מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לֹו אֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ:	39
40	the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	אֶת קַלְעֵי הַחֲצָר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסֹךְ לְשַׁעַר הַחֲצָר אֶת־מִיתָרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֶת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:	40

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה צמשכן, הניח לו הקצ"ה הקמחו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כוזב הקרשים שאין כח צאדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקצ"ה, איך אפשר הקמחו על ידי אדם, אמר לו עסוק אחת בידך, נראה כמקימו והוא נוקף וקס מאליו, וזהו שנאמר (שמות מ, יז) הוקס המִשְׁכָּן, הוקס מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

41	the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוֹשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקֹדֶשׁא יֵת לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁא לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:	41
42	According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־ הָעֲבֹדָה: כָּל דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה כֵּן עָבְדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל פּוֹלְחָנָא:	42
43	And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וַהֲנִיחַ עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)	43
XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:	חמישי (שניעי)
2	'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	בְּיוֹם־הַתְּחִלָּה הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד: בְּיוֹם יִרְחָא קַדְמָאָה בְּחַד לְיִרְחָא תָקִים יֵת מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא:	2
3	And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	וְשַׂמְתָּ שָׁם אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסָכַת עַל־הָאָרוֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת: וְתִשְׂנִי תָמֵן יֵת אֲרוֹנָא דְּסִתְרוּתָא וְתַטִּיל עַל אֲרוֹנָא יֵת פְּרוּכְתָא:	3
4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	וַהֲבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעָרַכְתָּ אֶת־עֲרֹכּוֹ וַהֲבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וַהֲעִלִיתָ אֹתָהּ־נֵרֶתֶיהָ: וְתַעֲיִל יֵת פְּתוּרָא וְתַסְדֵּר יֵת סִדְרֵיהָ וְתַעֲיִל יֵת מְנֹרָתָא וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא:	4
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב לְקִטְרֵת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכַּן: וְתַתִּין יֵת מִדְּבָחָא דְדִהָבָא לְקִטְרֵת בּוֹסְמִיא קֳדָם אֲרוֹנָא דְּסִתְרוּתָא וְתִשְׂנִי יֵת פְּרָסָא דְּתַרְעָא לְמִשְׁכְּנָא:	5
6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד: וְתַתִּין יֵת מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא קֳדָם תַּרְעָ מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא:	6

- (43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שחשורה שכינה צמעה ידיכם, ויהי נעם ה' אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וגו' (תהלים 5, יז),
והוא אחד מי"א מזמורים שנחפלה למשה:
(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:
(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מַיִם:	7
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וְתָשׁוּי יֵת דֶּרֶתָא סְחוֹר סְחוֹר וְתָתִין יֵת פֶּרֶסָא דֶּרֶע דֶּרֶתָא:	8
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֵׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:	9
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:	10
11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ:	11
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:	12
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְכָהֵן לִי:	13
14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתָנִת:	14
15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.'	וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת־אַבְיָהֶם וְכַהֲנֵי לִי וְהָיְתָה לְהֵיטֵב לָהֶם מִשַּׁחְתָּם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:	15
16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: (ס)	16

17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בַּאֲחֶד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן:	שט
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קֶרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת־ עַמֻּדָיו:	18
19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	19
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־ הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־ הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־ הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:	20
21	And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֻכַת הַמָּסָךְ וַיִּסְךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	21
22	And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֹחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְּנָה מִחוּץ לַפְּרֻכָּת:	22
23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס)	23
24	And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגְבָה:	24

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלומות:

(22) על ירך המשכן צפונה. צחצי הצפוני של רוחצ הצית (יומא לג:): ירך. כתר גומו קָדָא, כירך הזה שהוא צדו של
לדס:

25	And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	25
26	And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת׃	26
27	and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹר עָלָיו קִטְרֶת סַמִּים כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	27
28	And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן׃	28
29	And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	29
30	And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה׃	30
31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וַרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם׃	31
32	when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.	בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	32
33	And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.	וַיִּקֶּם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה׃ (פ)	33

(27) ויקטר עליי קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִבְּקָר צִבְּקָר צִבְּקָר וְהִיטִיבוּ אֶת הַגִּלְתִּי וגו' (שמות ל, ז):

(29) ויעל עליי וגו'. אף ביום השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות לצור, חוץ מאותן שנלטו אחר כך ביום, שנאמר קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת התמיד: ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר וְעֶשְׂרֵן סֵלֹת צִלָּל בַּשָּׂמֶן וגו' (שמות כט, מ):

(31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניי. יום שמיני למלואים השווה כולם לכהונה, ותרומתו ויקדשין מִגִּיָּה, ביום קדש משה עמם:

(32) ובקרבתם. כמו וצקצס, כשיקצצו:

34	Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.	וַיִּכַס הָעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּמָּלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּבוֹד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:	מפטיר
35	And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—	וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּמָּלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּבוֹד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:	
36	And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.	וּבְהֶעָלוֹת הָעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:	
37	But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.	וְאִם־לֹא יֵעָלֶה הָעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הֶעָלָתוֹ:	
38	For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—	כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:	נ"ב

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21 on page 229. Sepharadim read I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftara is the special Haftara on page 237. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftara on page 243. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftara is on page 247.

(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכחוצ אחד אומר, וצבא משה אל אהל מועד (במדבר ז, פט), צב הכחוצ השלישי והכריע ציניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצבא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לת"כ):

(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. בכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וילך למסעיו (צראשית יג, ג), וכן אלה מסעיו (במדבר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

ויקרא אל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:	ויקרא	And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:	2	Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.
אם־עֲלָה קָרְבָנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:	3	If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.
וּסְמָךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֲלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:	4	And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.
וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד:	וי	And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.
וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֲלָה וְנָתַח אֹתָהּ לַנֹּתָחֶיהָ:	6	And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.
וְנִתְּנוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:	7	And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.
וְעָרְכוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנֹּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ:	8	And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;
וּקְרָבוֹ וּכְרָעָיו וְרִתְצָן בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלָה אֲשֶׁהּ רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)	9	but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.
וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן־הַכֹּשָׁשִׁים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֲלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:	ישראל	And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.
וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:	ii	And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדָרוֹ
וְעֶרְבֵי הַכֶּהֱן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

12

And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרִיב וְהִכְרִיעַ יָרֵתָן בְּמַיִם וְהִקְלִיב
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עָלֶיהָ
הוּא אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַיְשִׁיר־מִנְשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה נִיאָמְרוּ	לֵאמֹר
וּרְכָבוֹ רָמָה בַּיָּם:	וּרְכָבוֹ רָמָה בַּיָּם:
לִישׁוּעָה	לִישׁוּעָה
אָבִי וְאֶרְמָנָהוּ:	אָבִי וְאֶרְמָנָהוּ:
שָׁמוֹ:	שָׁמוֹ:
שְׁלֹשׁוֹ טַבְעוּ בַיָּם־סוּף:	שְׁלֹשׁוֹ טַבְעוּ בַיָּם־סוּף:
אָבִן:	אָבִן:
יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:	יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:
קִמְיָה	קִמְיָה
אֶפְיָה נִעְרָמוּ מֵיָם	אֶפְיָה נִעְרָמוּ מֵיָם
נִזְלִים	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג	אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג
נִפְשִׁי	נִפְשִׁי
בְּרוּחָהּ כִּסְמוּ יָם	בְּרוּחָהּ כִּסְמוּ יָם
אֲדִירִים:	אֲדִירִים:
כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ	כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ
פָּלֵא:	פָּלֵא:
בַּחֲסִדָּה עַם־נֹו גִאֲלֹתָ	בַּחֲסִדָּה עַם־נֹו גִאֲלֹתָ
קִדְשָׁהּ:	קִדְשָׁהּ:
אֲחִזִּי יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:	אֲחִזִּי יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:
אֲדֹם	אֲדֹם
כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:	כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:
וּפָחַד	וּפָחַד

אֲזַיְשִׁיר־מִנְשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה נִיאָמְרוּ	לֵאמֹר
וּרְכָבוֹ רָמָה בַּיָּם:	וּרְכָבוֹ רָמָה בַּיָּם:
לִישׁוּעָה	לִישׁוּעָה
אָבִי וְאֶרְמָנָהוּ:	אָבִי וְאֶרְמָנָהוּ:
שָׁמוֹ:	שָׁמוֹ:
שְׁלֹשׁוֹ טַבְעוּ בַיָּם־סוּף:	שְׁלֹשׁוֹ טַבְעוּ בַיָּם־סוּף:
אָבִן:	אָבִן:
יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:	יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:
קִמְיָה	קִמְיָה
אֶפְיָה נִעְרָמוּ מֵיָם	אֶפְיָה נִעְרָמוּ מֵיָם
נִזְלִים	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג	אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג
נִפְשִׁי	נִפְשִׁי
בְּרוּחָהּ כִּסְמוּ יָם	בְּרוּחָהּ כִּסְמוּ יָם
אֲדִירִים:	אֲדִירִים:
כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ	כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ
פָּלֵא:	פָּלֵא:
בַּחֲסִדָּה עַם־נֹו גִאֲלֹתָ	בַּחֲסִדָּה עַם־נֹו גִאֲלֹתָ
קִדְשָׁהּ:	קִדְשָׁהּ:
אֲחִזִּי יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:	אֲחִזִּי יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:
אֲדֹם	אֲדֹם
כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:	כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:
וּפָחַד	וּפָחַד

יַעֲבֹד עִמּוֹדֵי יְהוָה
קִנִּיתִי:
לְשִׁבְתָּךְ פַּעֲלֹת יְהוָה
יָדִידִי:
בְּאֵן סוֹס פָּרַעַת בָּרַכְבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם
אֶת־מִי הֵימָּן
עַד־יַעֲבֹד עִמּוֹדֵי
מָכֹן
מִקֶּדֶשׁ אֲדֹנָי כּוֹנֵנוּ
כִּי
וַיָּשֻׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
הֵימָּן:
תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהָר נֹחֲלֹתֶיךָ
יְהוָה וַיִּמְלֹךְ לְעֵלְמָן וְעַד:
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאֶרֶץ מִתַּחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאֶרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָנָא פֶקֶד עֹן אֶבֶת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשָׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים לְאֹהֲבֵי
וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־יִשָּׂא
אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)

זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ
לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אֹתָהּ וּבְנוֹךְ וּבִתְךָ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֶיךָ כִּי שִׁשַּׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבְדֹּר אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ
לְמַעַן יָאָרְכֶנּוּ יְמֶיךָ עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) לֹא תִנָּאֵף:
(ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס) לֹא־תַעֲנֶה בְּרַעְיָךְ עַד שֹׁקֶר: (ס) לֹא תַחֲמֹד בֵּית רַעְיָךְ לֹא־תַחֲמֹד
אִשְׁתִּי רַעְיָךְ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ וְכָל־אֲשֶׁר לְרַעְיָךְ: (פ)

הפטרות

הפטר שמו

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 ע 29:22 – 29:23.

הבאים ישרש יעקב ופרח ישראל
ומלאו פני-תבל תנובה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הממכת מכהו הכהו אם-כחרג הרגיו
הרג:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בסאסאה בשלחה תריבנה הגה ברוחו
הקשה ביום קדים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לכן בזאת יכפר עון-יעקב וזה כל-
פרי הסר חטאתו בשומו כל-אבני מזבח
כאבני-גר מנפצות לא-יקמו אשרים
וחמנים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כי עיר בצורה בדד נוה משלח ונעזב
כמדבר שם ירעה עגל ושם ירבץ וכלה
סעפיה:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

ביבש קצירה תשכרנה נשים באות
מאירות אותה כי לא עם-בינות הוא
על-כן לא-ירחמנו עשהו ויצרו לא
יחננו: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

והיה ביום ההוא יחבט יהוה משבט
הנהר עד-נחל מצרים ואתם תלקטו
לאחד אחד בני ישראל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול
ובאו האבדים בארץ אשור והנדחים
בארץ מצרים והשתחוו ליהוה בהר
הקדש בירושלם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוי עטרת גאות שפרי אפרים וציץ נבל
צבי תפארתו אשר על-ראש גיא-שמנים
הלומי יין:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֲזָק וְאַמִּץ לְאַדְנִי כְּזֶרֶם בָּרָד שֶׁעַר
קָטַב כְּזֶרֶם מַיִם כְּבִירִים שֹׁטְפִים הֵנִיחַ
לְאֶרֶץ בִּיד:

2 Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרִגְלֵיהֶם תִּרְמָסְנָה עֲטֹרַת גָּאוֹת שְׂכֹרֵי
אֶפְרַיִם:

3 The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;

וְהַיָּתָה צִיָּצִת נִבֵּל צָבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־
רֹאשׁ גֵּיא שְׂמָנִים כְּכַפּוּרָה בְּטָרֶם קִיץ
אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ
יִבְלַעְנָה: (ס)

4 And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up.

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צָבָאוֹת לְעֲטֹרַת
צָבִי וְלַצִּפּוּרִת תִּפְאַרְתָּה לְשָׂאֵר עַמּוֹ:

5 In that day shall the LORD of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people;

וְלִירוּחַ מִשְׁפָּט לִיוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט
וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שְׁעָרָה: (ס)

6 And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.

וְגַם־אֵלֶּה בִּיַּיִן שָׁגוּ וּבִשְׂכָר תָּעוּ כִּתּוּ וְנִבְיֵא
שָׁגוּ בִשְׂכָר נִבְלָעוּ מִן־חֵינִין תָּעוּ מִן־הַשְּׂכָר
שָׁגוּ בִּרְאָה פָקְדוֹ פְּלִילִיָּה:

7 But these also reel through wine, And stagger through strong drink; The priest and the prophet reel through strong drink, They are confused because of wine, They stagger because of strong drink; They reel in vision, they totter in judgment.

כִּי כָל־שִׁלְחָנוֹת מְלֹאוֹ קִיא צֹאָה בְּלִי
מָקוֹם: (פ)

8 For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.

אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעָה וְאֶת־מִי יִבִּין שְׂמוּעָה
וְמוֹלִי מִחֶלֶב עֵתִיקִי מִשְׁדָּיִם:

9 Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, Them that are drawn from the breasts?

כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר
שָׁם זְעִיר שָׁם:

10 For it is precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little.

כִּי בִלְעָנִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹּר אֶל־
הָעָם הַזֶּה:

11 For with stammering lips and with a strange tongue Shall it be spoken to this people;

אֲשֶׁרוּ אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הַנִּיחָו
לְעֹיֵף וְזֹאת הַמְרֻגָּעָה וְלֹא אָבוּא שְׂמוּעָה:

12 To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet they would not hear.

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ
קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר שָׁם זְעִיר שָׁם
לְמַעַן יֵלְכוּ וְשִׁלּוּ אַחֲוֹר וְנִשְׁבְּרוּ וְנִקְשְׁוּ
וְנִלְכְּדוּ: (פ)

13 And so the word of the LORD is unto them Precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little; That they may go, and fall backward, and be broken, And snared, and taken.

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר
פָּדָה אֶת־אַבְרָהָם לֹא־עָתָה יִבּוֹשׁ יַעֲקֹב
וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ:

XXIX:22

Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדִּיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ
יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְּוֹשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרת וארא

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 232.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּקִבְּצִי אֶת־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצְוּ בָם
וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל־
אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּח וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַּרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׂפָטִים
בְּכָל הַשְּׂאֲטִים אֲתָם מִסְבִּיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִּשְׁנַיִם עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שֵׁם פְּנִיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם כְּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי
עָלֶיךָ פָּרֹעַה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים הַגְּדֹל
הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יָאֲרֹיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יָאֲרִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חֲחִיִּים) [ק' חֲחִיִּים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דְגַת־יָאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשָׁשְׁתֶּיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יָאֲרֶיךָ וְאֵת כָּל־דְּגַת
יָאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשָׁשְׁתֶּיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִשְׁתַּיֵּךְ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל־דָּגַת
יְאֲרִיךְ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תִאָּסֵף
וְלֹא תִקְבֹּץ לַחֲיַת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם
נִתְּנָה לְאָכְלָהּ:

5 And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יֵצֵן
הֵיוֹתָם מְשֻׁעָנֶת קִנָּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

6 And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בָּךְ (כ' בַּכַּפֶּךָ) [ק' בַּכַּף] תִּרְוֹץ
וּבִקְשָׁתָהּ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף וּבִהְשָׁעָנָם עָלֶיךָ
תִּשְׁבֵּר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל־מַתָּנִים: (ס)

7 When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ
חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנִּי אָדָם וּבְהֵמָה:

8 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחִרְבָּה
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יֵצֵן אָמַר יְאֹר לִי וְאֲנִי
עָשִׂיתִי:

9 And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֲרִיךָ וְנִתַּלִּי אֶת־
אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב שִׁמְמָה
מִמִּגְדֹּל סוּנָה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

10 Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא
תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:

11 No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.

וְנִתַּלִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁמְמָה בְּתוֹךְ
אֶרְצוֹת נִשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מְחֻרְבוֹת תִּהְיוּ שִׁמְמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְהִפַּצְתִּי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזִרְיָתָם
בְּאֶרְצוֹת: (ס)

12 And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה
אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִפְצְּוּ
שָׁמָּה:

13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;

וְשִׁבַּתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֹתָם
אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל־אֶרֶץ מְכוּרָתָם וְהָיוּ שָׁם
מַמְלָכָה שְׁפִלָּה:

14 and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.

מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶנָּה שְׂפִלָּה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא
עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רָדוֹת
בְּגוֹיִם:

15 It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח
מִזְכִּיר עוֹן בַּפְּנוּתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
אֲדֹנֵי יְהוָה: (פ)

16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord God.'

וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרִאשׁוֹן בָּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ הַהוּא דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

17 And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל הֶעֱבִיד
אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה אֶל־צָר כָּל־רֹאשׁ
מִקְרָח וְכָל־כַּתֵּף מְרוּטָה וְשָׂכָר לֹא־הָיָה
לּוֹ וּלְחֵילוֹ מִצָּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
עָלֶיהָ: (ס)

18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנָשָׂא תְּמִנָּה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבְזוֹן
בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19 Therefore thus saith the Lord God: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעַלְתּוּ אֲשֶׁר־עָבַד כֹּה נֹתַתִּי לוֹ אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נָאֻם אֲדֹנֵי יְהוָה:

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord God.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלֹךְ אֶתָּן פֶּתַח־חַוֹּן־פֶּה בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי
יְהוָה: (פ)

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרות בא

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28.

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לָבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13 The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וּבְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדוֹל
וּבְהַשְׁמִיעוּ בְּנֹף וּבְתַחֲפָנְחָס אִמְרוּ הַתְּנַצֵּב
וְהַכֵּן לָךְ כִּי־אֶכְלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ:

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מדוע נסתר אביריך לא עמד כי יהוה
הדפו:

15

Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.

הרבה כושל גם נפל איש אל-רעהו
ויאמרו קומה ונשבה אל-עמנו ואל-ארץ
מולדתנו מפני חרב היונה:

16

He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'

קראו שם פרעה מלך-מצרים שאון
העביר המועד:

17

They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'

חי-אני נאם-המלך יהוה צבאות שמו כי
בתבור בהרים וככרמל בים יבוא:

18

As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.

כלי גולה עשי לך יושבת בת-מצרים כי-
נך לשמה תהיה ונצתה מאין יושב: (ס)

19

O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.

עולה ופה-פיה מצרים קרץ מצפון בא
בא:

20

Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.

גם-שכריה בקרבה פגעלי מרפק כי-גם-
המה הפנו נסו יחדיו לא עמדו כי יום
אידם בא עליהם עת פקדתם:

21

Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.

קולה כנחש ילך כי-בתיל ילכו
ובקרדמות באו לה כחטבי עצים:

22

The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.

פרתו יערה נאם-יהוה כי לא יחקר כי
רבו מארבה ואין להם מספר:

23

They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.

הבישה בת-מצרים נתנה ביד עם-צפון:

24

The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.

אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני
פוקד אל-אמון מנא ועל-פרעה ועל-
מצרים ועל-אלהיה ועל-מלכיה ועל-
פרעה ועל הבטחים בו:

25

The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;

ונתתם ביד מבקשי נפשם וביד
נבוכדראצר מלך-בבל וביד-עבדיו
ואחריו כן תשכן כימי-קדם נאם-
יהוה: (פ)

26

and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאֶל-תַּחַת
יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק וְאֶת-
זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבוֹיִם וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט
וְשָׁאֲנָן וְאִין מַחְרִיד:

27

But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

אֲתָה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נָאִם-יְהוָה
כִּי אֲתָךְ אֲנִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל-
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחָתִיךָ שָׁמָּה וְאַתָּה לֹא-
אֶעֱשֶׂה כָּלָה וְיִסְרָתִיךָ לַמִּשְׁפָּט וְנִקָּה לֹא
אֲנַקֶּךָ: (פ)

28

Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

The Haftarah is Judges 4:4 – 5:31.

וְדִבּוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לַפִּידוֹת הִיא
שִׁפְטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהָיָא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-תְּמָר דְּבוֹרָה בֵּין
הָרָמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם וַיָּעֲלוּ
אֵלֶיהָ בָנֵי יִשְׂרָאֵל לַמִּשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינוֹם מִקְדֵּשׁ
נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּהוּ יְהוָה
אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּת בְּתַר תָּבוֹר
וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי
נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמִשְׁכַּתִּי אֵלָיךְ אֶל-נָחַל קִישׁוֹן אֶת-סִיסְרָא
שֶׁר-צָבָא יָבִין וְאֶת-רֶכְבּוֹ וְאֶת-הַמּוֹנֶה
וְנִתְּתִיָּהוּ בְיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם-תֵּלַכְנִי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי
וְאִם-לֹא תֵלַכְנִי עִמִּי לֹא אֵלֶךְ:

8

And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אֵלֶיךָ עִמָּךְ אַפְסִי כִּי לֹא תִהְיֶה
תַּפְאֲרָתְךָ עַל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר אֲתָה הוֹלֵךְ כִּי
בְיַד-אִשָּׁה יִמָּכֵר יְהוָה אֶת-סִיסְרָא וְתָקַם
דְּבוֹרָה וַתֵּלֶךְ עִם-בָּרַק קְדֵשׁ:

9

And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרַק אֶת־זְבֻלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי קִדְשָׁה
וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ
דִּבּוֹרָה׃

10 And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedesh; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.

וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִכֵּן מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אֹהֶלּוֹ עַד־אֵילָן (כ)
בְּצַעֲנִים) [ק' בְּצַעֲנִים] אֲשֶׁר אֶת־קֶדֶשׁ׃

11 Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaananim, which is by Kedesh.

וַיַּגִּדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם
הַר־תָּבוֹר׃

12 And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכֶבּוֹ תִשָּׁע מֵאוֹת
רֶכֶב בְּרָזָל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ
מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישׁוֹן׃

13 And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דִּבּוֹרָה אֶל־בָּרַק קוּם כִּי זֶה הַיּוֹם
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא
יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּירֶד בָּרַק מִהַר תָּבוֹר
וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו׃

14 And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.

וַיִּהְיֶה יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב
וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרַק
וַיִּירֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס
בְּרִגְלָיו׃

15 And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.

וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה
עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא
לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד־אַחַד׃

16 But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.

וּסִיסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעֲלָה אִשְׁתּוֹ
חֶבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יַבִּין מֶלֶךְ־חֲצֹר
וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקֵּינִי׃

17 Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעֲלָה לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו
סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיָּסֹר
אֵלָיָה הָאֹהֶלָה וַתִּכְסֶּהוּ בַשֹּׁמִיכָה׃

18 And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָה הַשְׁקִינִי־נָא מֵעֵט־מַיִם כִּי
צָמָאתִי וַתִּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב וַתִּשְׁקֶהוּ
וַתִּכְסֶּהוּ׃

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמִיד בַּתֵּחַ הָאֵהָל וְהָיָה אִם־
אִישׁ יָבֹא וְשָׁאַלְךָ וְאָמַר הֲנִשְׁפָּה אִישׁ
וְאָמַרְתְּ אֵין:

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יַעֲלָ אֶשֶׁת־חֶבֶר אֶת־יֵתֶד הָאֵהָל
וַתִּשֶׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בִּידָהּ וַתָּבֹא אֵלָיו
בְּלֹאט וַתַּתְקַע אֶת־הַיֵּתֶד בְּרִקְתּוֹ וַתִּצָּנַח
בְּאַרְצָהּ וְהָיָה־נֶרְדָּם וַיָּעַף וַיָּמָת:

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וְהָיָה בָּרַק רֹדֵף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲלָ
לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־
הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְּקֹשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהָיָה
סִיסְרָא נָפֵל מֵת וְהַיֵּתֶד בְּרִקְתּוֹ:

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־
כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתִּלָּךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלְלוּד וְקִשָּׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂר דְּבוּרָהּ וּבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם (ס)
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בְּפֹרֶעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס) בְּהַתְנַדֵּב
עַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שָׁמְעוּ מְלָכִים הֶאֱזִינוּ רֹזְנִים (ס) אֲנֹכִי
לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר לַיהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בָּצָאתָ מִשְׁעִיר (ס) בָּצַעְדָּהּ
מִשְׁבָּה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם־שָׁמַיִם
נָטְפוּ (ס) גַּם־עָבִים נָטְפוּ מַיִם: (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינֵי מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בַּיָּמִי שִׁמְגָר בֶּן־עֲנַת (ס) בַּיָּמִי יַעֲלָ חָדְלוּ
אֶרְחוֹת (ס) וְהַלְכֵי נְתִיבוֹת יִלְכּוּ אֶרְחוֹת
עֲשָׂלָקְלוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

חָדְלוּ פְּרִזּוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס)
עַד שֶׁקָּמְתִי דְבוֹרָה שֶׁקָּמְתִי אִם
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

7

The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .

יִבְחָר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֲזַ לָתֵם
שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם-יִרְאֶה וְלִמָּח (ס)
בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

8

They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?

לִבִּי לַחֲזֻקֵי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמְתַּנְּדְּבִים
בָּעָם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

9

My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.

רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צִחֲרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל-מִדְיָן
וְהֹלְכֵי עַל-דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: (ס)

10

Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;

מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאָבִים (ס) שֹׁם
יִתְנֹו צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פְּרִזּוֹנִי
בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אֲזַ יֵרְדוּ לַשְּׁעָרִים עִם-
יְהוָה: (ס)

11

Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.

עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוֹרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי
דְּבָרֵי-שִׁיר (ס) קוֹם בָּרַק וְשִׁבְה שְׁבִיָּה
בֶן-אַבִּינוֹם: (ס)

12

Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.

אֲזַ יֵרַד שְׂרִיד לְאַדְיָרִים עָם (ס) יְהוָה
יֵרַד-לִי בְּגִבּוֹרִים: (ס)

13

Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.

מִנִּי אֶפְרַיִם שֶׁרֶשׁוֹ בְּעַמְלֶק (ס) אַחֲרֵי
בְּנֵימִין בְּעַמְמִיָּה (ס) מִנִּי מַכִּיר יֵרְדוּ
מִחֻקָּיִם (ס) וּמִזְבוֹלָן מִשְׁכֵּם בְּשֶׁבֶט
סֹפֵר: (ס)

14

Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.

וְשָׂרֵי בִישָׁשְׁכָר עִם-דְּבֹרָה (ס) וַיִּשְׁשַׁכְּרָ
כֵּן בָּרַק בְּעַמְּקָ שָׁלַח בְּרִגְלָיו (ס)
בְּפִלָּגוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקֵי-לֵב: (ס)

15

And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.

לָמָּה יֹשְׁבֶתָ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס) לִשְׁמֹעַ
שְׂרָקוֹת עֲדָרִים (ס) לְפִלָּגוֹת רְאוּבֵן
גְּדֹלִים חֲקֵרֵי-לֵב: (ס)

16

Why sattest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.

גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שְׁכֹן (ס) וְדָן
לָמָּה יִגּוֹר אֲשֵׁר (ס) אֲשֶׁר יֹשֵׁב לַחוֹף
יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)

17

Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.

18	זְבֻלוֹן עִם חֶרֶף נָפְשׁוֹ (ס) לָמוֹת וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)	Zebulun is a people that jeopardized their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.
19	בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אִזּוּ נִלְחָמוּ מְלָכֵי כְּנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל־מֵי מִגְדּוֹ (ס) בְּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)	The kings came, they fought; Then fought the kings of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo; They took no gain of money.
20	מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלוֹתֵם נִלְחָמוּ עִם־סִיסְרָא: (ס)	They fought from heaven, The stars in their courses fought against Sisera.
21	נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמִים נָחַל קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֶי נַפְשִׁי עֹז: (ס)	The brook Kishon swept them away, That ancient brook, the brook Kishon. O my soul, tread them down with strength.
22	אִזּוּ הִלְמּוּ עֲקֵב־סוּס (ס) מַדְתָּרוֹת דִּתְרוֹת אַבִּירָיו: (ס)	Then did the horsehoofs stamp By reason of the prancings, the prancings of their mighty ones.
23	אֹרֻזֵּי מֶרֶזֶץ אָמַר מְלָאֲךָ יְהוָה אֹרֻזֵּי אֲרוּר יִשְׁבִּיָּהּ (ס) כִּי לֹא־בָאוּ לְעֹזֶרֶת יְהוָה (ס) לְעֹזֶרֶת יְהוָה בְּגִבּוֹרִים: (ס)	'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came not to the help of the LORD, To the help of the LORD against the mighty.'
24	תְּבַרְךָ מִנְּשִׁים יֵלֵךְ אִשֶּׁת חֶבֶר הַקֵּינִי (ס) מִנְּשִׁים בְּאֶהֱל תְּבַרְךָ: (ס)	Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber the Kenite, Above women in the tent shall she be blessed.
25	מִים שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסִפְלֵי אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)	Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl she brought him curd.
26	יָדָהּ לִיתֵד תִּשְׁלַחֲנָהּ (ס) וַיִּמְיֶנָּה לְהִלְמוֹת עֲמָלִים (ס) וְהִלְמָה סִיסְרָא מִחֻקָּה רֹאשׁוֹ (ס) וּמִחֻצָּה וְחִלְפָה רָקְתָּו: (ס)	Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.
27	בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שְׁדוּד: (ס)	At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.
28	בַּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם סִיסְרָא בַּעַד הָאֲשָׁנָב (ס) מַדּוּעַ בָּשָׂשׁ רֶכֶב לָבוֹא (ס) מַדּוּעַ אֲחֲרָיו פָּעַמִּי מִרְכַּבוֹתָיו: (ס)	Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?
29	חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָהּ (ס) אַף־הִיא תֵּשִׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)	The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחֲלֹקוּ שְׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שְׁלָל צְבָעִים
לְסִיסָרָא (ס) שְׁלָל צְבָעִים רַקְמָה (ס)
צֶבַע רַחֲמָתִים לְצֹנְאֵרִי שְׁלָל: (ס)

30 'Are they not finding, are they not dividing the spoil?
A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil
of dyed garments, A spoil of dyed garments of
embroidery, Two dyed garments of broiery for the
neck of every spoiler?'

כֵּן יִאבְדּוּ כָל-אוֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאַהֲבִיּוֹ
כַצֵּאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט
הָאֶרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)

31 So perish all Thine enemies, O LORD; But they that
love Him be as the sun when he goeth forth in his
might. And the land had rest forty years.

הפטרת יתרו

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 ע"פ 9:5 – 9:6.

בִּשְׁנַת-מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאַרְאָה אֶת-
אֲדֹנָי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלְיוֹ
מַלְאִים אֶת-הַחֵיכָל:

VI:1 In the year that king Uzziah died I saw the Lord sitting
upon a throne high and lifted up, and His train filled
the temple.

שָׂרָפִים עֹמְדִים ׀ מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשֵׁתִים ׀ יִכְסֶּה פָּנָיו
וּבְשֵׁתִים יִכְסֶּה רַגְלָיו וּבְשֵׁתִים יַעֲוֹפֶף:

2 Above Him stood the seraphim; each one had six
wings: with twain he covered his face and with twain
he covered his feet, and with twain he did fly.

וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ ׀ קְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ יְהוָה צִבְאוֹת מְלֵא כָל-הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

3 And one called unto another, and said: Holy, holy,
holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of
His glory.

וַיִּנָּעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וַהֲבִית
יְמֵלָא עָשָׁן:

4 And the posts of the door were moved at the voice of
them that called, and the house was filled with smoke.

וְאָמַר אוֹיְלִי כִי-נִדְמִיתִי כִי אִישׁ טָמֵא-
שִׁפְתַּיִם אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עַם-טָמֵא שִׁפְתַּיִם
אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צִבְאוֹת
רָאִיו עֵינָי:

5 Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am
a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a
people of unclean lips; For mine eyes have seen the
King, The LORD of hosts.

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן-הַשָּׂרָפִים וּבִידּוֹ רִצְפָּה
בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

6 Then flew unto me one of the seraphim, with a
glowing stone in his hand, which he had taken with
the tongs from off the altar;

וַיַּגֵּעַ עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל-
שִׁפְתֶיךָ וְסֹר עֲוֹנֶךָ וַתִּטָּאֲתָךְ וַתִּכָּפֶר:

7 and he touched my mouth with it, and said: Lo, this
hath touched thy lips; And thine iniquity is taken
away, And thy sin expiated.

וְאִשְׁמַע אֶת-קוֹל אֲדֹנָי אֹמֵר אֶת-מִי אֶשְׁלַח
וַיֵּמַ יְלֹךְ-לָנוּ וְאָמַר הִנְנִי שְׁלַחְנִי:

8 And I heard the voice of the Lord, saying: Whom shall
I send, And who will go for us? Then I said: 'Here am
I; send me.'

וַיֹּאמֶר לְךָ וְאַמְרַתְּ לָעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוּעַ
וְאַל-תִּבְּנִי וּרְאוּ רְאוּ וְאַל-תִּדְעוּ:

9 And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשְׁמִן לִב-הָעָם הַזֶּה וְאַזְנֵי תִכְבֹּד וְעֵינָיו
הִשָּׁע פֶּן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע
וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב וּרְפָא לוֹ:

10 Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וַאֲמַר עַד-מָתִי אֲדַנִּי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם-
שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם
וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11 Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וּרְחַק יִהְיֶה אֶת-הָאָדָם וְרַבָּה הֶעְזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12 And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהּ עֲשָׂרִיָּה וְשִׁבָּה וְהִיתָה לְבָעַר
כְּאַלְהָה וְכְאֵלֹן אֲשֶׁר בְּשַׁלְכֹת מִצְבֹּתָהּ בָּם
זֶרַע קֹדֶשׁ מִצְבֹּתָהּ: (פ)

13 And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אָחִיז בְּנֵי-יוֹתָם בֶּן-עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ-אַרָם וּפְקַח בֶּן-
רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל יָרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה
עָלֶיהָ וְלֹא יָכַל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

VII:1 And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּנָּד לְבַיִת דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אֲרָם עַל-
אֶפְרַיִם וַיָּנַע לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוּעַ עֲצִי-
יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

2 And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ צֶא-נָא לִקְרֹאת
אָחִיז אֹתָהּ וּשְׂאֵר יִשׁוּב בְּנֵי אֶל-קִצֵּה
תַּעֲלֵת הַבֵּרֶכָה הָעֹלִינָה אֶל-מִסְלַת שְׂדֵה
כּוֹבֵס:

3 Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשְׁמֵר וְהִשְׁקֵט אַל-תִּירָא
וּלְבָבְךָ אַל-יִרָד מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּרִים
הָעֹשִׂנִים הָאֵלֶּה בְּחִרְיֵאף רִצְיִן וְאַרָם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ:

4 and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יַעַן כִּי-יַעַן עָלֶיךָ אֲרָם רָעָה אֶפְרַיִם וּבֶן-
רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5 Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה וְנִבְקַעְנָה אֵלֵינוּ
וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן-טַבְּבָאֵל: (פ)

6 Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

כִּי־יֵלֵד יֶלֶד־לָנוּ בֶּן נִתָּן־לָנוּ וְנָתַן
הַמֶּשֶׁרֶת עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵז
אֵל גִּבּוֹר אָבִי־עַד שֶׁר־שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) ק' לַמֶּרְבָּה] הַמֶּשֶׁרֶת
וְלִשְׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כֶּסֶף דָּוִד וְעַל־
מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ בְּמִשְׁפָּט
וּבְצִדָּקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם קִנְיָתָהּ יִהְיֶה
צָבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 ע' 33:25 – 33:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftarah is the special Haftarah on page 237. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsba, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 232. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 232. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 235

הַדְּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
אַחֲרֵי כִרְתֹת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ בְרִית אֶת־
כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לִקְרֹא לָהֶם
דְּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְתּוֹ
הָעֶבְרִי וְהָעֵבְרִיָּה חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד־
בָּם בִּיהוּדֵי אֶחָיו אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ
בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־
שִׁפְתּוֹ חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד־בָּם עוֹד
וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that had entered into the covenant to let every one his man-servant, and every one his maid-servant, go free, and not to make bondmen of them any more; they hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיָּשֻׁבוּ אֶת־הָעֲבָדִים
וְאֶת־הַשִּׁפְחוֹת אֲשֶׁר שְׁלָחוּ חֲפָשִׁים
(כ' וַיִּכְבִּישׁוּם) ק' וַיִּכְבְּשׁוּם] לַעֲבָדִים
וְלִשְׁפָחוֹת: (פ)

11

but afterwards they turned, and caused the servants and the handmaids, whom they had let go free, to return, and brought them into subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כָרַתִּי
בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר:

13

Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a covenant with your fathers in the day that I brought them forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תִּשְׁלַחֻ אִישׁ אֶת־אֶחָיו
הָעֶבְרִי אֲשֶׁר־יִמְכַּר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ וְלֹא־שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנוֹם:

14

'At the end of seven years ye shall let go every man his brother that is a Hebrew, that hath been sold unto thee, and hath served thee six years, thou shalt let him go free from thee'; but your fathers hearkened not unto Me, neither inclined their ear.

וְתִשְׁכּוּ אַתֶּם הַיּוֹם וְתַעֲשׂוּ אֶת־הַיָּשָׁר בְּעֵינַי
לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ וְתַכְרְתּוּ בְרִית
לִפְנֵי בֵּית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

15

And ye were now turned, and had done that which is right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man to his neighbour; and ye had made a covenant before Me in the house whereon My name is called;

וְתִשְׁכּוּ וְתַחֲלִלְוּ אֶת־שְׁמִי וְתִשְׁכּוּ אִישׁ אֶת־
עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־שִׁלַּחְתֶּם
חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וְתַכְבְּשׁוּ אֹתָם לַהֲנוֹת
לָכֶם לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת: (ס)

16

but ye turned and profaned My name, and caused every man his servant, and every man his handmaid, whom ye had let go free at their pleasure, to return; and ye brought them into subjection, to be unto you for servants and for handmaids.

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא־שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאֶחָיו וְאִישׁ
לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נֹאֵם־
יְהוָה אֶל־הַחֹרֵב אֶל־הַדֶּבֶר וְאֶל־הַרְעָב
וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ' לזוּעָה) [ק' לזוּעָה] לְכָל
מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ:

17

Therefore thus saith the LORD: Ye have not hearkened unto Me, to proclaim liberty, every man to his brother, and every man to his neighbour; behold, I proclaim for you a liberty, saith the LORD, unto the sword, unto the pestilence, and unto the famine; and I will make you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִיתִי
אֲשֶׁר לֹא־הִקְיִמוּ אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרַתִּי לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרַתִּי לְשָׁנִים
וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו:

18

And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שְׂרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

19

the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי
נַפְשָׁם וְהָיְתָה נֶבֶלָתָם לְמֶאֱכָל לְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ:

20

I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו
אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מִבְּקָשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21 And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הֲנִי מְצַוָּה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבֹּתִים אֶל־
הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וּלְכָדוּהָ
וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֲתֵן שְׁמָמָה
מֵאִין יֵשֵׁב: (פ)

22 Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֵילָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי:

XXXIII:25 Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֶמְאָס מִקַּחַת
מִזֶּרְעוֹ מִשְׁלָיִם אֶל־זָרַע אַבְרָהָם יִשְׁחַק
וְיַעֲקֹב כִּי־ (כ' אֲשׁוּב) [ק' אָשִׁיב] אֶת־
שְׁבוּתָם וְרַחֲמָתִים: (פ)

26 then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפסרת תרומה

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftarah is the special Haftarah on page 237. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 232. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 239. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 232.

וַיִּהְיֶה נָתַן חֶכְמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־
לֹו וַיְהִי שָׁלֵם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה
וַיַּכְרִתוּ בְרִית שְׁנִיָּהם:

V:26 And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִסּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי
הָמָס שְׁלָשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

27 And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלְחֵם לְבָנוֹנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים בַּחֲדָשׁ
חֲלִיפֹת חֲדָשׁ יִהְיוּ בִלְבָנוֹן שְׁנָיִם חֲדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וְאֲדֹנִירָם עַל־הָמָס: (ס)

28 And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה שְׁבַע־עָשָׂר אֶלֶף נֹשֵׂא סִבָּל
וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֲצֹב בְּהָר:

29 And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

לְבַד מְשָׁרֵי הַנֹּצְבִים לְשֹׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל־
הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
הָרָדִים בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: (ס)

30 besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים
יִקְרוֹת לִיסֹד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית:

31

And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירֹם
וְהַגְּבָלִים וַיַּכְיֵנוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים
לִבְנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32

And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בִּשְׁנָה
הָרְבִיעִית בַּחֹדֶשׁ ז' הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת
לַיהוָה:

VI:1

And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה
שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אִמָּה קוֹמָתוֹ:

2

And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיִּכָּל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אִמָּה
אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רָחֵב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאִמָּה
רָחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

3

And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוּנֵי שָׁקָפִים אֲטוּמִים:

4

And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יִצּוּעַ) [ק' יִצִּיעַ]
סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהִיכָל
וּלְדָבָר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5

And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of bthe sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' הִיצּוּעַ) [ק' הִיִּצִּיעַ] הַתַּחְתָּנָה חֲמִשָּׁה
בָּאִמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכָנָה שֵׁשׁ בָּאִמָּה
רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאִמָּה רָחְבָּהּ כִּי
מִגֵּרְעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי
אֲחוּז בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

6

the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבָן־שְׁלֹמֹה מִסַּע נִבְנָה
וּמִקְבוֹת וְהַגִּרְזֵן כָּל־כְּלֵי בַרְזֵל לֹא־נִשְׁמַע
בַּבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ:

7

For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פֶּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכָנָה אֶל־כִּתְּף הַבַּיִת
הַיְּמָנִית וּבִלְוִלִים יָעָלוּ עַל־הַתִּיכָנָה וּמִן־
הַתִּיכָנָה אֶל־הַשְּׁלֹשִׁים:

8

The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

וַיִּבְנֶן אֶת-הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת-הַבַּיִת
גִּבִּים וּשְׂדֵרֹת בְּאַרְזִים:

9

So he built the house, and finished it; and he covered
in the house with planks of cedar over beams.

וַיִּבְנֶן אֶת- (כ' הַיְצוּעַ) [ק' הַיְצוּעַ] עַל-כָּל-
הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיִּאָּחֶזוּ אֶת-הַבַּיִת
בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)

10

And he built the stories of the side-structure against all
the house, each five cubits high; and they rested on the
house with timber of cedar.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:

11

And the word of the LORD came to Solomon, saying:

הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-אַתָּה בֹנֶה אִם-תֵּלֵךְ
בְּחֻקֵּי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת-
כָּל-מִצְוֹתַי לֵלַכְתָּ בָּהֶם וְהִקְמַתִי אֶת-
דְּבָרִי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-דָּוִד אָבִיךָ:

12

'As for this house which thou art building, if thou wilt
walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and
keep all My commandments to walk in them; then
will I establish My word with thee, which I spoke unto
David thy father;

וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת-
עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)

13

in that I will dwell therein among the children of
Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפסרת תצוה

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27. For Shabbat Za'chor the maftir and haftarah are on page 239.

אַתָּה בֶּן-אָדָם הִגֵּד אֶת-בַּיִת-יִשְׂרָאֵל אֶת-
הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּדוּ אֶת-
תִּכְנוֹנֵי:

XLIII:10

Thou, son of man, show the house to the house of
Israel, that they may be ashamed of their iniquities;
and let them measure accurately.

וְאִם-יִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר-עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת
וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל-צוּרָתוֹ
וְאֶת כָּל-חֻקָּתָיו וְכָל-צוּרָתוֹ וְכָל-תּוֹרָתוֹ
הַזֶּה אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת-
כָּל-צוּרָתוֹ וְאֶת-כָּל-חֻקָּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

11

And if they be ashamed of all that they have done,
make known unto them the form of the house, and
the fashion thereof, and the goings out thereof, and
the comings in thereof, and all the forms thereof, and
all the ordinances thereof, and all the forms thereof,
and all the laws thereof, and write it in their sight; that
they may keep the whole form thereof, and all the
ordinances thereof, and do them.

זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל-רֹאשׁ הָהָר כָּל-
גְּבֻלּוֹ סָבִיב | סָבִיב קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הִנֵּה-
זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת:

12

This is the law of the house: upon the top of the
mountain the whole limit thereof round about shall
be most holy. Behold, this is the law of the house.

וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה
וְטַפַּח וְחִיק הָאֵמָה וְאַמָּה-רָחֵב וּגְבוּלָהּ
אֶל-שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב
הַמִּזְבֵּחַ:

13

And these are the measures of the altar by cubits—the
cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall
be a cubit, and the breadth a cubit, and the border
thereof by the edge thereof round about a span; and
this shall be the base of the altar.

וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה
שְׁתֵּי אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמִהָעֲזָרָה
הַקְטָנָה עַד־הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת
וְרֹחַב הָאֶמָּה:

14 And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ)
וּמֵהָאֲרָאֵל] ק' וּמֵהָאֲרִיאֵל] וּלְמַעַלָּה
הַקְרָנוֹת אַרְבַּע:

15 And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כ' וְהָאֲרָאֵל] ק' וְהָאֲרִיאֵל] שְׁתֵּי
עֲשָׂרָה אֶרֶךְ בְּשְׁתֵּי עֲשָׂרָה רֹחַב רְבֹעַ
אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִי:

16 And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

וְהָעֲזָרָה אַרְבַּע עֲשָׂרָה אֶרֶךְ בְּאַרְבַּע
עֲשָׂרָה רֹחַב אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִי וְהַגְּבוּל
סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֶמָּה וְהַחִיק־לָהּ אַמָּה
סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פְּנֹת קָדִים:

17 And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

יֵאמֹר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה אֱלֹהֵי חֲקוֹת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ
לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:

18 And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם
מִזֶּרַע צִדּוֹק הַקְּרִבִּים אֵלַי נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה
לְשִׁרְתָּנִי פֶּר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת:

19 Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע קְרָנוֹתָיו
וְעַל־אַרְבַּע פְּנֹת הָעֲזָרָה וְעַל־הַגְּבוּל
סָבִיב וְחָטַאתָ אוֹתוֹ וּכְפַרְתָּהוּ:

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלִקַּחְתָּ אֶת הַפֶּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ בְּמִקְדָּשׁ
הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21 Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים
לְחַטָּאת וְחָטְאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חָטְאוּ
בַּפֶּר:

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכֹלֹתָהּ מִחַטָּא תִקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר
תָּמִים וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תָּמִים:

23 When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוִה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים
עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהָעִלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:

24 And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם
וּפָר בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים
יַעֲשׂוּ:

25 Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.

שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ
אֹתוֹ וּמִלְּאוּ יָדָיו:

26 Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.

וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וַהֲיָה בַיּוֹם
הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־
הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם
וּרְצָאתִי אֹתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי יִהְיֶה: (ס)

27 And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.

הפסרת כי תשא

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 243.

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־
אֱלִיהוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לְאֹמֶר לֵךְ הֲרָאָה
אֶל־אֲחָאָב וְאֶתְנָה מָטָר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה:

XVIII:1 And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וַיֵּלֶךְ אֱלִיהוּ לְהִרְאֹת אֶל־אֲחָאָב וְהָרָעָב
חָזַק בְּשָׁמְרוֹן:

2 And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

וַיִּקְרָא אֲחָאָב אֶל־עֹבַד־יְהוּ אֲשֶׁר עַל־
הַבַּיִת וְעֹבַד־יְהוּ הָיָה יֵרָא אֶת־יְהוָה מְאֹד:

3 And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בְּהַכְרִית אֵיזֹכֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח
עֹבַד־יְהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם חֲמִשִּׁים
אִישׁ בַּמְעָרָה וּכְלָכְלָם לֶחֶם וּמַיִם:

4 for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אֲחָאָב אֶל־עֹבַד־יְהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ אֶל־
כָּל־מְעֵינֵי הַמַּיִם וְאֵל כָּל־הַנְּחָלִים אוֹלִי
נִמְצָא חֲצִיר וּנְחִיָּה סוּס וּפָרָד וְלֹא נִכְרִית
מִהַבְהֶמָה:

5 And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיַּחֲלֲקוּ לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ לַעֲבֹד־בָּהּ
אֲחָאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ וְעֹבַד־יְהוּ
הָלַךְ בְּדֶרֶךְ־אֶחָד לְבָדּוֹ:

6 So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עַבְדֵּיָהוּ בַּדֶּרֶךְ וַהֲגֵה אֵלָיְהוּ לִקְרָאתוֹ וַיִּכְרְהוּ וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנִי אֵלָיְהוּ:	7	And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'
וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אֹמֵר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלָיְהוּ:	8	And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'
וַיֹּאמֶר מַה חָטָאתִי כִּי-אַתָּה נָתַן אֹתִי- עַבְדְּךָ בְּיַד-אַחָאָב לְהַמִּיתָנִי:	9	And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'
חַי וַיְהִי אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֵּשְׁךָ וַאֲמָרוּ אֵין וְהִשְׁבִּיעַ אֶת-הַמִּמְלָכָה וְאֶת-הַגּוֹי כִּי לֹא יִמָּצְאָכָה:	10	As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.
וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֹמֵר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלָיְהוּ:	11	And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.
וְהָיָה אֲנִי אֲלֶיךָ מֵאֵתָּה וְרוּחַ יְהוָה יִשְׁאֲףֶךָ עַל אֲשֶׁר לֹא-אַדְעַ וּבִאתִי לְהַגִּיד לְאַחָאָב וְלֹא יִמָּצְאָךָ וְהִרְגֵנִי וְעַבְדְּךָ יֵרָא אֶת-יְהוָה מִנְּעָרֵי:	12	And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.
הֲלֹא-הִגַּד לַאֲדֹנִי אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בַּהֲרֹג אֵיזֶכֶל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָבָא מִנְּבִיאֵי יְהוָה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה וְאֶכְלָפְלָם לֶחֶם וּמַיִם:	13	Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?
וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֹמֵר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלָיְהוּ וְהִרְגֵנִי: (ס)	14	And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'
וַיֹּאמֶר אֵלָיְהוּ חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עֹמֵדִתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:	15	And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'
וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיָהוּ לִקְרַאת אַחָאָב וַיַּגִּד-לוֹ וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לִקְרַאת אֵלָיְהוּ:	16	So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.
וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת-אֵלָיְהוּ וַיֹּאמֶר אַחָאָב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל:	17	And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־
אֹתָהּ וּבֵית אָבִיהָ בְּעֶזְבְּכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
וּתְלַךְ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים:

18 And be answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וַעֲתָה שְׁלַח קִבֵּץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
אֶל־הָר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבְּעַל אַרְבַּע
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע
מֵאוֹת אֲכָלֵי שֶׁלֶחַן אִיזֶבֶל:

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָר הַכַּרְמֶל:

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיָּגֶשׁ אֵלֵיהֶם אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־
מָתַי אַתֶּם פּוֹסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם־
יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֹו אַחֲרָיו וְאִם־הַבְּעַל
לָכֹו אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:

21 And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֶל־הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נָבִיא
לַיהוָה לְבָדִי וְנְבִיאֵי הַבְּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים אִישׁ:

22 Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר
הָאֶחָד וַיִּנְתְּחֵהוּ וַיִּשְׁימוּ עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ
לֹא יִשְׁימוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂהוּ אֶת־הַפָּר הָאֶחָד
וְנִתַּתִּי עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אֶשִׂים:

23 Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־
יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה בְּאֵשׁ
הוא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב
הַדָּבָר:

24 And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנְבִיאֵי הַבְּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֵאשִׁיטָה כִּי אַתֶּם הַרְבֵּי
וּקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂימוּ:

25 And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַבְּעַל מִבֹּקֶר וְעַד־
הַצֹּהָרִים לֹא־מָר הַבְּעַל עָנּוּ וְאִין קוֹל
וְאִין עֲנָה וַיַּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:

26 And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצְהָרִים וַיִּתְחַל בָּהֶם אֱלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר
קְרָאוּ בְּקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים הוּא כִּי
שֵׁיחַ וְכִי-שָׁיג לוֹ וְכִי-יִדְרֹךְ לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן
הוּא וַיִּקְרָא:

27 And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגַּדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּט
בַּחֲרֻבּוֹת וּבְקִרְמָחִים עַד-שִׁפְף־דָּמָם
עֲלֵיהֶם:

28 And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַעֲכָר הַצְהָרִים וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת
הַמִּנְחָה וְאִין-קוֹל וְאִין-עֲנָה וְאִין קָשָׁב:

29 And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֱלִיָּהוּ לְכָל-הָעָם גִּשְׁוּ אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ
כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה
הַהָרוּס:

30 And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֱלִיָּהוּ שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר
שִׁבְטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר-יְהוָה
אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמִי:

31 And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בִּשְׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ
חֲתָלָה כְּבֵית סְאִתִּים זָרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ:

32 And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפָּר וַיִּשֶׂם
עַל-הָעֵצִים:

33 And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבַּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל-הָעֵלָה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו וַיִּשְׁנֹו
וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34 And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת-
הַחֲתָלָה מָלֵא-מַיִם:

35 And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בְעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיָּגֶשׁ אֱלִיָּהוּ הַנָּבִיא
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק
וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִדָּע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ (כ' וּבְדַבְרֶיךָ) [ק'
וּבְדַבְרֶיךָ] עָשִׂיתִי אֵת כָּל-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה:

36 And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.'

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה
יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת־לִבָּם
אַחֲרָיִית:

37

Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־
הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר וְאֶת־
הַמָּיִם אֲשֶׁר־בַּתֶּעֱלָה לַחֲקָה:

38

Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ
יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

39

And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפסרת ויקהל

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftarah is the special Haftarah on page 237. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 243. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftarah is on page 247.

וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת־הַכִּיּוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־
כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וּגְלוֹת הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתֵּי
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גְלוֹת הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרִמָּנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רִמָּנִים לְשִׁבְכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גְלוֹת הַכְּתָרֹת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכֻנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיּוֹת עֲשָׂרָה
עַל־הַמְּכֻנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־עָשָׂר
תַּחַת הַיָּם:

44

and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת
וְאֶת־כָּל־הַכֵּלִים (כ' הָאֶחָד) [ק' הָאֶחָד]
אֲשֶׁר עָשָׂה חִירֹם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
נְחֹשֶׁת מְמַרְט:

45

and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בַּכֶּפֶר הַיַּרְדֵּן יָצָקָם הַמֶּלֶךְ בַּמַּעֲבָה הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין זָרְעָתָן:	46	In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.
וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרֹב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:	47	And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.
וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:	48	And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;
וְאֶת־הַמְּנֹרֹת חֲמֵשׁ מִיְּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְּׂמָאוֹל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוֹר וְהַפָּרַח וְהַנֶּחֱרֵץ וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:	49	and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;
וְהַסְּפֹת וְהַמְּזֻמָּרוֹת וְהַמְּזַרְקוֹת וְהַכַּפֹּת וְהַמַּחְתָּוֹת זָהָב סָגוֹר וְהַפְּתָוֹת לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לַהֲיָכָל זָהָב: (פ)	50	and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftarah is the special Haftarah on page 237. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 243. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftarah is on page 247.

וַתִּשְׁלֹם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קִדְשָׁיו דָּוָד אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־ הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצֻרוֹת בֵּית יְהוָה: (פ)	VII:51	Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.
אָז יָקָחֵל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־ כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאֲבוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה מִעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן:	VIII:1	Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.
וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירוּחַ הָאֲתָנִים בְּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:	2	And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־הָאָרֹן:

3

And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיֵּלְכוּ אֶת־אָרֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלֵוּ
אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4

And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אָתּוּ לִפְנֵי הָאָרֹן מִזִּבְחִים
צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ
מֵרֹב:

5

And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אָרֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6

And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפֵיהֶם אֶל־מְקוֹם
הָאָרֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרֻבִים עַל־הָאָרֹן וְעַל־
בִּדְיוֹ מִלְמַעְלָה:

7

For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָרְכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבַּדִּים מִן־
הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ חוּצָה
וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8

And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאָרֹן דָּבָר שֶׁנִּי לַחַוֹת הָאֲבִנִּים אֲשֶׁר
הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

9

There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעָנָן
מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה:

10

And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי
הָעָנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית
יְהוָה: (פ)

11

so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן בְּעֲרִפָּל:

12

Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בֵּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָבֵל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ
עוֹלָמִים:

13

I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסָּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קְהַל
יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל עָמַד:

14

And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מָלָא לֵאמֹר:	15	And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:
מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מִכָּל־ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:	16	Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.
וַיְהִי עִם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:	17	Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי זֶעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבְּךָ לִבְנוֹת בַּיִת לַשֵּׁמִי הֲטִיבָתָּ כִּי הָיָה עִם־לִבְבְּךָ:	18	But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;
כִּי אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֹדֶךָ הַיֵּצֵא מִחֻלְצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁמִי:	19	nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.
וַיִּנָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָמַם תַּחַת דָּוִד אָבִי וַאֲשָׁבוּ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנָה הַבַּיִת לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:	20	And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.
וְאֲשֶׁם שָׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	21	And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלָת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֵלָת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלָת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרֵן סֵלָת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה
לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵיהֶם חֲצִי הַהֵין יְהִיָּה לַפָּר וּשְׁלִישַׁת
הַהֵין לְאַיִל וּרְבִיעֵת הַהֵין לְכֶבֶשׂ יֵין זֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה
עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Haftarah for Shabbat Rosh Hodesh is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ תַּחֲמִי
רַגְלִי אֵי־יָהּ בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־יָהּ
מָקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת־כָּל־אֱלֹהֵי יָדַי עָשָׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֱלֹהִים
נֶאֱמָ־יְהוָה וְאֵל־יָהּ אֶפְשֵׁי אֶל־עֲנִי
וְנִכְח־רוּחַ וְחָרָד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף
כָּלֵב מַעֲלָה מִנֶּחֱחַ דָּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֲוֹן גַּם-הִלְמָה בְּחָרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קְרָאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבְאֶשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בְּחָרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גָּמוֹל לְאֵיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹא תֵּבֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִנְלַד גּוֹי פָּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֹהֲבֶיהָ
שִׂישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְגַּתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֶלֶּיהָ כְּנָהָר
שְׁלֹום וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶם
עַל-צֵד' תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ בֶן אֲנָכִי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדֵּיו
וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הֵנָּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבוֹתָיו לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אִפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בַּלְהִיב־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֲרָבוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת אַחֵר
(כ' אַחֵר) [ק' אַחֵת] בַּתְּנוּךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְרֵךְ יַחְדָּו יִסָּפוּ
נַאֲם־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לִקְבֹּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבֵּל וַיִּגֹּן הָאֵיִים הִרְחִקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּבֹּרִים
וּבַפָּרָדִים וּבַבְּרָכוֹת עַל הַר קֹדֶשׁ
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זִרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדִּי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹוא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמֹר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי
כִּי תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאֵשָׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹוא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Hodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחֱרָ חֹדֶשׁ וּנְפֻקְדָתָ כִּי
יִפָּקֵד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תַּחֲרֹךְ מָאֹד וּבֹאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָּ
אֶצֶּל הָאֵבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשֶּׁת הַחֲצִים צִדָּה אֹרְחָה
לְשַׁלַּח-לִי לְמִטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַר אֲמֹר לְנָעַר הִנֵּה
הַחֲצִים! מִמָּוֶן וְהִנֵּה קָחְנֵנוּ וּנְבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאֵין דָּבָר חַיִּי-יְהוָה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמָּוֶן
וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשָׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אָל-] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעַם כַּפְּעַם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיָּשָׁב אֲבִנֵּר
מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוּמָה בֵּינוֹם הָהוּא כִּי
אָמַר מִקֵּרָה הוּא בְּלִתי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֶד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאֹל דָּוִד
מֵעַמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאַרְאֶה
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחָן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נִעּוּת הַמְּרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִּׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמָת מָוֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיַּדַּע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַר־אַף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֶּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנֶעְרוֹ רָץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִיִּים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנֶּעֶר רָץ וְהוּא־יָרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:	36	And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.
וַיָּבֹא הַנֶּעֶר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֶר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:	37	And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'
וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֶר מְהֵרָה חֲוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעֶר יְהוֹנָתָן אֶת־ (כ) הַחֲצִי (ק' תַּחֲצִיִּים) וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:	38	And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.
וְהַנֶּעֶר לֹא־יָדָע מְאוּמָּה אֲדָּ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)	39	But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.
וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעֶר אֲשֶׁר־לּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הֲבִיא הָעִיר:	40	And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'
וְהַנֶּעֶר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹר וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקֻם אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:	41	And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.
וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)	42	And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir on Shabbat Shekalim is Exodus 30:11 – 16. The Haftarah is II Kings 12:1 – 17.

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)	XII:1	Jehoash was seven years old when he began to reign.
בְּשֶׁנֶת־שֶׁבַע לַיהוָה מָלַךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ זִיבְיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע:	2	In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.
וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יְמָיו אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:	3	And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רק הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים
ומקטרים בבמות:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

ויאמר יהואש אל־הכהנים כל כסף
הקדשים אשר־יבא בית־יהוה כסף
עובר איש כסף נפשות ערכו כל־כסף
אשר יעלה על לב־איש להביא בית
יהוה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם
יחזקו את־בדק הבית לכל אשר־ימצא
שם בדק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך
יהואש לא־חזקו הכהנים את־בדק
הבית:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

ויקרא המלך יהואש ליהויָדע הכהן
ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם
מחזקים את־בדק הבית ועתה
אל־תקחו־כסף מאת מכריכם כי־לבדק
הבית תתנוהו:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

ויאתו הכהנים לבלי קחת־כסף מאת
העם ולבלי חזק את־בדק הבית:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

ויקח יהויָדע הכהן ארון אחד ויקב
חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח
(כ' בימין) [ק' מִיְמִין] בבוא־איש בית
יהוה ונתנו־שמה הכהנים שמרי הסף
את־כל־הכסף המובא בית־יהוה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

ויהי כראותם כִּי־רב הכסף בארון ויעל
ספר המלך והכתן הגדול ויצרו וימנו
את־הכסף הנמצא בית־יהוה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

ונתנו את־הכסף המתכן על־(כ' יד) [ק'
ידין] עשי המלאכה (כ' הפקדים) [ק'
המפקדים] בית יהוה ויוציאוהו לחרשי
העץ ולבנים העשים בית יהוה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וּלְגִדְרֵי־וָאֶבֶן וְלִחְצָבֵי־הָאֶבֶן וְלִקְנֹתֵי עֵצִים
וְאֶבְנֵי מַחְצָב לְחֹזֵק אֶת־בֵּדֶק בֵּית־יְהוָה
וְלִכְלֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13 and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב
וְכִלְי־כֶסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה:

14 But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֶהוּ וַחֲזָקוֹ־בּוֹ
אֶת־בֵּית יְהוָה:

15 for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יִחְשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתָּת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה
כִּי בְּאִמָּנָה הֵם עֹשִׂים:

16 Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית
יְהוָה לְכֹהֲנִים יְהוֹי: (פ)

17 The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

פרשת זכור

The Maftir for Shabbat Zakhor is Deuteronomy 25:17 – 19.

זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֹק בְּדֶרֶךְ
בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17 Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל־הַנַּחֲשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עִיף
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18 how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא מִכָּל־אֲבִיךָ
מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זָכְרָ עַמְלֹק מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)

19 Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרת פרשת זכור

The Haftarah for Shabbat Zakhor is I Samuel 15:2 – 34.

כֹּה אָמַר יְהוָה זְבָאוֹת פִּקְדֹתַי אֶת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂם לוֹ
בְּדֶרֶךְ בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת-עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו
וְהַמַּתָּה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעַלְלָל וְעַד-יוֹנֵק
מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגִּמְלָל וְעַד-חֲמוֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.'

וַיִּשְׁמָע שָׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטַלַּיִם
מֵאֲתָיִם אֶלֶף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים
אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עִמָּלֶךְ וַיַּרְבּ בְּנַחֲל:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-חֲקִינֵי לְכוּ סְרוּ רְדּוּ
מִתּוֹךְ עִמָּלֶכִי פֶן-אֶסְפְּדָה עִמּוֹ וְאַתָּה
עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בַּעֲלוֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיָּסֶר קִינֵי מִתּוֹךְ
עִמָּלֶךְ:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עִמָּלֶךְ מִחַוִּילָה בּוֹאֵךְ שׁוֹר
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרָיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עִמָּלֶךְ חָי
וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:

8

And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחֲמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטֵב
הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל-הַכְּרִים
וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבּוּ הַחֲרִימָם
וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְכְּרָה וְנָמַס אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (פ)

9

But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10

Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי-שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא הִקִּים וַיַּחַר
לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה:

11

'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרַאת שָׁאוּל בִּבְקָר
וַיִּגְדּוּ לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה
וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד
הַגִּלְגָּל:

12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning; and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel, and, behold, he is setting him up a monument, and is gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל
בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּימֹתִי אֶת-דְּבַר
יְהוָה:

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him: 'Blessed be thou of the LORD; I have performed the commandment of the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן תִּהְיֶה בְּאָזְנִי
וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen which I hear?'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְלִקֵי הַבִּיאֹם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן
זִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת-הַיּוֹתֵר הִחָרַמְנוּ:
(פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the Amalekites; for the people spared the best of the sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God; and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָף וְאֶגִּידָה
לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה (כ)
וַיֹּאמְרוּ (ק) וַיֹּאמֶר לוֹ דִּבֶּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee what the LORD hath said to me this night.' And he said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה
בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשָׁחֶךָ
יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own sight, art thou not head of the tribes of Israel? And the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחֶךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהִחָרַמְתָּה אֶת-הַחַטָּאִים אֶת-עַמְלִק
וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go and utterly destroy the sinners the Amalekites, and fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְנָתַעַט
אֶל-הַשָּׁלָל וְנָתַעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלַי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי
יְהוָה וְאֶבְיֵא אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלִק
וְאֶת-עַמְלִק הִחָרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשִׁית
הַחֲרָם לְזִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּגִלְגָּל: (ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפִיץ לַיהוָה בְּעֹלֹת
וּזְבָחִים כְּשֶׁמֶע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמִעַ
מִזְבֵּחַ טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

כִּי חַטָּאת־קֶסֶם מְרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים הַפָּצַר
יַעַן מָאֲסָתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֲסֶךָ
מִמֶּלֶךְ: (ס)

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חַטָּאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי
יֵרָאֵתִי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם:

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ
כִּי מָאֲסָתָהּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֲסֶךָ יְהוָה
מִהָיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

וַיִּסָּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַק בְּכַנְף־מְעִילוֹ
וַיִּקְרַע: (ס)

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרְעַי יְהוָה
אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם
וַיִּנְתְּנָה לְרֵעֶךָ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)

וְגַם נִצָּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחָם כִּי
לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי עֲתָה כִּפַּרְתִּי נָא נִגְדִּי
זִקְנִי־עַמִּי וְנִגְדִּי יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁאוּל
לַיהוָה: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ
עַמְלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעַד־נֶת וַיֹּאמֶר אַגַּג
אֲכֵן סָר מִרְ־הַמּוֹת: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שָׂכַלְהָ נָשִׁים חֲרִבָּה
בֶּן־תְּשַׁכֵּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁסֹף שְׁמוּאֵל
אֶת־אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

28 And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'

30 Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרֹמָה וְשָׁאוּל עָלָה
אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:

34

Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

פרשת פרה

The Maftir for Shabbat Parah is Numbers 19:1 – 22.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

XIX:1

And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּקִחוּ אֵלֵיהֶם פָּרָה
אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר
לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2

This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתֶּנָּה אֹתָהּ אֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא
אֹתָהּ אֶל-מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ
לִפְנָיו:

3

And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה
אֶל-זִכַּח פָּנָיו אֶחָל-מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע
פְּעָמִים:

4

And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרַף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עוֹרָהּ
וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף:

5

And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרְזוֹ וְאֶזּוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת
וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרָפַת הַפָּרָה:

6

And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְאַחֲרָיָהּ יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן
עַד-הָעֶרֶב:

7

Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהַשָּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8

And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֵר הַפָּרָה וְהַנִּיחַ
מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיטָה
לְעֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה
חֲטָאת הוּא:

9

And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֶּס הָאִשָּׁף אֶת־אֲפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיטָהּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בָּמֶת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יִתְחַטֵּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְיִטָּהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטָּהַר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּמֶת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁכָּנוֹ יִהְיֶה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱלָ כָל־הַבָּא אֶל־הָאֶהֱלָ וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱלָ יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל־כֵּלִי פְתוּיָה אֲשֶׁר אֵין־צִמּוּד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל־אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחֵלֶל־חֶרֶב אוֹ בָמֶת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֵפֶר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מִיֵּם חַיִּים אֶל־כָּלִי:

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אֶזְוֵב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֶהֱלָ וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֲצָם אוֹ בְּחֵלֶל אוֹ בָמֶת אוֹ בְּקֶבֶר:

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְיִטָּהַר בָּעֶרֶב:

19 And the clean person shall sprinkle upon the unclean on the third day, and on the seventh day; and on the seventh day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and bathe himself in water, and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ
יְהוָה טִמָּא מִי נִדָּה לֹא־זָרַק עָלָיו טִמָּא
הוא:

20

But the man that shall be unclean, and shall not purify himself, that soul shall be cut off from the midst of the assembly, because he hath defiled the sanctuary of the LORD; the water of sprinkling hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהִיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה
יִכָּבֵס בַּגָּדָיו וְהִנֵּגַע בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא
עַד־הָעֶרֶב:

21

And it shall be a perpetual statute unto them; and he that sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes; and he that toucheth the water of sprinkling shall be unclean until even.

וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטִּמָּא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגַּעַת הַטִּמָּא עַד־הָעֶרֶב: (פ)

22

And whatsoever the unclean person toucheth shall be unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

The Haftarah for Shabbat Parah is Ezekiel 36:16 – 38.

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVI:16

Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אֲדָמָתָם
וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם
כְּטִמְאַת הַנִּדָּה הִיְתָה דְרָכָם לִפְנֵי:

17

'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֶשְׁפָּד חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם
אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם
טִמְאוּהָ:

18

Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת כְּדַרְכָּם
וּכְעֲלִילוֹתָם שִׁפְטֹתִים:

19

and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְלוּ
אֶת־שֵׁם קֹדֶשׁ־יְהוָה עִם־יְהוָה אֱלֹהֵי
וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ:

20

And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחְמַל עַל־שֵׁם קֹדֶשׁ־יְהוָה אֲשֶׁר חָלְלוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה: (פ)

21

But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לֵכֵן אֹמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם־לְשֵׁם־קֹדֶשׁ־יְהוָה אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בַּגּוֹיִם
אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:

22

Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדְשֹׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלְלִי בַּגּוֹיִם
אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי
יְהוָה נָא אֲדַנִּי יִהְיוּ בְּחַקְדָּשִׁי בְּכֶם
לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחֹתִי אֹתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבְצֹתִי
אֹתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֹתְכֶם
אֶל־אֲדַמְתְּכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם
מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר
אֹתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה
אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְחִסְרֹתִי אֶת־לֵב הָאֲבֵן
מִבְשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיֵּשְׁבֹתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם
וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּקְרָאתִי
אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבִּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם
רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבִּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וְתִגְבַּת הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב
בַּגּוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וּזְכַרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם
אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וּנְקַטְתֶּם בְּפִנְיֹכֶם עַל
עוֹנֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נָא אֲדַנִּי יִהְיוּ
יֹדְעֵי לָכֶם בְּיֹשְׁוֹ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בַּיּוֹם
יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּיוֹם טָהַר אֶתְכֶם
מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים
וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33 Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be built.

וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה
שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָל־עוֹבֵר:

34 And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.

וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלֵּזֶל הַנִּשְׁמָה הָיְתָה
כְּגַן־עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשָּׁבוּ:

35 And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרֹּץ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי
אֲנִי יְהוֹה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נִטְעַמִּי הַנִּשְׁמָה
אֲנִי יְהוֹה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי: (ס)

36 Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה עוֹד נָא אֶת אֲדָרְשׁ
לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרָבָה אֹתָם
כְּצֹאן אָדָם:

37 Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.

כְּצֹאן קֳדָשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ
כֵּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן
אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוֹה: (פ)

38 As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרות פרשת החודש

The Maftir for Shabbat HaHodesh is Exodus 12:1 – 20. The Haftarah is Ezekiel 45:16 – 46:18.

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת
לְנָשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל:

XLV:16 All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.

וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבְחֻדָּשִׁים וּבְשַׁבְּתוֹת
בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא־יַעֲשֶׂה
אֶת־הַחֲטָאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה
וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: (ס)

17 And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בָּאֶתֶד
לְחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחִטָּאת
אֶת־הַמִּקְדָּשׁ:

18 Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמַם הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל־מְזוֹזֹת
הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֲזָרָה לַמִּזְבֵּחַ
וְעַל־מְזוֹזֹת שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית:

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשַּׁבָּעָה בְּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שָׂגָה
וּמִפְּתִי וּכְפָרָתָם אֶת־הַבַּיִת:

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים מִצּוֹת יֶאֱכַל:

וַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא בַּיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵךְ
כָּל־עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת:

וּשְׁבַעֲת יְמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה
שִׁבְעַת פָּרִים וּשְׁבַעֲת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם
שִׁבְעַת הִימִים וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם:

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

בַּשְּׁבִיעִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֹג
יַעֲשֶׂה כְּאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כְּחֲטָאת
כַּעֲלָה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שַׁעַר הַחֲצָר
הַפְּנִימִית הַפְּנִיָה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמִי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיט יִפָּתַח וּבַיּוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפָּתַח:

וּבָא הַנָּשִׂא דְרָךְ אֹלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וַעֲמַד עַל־מְזוֹזֹת הַשַּׁעַר וַעֲשֵׂה הַפְּתִיחִים
אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל־מִפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהִשְׁעַר לֹא־יִסָּגֵר
עַד־הָעֶרֶב:

וְהִשְׁתַּחֲוּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא
בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְחֻדְשֵׁי לִפְנֵי יְהוָה:

וְהַעֲלָה אֲשֶׁר־יִקְרַב הַנָּשִׂא לַיהוָה בַּיּוֹם
הַשַּׁבָּת שֵׁשֶׁה כְּבָשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִים:

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וּלְכְבָשִׂים מִנְחָה מִתַּת
יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

19 And the priest shall take of the blood of the
sin-offering, and put it upon the door-posts of the
house, and upon the four corners of the settle of the
altar, and upon the posts of the gate of the inner court.

20 And so thou shalt do on the seventh day of the month
for every one that erreth, and for him that is simple; so
shall ye make atonement for the house.

21 In the first month, in the fourteenth day of the month,
ye shall have the passover; a feast of seven days;
unleavened bread shall be eaten.

22 And upon that day shall the prince prepare for himself
and for all the people of the land a bullock for a
sin-offering.

23 And the seven days of the feast he shall prepare a
burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven
rams without blemish daily the seven days; and a
he-goat daily for a sin-offering.

24 And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a
bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an
ephah.

25 In the seventh month, in the fifteenth day of the
month, in the feast, shall he do the like the seven days;
to the sin-offering as well as the burnt-offering, and
the meal-offering as well as the oil.

XLVI:1 Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court
that looketh toward the east shall be shut the six
working days; but on the sabbath day it shall be
opened, and in the day of the new moon it shall be
opened.

2 And the prince shall enter by the way of the porch of
the gate without, and shall stand by the post of the
gate, and the priests shall prepare his burnt-offering
and his peace-offerings, and he shall worship at the
threshold of the gate; then he shall go forth; but the
gate shall not be shut until the evening.

3 Likewise the people of the land shall worship at the
door of that gate before the LORD in the sabbaths and
in the new moons.

4 And the burnt-offering that the prince shall offer unto
the LORD shall be in the sabbath day six lambs
without blemish and a ram without blemish;

5 and the meal-offering shall be an ephah for the ram,
and the meal-offering for the lambs as he is able to give,
and a hin of oil to an ephah.

וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן־בֶּקָר תְּמִימִם וְשֵׁשֶׁת
כִּבְשִׁים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ:

6 And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

וְאֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה
וְלִכְבָּשִׁים כַּאֲשֶׁר תִּשְׂגִּי יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן
לְאֵיפָה:

7 and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs according as his means suffice, and a hin of oil to an ephah.

וּבְכוּא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא
וּבְדֶרֶכוֹ יֵצֵא:

8 And when the prince shall enter, he shall go in by the way of the porch of the gate, and he shall go forth by the way thereof.

וּבְכוּא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בְּמוֹעֲדִים
הָבֹא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא
דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֹגֵב וְהָבֹא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא
דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר
אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נָכְחוּ (כ' יֵצֵאוּ) [ק' יֵצֵאוּ]:

9 But when the people of the land shall come before the LORD in the appointed seasons, he that entereth by the way of the north gate to worship shall go forth by the way of the south gate; and he that entereth by the way of the south gate shall go forth by the way of the north gate; he shall not return by the way of the gate whereby he came in, but shall go forth straight before him.

וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּכוּאָם יָבוֹא וּבְצֵאתָם
יֵצֵאוּ:

10 And the prince, when they go in, shall go in in the midst of them; and when they go forth, they shall go forth together.

וּבְחֻגִּים וּבְמוֹעֲדִים תְּהִיָּה מִנְחָה אֵיפָה
לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים מִתַּת יָדוֹ
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (פ')

11 And in the feasts and in the appointed seasons the meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נִדְבָּה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים
נִדְבָּה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפְּנִי
קָדִים וַעֲשֶׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר
אַחֲרֵי צֵאתוֹ:

12 And when the prince shall prepare a freewill-offering, a burnt-offering or peace-offerings as a freewill-offering unto the LORD, one shall open for him the gate that looketh toward the east, and he shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then he shall go forth; and after his going forth one shall shut the gate.

וְכִבְשִׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם
לִיהוָה בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

13 And thou shalt prepare a lamb of the first year without blemish for a burnt-offering unto the LORD daily; morning by morning shalt thou prepare it.

וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר
שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵינן לֶחֶם
אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם
תָּמִיד:

14 And thou shalt prepare a meal-offering with it morning by morning, the sixth part of an ephah, and the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour: a meal-offering unto the LORD continually by a perpetual ordinance.

(כ' וַעֲשׂוּ) [ק' יַעֲשׂוּ] אֶת־הַכִּבְשִׁ
וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בִּבְקָר בִּבְקָר
עוֹלֹת תָּמִיד: (ס)

15 Thus shall they prepare the lamb, and the meal-offering, and the oil, morning by morning, for a continual burnt-offering.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא מִתְּנָהּ
לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תְּהִיָּה
אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו
וְהָיְתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא
אֶדְ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תְּהִיָּה:

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְתַּל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

16 Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

17 But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

18 Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'